

Discriminatie → e Diversiteit

JAARVERSLAG 2010

CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN
EN VOOR RACISMEBESTRIJDING

Discriminatie Diversiteit

JAARVERSLAG 2010

CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN EN VOOR RACISMEBESTRIJDING

Dit is een publicatie van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. De belangrijkste punten van deze publicatie zijn herschreven in 'gemakkelijke woorden'.

Deze 'gemakkelijk leesbare' tekst kan u downloaden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek 'Publicaties'.

U kan deze ook bestellen per telefoon op het nummer 02 212 30 00 of per e-mail: epost@cntr.be.

U kan de tekst herkennen aan het internationale logo:

Inhoud

Voorwoord	6
Hoofdstuk I: Focus – Seksuele geaardheid	9
Inleiding	10
1. Gelijke rechten voor holebi's in België?	12
1.1. De weg naar meer gelijke rechten voor holebi's in België	13
1.2. Knelpunten op vlak van holebi-ouderschap	14
■ Externe bijdrage: Paul Borghs / Juridische omkadering holebi-ouderschap kan beter	15
2. Feitelijke gelijke behandeling van holebi's in België?	18
2.1. Heteronormativiteit en moderne homonegativiteit	19
■ Externe bijdrage: Dr. Alexis Dewaele / De maatschappelijke positie van holebi's in België	20
■ Externe bijdrage: Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid / De impact van hiv op homo's – de cijfers	22
■ Externe bijdrage: Sensoa / Specifieke gezondheidsbehoeften van hiv-positieve homo's	22
2.2. Homofobie in woorden	23
2.2.1. <i>De vrijheid van meningsuiting is niet absoluut</i>	23
2.2.2. <i>De invloed van woorden op de maatschappelijke positie van holebi's</i>	24
2.2.2.1. Cultuur	26
■ Externe bijdrage: Fédération Arc-en-Ciel Wallonie / Homofobe artiesten op het podium?	27
Nee, bedankt!	27
2.2.2.2. Godsdiensten	28
■ Externe bijdrage: Francis Martens / Homoseksualiteit, anorexia, immanente gerechtigheid en aids	29
2.2.2.3. Voetbal	31
2.3. Homofob gedrag	32
2.3.1. <i>Onderrapportage van discriminatie en haatmisdrijven tegen holebi's</i>	33
2.3.2. <i>Homofob geweld</i>	35
2.3.3. <i>Discriminatie van holebi's op het werk</i>	37
2.3.4. <i>Discriminatie van holebi's voorkomen op school</i>	38
■ Externe bijdrage: Çavaria / Bank vooruit! Holebi's op school	38
3. De positie van holebi's in de wereld	40
3.1. De positie van holebi's in Europa	41
■ Externe bijdrage: Intergroup / Discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit binnen de EU	41
■ Externe bijdrage: Dr. Sébastien Van Drooghenbroeck / Homofobie en discriminatie op basis van seksuele geaardheid: balans en perspectieven na de recente jurisprudentie van Straatsburg	43
3.2. Buiten Europa	45
3.3. Asiel en andere migratie	47
3.3.1. <i>Seksuele geaardheid en internationale bescherming</i>	47
■ Externe bijdrage: Çavaria / LGBT's en asiel	48
■ Externe bijdrage: Fedasil en het Regenbooghuis / Het recht om... homo in ballingschap te zijn	49
■ Externe bijdrage: Tels Quels / Oasis, een nieuw avontuur, elke dag opnieuw	50
3.3.2. <i>Seksuele geaardheid, verblijf en het recht op een gezinsleven</i>	50
Nabeschuiving	52

Hoofdstuk II: Cijfers	55
Inleiding	56
1. Discriminatie	58
1.1. 3608 Meldingen	60
1.2. 1466 Dossiers	63
1.2.1. <i>Dossiers geopend in 2010: een overzicht</i>	63
1.2.2. <i>Analyse van de nieuwe dossiers per discriminatiegrond</i>	67
1.2.2.1. 'Raciale' criteria: zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, nationaliteit	67
1.2.2.2. Handicap en huidige of toekomstige gezondheidstoestand	69
1.2.2.3. Geloof of levensbeschouwing	70
1.2.2.4. Leeftijd	71
1.2.2.5. Seksuele geaardheid	72
1.2.3. <i>Analyse van de dossiers per maatschappelijk domein</i>	73
1.2.3.1. Arbeid en werkgelegenheid	73
1.2.3.2. Goederen en diensten	74
1.2.3.3. Media	76
1.2.3.4. Samenleving	77
1.2.3.5. Onderwijs	78
1.2.3.6. Politie en justitie	79
1.2.3.7. Sociale, culturele, economische en politieke activiteiten	80
1.2.3.8. Sociale bescherming	80
1.3. Dossiers afgesloten in 2010: beoordeling en resultaat	80
2. Vorming	82
2.1. Behandelde thema's	83
2.2. De verschillende opdrachtgevers	85
2.3. Het belang van lange opleidingen	85
Hoofdstuk III: Thematische dossiers	89
Dossier 1: Werk	90
1. Tendensen & cijfers	91
2. Discriminatie van uitzendkrachten: nood aan dwingende gedragsnormen	91
■ Externe bijdrage: Arbeidsinspectiedienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) / Samenwerkingsakkoord tussen het Centrum en de Arbeidsinspectiedienst van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg	92
3. Acties van het Centrum	94
4. Aanbevelingen & perspectieven	95
5. Vormingen in de sector van de thuishulp en de thuiszorg	96
Dossier 2: Huisvesting	98
1. Tendensen & cijfers	99
2. Sociale huisvesting: een kritische benadering van 'sociale mix'	99
3. Acties van het Centrum	100
4. Aanbevelingen & perspectieven	101
Dossier 3: Onderwijs	104
1. Tendensen & cijfers	105
2. Inschrijvingsproblematiek in het onderwijs	106
3. Acties van het Centrum	107
4. Aanbevelingen & perspectieven	108

Dossier 4: Hatespeech & hatecrime	110
1. Tendensen & cijfers	111
2. Hatespeech	111
3. Haatmisdrijven – Racistisch geweld en georganiseerd racisme	112
4. Aanbevelingen & perspectieven	112
Dossier 5: Actualiteit – Belgisch Voorzitterschap van de EU	114
1. Equality Summit: Gelijkheid en diversiteit op de werkvloer	115
2. Expert Conference on European Integration Modules	116
3. Stand van zaken ontwerprichtlijn ‘goederen en diensten’	118
Hoofdstuk IV: Rechtspraak	121
1. Overzicht van de rechtspraak	122
1.1. Europees Hof van Justitie	123
1.2. Europees Hof voor de Rechten van de Mens	123
1.3. Grondwettelijk Hof	124
1.4. Hof van Cassatie	125
1.5. Raad van State	125
1.6. Andere hoven en rechtbanken	125
2. Gerechtelijke stappen van het Centrum	128
3. Enkele opmerkelijke dossiers	130
Hoofdstuk V: Aanbevelingen	135
Hoofdstuk VI: Het Centrum netwerk	139
1. Nationaal	140
1.1. Meldpunten in Vlaanderen	141
1.2. Samenwerkingsovereenkomsten met het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap	142
1.3. Overeenkomst met het Territoriaal Pact voor de Werkgelegenheid in Brussel	143
2. Internationale netwerken	144
2.1. FRA: Het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten	145
2.2. RAXEN: Het netwerk van nationale contactpunten ‘Racisme en Xenofobie’	145
2.3. NCPI: National Contact Point on Integration	146
2.4. ECRI: Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie, Raad van Europa	147
2.5. Equinet: het Europees netwerk van antidiscriminatie-instellingen	147
Bijlagen	151
Bijlage 1. Externe cijfers	152
A. Politie	152
B. Parketten	153
Bijlage 2. Overzicht van de meldpunten voor racisme en discriminatie	158

VOORWOORD

Drie thematische jaarverslagen per jaar, drie momenten om na te gaan hoe het in ons land gesteld is met drie belangrijke onderwerpen die verband houden met mensenrechten: het Jaarverslag *Migratie*, het Jaarverslag *Mensenhandel/Mensensmokkel* en het Jaarverslag *Discriminatie/Diversiteit* dat u nu aan het lezen bent.

Vorig jaar lag de ‘focus’ in ditzelfde jaarverslag op de discriminatiegrond handicap. Dit jaar hebben wij ervoor gekozen om ons te buigen over een andere belangrijke discriminatiegrond: seksuele geaardheid.

Ondanks de vooruitgang die op wetgevend vlak is geboekt (antidiscriminatie wetten, wettelijk samenwonen, huwelijk, adoptie) en de grotere maatschappelijke aanvaarding van homoseksualiteit stellen wij vast dat de vooroordelen en clichés over holebi’s blijven bestaan.

Discriminatie en homofobie zijn nog lang niet verdwenen. Daarom leek het ons belangrijk om het te hebben over punten die nog moeten worden aangekaart met het oog op de erkenning van de rechten van holebi’s: onderrapportage van discriminatie en homofobe incidenten; gelijke kansen voor holebi’s op de arbeidsmarkt; combinatie van seksuele geaardheid met andere discriminatiegronden (geslacht, religie, afkomst, gezondheidstoestand – aids), enz.

Deze focus streeft in geen geval volledigheid na, maar wil een aantal instrumenten aanreiken en een aanzet geven voor verder overleg en denkpijsten.

Welke andere opvallende feiten hebben zich in 2010 voorgedaan?

De cijfers bevestigen de grote trends die wij de afgelopen jaren hebben vastgesteld: bij de meldingen die wij ontvangen, blijft racisme de belangrijkste discriminatiegrond. De meeste meldingen zijn bovendien arbeidsgebonden. We verwijzen naar het hoofdstuk ‘Cijfers’ voor een volledig overzicht met de nodige toelichtingen.

Ook dit jaar heeft het Centrum heel wat geïnvesteerd in de uitbreiding van een lokaal netwerk om discriminatie te bestrijden. Voor het Centrum is het een essentiële uitdaging om zoveel mogelijk contacten te leggen met gewesten, gemeenschappen, gemeenten, sociale partners, verenigingen, enz. om een zo groot en dicht mogelijk netwerk voor de bevordering van

gelijke kansen te creëren. Dit netwerk is een uiterst belangrijk middel om onderrapportage tegen te gaan en om zoveel mogelijk mensen – en uiteindelijk de hele maatschappij – bij het project te betrekken.

Vorig jaar heeft het Centrum heel wat onderwerpen aangekaart. Het beperkt zich hierbij niet tot juridische en morele analyses die broodnodig zijn, maar besteedt ook heel wat aandacht aan wat er echt in de praktijk leeft. Wij verwijzen in dit verband onder meer naar:

- » de studie over ‘Culturele diversiteit op de werkvloer’ (met de zogenaamde ‘redelijke tegemoetkomingen’);
- » de strijd tegen discriminatie in de uitzendsector (denk maar aan de tv-uitzending VOLT die aantoonde dat discriminerende praktijken nog steeds schering en inslag zijn bij uitzendkantoren);
- » de studie over discriminatie en het omgaan met diversiteit in de sociale huisvesting.

In 2010 nam België het Voorzitterschap van de Europese Unie waar. Het Centrum was betrokken bij een aantal belangrijke evenementen zoals de Equality Summit (in november) en organiseerde de Conferentie van Experts over Europese Integratiemodules (in december).

Kortom, het Centrum heeft er in 2010 opnieuw alles aan gedaan om zo goed mogelijk werk te leveren. Oordeelt u zelf!

Veel leesplezier.

Edouard Delruelle, *Adjunct-directeur*
Jozef De Witte, *Directeur*

HOOFDSTUK I:

FOCUS - SEKSUELE GEAARDHEID

INLEIDING

Ter herinnering, het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding (het Centrum) is enkel bevoegd voor meldingen in verband met seksuele geaardheid (heteroseksualiteit, homoseksualiteit, biseksualiteit). De meldingen met betrekking tot transgender/transseksuele personen behoren tot de bevoegdheid van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.

Centrum samen met de verenigingen aandacht blijft hebben voor de holebi-thematiek.

Sinds het einde van de jaren 1990 werd tegemoetgekomen aan verschillende eisen betreffende gelijke rechten voor holebi's¹: wettelijk samenwonen, huwelijk, bescherming tegen discriminatie, adoptie, enz. Toch blijven stereotypen en vooroordelen over holebi's voortbestaan, die aan de basis liggen van discriminatoir en homofob gedrag. Het Centrum stelt dit dagelijks vast aan de hand van de meldingen die het behandelt en de juridische opvolging die het uitvoert. Daarom vond het Centrum het ook nodig om in de focus van dit Jaarverslag Discriminatie/Diversiteit dieper in te gaan op de beschermde discriminatiegrond 'seksuele geaardheid'. De strijd tegen de onverdraagzaamheid is immers verre van gestreden. We moeten ook de aandacht vestigen op nieuwe vormen van homofobie die, verstoppt onder een laagje politiek correct gedrag, het leven van duizenden holebi's blijven ondermijnen.

Dit hoofdstuk begint met een opsomming van wat er de laatste decennia op wetgevend vlak al is verwezenlijkt en van de uitdagingen die nog bestaan (vooral op vlak van ouderschap). Het tweede deel beschrijft hoe negatieve houdingen tegenover holebi's in onze maatschappij hardnekkig aanwezig blijven, door dit fenomeen sociologisch te duiden en te peilen naar bestaande hardnekkige stereotyperingen over bijvoorbeeld homo's en hiv/aids. Vervolgens toetst het enerzijds de woorden waarmee homofobie wordt uitgedrukt, aan de Antidiscriminatiewet en aan de vrijheid van meningsuiting. Anderzijds richten we onze aandacht ook op de discriminatoire of homofobe daden. In het derde en laatste deel komt de Europese en de internationale actualiteit over seksuele geaardheid aan bod.

Natuurlijk heeft deze focus niet de ambitie om volledig te zijn. Het voornaamste doel is om eraan te herinneren dat de weg naar gelijkheid nog lang is en dat het

1 Deze term omvat alle homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en biseksuele personen.

I. GELIJKE RECHTEN VOOR HOLEBI'S IN BELGIË?

1.1. De weg naar meer gelijke rechten voor holebi's in België

Eind jaren 1980 werd met de erkenning van het partnerschap voor koppels van hetzelfde geslacht - Denemarken voerde de erkenning in 1989 in - het debat over het wettelijk samenwonen geopend. Op die manier wou men holebikoppels de nodige erkenning geven, zodat ze een bescherming kregen die vergelijkbaar was met die van gehuwde heteroseksuele paren. De zogenaamde 'aidsjaren' hebben op een pijnlijke manier aangetoond hoe belangrijk een wettelijk en sociaal statuut kan zijn voor paren van hetzelfde geslacht: erfeniskwesties, successierechten, erkenning van de relatie door familieleden, enz. De wet tot invoering van de wettelijke samenwoning van 23 november 1998 was een eerste stap naar gelijke rechten voor alle Belgische paren. Deze wet regelde het erfrecht, maar maakte nog altijd een onderscheid in fiscale aangelegenheden.

De openstelling van het wettelijk huwelijk op 13 april 2003 was het begin van echte gelijke rechten: successierechten, de scheidingsprocedure, gezamenlijke belastingaangifte. Er is wel nog altijd één groot verschil: als de vrouw van een getrouwd heterokoppel een kind krijgt, gaat de wet er automatisch van uit dat haar echtgenoot de vader is. Bij homokoppels is dat niet het geval. Wanneer een gehuwde lesbienne bevalt, wordt haar echtgenote niet beschouwd als de tweede ouder.² Toch werd België met die openstelling het tweede land ter wereld dat het huwelijksrecht van homoseksuele paren erkende. Omdat het homohuwelijk in veel andere landen, zoals Italië of Frankrijk, niet bestaat, gebeurt het geregeld dat paren problemen hebben om hun huwelijk in het buitenland te laten erkennen.

Met de implementatie van de Europese Antidiscriminatie-richtlijn 2000/78 zette België in 2003 een nieuwe stap naar gelijke rechten door een breder wettelijk kader te voorzien dan wat Europa oplegde. Discriminatie is sindsdien niet alleen op de werkvloer verboden, maar ook in de toegang tot goederen en diensten, de sociale bescherming, de sociale voordelen, enz. De aangenomen wet bevatte strafrechtelijke en burgerrechtelijke hefbomen om discriminatie en haatmisdrijven op

basis van seksuele geaardheid te bestrijden. De Antidiscriminatiewet werd in 2007 gewijzigd ten gevolge van een beroep tot vernietiging voor het Grondwettelijk Hof, maar de basisbeginselen werden bevestigd in de wetten van 10 mei 2007. Sindsdien implementeerden bijna alle gemeenschappen en gewesten de richtlijn, wat het mogelijk maakt om het non-discriminatieprincipe in verschillende bevoegdheden van de gemeenschappen en gewesten toe te passen.

De openstelling van het wettelijk huwelijk voor holebi's in 2003 was het begin van echte gelijke rechten.

Adoptie, ten slotte, staat sinds 20 juni 2006 open voor paren van hetzelfde geslacht. In de jaren 2000 lieten verschillende landen, waaronder Nederland, Groot-Brittannië en Denemarken, adoptie door paren van hetzelfde geslacht toe. Samen met het adoptierecht kwamen ook andere concrete kwesties aan bod die het gevolg zijn van individuele situaties, zoals kunstmatige inseminatie bij één van de partners of de éénouderadoptie.

2 Zie ook Hoofdstuk I, 1.2. Knelpunten blijven bestaan op vlak van holebi-ouderschap.

1.2. Knelpunten op vlak van holebi-ouderschap

Holebikoppels hebben in België het recht om een gezin te stichten. In de praktijk blijven er echter een aantal problemen bestaan. Ook in 2010 ontving het Centrum meldingen van lesbische meemoeders die aanklaagden dat zij geen recht hebben op ‘vaderschapsverlof’ wanneer hun partner beviel van een kind dat zij allebei gewenst hebben.

De wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten geeft momenteel enkel aan “*werknemers die in rechte lijn verwant zijn met het kind*” recht op tien dagen betaald verlof na de geboorte van hun kind. Dit verlof moet worden opgenomen binnen de vier maanden na de geboorte. Tijdens de eerste drie dagen behoudt de werknemer zijn loon. Voor de volgende zeven dagen krijgt hij een uitkering die wordt betaald door het RIZIV of het ziekenfonds.

Op basis van de Belgische wet kunnen alleen heteroseksuele werknemers op het ogenblik van de geboorte en zelfs daarvoor een verwantschap in rechte lijn met het kind aantonen. Dus kunnen enkel zij genieten van dit verlof. Volgens het Centrum leidt deze bepaling indirect tot een ongelijke behandeling van lesbische werknemers.

Sommige ministers, lokale en regionale overheden en andere werkgevers nemen zelf initiatieven en beslissen om het ‘vaderschapsverlof’ ook toe te kennen aan meemoeders. Deze initiatieven zijn lovenswaardig, maar om gelijke rechten voor lesbische meemoeders te verzekeren, moet de discriminatie verdwijnen die in de huidige wetgeving verankerd zit. Dit kan enkel via een wetswijziging.

Op 17 maart 2011 keurde de Kamer een wetsvoorstel goed, waardoor meemoeders in de toekomst ook zullen recht hebben op deze tien dagen geboorteverlof. De wet werd net voor de publicatie van dit jaarverslag goedgekeurd en verscheen op 10 mei 2011 in het Staatsblad. Deze goedkeuring is een erkenning van de huidige realiteit van holebigezinnen. De praktische modaliteiten moeten echter nog worden uitgewerkt in een Koninklijk Besluit.

De wet vermeldt dat het gaat om een voorlopige regeling “*in afwachting van verdere hervormingen in de burgerrechtelijke bepalingen van meeoouderschap*”. Er

blijven inderdaad nog hiaten in de huidige wetgeving. Zo kan een meemoeder nog steeds pas een tijd ná de geboorte een juridische band met het kind krijgen, nadat ze een adoptieprocedure heeft doorlopen. Het Centrum kijkt uit naar verdere initiatieven om het holebi- en hetero-ouderschap volledig gelijk te stellen en zal deze thematiek van nabij blijven opvolgen.

Eén van de opdrachten van het Centrum is om adviezen en aanbevelingen te formuleren aan de overheden. Het Centrum heeft over het probleem van vaderschapsverlof voor meemoeders al in 2009 een aanbeveling geformuleerd aan de politici en beleidsmakers, waarin het vraagt om de wetgeving te veranderen, zodat ook lesbische meemoeders van dit verlof kunnen genieten.¹ Het zou dan niet langer gekend staan als ‘vaderschapsverlof’ maar als ‘geboorteverlof’. Het voorstel houdt in dat een lesbische meemoeder, met de toestemming van de biologische moeder, een ‘erkenning van toekomstige adoptie’ zou kunnen neerleggen vóór de geboorte van het kind. De procedure zou lijken op die van de bestaande erkenning van een ongeboren kind door de man binnen een ongetrouwd heterokoppel. De meemoeder die deze erkenning van toekomstige adoptie heeft neergelegd, moet vervolgens recht krijgen op de tien dagen betaald verlof na de geboorte van het kind. Dit principe moet ook toegepast worden op personeels-leden die niet onder de wet van 3 juli 1978 vallen (zoals statutaire personeels-leden in overheidsdienst, zelfstandigen, enz.).

¹ Zie ook website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek ‘Adviezen & aanbevelingen’.

Paul Borghs is lid van de politieke werkgroep van çavaria en lid van ECSOL (European Commission on Sexual Orientation Law). Hij volgt sinds het begin van de jaren 1990 de wetgeving met betrekking tot holebi's en publiceerde over homoseksueel ouderschap, homoseksueel partnerschap (burgerlijk huwelijk en wettelijke of feitelijke samenwoning) en antidiscriminatie.

minatierecht onder meer in ZiZo³, Nieuw Juridisch Weekblad en de Juristenkrant. Zijn recentste publicatie is de “*Juridische gids over ouderschap voor holebi’s en transgenders*”.⁴ In onderstaande bijdrage staat hij stil bij een aantal belangrijke problemen waarmee lesbische vrouwen en homoseksuele mannen geconfronteerd worden wanneer ze een gezin willen stichten.

EXTERNE BIJDRAGE

PAUL BORGHS JURIDISCHE OMKADERING HOLEBI- OUDERSCHAP KAN BETER

Het Centrum ontving deze externe bijdrage op 31 januari 2011, voordat de Kamer het wetsvoorstel over vaderschapsverlof voor meemoeders goedkeurde.

In 2006 werd in België de (inlandse en interlandelijke) adoptie opengesteld voor partners van hetzelfde geslacht. Daardoor kunnen echtgenoten, wettelijk samenwonenden of samenwonenden (na drie jaar feitelijk samenwonen) van hetzelfde geslacht samen een kind adopteren (gezamenlijke adoptie) of het kind van de echtgenoot of partner adopteren (stiefouder- of partneradoptie). Tot 2006 kwamen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen enkel in aanmerking voor de éénouderadoptie. De openstelling van de adoptie betekende een aanzienlijke verbetering van de rechtspositie van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Toch zijn nog niet alle problemen van de baan.

Lesbische vrouwen

Binnen het huwelijk of de relatie van twee vrouwen kan een kind geboren worden. Vaak zullen ze daarvoor een beroep doen op medisch begeleide voortplanting. De Wet betreffende de medisch begeleide voortplanting (MBV-wet) laat de fertiliteitscentra toe om gevolg te geven aan de kinderwens van een lesbisch paar.

De vrouw die van het kind bevalt, wordt de juridische moeder. Ten aanzien van de meemoeder kan een (tweede) volwaardige afstammingsband worden gevestigd door middel van de stiefouder- of partneradoptie. Aan de adoptieomweg die de meemoeder moet maken om de tweede volwaardige juridische ouder te worden, zijn echter heel wat

nadelen verbonden. Dat komt omdat de adoptie een jeugd beschermingsmaatregel is, en daardoor niet erg geschikt is voor de gezinsvorming van bijvoorbeeld lesbische vrouwen.

Zo kan de oorspronkelijke juridische moeder weigeren om toe te stemmen in de adoptie door de meemoeder. Omgekeerd kan de meemoeder weigeren om het kind te adopteren en zich zo onttrekken aan haar verantwoordelijkheid. Wanneer een beroep werd gedaan op een fertiliteitscentrum, dan bepaalt de MBV-wet dat iedere rechtsvordering betreffende de afstamming ingesteld door of tegen de donor niet ontvankelijk is. Deze bepaling verhindert echter niet dat een bekende donor (of een andere man) het kind erkent met toestemming van de oorspronkelijke juridische moeder. De meemoeder die in de overeenkomst met het fertiliteitscentrum toestemde in de medisch begeleide voortplanting, kan die erkenning niet verhinderen. Ze kan de vastgestelde afstammingsband ook niet betwisten omdat ze volgens de wet geen titularis is van het betwistingsrecht.

Wanneer de toestemming van de oorspronkelijke juridische moeder en de adoptiebereidheid van de meemoeder geen probleem vormen, dan wacht de betrokkenen een omslachtige, tijdrovende en niet kosteloze adoptieprocedure. De meemoeder moet onder andere een adoptievoorbereiding volgen bij een erkend centrum. De betrokkenen krijgen ook de politie over de vloer om in opdracht van het parket alle nuttige inlichtingen en adviezen in te winnen over de voorgenomen adoptie. Een maatschappelijk onderzoek, uitgevoerd door de binnenlandse adoptiediensten, is niet verplicht bij stiefouder- of partneradoptie, maar toch zouden sommige jeugdrechtbanken systematisch een dergelijk onderzoek bevelen bij adoptie door een meemoeder. Lesbische vrouwen voelen dit vaak aan als een overbodige controle op hun opvoedingscapaciteiten. De adoptiewet legt ook bepaalde behandeltermijnen op, maar door gebrek aan sancties worden die vaak overschreden. Het doorlopen van de adoptieprocedure kan daardoor al vlug enkele maanden duren. De oorspronkelijke juridische moeder kan overigens pas twee maanden na de geboorte van het kind toestemmen in de adoptie. De jeugdrechtbank doet pas uitspraak ten vroegste zes maanden na de neerlegging van het adoptieverzoekschrift.

Zolang de adoptieprocedure niet werd afgerond, is de meemoeder zo goed als rechteloos. Wanneer ze gehuwd is of wettelijk samenwoont met de oorspronkelijke juridische moeder heeft ze wel plichten, want ze moet dan mee instaan voor de opvoedingskosten. Problemen stellen zich vooral wanneer het tot een breuk komt tussen de oorspronkelijke juridische moeder en de meemoeder vooraleer de adoptieprocedure werd afgerond. De meemoeder zal het kind

3 Magazine voor holebi’s en transgenders.

4 U kan deze brochure downloaden op de website van Çavaria: www.cavaria.be, rubriek ‘Publicaties’.

dan niet meer kunnen adopteren. Ze kan enkel aanspraak maken op een erg beperkt recht op persoonlijk contact. Mogelijk stemt de oorspronkelijke juridische moeder toe in de adoptie door een andere vrouw (of zelfs in de erkenning door een man). Ook het overlijden van de meemoeder vooraleer de adoptieprocedure kon worden afgerond, zorgt voor problemen. Het kind zal niet automatisch erven van de meemoeder. Volgens de wet is het ook geen weeskind en krijgt het bijvoorbeeld geen aanspraak op de verhoogde kinderbijslag voor wezen.

Lesbische vrouwen met kinderen kampen nog met heel wat praktische en juridische problemen. De meemoeder kan de geboorte van het kind bijvoorbeeld niet aangeven bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. In de meeste gevallen zal ze geen recht hebben op meemoederschapsverlof. Vaders kunnen wel aanspraak maken op tien dagen verlof bij de geboorte van hun kind. Wanneer de oorspronkelijke juridische moeder en de meemoeder met elkaar getrouwd zijn, dan is het kind volgens de wet een overspelig kind omdat men aanneemt dat het verwekt werd buiten het huwelijk. Het gevolg daarvan is onder meer dat de meemoeder de 'overspelige' oorspronkelijke juridische moeder (grotendeels) kan onterven.

Homoseksuele mannen

Homoseksuele partners of echtgenoten mogen samen een kind adopteren. Inlandse adopties zijn mogelijk, maar niet eenvoudig te realiseren. In België worden weinig kinderen afgestaan voor adoptie en de wachtlijsten voor inlandse adopties zijn dan ook erg lang. Buitenlandse adopties liggen nog moeilijker.

Het is zo goed als onmogelijk om in België een erkende adoptiedienst voor buitenlandse adopties te vinden die samenwerkt met landen die bereid zijn om kinderen af te staan aan homoseksuele mannen en die ook nog eens wil bemiddelen voor een homopaar. De Belgische wet laat weliswaar ook zelfstandige adopties toe, zonder tussenkomst van een adoptiedienst, maar dan moet de bevoegde centrale adoptieautoriteit het adoptiekanaal goedkeuren. Ook dat ligt erg moeilijk, want zelfstandige adopties worden met argusogen bekeken.

Het gebrek aan reële adoptiemogelijkheden brengt sommige homoseksuele paren ertoe om een beroep te doen op een draagmoeder. In België bestaat er geen wettelijk kader voor het draagmoederschap en er kunnen heel wat problemen opduiken. De Belgische consulaire of diplomatieke post van het land waar het kind werd geboren, kan bijvoorbeeld weigeren om de buitenlandse geboorteakte te erkennen. Het kind krijgt dan geen Belgisch paspoort en kan niet naar België worden overgebracht. Kan het kind wel naar België komen, dan gebeurt het dat de Belgische ambtenaar van de burgerlijke stand weigert om de buitenlandse geboorteakte over te

schrijven. Dat leidt tot moeizame procedures voor de rechtbank, schrijnende situaties waarbij de wensouders het kind moeten achterlaten in een buitenlands weeshuis en hinkende rechtsverhoudingen (het kind heeft dan bijvoorbeeld twee juridische ouders volgens de Amerikaanse wet en geen juridische ouders volgens de Belgische wet).

Oorspronkelijk ouderschap

Bovenstaande problemen kunnen grotendeels eenvoudig worden opgelost. Wanneer twee ouders bewust kiezen voor een kind en er samen de verantwoordelijkheid voor willen opnemen, dan is het alleen maar in het belang van het kind dat de afstammingsband met beide ouders (en de daarmee samenhangende rechten en plichten) zo snel mogelijk tot stand komt. Voor meemoeders vormt de adoptieprocedure een omstandige, langdurige en overbodige omweg. De wet zou moeten toelaten dat oorspronkelijke afstammingsbanden gevestigd kunnen worden ten aanzien van twee vrouwen zoals dit nu reeds mogelijk is voor paren van tegengesteld geslacht. Een gehuwde meemoeder zou dan automatisch de tweede juridische ouder kunnen worden van het kind waarvan haar echtgenote bevallen is. Een samenwonende meemoeder zou het kind van haar vrouwelijke partner (eventueel al voor de geboorte) kunnen erkennen. Juridisch is het perfect mogelijk om een oorspronkelijke afstammingsband tot stand te brengen die gebaseerd is op de wil van de betrokkenen. Een mooi voorbeeld vormt de MBV-wet waarin staat dat de wil om ouder te worden (uitgedrukt in de schriftelijke overeenkomst met het fertiliteitscentrum) de grondslag vormt voor de oorspronkelijke juridische afstamming. In steeds meer landen kan de meemoeder de tweede juridische ouder worden zonder adoptieprocedure. In Europa betreft het bijvoorbeeld IJsland, Noorwegen, Spanje, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. In Nederland wordt nog gewerkt aan een wetswijziging.

Ook homoseksuele mannen die een draagmoeder inschakelen zouden baat kunnen hebben bij de mogelijkheid om oorspronkelijke afstammingsbanden te vestigen ten aanzien van twee mannen. Een buitenlandse rechterlijke beschikking waarin ze samen aangeduid worden als de juridische vaders van een kind zou dan probleemloos erkend kunnen worden in België.

Daarnaast is er voor homoseksuele mannen vooral nood aan een holebivriendelijk adoptiebeleid. Adoptiediensten zouden daadwerkelijk op zoek moeten gaan naar buitenlandse adoptiekanalen voor holebi's. Het ontmoedigen van zelfstandige adoptanten zou moeten stoppen.

Paul Borghs

2. FEITELIJKE GELIJKE BEHANDELING VAN HOLEBI'S IN BELGIË?

Dankzij wetenschappelijk onderzoek naar het welbevinden van holebi's en op aandringen van verenigingen is de holebi-thematiek de laatste jaren op de politieke agenda komen te staan. De toegenomen juridische gelijkheid leidde echter niet automatisch tot een samenleving die openstaat voor holebi's die op een zichtbare manier hun plaats willen innemen in de maatschappij: op school, op het werk, op straat of op café. Hoewel scholieren op steeds jongere leeftijd uit de kast komen, blijkt uit onderzoek dat hun klasgenoten meer dan vroeger terughoudend of zelfs vijandig staan ten opzichte van homoseksualiteit.⁵ Veel werknemers durven zich vandaag nog steeds niet te outen aan collega's en zwijgen dus maar over de uitstapjes van het afgelopen weekend. Vaak ook geven holebi's aan dat ze zich niet veilig voelen in bepaalde buurten of dat ze bewust geen affectie tonen om te ontsnappen aan kwade blikken en opmerkingen.

Het aantal meldingen dat het Centrum ontvangt, illustreert dit. Sinds 2005 betreft 5% van alle meldingen bij het Centrum mogelijke discriminatie of haatmisdrijven tegen holebi's. Opvallend is dat maar liefst

1 op 5 meldingen over seksuele geaardheid betrekking heeft op 'samenlevingsproblemen' (bijvoorbeeld burenruzies, beledigingen op de openbare weg, enz.).⁶ Voor de meeste andere beschermde criteria ('raciale' criteria, handicap, leeftijd, enz.) is dat maar 1 melding op 10.

Dit deel gaat over de wrijving tussen de rechten die de maatschappij organiseren, en uitlatingen en gedragingen die tegen het onaanvaardbare aanleunen. We analyseren eerst deze moderne vorm van homonegativiteit die holebi's elke dag kunnen meemaken. De meeste mensen lijken te aanvaarden dat holebi's dezelfde rechten hebben als hetero's, maar dat betekent nog niet dat ze homoseksueel gedrag in hun directe omgeving tolereren. Daarna behandelen we de vrijheid van meningsuiting en de grenzen daarvan. Iedereen heeft het recht om zijn mening te uiten, maar het is verboden om tot discriminatie, haat of geweld aan te zetten tegenover anderen omwille van persoonskenmerken, beschermd door de Antidiscriminatiewet. Homofobe daden, het laatste stukje van de puzzel, komen ten slotte ook aan bod.

5 Marc Hooghe et al., *Onderzoek naar politieke en maatschappelijke houdingen bij jongeren*, Katholieke Universiteit Leuven, 2006.

6 Zie ook Hoofdstuk II: Cijfers.

2.1. Heteronormativiteit en moderne homonegativiteit

De 'traditionele', expliciete homonegativiteit, waarbij homoseksualiteit werd gezien als een ziekte of een zonde, lijkt niet meer vaak voor te komen in België. Er is ook veel veranderd op wettelijk vlak en men weet doorgaans dat holebi's niet mogen gediscrimineerd worden omwille van hun seksuele geaardheid.

Op wettelijk vlak mag er dan al heel wat veranderd zijn, toch blijken veel mensen het in de praktijk nog steeds moeilijk te hebben met zichtbare holebi's en homoseksualiteit. Twee mannen die elkaar kussen of twee vrouwen die elkaars hand vasthouden, een voetbalspeler die in de club praat over zijn homoseksuele geaardheid, een vrouw die zich met haar vriendin inschrijft voor de dansles; niet iedereen voelt zich er even gemakkelijk bij. Dat is niet verwonderlijk in een samenleving die heteroseksualiteit als norm hanteert.

Moderne homonegativiteit, is dan ook een meer subtiele en impliciete vorm van negatieve houdingen tegenover holebi's. Zolang de discussie over homoseksualiteit theoretisch blijft en enkel een vraag is van ethiek en rechten, maken weinig mensen er een probleem van. Maar wanneer men ermee wordt geconfronteerd, wanneer het zichtbaar wordt en holebi's hun homoseksualiteit ook gaan uiten, dan blijkt dat meer mensen het er nog moeilijk mee hebben.

Nochtans is het net deze aanvaarding die holebi's zo hard nodig hebben om zich goed te kunnen voelen in

Zolang homoseksualiteit enkel een theoretische kwestie is, maken weinig mensen er een probleem van. Maar niet iedereen voelt zich even gemakkelijk bij het zien van twee mannen die elkaar kussen.

de maatschappij. Wie zich niet aanvaard weet of wie schrik heeft om zich te outen, loopt meer risico op psychische problemen, zo blijkt uit onderzoek.⁷ Om het welbevinden van holebi's te verbeteren, zal men moeten blijven werken aan een open klimaat waarin plaats is voor verschillen en waarin die verschillen ook gewaardeerd worden.

Dr. Alexis Dewaele werkte verschillende jaren voor het Vlaamse Steunpunt Gelijkekansenbeleid binnen de onderzoekslijn 'seksuele voorkeur'. Hij voerde onderzoek naar het sociale welbevinden van (jonge) holebi's, hun maatschappelijke positie, hun sociale netwerken en naar houdingen ten opzichte van holebi's. In onderstaande bijdrage gaat hij dieper in op fenomenen als moderne homonegativiteit en schijntolerantie.

EXTERNE BIJDRAGE

DR. ALEXIS DEWAELE DE MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN HOLEBI'S IN BELGIË

Grootschalige onderzoeksprojecten die peilen naar attitudes ten opzichte van holebiseksualiteit, tonen aan dat de houding van de West-Europese burger meer holebivriendelijk is geworden. Ook in België, waar op juridisch vlak de voorbije decennia heel wat is verwezenlijkt, nemen mensen een steeds toleranter houding aan ten opzichte van holebi's. Bijvoorbeeld, in 1981 vond slechts 3% van de Belgen homoseksueel gedrag altijd te rechtvaardigen, terwijl dit in 1999 gold voor bijna een vijfde van de Belgen (19%).⁸ België doet het vanuit een Europees perspectief ook helemaal niet zo slecht. Meer dan 80% van de Belgen vindt dat holebi's hun leven moeten kunnen leiden zoals ze dat wensen. Enkel de Fransen, Denen, Zweden en Nederlanders scoren op dat vlak nog toleranter.⁹

Toch tonen dergelijke attitude-onderzoeken slechts een beperkt beeld omdat ze vaak met enkele beperkte vraagitems de situatie voor holebi's binnen een bepaalde culturele context in kaart trachten te brengen. Steeds meer maken onderzoekers dan ook een onderscheid tussen flagrante

homofobie (ideeën als "holebi's zijn pervers of zondig") en moderne homonegativiteit. Dit laatste verwijst dan vooral naar de paradox volgens hetwelke vele mensen zich politiek correct en dus positief uitlaten over holebi's, maar tegelijkertijd toch negatieve attitudes of vooroordelen koesteren ten opzichte van deze minderheidsgroep.¹⁰ Recent onderzoek bij (relatief hoog opgeleide) Vlaamse jongeren tussen 12 en 21 jaar toont aan dat homonegativiteit helemaal niet zo zeldzaam is als we zouden denken. Van de ongeveer 4000 bevroegde jongeren vindt 18% van de jongens gelijke rechten voor holebi's geen goed idee, 20% van hen twijfelt. 7% van de meisjes wordt liever niet gezien met een holebi, bij jongens loopt dat op tot 22%. Datzelfde onderzoek toont ook aan dat homonegativiteit verankerd zit in een traditioneel denken over man-vrouw rolpatronen. Jongeren die vinden dat de vrouw "het huishouden moet doen" staan meestal ook negatief ten opzichte van holebi's.¹¹

Een klimaat van schijntolerantie en het voorkomen van moderne homonegativiteit kan ernstige consequenties hebben voor het welbevinden van holebi's. Amerikaans onderzoek toont aan dat subtiele vormen van discriminatie vaak net erg moeilijk zijn voor het individu om mee om te gaan.¹² Holebi's hebben zowel het voor- als nadeel dat ze zichzelf onzichtbaar kunnen maken. Door zichzelf onzichtbaar te maken (bijvoorbeeld zich in bepaalde situaties niet outen) vermijden ze discriminatie en uitsluiting maar ze betalen er wel een prijs voor. Onderzoek toont immers aan dat wanneer holebi's zichzelf verbergen, dit gevolgen kan hebben voor hun mentaal welbevinden.¹³ Dit verklaart mogelijk mee waarom holebi-jongeren statistisch heel wat vaker depressieve gevoelens ervaren dan hetero-jongeren. Van 743 bevroegde holebi-jongeren (-26 jaar) blijkt 23% tot een risicogroep te behoren voor het ontwikkelen van een klinische depressie.¹⁴ Holebi-jongeren ondernemen gemiddeld ook vier keer meer zelfmoordpogingen dan hetero-

7 Vincke, J. et al., *Zzip: eindrapport. Een statistisch onderzoek met het oog op het verzamelen van basismateriaal over de doelgroep holebi's*, Universiteit Gent, 2006.

8 European Values Study, 1999-2004.

9 Keuzenkamp, S., *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2010.

10 Van Wijk, E.; van de Meerendonk, B.; Bakker, F. & Vanwesenbeeck, I., "Moderne homonegativiteit: de constructie van een meetinstrument voor het meten van hedendaagse reacties op zichtbare homoseksualiteit in Nederland", *Tijdschrift voor seksuologie*, 29 (1), pp.19-27, 2005.

11 Dewaele, A.; Cox, N.; Dhaenens, F. & Vincke, J., *Het discours van jongeren over holebiseksualiteit. Over flexen, players en metroseksuelen*. Steunpunt Gelijkekansenbeleid (UA – UHasselt), Antwerpen: Drukkerij Peten, 2009.

12 Operario, D. & Fiske, S. T., "Ethnic identity moderates perceptions of prejudice: Judgments of personal versus group discrimination and subtle versus blatant bias", *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(5): pp.550-561, 2001.

13 Dewaele, A. & Van Houtte, M., *Zichtbaarheid- en discriminatiemanagement bij holebi-jongeren*. Steunpunt Gelijkekansenbeleid (UA – UHasselt), Antwerpen: Drukkerij Wilda, 2010.

14 Vanden Berghe, W.; Dewaele, A.; Cox, N. & Vincke, J., "Minority specific determinants of mental well-being among lesbian, gay and bisexual youth", *Journal of Applied Social Psychology*, 40(1): pp.153-166, 2010.

jongeren.¹⁵ Daarnaast blijken lesbische en biseksuele meisjes in het bijzonder een kwetsbare groep.¹⁶

Er hebben zich in België dus zeker belangrijke verwezenlijkingen voorgedaan die de leefsituatie en het klimaat voor holebi's aanzienlijk verbeterd hebben. Het realiseren van gelijke burgerrechten betekent echter niet dat holebi's hun kwetsbaarheid als groep in de samenleving volledig verliezen. Dat holebi's zichzelf kunnen beschermen voor discriminatie door zich onzichtbaar te maken, kan ook ernstige gevolgen hebben voor hun mentaal welbevinden. Dit betekent ook dat de discriminatie die we vaststellen, steeds een onderrapportage is van de discriminatie die zich zou voordoen mochten alle holebi's altijd en overal voor hun seksuele geaardheid uitkomen.¹⁷ Alle initiatieven die kunnen bijdragen tot het wegwerken van zowel flagrante homofobie als eerder subtiele en indirecte vormen van discriminatie, moeten dan ook aangemoedigd worden.

Dr. Alexis Dewaele
Coördinator Sexpert, Universiteit Gent

Stereotypen over gezondheid: homo = aids

Eén van de hardnekkigste opvattingen over homoseksuelen is dat aids een 'homoziekte' is. Die misvatting kan leiden tot dubbele discriminatie op grond van seksuele geaardheid en op grond van (veronderstelde) gezondheidstoestand. Een mooi voorbeeld is het uitsluiten van mannen die seks hebben met andere mannen ('MSM') als bloeddonor. De bloeddiensten rechtvaardigen deze uitsluitingsvoorwaarde door te stellen dat ze daarmee de volksgezondheid beschermen. De Europese jurisprudentie acht dit beleid legitiem. Specialisten hebben aangetoond dat het afschaffen van deze voorwaarde een bedreiging kan vormen voor de volksgezondheid, omdat een groot aantal dragers van het hiv-virus en andere seksueel overdraagbare ziekten (soa's) homomannen zijn.

Of het gebruik van deze uitsluitingsclausule, zoals ze

momenteel is geformuleerd in de vragenlijst die bloeddonoren moeten invullen ("Indien u een man bent en seksuele betrekkingen hebt met een andere man"), in verhouding staat tot het doel, is nog maar de vraag. Het is een feit dat homo- en biseksuele contacten een belangrijke oorzaak van hiv-besmetting zijn, maar men kan zich toch afvragen of het wel gegronnd is om de categorie MSM automatisch en onvoorwaardelijk uit te sluiten om de volksgezondheid te beschermen. Wat men eigenlijk wil uitsluiten, is het risicogedrag waardoor hiv en andere soa's worden overgedragen. De huidige formulering lijkt te suggereren dat bepaald risicogedrag uitsluitend met de categorie MSM wordt geassocieerd. Dit is echter niet de enige groep die seksueel gedrag vertoont dat het risico op besmetting met hiv of een andere soa verhoogt.

In het kader van een overleg met de betrokken verenigingen en wetenschappers onder leiding van het ministerie van Volksgezondheid heeft het Centrum gepleit om in de vragenlijst een beperkt aantal vragen (bepaalde vragen staan er nu al in), die gericht zijn op elk type risicogedrag dat kan leiden tot de overdracht van hiv of een andere soa, anders te verwoorden.

Dit kan leiden tot een efficiëntere vragenlijst die de volksgezondheid beter beschermt (omdat elk risicogedrag van elke bevolkingsgroep die bloed geeft, zonder uitzondering, dan wordt gescreend), maar die met bepaalde vragen geen doelgroep viseert of stigmatiseert. Het debat is nog aan de gang. Het Centrum blijft dit dossier van dichtbij volgen.

De epidemiologische werkelijkheid laat ons toe om het cliché 'homo = aids' te nuanceren. Daarom heeft het Centrum aan het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid, dat de gegevens over de hiv/aids-epidemie in België verzamelt, gevraagd om de impact van hiv op MSM te belichten.

Het Centrum pleit voor een vragenlijst die elk risicogedrag screent, zonder daarbij een bepaalde doelgroep te viseren.

15 Van Heeringen, C. & Vincke, J., "Suicidal acts and ideation in homosexual and bisexual young people: a study of prevalence and risk factors", *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35, pp.494-500, 2000.

16 Schoonacker, M.; Dumon, E. & Louckx, F., *Welebi - Onderzoek naar het sociaal en mentaal welbevinden van lesbische en biseksuele meisjes*. Vakgroep Medische Sociologie, Vrije Universiteit Brussel, 2009.

17 Black, D.A.; Makar, H.R.; Sanders, S.G. & Taylor, L.J., "The Earnings Effects of Sexual Orientation", *Industrial and Labor Relations Review*, 56(3): pp.449-469, 2003.

EXTERNE BIJDRAGE

WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT VOLKSGEZONDHEID

DE IMPACT VAN HIV OP HOMO'S – DE CIJFERS

Het laatste jaarrapport van het Instituut Volksgezondheid over de epidemiologie van aids en de besmetting met hiv in België geeft aan dat het aantal nieuwe diagnoses van hiv-besmettingen is toegenomen. In 2009 werden 1135 nieuwe besmettingen gediagnosticeerd. De stijging is vooral te merken binnen de mannelijke homo- en biseksuele populatie: het aantal seropositieven binnen deze groep maakte in 2002 23% van de gediagnosticeerde besmettingen uit. In 2009 ging het al om 46% van de besmettingen. De jaarlijkse incidentie binnen deze bevolkingsgroep is in tien jaar meer dan verdrievoudigd en de stijging heeft betrekking op alle leeftijdsgroepen, ook de jongeren. Het aantal besmettingen door heteroseksueel contact daalt daarentegen, ook al blijft dit de grootste groep (50% in 2009). De resultaten van deze monitoring bevestigen recente studies die een stijging van de prevalentie van seksueel risicogedrag bij de mannelijke homo- en biseksuele bevolking aangeven.

Hiv-besmettingen worden tegenwoordig sneller gediagnosticeerd dan in het verleden, met name bij de homo- en biseksuele populatie: de verhouding late diagnoses (<350 CD4/mm³, dit is het stadium waarin een antiretrovirale behandeling aanbevolen is) is van 44% in 2002 naar 27% in 2009 gegaan. Die gegevens suggereren een veranderend gedrag in het opsporen van hiv en een significante verbetering in het vroegtijdig diagnosticeren van besmettingen.

Voor MSM stellen we tussen 2001 en 2008 een voortdurende en significante toename van het CD4-percentages bij de hiv-diagnose vast (2001: 395 cellen/mm³, 2008: 526 cellen/mm³; p<0.001). Dat wijst erop dat de hiv-infecties de laatste jaren vroeger worden gediagnosticeerd.

In 2008 lag het aantal nieuwe hiv-besmettingen bij MSM het hoogst sinds het begin van de epidemie, ook onder jonge MSM. Die stijgende trend bij Belgische MSM heeft zich in de periode 1999-2008 verder doorgezet.

Veranderingen in de opsporing van hiv kunnen invloed hebben op de tendensen in de diagnostiek van hiv. In België betekent een stijging van de diagnoses geen stijging in de opsporing omdat het aantal tests stabiel is gebleven. Anderzijds kunnen stijgingen voor een deel wijzen op veranderingen in het bepalen van de risicogroepen in de periode 1997-2008. In de afgelopen jaren zijn er trouwens campagnes gevoerd om de

opsporing bij MSM te bevorderen. Hun gedrag kan dus veranderd zijn, wat het feit dat MSM de afgelopen jaren vroegtijdiger worden gediagnosticeerd, ook lijkt te suggereren.

De resultaten van deze monitoring bevestigen de recente studies die een stijging aangeven van seksueel risicogedrag bij MSM, ook bij hen die weten dat ze seropositief zijn.

Het is dan ook essentieel dat de op risicogroepen gerichte interventie-inspanningen worden aangepast en versterkt. Het bestuderen van hun gedrag en meer kwaliteitsonderzoek naar de oorzaken van onbeschermd seksueel contact zijn nodig om efficiëntere preventiestrategieën te kunnen ontwikkelen.

André Sasse, MD, MPH

Dienst Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

› www.wiv-isp.be

Naast de epidemiologische situatie wilde het Centrum ook peilen naar de stigmatiserende en vaak inherent discriminerende sociale realiteit voor homomannen die door hiv zijn getroffen. Dankzij de verbeterde medicatie hebben mensen met hiv tegenwoordig bijna dezelfde levensverwachting als iedereen. Maar toch wordt je leven drastisch door elkaar geschud wanneer je verneemt dat je hiv hebt. We vroegen aan drie experts van Sensoa, het Vlaamse expertisecentrum voor seksuele gezondheid, welke specifieke gezondheidsbehoeften hiv-positieve homo's hebben.

EXTERNE BIJDRAGE

SENSOA SPECIFIEKE GEZONDHEIDSBEHOEFTE VAN HIV- POSITIEVE HOMO'S

Patrick Reyntiens

Ervaringsdeskundige hiv, medewerker actieterrein 'Mensen met hiv'

Seropositieve homomannen worden dikwijls geconfronteerd met een dubbel stigma: ze hebben hiv en worden door de publieke opinie vaak als 'schuldigen' gezien. Ze hebben namelijk hiv opgelopen door onveilige seks – op de koop toe dan nog anale seks. Een slachtoffer van hiv door bloedtransfusie (in de jaren tachtig) of verkrachting is dan 'onschuldig'. Echter, niemand kiest voor dit virus, het over-

komt je. Het gaat er ook niet om hoeveel partners iemand gehad heeft in zijn leven. Belangrijk is dat men niemand met de vinger wijst; dit werkt contraproductief. Vaak wordt er ook gereageerd naar homomannen in de trant van “ze hebben genoeg informatie en nu letten ze nog niet op”. Uit onderzoek blijkt nochtans dat homomannen een groot verantwoordelijkheidsgevoel hebben en zich juist meer inzetten om consequent veilig te vrijen. In gesprekken met mensen met hiv hoort men vaak de angst om anderen te infecteren met hiv. Een grotere openheid, meer aanvaarding en minder vooroordelen zou alvast veel helpen om hiv uit de taboesfeer te halen, ook bij homomannen.

Ruth Borms

Seksuologe, medewerker actieterrein ‘Mensen met hiv’

Hiv-positieve homomannen maken twee belangrijke scharniermomenten mee in hun leven: het moment dat ze hun aantrekking tot mannen beseffen en het moment dat ze vernemen dat ze hiv hebben. De wijze waarop men dit ‘nieuws’ heeft verwerkt, beïnvloedt de seksualiteitsbeleving. Mannen die moeite hebben om zich te identificeren als homo zullen seks met mannen op een meer anonieme en verdoken manier opzoeken, wat schuld- en schaamtegevoelens met zich kan meebrengen. Als men te horen krijgt positief te zijn, kan er een gamma van gevoelens de revue passeren. Sommigen hadden het verwacht, terwijl het voor anderen een donderslag bij heldere hemel is. Meer nog dan voorheen moeten ze nu veilig vrijen integreren in hun leven. Veilig vrijen is voor niemand evident, ook niet voor hiv-positieve homomannen.

Wanneer zeg je bijvoorbeeld dat je hiv-positief bent? Angst voor afwijzing en de schrik om zich kwetsbaar op te stellen spelen mee, maar ook de setting. Zo zijn er uitgaanssettings waarin de ongeschreven regel geldt dat je een condoom voorstelt als je hiv-negatief bent en dat wilt blijven. Terwijl men op andere plaatsen het tegenovergestelde veronderstelt: voorstellen om een condoom te gebruiken staat gelijk aan bekennen dat je hiv-positief bent.

Mark Sergeant

Medewerker actieterrein ‘Homomannen’

Veel gezondheidsproblemen die homomannen ervaren, hebben te maken met minderheidstress, met het gegeven dat je zowel tijdens het opgroeien als tijdens je volwassen leven onderdeel uitmaakt van een minderheid, die door velen niet als volwaardig aanzien wordt. Die stress uit zich op verschillende manieren in het leven van homo's, zo blijkt uit Europese onderzoeken. Homo's roken vaker dan de algemene bevolking en drinken meer alcohol, hebben meer last van psychosomatische aandoeningen zoals rugpijn en slapeloosheid en depressieve gevoelens. Als je daar bovenop ook nog hiv hebt, dan worden die risico's op bijvoorbeeld depressie of middelenmisbruik groter. De link tussen depressie en hiv is er ook op een andere manier: mannen die zich slecht in hun vel voelen stellen meer risico-gedrag, en lopen dus ook meer risico op hiv.

› www.sensoa.be

2.2. Homofobie in woorden

2.2.1. De vrijheid van meningsuiting is niet absoluut

In een democratische samenleving is de vrijheid van meningsuiting een hoog goed: een lange reeks uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bevestigt haar prominente plaats.

Vrijheid van meningsuiting is niet enkel een fundamentele vrijheid, maar vormt ook een noodzakelijke pijler van een democratische samenleving, waarin plaats moet kunnen zijn voor meningen, denkbeelden en informatie die “*schokken, aanstoot geven of*

verontrusten”.¹⁸ Zonder botsing van ideeën en informatie is er geen pluralisme, wederzijds respect en openheid van geest. Zonder die waarborgen is er geen publiek debat noch democratie.

Dit betekent natuurlijk niet dat een deelnemer aan het publieke debat zich alles kan veroorloven. De vrijheid van meningsuiting is immers niet onbegrensd en absoluut, zoals blijkt uit artikel 10 § 2 van het Euro-

¹⁸ Eur. Hof voor de Rechten van de Mens, arrest Handyside vs Verenigd Koninkrijk, 7 december 1976, Publicaties van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, serie A n° 24, p. 23, par. 49. Zie ook Feret vs. België, 16 juli 2009.

pees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Dat artikel bepaalt dat de uitoefening van de vrijheid van meningsuiting - aangezien zij plichten en verantwoordelijkheden met zich meebrengt - kan worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties. Dit is zelfs noodzakelijk in een democratische samenleving: in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid; om wanordelijkheden en strafbare feiten te voorkomen; om de gezondheid of de goede zeden te garanderen; om de goede naam of de rechten van anderen te beschermen; om het verspreiden van vertrouwelijke informatie te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.

Centrum dient klacht in tegen Sharia4Belgium

Persbericht van het Centrum van 22/04/2010

Het Centrum heeft een klacht ingediend tegen Sharia4Belgium voor een mogelijke inbreuk op de Antidiscriminatiewet. Het Centrum baseert zich hiervoor onder meer op herhaalde uitspraken van Abu Imram, woordvoerder van Sharia4Belgium, die over de homoseksuele gemeenschap zei: *“Er is geen plaats voor hen en een geleerde zal hen waarschijnlijk tot de dood veroordelen”*.

Deze uitspraken kunnen mogelijk gekwalificeerd worden als aanzetten tot discriminatie of geweld volgens de bepalingen in de Antidiscriminatiewet van 10 mei 2007, meer specifiek op basis van artikel 22 die uitspraken bestraft die aanzetten tot haat, geweld of discriminatie op basis van de seksuele geaardheid.

Onder aanzet tot haat moet begrepen worden alle verbale en niet-verbale communicatie die aanzet tot, stimuleert, aanmoedigt, aanspoort of oproept tot bepaalde reacties. Aanzetten tot haat, discriminatie of geweld gaat verder dan het louter verspreiden van ideeën of kritiek hebben op situaties uit de actualiteit. Door aan te zetten tot haat moet de auteur echt de intentie hebben om de personen tot wie hij zich richt aan te zetten tot haatgedrag of geweld.

De antidiscriminatie- en antiracismewetgeving verbieden het publiekelijk aanzetten tot discriminatie, haat of geweld wegens één van de beschermde criteria. Dit verbod is één van die noodzakelijke beperkingen op de vrijheid van meningsuiting.

Het toenmalige Arbitragehof (het huidige Grondwettelijk Hof) beperkte, in een arrest van 6 oktober 2004, de omschrijving van het ‘aanzetten tot’-misdrijf. Volgens het Hof kan er slechts sprake zijn van *“aanzetten tot”*, indien de betrokken uitlatingen of geschriften *“aanstoken, aansporen of aanmoedigen”* tot discriminatie, *“wat verder gaat dan loutere informatie, ideeën of kritiek”*. Het Hof benadrukte ook dat het uiten van een mening vrij moet blijven, ook al is zij *“scherp, kritisch of problematisch”*. Een meningsuiting kan pas strafbaar zijn wanneer ze *“schadelijke gevolgen”* kan hebben voor anderen of voor de democratie als dusdanig.

Daarnaast moet de dader een *“bijzonder opzet”* hebben, *“een bijzondere wil om aan te zetten tot discriminatie, haat of geweld”*. Dit veronderstelt dat men wetens en willens, doelbewust handelt. De dader moet de bedoeling hebben dat zijn uitingen anderen zullen aansporen tot discriminatie, haat of geweld tegen een persoon of groep omwille van een beschermd criterium. Het is hierbij niet vereist dat anderen dit ook effectief doen. Het wetens en willens handelen van de persoon die de uitlatingen doet, volstaat. Als dit element van bijzonder opzet niet aanwezig is, zijn meningsuitingen niet strafbaar.

2.2.2. De invloed van woorden op de maatschappelijke positie van holebi's

Bepaalde uitlatingen, waartegen juridisch niets kan ondernomen worden omdat ze onder de vrijheid van meningsuiting vallen en op zich niet strijdig zijn met de wetgeving, dragen er toch toe bij dat er een negatief klimaat ontstaat waarin discriminatie en homofobie sociaal aanvaardbaar worden. Door holebi's telkens opnieuw te bestempelen als ‘seksueel geperverteerden’ of door holebi's steeds weer ‘abnormaal’ te noemen, ontstaat er een sfeer waarin homonegativiteit aanvaardbaar wordt en waarin sommigen een legitimatie vinden voor discriminatie van holebi's en homofobe haatmisdrijven.

Dit risico wordt groter wanneer de uitlatingen gebeuren door gezagsdragers of door figuren die een groot maatschappelijk aanzien genieten. Wie een dergelijke positie bekleedt, moet zich ervan bewust zijn dat zijn uitlatingen een grote impact hebben op het denken en zelfs het gedrag van velen. Omdat hun woorden rechtstreeks of onrechtstreeks een invloed kunnen uitoefenen op de daden van hun toehoorders, dragen publieke figuren ook een zekere verantwoordelijkheid. Wie op een verantwoordelijke manier leiding wil geven, doet er dan ook goed aan om zijn mening genuanceerd te brengen. Dit geldt vooral voor verkozen volksvertegenwoordigers omdat zij een breder recht op vrije meningsuiting genieten wanneer ze zich voor het parlement uitspreken.¹⁹

Uit de vele reacties die bepaalde uitlatingen teweegbrengen en uit de meldingen die het Centrum daarover ontvangt, blijkt hoe kwetsend ze zijn voor heel veel burgers – en niet alleen voor holebi's. Vaak wordt het Centrum verweten dat het lijdzaam toekijkt, maar zoals hierboven werd geschetst, kan er juridisch veelal niets ondernomen worden. Dit neemt niet weg dat men gebruik kan maken van hetzelfde instrument dat de vrijheid van meningsuiting biedt: zijn stem laten horen. Het Centrum laat niet na om via de pers of via eigen communicatiemiddelen (website, nieuwsbrief, enz.) zijn verontwaardiging kenbaar te maken, en publieke figuren te wijzen op hun verantwoordelijkheid voor het vreedzaam samenleven van verschillende bevolkingsgroepen.

Naast het Centrum hebben ook belangenverenigingen hier een rol te spelen. Met een aantal van deze verenigingen heeft het Centrum een samenwerkingsakkoord afgesloten: çavaria, Tels Quels, Alliège en Arc-en-Ciel Wallonie. Zij zijn uitstekend geplaatst om tegenge-

wicht te bieden en homofobe stellingen te ontkrachten, eventueel op een ludieke manier (zie inzet).

Uit de actualiteit blijkt ook regelmatig dat de grens van de vrije meningsuiting moeilijk te bepalen is. Bepaalde religieuze groeperingen in Australië zagen in de watersnood die het land in 2010 trof, de straf van God voor het organiseren van de Gay Pride in Sydney. Kardinaal Bertone legde uit dat het Vaticaan een rechtstreeks verband ziet tussen de pedofilieschandalen en homoseksualiteit. In België wijst Monseigneur Léonard hiv aan als een vorm van immanente gerechtigheid. Waakzaamheid is dus geboden.

Het is duidelijk een dunne grens tussen enerzijds gebruik maken van het recht op vrijheid van meningsuiting en anderzijds aanzetten tot discriminatie, haat of geweld. Het Centrum merkt dat homofobe uitlatingen vaak gebeuren in drie specifieke contexten: in de culturele, de religieuze en de sportwereld.

Bepaalde uitlatingen dragen bij tot een negatief klimaat, zelfs als ze onder de vrije meningsuiting vallen. Dit risico is groter naarmate de persoon bekend is.

19 Zie ook Eur. Hof voor de Rechten van de Mens, arrest Jerusalem vs Oostenrijk, 27 februari 2001, Publicaties van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

2.2.2.1. Cultuur

Homofobe concerten: Centrum pleit voor non-discriminatieclausule in contracten

Persbericht van het Centrum van 04/10/2010

Op 2 november treedt de Parijse rapgroep Sexion d'Assaut, gekend om zijn homofobe lyrics, op in de Ancienne Belgique. Het Centrum pleit voor de opname van een non-discriminatieclausule in de contracten met artiesten om aan te geven dat de organisatoren geen discriminerende optredens tolereren.

Homofobie is door de Antidiscriminatiewet van 10 mei 2007 verboden wanneer zij aanzet tot discriminatie, haat of geweld. Vorige week ontving het Centrum een vraag om advies van de Ancienne Belgique omtrent het optreden van Sexion d'Assaut. Als deze groep tijdens een optreden in België het homofobe discours zou brengen waarvoor ze berucht zijn, dan kunnen de leden vervolgd worden

op basis van de Antidiscriminatiewet.

Het Centrum is geen vragende partij voor een voorafgaandelijke censuur bij dergelijke optredens. Een dergelijke censuurmaatregel zou indruisen tegen de vrijheid van meningsuiting. Maar als er een inbreuk op de Antidiscriminatiewet vastgesteld zou worden, zal het Centrum hierop uiteraard de nodige aandacht vestigen bij de gerechtelijke instanties.

Het Centrum pleit voor het opnemen van een non-discriminatieclausule in de contracten tussen de concertorganisatoren en artiesten. Op die manier wordt iedere partij verplicht zijn verantwoordelijkheid op te nemen en ervoor te zorgen dat het concert geen aanleiding tot discriminatie kan vormen of kan aanzetten tot discriminatie, haat of geweld.

De reglementering van de artistieke vrijheid is een eeuwenoude kwestie. Of ze nu al dan niet weloordacht wordt gebruikt, de vraag blijft of de artistieke vrijheid moet of mag worden beperkt in naam van de gelijkheid en de non-discriminatie. En als het antwoord positief is, wat is dan de rol van de overheid?

Die vragen werden plots weer heel actueel naar aanleiding van een concert van Beenie Man dat in juni 2010 op het programma stond van het festival

Preventieve censuur op de artistieke vrijheid zou ingaan tegen de vrije meningsuiting.

Couleur Café. Deze Jamaicaanse rapper staat onder andere bekend om zijn homofobe teksten en zet in sommige van zijn nummers aan tot haat tegen holebi's. Groepen die opkomen voor de rechten van holebi's mobiliseerden zo intensief dat de organisator onder druk van het publiek besloot het concert van de rapper te annuleren. Het Centrum deelde de bedenkingen van de holebi-organisaties en had een gesprek met de organisator. Nochtans was en is het Centrum geen voorstander van preventieve censuur voor dit soort evenementen. Zulke censuurmaatregelen

gaan immers in tegen de vrijheid van meningsuiting. Natuurlijk zal het Centrum er wel altijd voor zorgen dat de bevoegde gerechtelijke instanties worden ingelicht als de Antidiscriminatiewet wordt overtreden.

Een gelijkaardige situatie ontstond toen de Ancienne Belgique begin november 2010 een optreden van de Franse rapgroep Sexion d'Assaut aankondigde. De organisator nam al in september contact op met het Centrum. Dat de groep uiteindelijk toch heeft opgetreden, heeft veel te maken met het feit dat er afspraken werden gemaakt in overleg met de verschillende betrokken partijen, zoals het Regenbooghuis, het Syndigay (een vereniging van Brusselse holebi-ondernemers), de lokale politie én de AB en zijn partner die het concert organiseerde.

Er beweegt ook veel op het vlak van preventie. Het Centrum is van mening dat er een non-discriminatieclausule in de contracten tussen organisatoren en artiesten zou moeten staan, zodat elke partij zijn verantwoordelijkheid moet nemen. De precieze inhoud van deze clausule moet echter nog worden onderzocht. Moet er ook rekening worden gehouden met uitlatin-

gen in het buitenland en zo ja, voor welke termijn? Welke verantwoordelijkheid dragen organisatoren die subsidies krijgen? Welke rol spelen privé-organisatoren in deze problematiek?

De Fédération Arc-en-Ciel Wallonie, (de koepel van Waalse organisaties voor de rechten van holebi's), verzette zich tegen het optreden van Beenie Man op Couleur Café 2010.

EXTERNE BIJDRAGE

FÉDÉRATION ARC-EN-CIEL WALLONIE HOMOFOBE ARTIESTEN OP HET PODIUM? NEE, BEDANKT!

In het muziekfestivalseizoen 2010 zorgde de aanwezigheid van twee artiesten op podia die subsidies ontvangen van de Franstalige Gemeenschap, voor een golf van protest. Beenie Man op Couleur Café (26 juni) en Capleton op Dour (18 juli), allebei iconen van de dancehall reggae, allebei auteurs van uiterst homovijandige teksten.

Beenie Man: *'Lesbiennes moeten hangen. Ik droom van een nieuw Jamaica, dat alle homo's uitroeit.'*

Capleton: *'Homoseksualiteit gaat in tegen de natuur van de mens: verbrand alle homo's. Snijd ze de keel over. Ik schiet op pederasten en nichten. Weet dat Capleton queers verbrandt. En ook de lesbiennes. Wurg en verhang alle queers die hier komen. Moeder Aarde zegt dat er geen enkele mag blijven leven.'*

Verloop

Er ontstond een protestgroep rond LaLucarne.org, Arc-en-Ciel Wallonie en Amnesty International Belgium. De informatie ging heel snel rond via Facebook (de groep die speciaal voor die gelegenheid was opgericht, telt vandaag zo'n 3.000 leden). De verenigingen die aan de basis van de protestbeweging lagen, gingen midden juni een krachtmeting aan en het concert van Beenie Man op Couleur Café werd op het laatste ogenblik afgelast. De organisatoren legden zo de verantwoordelijkheid bij de 'verenigingen'.

Het concert van Capleton op het festival van Dour daarentegen ging wel door, ondanks een gezamenlijke brief van Arc-en-Ciel Wallonie en Amnesty International Belgium aan de festivalorganisatoren en ondanks verschillende gesprekken met de organisator.

Eind september, na afloop van het festivalseizoen, kwamen

de betrokken verenigingen samen. Ze waren er zich van bewust dat zulke krachtmetingen een laatste redmiddel zijn en samen met Ecolo Nous Prend Homo, dat zich bij hen heeft gevoegd, dachten ze na over werkmethoden die ze aan de minister van Gelijke Kansen van de Franstalige Gemeenschap konden voorleggen om festivalorganisatoren bewust te maken van homofobie bij artiesten die zij een forum aanbieden. In de daarop volgende dagen vernam Arc-en-Ciel Wallonie van de minister dat zij hen steunde en aan het probleem ging werken.

Analyse

De essentie van het probleem is van juridische aard. Het Belgische recht bestraft het aanzetten tot discriminatie, haat en geweld, maar laat niet toe om een artiest die in het buitenland aanzet tot haat, a priori te weren van Belgische podia.

Die situatie heeft rare gevolgen. Een artiest kan in een ander land zingen dat hij 'alle homo's op de brandstapel wil zien branden'. De volgende dag mag diezelfde artiest optreden in België, op voorwaarde dat hij geen teksten brengt die aanzetten tot haat.

Voor Arc-en-Ciel Wallonie en de andere verenigingen die zich in de zomer van 2010 hadden verenigd, kan deze hypocrisie niet blijven duren. Wij willen de festivalorganisatoren bewust maken van de strijd tegen homofobie. Wij willen dat ze worden verplicht om zich te houden aan een ethische aanpak als ze artiesten die de Belgische wetgeving in andere landen niet respecteren, toch op gesubsidieerde podia willen toelaten. Dit kan bijvoorbeeld door een aangepaste clausule toe te voegen aan de contracten tussen de Franstalige Gemeenschap en de festivalorganisatoren. Die clausule zou hen binden, ook juridisch, met betrekking tot het Antidiscriminatie-decreet, en zou zo een voorwaarde worden om nog subsidies te kunnen ontvangen. De clausule zou hen verplichten om artiesten individueel te screenen en om zich vooraf uitdrukkelijk te verantwoorden, wat dan eventueel nog kan worden weerlegd door de subsidiërende overheid.

Begin 2011 heeft Arc-en-Ciel Wallonie regelmatig contact gehad met het kabinet van de minister voor Gelijke Kansen van de Franstalige Gemeenschap. Wij hopen dat deze discussie tot constructieve maatregelen zal leiden.

Thierry Delaval

Voorzitter van de Fédération Arc-en-Ciel Wallonie,

› www.arcenciel-wallonie.be

2.2.2.2. Godsdiensten

Reactie op uitspraken over seksuele geaardheid tijdens uitzending 'Controverse' van 24/01/10

Persbericht van het Centrum van 25/01/2010

Het Centrum heeft kennis genomen van de uitspraken van onder meer aartsbisschop Léonard tijdens de uitzending 'Controverse' van 24 januari 2010 op de zender RTL-TVI.

Als antwoord op een vraag over het onderwerp seksuele geaardheid, maakte het hoofd van de Belgische katholieke kerk een vergelijking tussen homoseksualiteit en anorexia. Zoals iedereen heeft de aartsbisschop van Mechelen-Brussel het recht om vrij zijn mening te uiten. Dit geldt ook voor de vertegenwoordigers van de joodse en islamitische erediensten die aanwezig waren tijdens de uitzending en ook erg negatieve uitlatingen deden over homoseksualiteit. Hun uitspraken kunnen niet leiden tot gerechtelijke stappen in het kader van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie, waaronder daden ingegeven door homofobie. Het Centrum herhaalt wat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hierover zegt: de vrijheid van meningsuiting

betekent ook dat men uitspraken mag doen "die kwetsen, choqueren en verontrusten". Enkel het aanzetten tot haat of discriminatie is strafbaar.

Toch is dit type discours, dat een amalgaam maakt van ziekte, perversie en homoseksualiteit, betreuwenswaardig en mogelijk gevaarlijk, want het houdt ongegronde stereotypen en vooroordelen in stand. Het Centrum betreurt daarom dat hoge verantwoordelijken van erkende erediensten opnieuw homoseksualiteit stigmatiseren en zal erover waken dat hun publieke uitspraken niet als inspiratie dienen voor haatmisdrijven.

Het Centrum benadrukt dat seksuele geaardheid noch een keuze is, noch een ziekte die behandeld moet worden. Homoseksualiteit houdt evenmin een gedrag in dat het leven of de gezondheid van individuen meer zou bedreigen dan een ander. Het is een seksuele geaardheid, die net zoals religieuze overtuigingen, een wederzijds respect voor verschillen vraagt.

In 2010 kwamen religieuze leiders vaak in het nieuws omdat ze – weer eens – een homofobe uitspraak deden.

Sommige studies stellen vast dat er een verband is tussen religieuze betrokkenheid en homofobie. Maar godsdienst hoeft niet gelinkt te zijn aan een minder tolerante houding.

Ze beschouwen homoseksualiteit als een zonde en holebi's als zondaars. In het beste geval vraagt men medelijden te hebben met holebi's, maar anderen pleiten er openlijk voor om holebi's te straffen. Het mag dan ook niet verwonderen dat verschil-

lende onderzoeken een link aantonen tussen religieuze betrokkenheid en homofobie.

Een onderzoek van de K.U.Leuven²⁰ bevestigde de

bevindingen van een Canadees onderzoek²¹. In de interviews die in het kader van dit onderzoek werden afgenomen, werd opvallend vaak verwezen naar een religieuze legitimering voor de negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit. Dit is het geval voor de meeste levensbeschouwingen, maar het effect was meer uitgesproken bij islamitische respondenten.

In de analyse van de onderzoeksresultaten werd gecontroleerd op achtergrondvariabelen als scholingsgraad en socio-economische status, en het bleek wel degelijk om een zuiver effect te gaan. De meer negatieve houding ten aanzien van holebi's bij de personen die een grotere religieuze betrokkenheid vertonen, zal dus niet spontaan verdwijnen naarmate

20 Marc Hooghe et al., *De houding van jongeren ten aanzien van holebi-rechten. Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse*, Katholieke Universiteit Leuven, 2007.

21 Stolle, D., et al., *Dataset of the McGill Youth Survey 2006*, McGill University Montreal, Department of Political Science, 2006.

de scholingsgraad en de socio-economische status stijgen.

Gelukkig zijn er binnen de verschillende religies ook andere stemmen te horen die holebi's niet veroordelen en homoseksualiteit als een waardige seksualiteitsbeleving zien. Even goed zijn er veel holebi's die religieus zijn en in hun geloofsbeleving een plaats trachten te geven aan hun seksuele geaardheid.

Religiositeit hoeft dus niet per definitie gepaard te gaan met een minder tolerante houding ten aanzien van homoseksualiteit. In een Amerikaans onderzoek²² werd bij joodse respondenten net een zeer tolerante houding teruggevonden. Dit wordt in verband gebracht met het feit dat verschillende joodse religieuze leiders in de Verenigde Staten de afgelopen jaren expliciet hebben opgeroepen tot een meer tolerante en begripvolle houding.

Het is dus mogelijk dat binnen religieuze gemeenschappen evoluties plaatsvinden die leiden tot een meer tolerante houding. Daarom is het belangrijk dat deze alternatieve stemmen een forum krijgen en dat men ondersteuning biedt aan initiatieven die bruggen bouwen.

Voorbeelden van dergelijke initiatieven zijn de Toledo- en Mazungumzo-projecten die het Antwerpse Roze Huis opstartte met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, of de vzw Merhaba die moslimholebi's groepeerd. Met deze projecten wil men enerzijds contacten aanknopen met (moslim)verenigingen van personen van vreemde afkomst, en anderzijds het holebi-middenveld interculturaliseren. Op die manier wordt homoseksualiteit meer bespreekbaar en verbetert de situatie van allochtone holebi's.

Een andere *good practice* betreft de Antwerpse moskeegidsen die een bezoek brachten aan het Roze Huis. De medewerkers van het Roze Huis stelden hun werking voor en de moskeegidsen vertelden vanuit hun eigen beleving over de moslimgemeenschap en lichtten het gidsenproject toe. Beide partijen ervoeren de ontmoeting als positief.

Het Centrum pleit ervoor dat deze projecten navolging krijgen en ook op ondersteuning kunnen rekenen van de verschillende levensbeschouwelijke organisaties en verenigingen.

Godsdiensten – in het meervoud – en homoseksualiteit: het blijft vaak een moeilijke combinatie. De talloze meldingen die het Centrum krijgt en de getuigenissen van holebi's die in de publieke ruimte worden beledigd of mishandeld in naam van een godsdienst, doen vragen rijzen over de verhouding tussen godsdienstvrijheid en non-discriminatie.

Francis Martens is psycholoog, antropoloog en psychoanalyticus. Hij is voorzitter van de Association des Psychologues Praticiens de Formation Psychanalytique de Belgique (APPPsy) en van de Conseil d'Éthique de l'Association des Services de Psychiatrie et de Santé Mentale de l'Université de Louvain (APSY-UCL). Zijn bijdrage aan deze publicatie is een analyse van de bijzondere verhouding tussen het katholicisme en homoseksualiteit.

EXTERNE BIJDRAGE

FRANCIS MARTENS HOMOSEKSUALITEIT, ANOREXIA, IMMANENTE GERECHTIGHEID EN AIDS

Het discours van psychoanalytici is vaak verwarrend, maar de psychoanalytische theorie is eigenlijk heel eenvoudig. Kortweg zou je kunnen stellen dat ze de gemene deler van alle culturen zoekt: het gedrag van de mens wordt beheerst door 'driften', terwijl dieren worden geleid door hun instinct. Het menselijke gedrag zit gevangen tussen de noodzakelijkheid en de tegenstelling van twee werkelijkheden: enerzijds 'de driften' (de individuele oorsprong van de levensdrift), anderzijds 'de cultuur' (die zorgt voor de samenwerkingsystemen om te kunnen overleven). Tussen die twee registers zit een spanning en een conflict eigen aan de menselijke soort – vooral op het vlak van de seksualiteit.

Voor de psychoanalyse bestaat het register van de drift uit spanning en ontspanning, uit de confrontatie met het gebrek aan en het zoeken naar bevrediging, uit de onderlinge substitutie van lustobjecten. Dat wordt een eindeloze, intrinsiek conflicterende zoektocht. De driften komen in conflict met zowel de individuele drang naar zelfbehoud als met de noodzakelijke beperkingen die de samenwerking met de anderen met zich meebrengt. Het komt er voor elke samenleving op aan om voortdurend uit te zoeken en te herontdekken hoe de

22 Finlay, B., & Walther, C.S., "The Relation of Religious Affiliation, Service Attendance, and other Factors to Homophobic Attitudes among University Students", *Review of Religious Research*, 44(4), pp.370-393, 2003.

vitale driften en de al even vitale behoeften van het collectief het beste met elkaar kunnen worden verzoend. Met andere woorden, er is geen menselijke samenleving denkbaar zonder een zekere beteugeling van de driften – die afhankelijk van plaats en tijd soepeler of harder kan zijn.

Elke cultuur, van de meest animistische tot de meest juridische, organiseert de beheersing van de driften dus op zijn eigen manier. De godsdiensten zijn doorgaans verknocht aan dit register. In de westerse culturen met hun christelijke traditie, waar de religieuze regels en de rechtsnormen steeds verder uit elkaar groeien, is het de wet die bepaalt wat kan en wat niet. De wet bepaalt bijvoorbeeld wanneer iemand seksueel meerderjarig is. Maar dat gebeurt allemaal in een sfeer waarin het lijkt alsof de katholieke kerk – liever dan de spiritualiteit en de solidariteit in positieve zin te cultiveren - blijft vasthouden aan haar wil om het seksuele verkeer te regelen vanuit een totaal bevooroordeeld standpunt.

Terwijl de antropologie seksualiteit ziet als een waarde op zich, onafhankelijk van de wil om zich voort te planten, blijft de katholieke kerk zich vastklampen aan de 'natuurwet' en lijkt de voortplanting voor haar het enige geldige 'excuus'. In het deugdzame discours over het celibaat, het condoom, abortus, aids, enz. schuilt onder die retoriek van het respect voor het leven een eeuwenoude traditie van afwijzing van en angst voor seksualiteit.

Dit ligt natuurlijk al zeer gevoelig bij de kerkvaders. Voor de heilige Augustinus (354-430), op het nippertje ontsnapt aan een losbandig leven, is er niets krachtiger dan de liefkozings van een vrouw om de geest van een man onderuit te halen. De lust, zo onlosmakelijk verbonden met de erfzonde, incarneert zich voor de mens in "*die schandelijke beweging die de organen in verleiding brengt [...], en tegelijk de passies van de ziel en de instincten van het vlees wekt*".²³ Dichter bij ons bed getuigen de pedofiëschandalen van een radicale infantilisatie van een aantal geestelijken als het op seksualiteit aankomt. En dus meldt Mgr. Tarcisio Bertone (de rechterhand van de paus) dat '*verschillende psychologen en psychiaters hebben aangetoond [...] dat er geen verband bestaat tussen het celibaat en pedofilie*' en dat '*vele anderen hebben aangetoond [...] dat er een verband bestaat tussen homoseksualiteit en pedofilie*'.²⁴ Nog doorzichtiger is de verwarde uitleg van de woordvoerder van het Vaticaan, pater Federico Lombardi, die om de zaak recht te zetten, verduidelijkt dat kardinaal Bertone '*natuurlijk verwees*

naar het probleem van het misbruik binnen de clerus en niet naar de misbruiken in de hele maatschappij'.²⁵ Duidelijker gesteld: het Vaticaan lijkt zijn falen te willen verbergen als die mannen die, wanneer in het nauw gedreven, hun viriliteit proberen te heroveren op de rug van die 'nichten'.

België komt er niet zonder kleerscheuren uit. Het is wel gemakkelijk voor de rooms-katholieke kerk met zijn piramide-structuur om zijn taal-misbruik 'urbi et orbi' te exporteren: je hoeft alleen maar de juiste mensen te benoemen. De benoeming van Mgr. Léonard tot bisschop van Namen deed al vragen rijzen, maar zijn bevordering tot aartsbisschop van Mechelen-Brussel bevestigt dat hij zeker niet fout gecast is: de toekomstige kardinaal verwoordt als geen ander de gevoeligheden van het moederhuis. De benoeming van Johannes XXIII (1958-1963) en het onverwachte verloop van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) zetten een onvoorziene evangelische bocht in. En ze leidden tot grote onrust bij de bewakers van het serail. Terwijl ze het concilie mee vierden, werden paus Johannes-Paulus II (1978-2005) en zijn éminence grise, kardinaal Ratzinger (de latere Benedictus XVI), er dus ook de discrete doodgravers van. Johannes XXIII was nog maar net overleden of de christenen eisten met aandrang dat hij heilig zou worden verklaard. Een halve eeuw later wachten ze nog altijd. Voor Johannes-Paulus II liep het heel anders. Bij leven, in zijn lijden en vlak na zijn dood werd hij al perfect gemediatiseerd. Hij had zijn laatste adem nog maar pas uitgeblazen of hij was al zalig verklaard – en hoogstwaarschijnlijk uitgeroepen tot patroonheilige van de 'communicatieadviseurs'.

Het is dan ook belangrijk dat we de verklaringen van Mgr. Léonard ernstig nemen. Het gaat absoluut niet om simpele verbale uitglidders, zijn uitlatingen zijn een getrouwe weergave van het beleid van de 'dienaren van God' en hun regressieve standpunten over seksualiteit. Ook over homoseksualiteit, dat door het te vergelijken met anorexia, in diskrediet wordt gebracht en als een pathologie wordt voorgesteld.²⁶ Ook over condooms, waarrond angst wordt gezaaid door erop te wijzen dat ze niet veilig zouden zijn.²⁷ Ook door de abortuswet weer in vraag te stellen.²⁸ En ook en vooral over aids. Die ziekte heeft hij een paar keer de manifestatie van gerechtigheid genoemd. Misschien wel geen goddelijke, maar toch zeker een '*immanente*' gerechtigheid.²⁹

23 Augustinus, *De stad van God*, XIV, 15, 16.

24 La Tribune de Genève, 12 april 2010.

25 La Tribune de Genève, 12 april 2010.

26 Controverse, RTL, 24 januari 2010.

27 Télé-moustique, 4 april 2007.

28 Deelname aan de "Mars voor het leven" van 28 maart 2010.

29 Minten D. & Mathoux, L., *Gesprekken met Monseigneur Léonard*, Lannoo, 2010.

Als een kindje in de gemeenteschool zich had bezeerd, wierp men hem soms toe: 'De kleine goeie God heeft je gestraft'. Men hoedde er zich wel voor om de 'Grote God' niet met zulke zaken lastig te vallen. Maar als ze uit de mond van een prelaat van het niveau van Mgr. Léonard komen, is het moeilijk om de verwickelingen die *'de immanente gerechtigheid'* oproept, niet enige transcendentie toe te dichten. Want als je een simpele link wilt leggen tussen oorzaak en gevolg (in de zin van 'Wie zijn hand in het vuur steekt, verbrandt zich'), waarom haal je er dan de 'gerechtigheid' bij? Tenzij je natuurlijk stiekem wilt verwijzen naar de notie 'terechte straf'.

De sporadische verklaringen van aartsbisschop Léonard over homoseksualiteit, het condoom, aids, enz. kunnen worden teruggebracht tot één enkele zin: 'Geloof maar niet dat het condoom de homoseksueel ooit kan beschermen tegen zijn terechte straf! Amen.' En zo zitten we opnieuw in een sfeer van stigmatisering, waarvan we dachten dat ze was achterhaald. Maar God zal de zijnen hoe dan ook herkennen. Intussen is hier beneden waakzaamheid geboden. De verwarring die deze tijd met zich meebrengt, is van dien aard dat de ander opnieuw wordt gedemoniseerd.³⁰ Meer dan ooit kan er weer bloem worden gemalen in de verkeerde molen.

Francis Martens

2.2.2.3. Voetbal

Zowel uit het internationale nieuws (voetbalclub Créteil Bébel wil niet tegen Paris Foot Gay spelen, homofobe verklaringen van de voorzitter van Montpellier, of de vroegere doelman van de Deense club FC Midtjylland, enz.) als uit het nationale nieuws (de onderzoeksresultaten van Voetbalmagazine³¹, homofobe uitlatingen van het publiek tijdens een match van Mechelen, enz.) lijkt het erop dat de voetbalwereld een 'probleem' heeft met homoseksualiteit.

Hoe collectiever en mannelijker een sport is, des te homofober ze blijkt te zijn. Homomannen die zich in zo'n omgeving outen, nemen een risico. Ook vandaag nog kan dat in een sport als het voetbal, waar de stereotypen over vrouwelijkheid en mannelijkheid hardnekkig zijn, catastrofale gevolgen hebben.

Geconfronteerd met bovenstaande vaststellingen heeft het Centrum geprobeerd om in 2010 het thema discriminatie op basis van seksuele geaardheid in het voetbal verder te onderzoeken. Ook al zijn de meldingen die het Centrum heeft ontvangen niet talrijk, ze zijn bijzonder verontrustend: homofobe beledigingen aan het adres van een scheidsrechter, ontslag van een trainer na zijn outing, homofobe spreekkoren vanuit de tribunes, enz.

In een sport als het voetbal, waar de stereotypen over mannelijkheid hardnekkig zijn, neem je een echt risico door jezelf te outen.

Om dieper op het probleem te kunnen ingaan heeft het Centrum met twee journalisten samengewerkt om te onderzoeken hoe het dagelijkse leven van holebi's er op elk niveau van de voetbalwereld uitziet. De artikels in *De Standaard*³² en *Le Soir*³³ bevestigen dat het niet gemakkelijk is om homo te zijn in het voetbal. Ze sterken ons in het idee dat het meer dan ooit nodig is om een klimaat te scheppen waarin de diversiteit in seksuele geaardheid wordt aanvaard, in de maatschappij als geheel en dus ook in de sport. Het wordt tijd om de strijd tegen de homofobie actief op te drijven, ook binnen de voetbalclubs.

Deze krantenartikels, gepubliceerd naar aanleiding van de Internationale Dag tegen Homofobie (17 mei 2010), laten ook de Belgische politiek niet onberoerd. Zo opende de minister van Sport van de Franstalige Gemeenschap binnen zijn kabinet een debat, dat leidde tot het Charte Éthique du Sport en Communauté française (Ethisch Handvest voor de Sport binnen de Franstalige Gemeenschap), een nieuwe bewustmakingscampagne en vormingssessies over antidiscriminatie, met de strijd tegen homofobie als één van de onderdelen. Aan Nederlandstalige kant bestaat al sinds 2007 een Charter³⁴ en de opleiding in de Vlaamse Trainersschool omvat een luik 'homofobie'. Maar hoewel de verantwoordelijke politici zeggen dat ze met het probleem begaan zijn, hebben ze nog geen specifieke nieuwe acties op het getouw gezet.

Beledigingen op het veld

Ondertussen voeden zowel de sportieve directeurs als

30 Martens, F., "Xénophobie, corps étranger : l'effet Remus", *Anthropologie et Sociétés*, 34-3, Université Laval, Québec, 2010.

31 Uit deze enquête bleek dat zo'n 70% van de voetballers in de Belgische eerste voetbalklasse vinden dat homo's niet op een voetbalveld thuishoren. (Sport Voetbal Magazine, 10 juni 2009).

32 De Foer S., "Gezocht: homo op noppen", *De Standaard*, 15-16 mei 2010.

33 Dorzée H., "Homosexualité dans le foot: le grand tabou", *Le Soir*, 15-16 mei 2010.

34 Gemeenschappelijke verklaring over de gelijke behandeling van hetero- en holebiseksualiteit in de sport.

de professionele voetballers het idee dat homoseksualiteit geen plaats heeft in het voetbal. Bijgevolg is het niet verbazend dat 'homo' op de Belgische voetbalvelden en tribunes nog steeds wordt beschouwd als een scheldwoord. De homofobe beledigingen staan ook los van de werkelijke seksuele geaardheid van de geviseerde speler; ze dienen enkel de mannelijkheid van de speler in twijfel te trekken.

Zo werd in januari 2010 de bekerwedstrijd tussen KVC Westerlo en KV Mechelen stilgelegd wegens homofobe spreekkoren. Tijdens de wedstrijd kreeg Westerlo-speler Oleksander Iakovenko herhaaldelijk homofobe opmerkingen naar het hoofd geslingerd. Pas nadat de spreekkoren verstomden, werd de wedstrijd hervat. Ook de voorbije seizoenen werden spelers als Bart Goor en Olivier Deschacht het onderwerp van homofobe spreekkoren. Deze beledigingen hebben overigens niets te maken met de seksuele geaardheid van de spelers. Ze hebben enkel betrekking op het feit dat hun speelstijl, de manier waarop ze zich uitdrukken, hun uiterlijk, hun 'sociale klasse', enz. niet 'mannelijk' genoeg lijken. Ook op de buitenlandse voetbaltribunes blijven dergelijke spreekkoren de kop opsteken. Je moet al stevig in je (voetbal)schoenen staan om je te durven outen als homo, om de confrontatie aan te

gaan met zogenaamde sportliefhebbers die seksuele geaardheid belangrijker vinden dan voetbaltalent.

De homofobe spreekkoren tijdens de wedstrijd Westerlo - Mechelen werden niet genoteerd in het scheidsrechtersverslag. In de nota '*Verbaal geweld en kwetsende gebaren rond het voetbalveld*' van de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) zijn richtlijnen opgenomen over hoe scheidsrechters dienen te reageren op dergelijke spreekkoren. Pas als de spreekkoren aanhouden nadat de stadionomroeper tot kalmte heeft aangemaand én pas nadat de wedstrijd al eens werd stilgelegd moet de scheidsrechter dit melden in zijn wedstrijdverslag. Met andere woorden, de meldingsdrempel ligt hoog. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het Sportcomité de voorbije seizoenen geen enkele melding van homofobe spreekkoren heeft ontvangen.

Het Centrum pleit er dan ook voor dat de KBVB zijn richtlijnen aanpast, zodat scheidsrechters verplicht worden om dergelijke feiten onmiddellijk te noteren en dus niet pas na herhaaldelijk verbaal geweld. Het zal dan aan het Sportcomité zijn om de nodige actie te ondernemen en de clubs ter verantwoording te roepen en eventueel te bestraffen.

2.3. Homofob gedrag

Aangevallen omdat ze hand in hand liepen...

Persbericht van het Centrum van 04/03/2011

Gisteren sprak de correctionele rechtbank van Luik zich uit over een zaak van homofob geweld, waarbij zowel de slachtoffers als het Centrum zich burgerlijke partij hadden gesteld.

In de nacht van 21 op 22 februari 2009 liepen de heren C. en F. na afloop van een feestje hand in hand in de Boulevard de la Sauvenière op weg naar hun auto. Niet ver daar vandaan, parkeerden vijf jongemannen hun wagen aan de kant, stapten uit en begonnen de slachtoffers te beledigen. Eén van

de mannen viel de slachtoffers aan, daarbij aangevoerd door zijn kameraden.

De man die de slachtoffers aanviel, werd veroordeeld tot 150 uren werkstraf (of 10 maanden vervangende gevangenisstraf) voor slagen en verwondingen met verzwarende omstandigheid en belediging. Opmerkelijk is dat drie van zijn kameraden werden veroordeeld voor het aanzetten tot haat (de vierde was minderjarig op het moment van de feiten) aangezien ze de dader aangezet hebben tot geweld omwille van de seksuele geaardheid van de slachtoffers. Hiervoor werden zij veroordeeld

tot vijf maanden gevangenisstraf met uitstel en een boete van 275 euro (zonder uitstel). Voor Jozef De Witte, Directeur van het Centrum, is het erg belangrijk en positief dat de rechtbank niet alleen het homofobe karakter van deze aanval erkende als een verzwarende omstandigheid van slagen en verwondingen, maar ook het aanzetten tot haat.

Uit een brief, gericht aan het Centrum en waaruit geciteerd werd tijdens de zitting, blijkt duidelijk de verontwaardiging van één van de slachtoffers: *“Nooit hadden we kunnen denken dat we in 2009 bij het uitgaan in Luik op een centrale straat aangevallen zouden worden, enkel en alleen omdat we hand in hand liepen, (...) Beledigingen, slagen, benauwdheid, angst, alertheid*

zullen ons nog lang blijven telkens als een groep ons zal benaderen... en dat alleen maar omdat we hand in hand terug naar huis liepen...”

Het Centrum ontvangt relatief weinig meldingen van ‘homofobe haatmisdrijven’ uit angst voor wraak, een zekere berusting of de indruk dat het allemaal tot niets zou leiden. Deze uitspraak toont nochtans dat het wel nuttig kan zijn om een dergelijk voorval te melden en de hulp van het Centrum of zijn partnerorganisaties in te roepen. Het Centrum herinnert er bovendien aan dat de politie het eventuele homofobe karakter van aanvallen moet registreren. Deze registratie kan immers een belangrijk element zijn voor de verdere gerechtelijke opvolging van dergelijk geweld.

2.3.1. Onderrapportage van discriminatie en haatmisdrijven tegen holebi's

In 2010 werden bij de Belgische parketten in totaal slechts vier zaken van homofoob geweld ingediend. De politiediensten registreerden in 2008 34 zaken van homofoob geweld, in 2009 waren dit er 56 en op het einde van het eerste semester van 2010 stond de teller op 45.³⁵ Een vergelijking met voorgaande jaren is onmogelijk, maar deze cijfers zijn bijzonder laag.

Er zijn tal van studies³⁶ verschenen over wat de impact is van haatmisdrijven op een slachtoffer (invloed op emoties, stress, bereidheid om naar de politie te stappen, enz.). Toegepast onderzoek op de thema's discriminatie of haatmisdrijven is zeer schaars in België. Buitenlands onderzoek³⁷ naar het klachtgedrag heeft aangetoond dat slechts weinig slachtoffers overgaan tot gerechtelijke stappen tegen de dader(s). Bij discriminatie en haatmisdrijven blijkt overigens dat de drempel voor slachtoffers hoger is dan bij klachten over andere zaken.

Het lijkt erop dat naast de bekende klachtdrempels (tijd, geld en moed) ook factoren als angst voor victimisatie, schaamte en trots bepalend zijn voor het feit dat slachtoffers van discriminatie en haatmisdrijven zelden klacht indienen. Deze angst voor victimisatie (bijvoorbeeld voor het beëindigen van een arbeidsrelatie) heeft waarschijnlijk tot gevolg dat het aantal meldingen van discriminatie en haatmisdrijven relatief laag en min of meer constant zijn. Hierdoor is er sprake van onderrapportage.

Waarom maken slachtoffers van discriminatie en homofoob geweld geen melding bij de bevoegde instanties?

De cruciale vraag is dus waarom slachtoffers van discriminatie en homofoob geweld geen melding maken bij bevoegde instanties. Eén van de belangrijkste redenen is de opvatting dat het niets zal uithalen. Er is een wijdverspreide scepsis dat instanties de mogelijkheid en de bereidheid niet hebben om op te treden. Een tweede reden is dat de slachtoffers er zelf zo weinig mogelijk aandacht aan willen besteden. Dit is de uiting van de bekende (*coping*)strategie om te leren omgaan met de negatieve ervaring van discriminatie: er proberen ‘boven te staan’, de incidenten negeren of ze afdoen als onbelangrijk.

35 Zie ook Bijlage 1. Externe cijfers.

36 Coenders, M.; Boog, I. & Diensbach, W., “Discriminatie-ervaringen: een onderzoek naar ervaren discriminatie op grond van land van herkomst, geloof en huidskleur”, Boog, I. e.a. (red.), *Monitor rassendiscriminatie 2009*, pp. 33-74, 2009.

37 Van Donselaar, J. en Rodrigues, P. R., *Monitor racisme & extremisme: negende rapportage*, 2009.

Een ander probleem is dat meldingen op verschillende plaatsen terecht komen: bij politie, vakorganisaties en maatschappelijk werkers. Daar worden ze niet altijd herkend en geregistreerd als melding van een discriminatie omwille van de seksuele geaardheid of een homofob misdrijf.

De bevinding dat maar een deel van de haatmisdrijven bij de politie wordt gemeld, is niet verrassend. Een klacht bij de politie is een ernstige stap en niet alle incidenten lenen zich voor een politieke/justitiële aanpak. Maar in een samenleving waarin discriminatie en haatmisdrijven niet worden getolereerd, zou men verwachten dat problemen in de eerste plaats worden gemeld aan de leidinggevenden van de instellingen waar het incident plaatsvond (dancings, openbaar vervoer, het bedrijf, enz.). In de praktijk blijkt echter dat interne procedures vaak niet worden gevolgd.

Uit de analyse van de politiecijfers blijkt overigens dat het meldgedrag onder meer afhankelijk is van de aard van de gebeurtenis. De neiging om een incident te melden, lijkt het sterkst in die gevallen waarin het om discriminerende opmerkingen gaat. De meeste slachtoffers ondernemen niets bij ongelijke behandeling. Bij meer agressieve incidenten zoals bijvoorbeeld fysiek geweld of vernielingen, lijkt de politie de belangrijkste instantie waartoe men zich wendt.

Onderrapportage van lesbofobe daden³⁸

Slechts 21% van de dossiers over 'seksuele geaardheid' die het Centrum in 2010 heeft geopend, had betrekking op lesbiennes. Lesbiennes zijn met andere woorden nog minder vertegenwoordigd in de cijfers. Die trend wordt bijvoorbeeld in Frankrijk bevestigd met het "*Rapport 2010*" van SOS-Homofobie, waaruit blijkt dat 13% van de meldingen betrekking heeft op lesbofobe daden.

Wat de redenen zijn voor die onderrapportage van lesbofobe daden, is moeilijk te bepalen. Hoewel het om een algemene trend gaat, moeten we toch opletten voor stereotiepe conclusies over de redenen zoals bijvoorbeeld: 'er zijn meer homo's dan lesbiennes', 'lesbiennes blijven liever onder elkaar', 'het is een feministische keuze', enz.

38 Ter herinnering: de term lesbofobie ontstond in de jaren 1990 om specifieke vijandige uitingen tegenover vrouwen om hun echte of vermeende homoseksualiteit te omschrijven. Cf. SOS-Homofobie, *Rapport sur la lesbophobie*, p. 5, 2008.

Er is bovendien nog een bijkomend probleem. Veel mensen vinden het inderdaad moeilijk om zichzelf als een slachtoffer van discriminatie te omschrijven of de moed op te brengen om de alarmbel te luiden. Bovendien moet het lesbofobe motief ook herkend worden voor zaken die vaak als banaal seksisme worden beschouwd. Heteroseksisme en lesbofobie zijn nauw met elkaar verbonden. De lesbische vrouw wordt soms erg hard geconfronteerd met haar vermoedelijke genderidentiteit.

Waarom zijn er zo weinig meldingen? Geeft die trend een realiteit weer, namelijk dat vrouwen minder vaak het slachtoffer zijn van discriminatie en haatmisdrijven omwille van hun seksuele geaardheid dan mannen? Lesbiennes zijn minder zichtbaar en dit zou hen tegen lesbofobie beschermen. Lesbofobe beledigingen, incidenten of pesterijen komen inderdaad pas voor als de dader de seksuele geaardheid van de vrouw kent of vermoedt. En dus zijn lesbische vrouwen pas het mikpunt van beledigingen als ze samen over straat lopen, samen een woning huren, als samenwonende vrouwen de voogdij over een kind vragen, enz. SOS-Homofobie bevestigt die trend en beschrijft twee 'risicoprofielen': ten eerste vrouwelijke stedelingen jonger dan 25, die zich vaker in de openbare ruimte begeven, en ten tweede vrouwelijke paren (die dus zichtbaar zijn als lesbisch koppel), die geregeld bij administratieve verichtingen geconfronteerd worden met een verschil in behandeling vanwege het overheidsperoneel.

De cijfers van het Centrum van de afgelopen twee jaar illustreren deze duidelijke trend.³⁹ Ongeveer de helft van de meldingen met betrekking tot de seksuele geaardheid van vrouwen, heeft te maken met 'gezinsrechtelijke' kwesties: adoptie, erkenning van een kind door de partner, ouderschapsverlof, enz. De andere helft van de meldingen houden verband met lesbofobe feiten die alleen gebeuren als de dader de seksuele geaardheid van de vrouw kent of meent te kennen.

Hoe zit het dan met lesbische vrouwen die je niet ziet of die zich niet laten zien? Feministische studies⁴⁰ leren ons dat die onzichtbaarheid eenvoudig kan worden

39 Op de internationale dag tegen homofobie van 17 mei 2011 lanceerde het Centrum een communicatiecampagne om holebi's aan te sporen te melden wanneer ze discriminatie omwille van hun seksuele geaardheid of homofob geweld ervaren. U vindt meer info op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek "Sensibilisatieacties".

40 Arc, S., *Les Lesbiennes*, Ed. Le cavalier Bleu, 2010.

verklaard door het historische gebrek aan belangstelling voor de vrouwelijke seksualiteit *an sich*; i.e. dat die alleen maar belang heeft in haar verhouding tot de man en niet op zichzelf. Door dat gebrek aan belangstelling voor de vrouwelijke seksualiteit is de vrouwelijke homoseksualiteit helemaal onzichtbaar geworden. Ze wordt verwaarloosd en in het beste geval beschouwd als een overgangsfase omdat de vrouwelijke seksualiteit door de dwingende heteronormativiteit alleen maar zou ontluiken in de heteroseksuele daad. Vandaar uitdrukkingen als «Ik zal je eens leren wat een echte vent is!» die vaak gepaard gaan met agressie of beledigingen.

Enkele voorbeelden van lesbofobe feiten die aan het Centrum zijn gemeld:

- » Een buurman die zich ergerde aan zijn lesbische buurvrouwen, liet zijn geslachtsdelen door de haag zien toen de vrouwen in hun tuin zaten.
- » Onlangs meldde een lesbische vrouw dat ze geen andere vrouw kon benaderen zonder dat werd verondersteld dat ze die wou versieren.
- » Een slachtoffer meldde het feit dat, toen ze de damestoiletten verliet, ze een collega hoorde zeggen: “*Heb jij je niet van toilet vergist?*”.

Eenmaal ‘ontmaskerd’ is de lesbienne alleen nog maar seksualiteit. Eens dat ze geïdentificeerd is als lesbienne, is iedereen plots heel nieuwsgierig.⁴¹ Ze wordt constant gereduceerd tot haar seksualiteit. Voor veel homofobe daders (in woord en daad) is een lesbienne echter geen vrouw. Zo verwarren ze gender met seksuele geaardheid. Die laatste voorbeelden uit de werksfeer geven de aard van de pesterijen aan en tonen hoe moeilijk het is om te reageren. Als de uitlatingen blijven duren en het slachtoffer zich daardoor niet meer op haar gemak voelt, zal zij de pesterijen aangeven.

Jammer genoeg ervaren lesbiennes dezelfde moeilijkheden als homo’s wanneer ze een feit willen melden: ze vinden het lastig om in de ontvangstruimte van een politiebureau over hun seksuele geaardheid te praten, bepaalde werkgevers proberen hen een schuldgevoel aan te praten, de wijkagent minimaliseert de zaak,

enz. De steun van vrienden of een vereniging kunnen in dit opzicht zeer belangrijk zijn. Bevestiging krijgen in je identiteit als lesbienne, jezelf als zodanig kunnen omschrijven, je bij een vereniging aansluiten, het tegen je vrienden kunnen zeggen, enz. Het zorgt er allemaal voor dat je je beter voelt en maakt het gemakkelijker om te praten over kwetsende feiten die je hebt meegemaakt op het werk, in de familie of op straat. Die *empowerment* helpt ook om communicatie- en informatiekanalen te openen die het Centrum nodig heeft om informatie te verspreiden over hoe je aangifte kan doen. Op die manier zal de onderrapportage afnemen.

2.3.2. Homofob geweld

Daders motiveren hun gewelddadig gedrag zelden aan de hand van persoonskenmerken van het slachtoffer die beschermde criteria zijn. Toch is de seksuele geaardheid, net als een religieuze overtuiging of een ‘raciaal’ criterium, de uitzondering op de regel. Homofob geweld heeft verregaande psychologische, fysieke en sociale gevolgen voor het slachtoffer. Het komt er dus op aan om te blijven vechten tegen deze vorm van geweld, met alle wettelijke middelen en met een preventiebeleid op basis van vorming, informatie, bewustmaking en ter bevordering van de diversiteit.

Uit een onderzoek⁴², dat op vraag van het Centrum werd uitgevoerd, komen verschillende pistes naar voor om homofob geweld efficiënt te bestrijden.

Zo zijn er twee hoofdlijnen in de communicatie:

- » Homoseksualiteit moet gewoon worden. Het is belangrijk om er nog meer en nog beter over te praten zodat het geen taboe blijft, noch in gesprekken, noch in het sociale gedrag.
- » Werken in wijken en verenigingen. Om de spanning te verlichten en homoseksualiteit uit de anonimiteit te halen, zou het, zowel in steden als op het platteland, interessant zijn om initiatieven te ontwikkelen en/of aan te moedigen die de verschillende cultuurgroepen (in de breedste zin van het woord) samenbrengen.

41 Voor meer informatie: zie ook Watremez, V., *L'Hétérosexisme et la lesbophobie vécus par les lesbiennes en milieu du travail*, Deledios, 2007.

42 *Agressie tegen holebi's in Brussel Stad*, EHSAL, 2007. U kan deze publicatie downloaden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek ‘Publicaties’.

Daarnaast zijn er vier hoofdlijnen om de meldingsbereidheid te bevorderen:

- » Een betere opvang door de politie (specifieke ontvangst, ondersteuning en begeleiding van slachtoffers van homofoob geweld);
- » De omstandigheden verbeteren (een afgezonderd lokaal om de privacy te garanderen, respect voor het privéleven);
- » Overleg organiseren tussen de politiediensten en de verenigingen die de belangen van holebi's verdedigen (informatie uitwisselen, gerichte acties ontwikkelen);

- » Een betere registratie van de klachten (statistieken) en een betere integratie van de voorschriften van de omzendbrief COL 14 van het College van procureurs-generaal in de praktijk van de politie en de parketten.

In zijn strijd tegen onderrapportage, zal het Centrum in 2011 acties op touw zetten die het aantal meldingen van discriminatie en haatmisdrijven tegen holebi's kunnen verhogen en waarvan het Centrum de opvolging kan garanderen.

Vorming bij de politie: een instrument in de strijd tegen homofobie

Ontstaan

Een doorgedreven vorming over 'diversiteit en seksuele geaardheid' in de federale politieschool op poten zetten: dat was de opdracht die het Centrum samen met de dienst Gelijkheid en Diversiteit van de federale politie in 2007 kreeg.¹ Dit project, dat nog altijd loopt, is te danken aan een conventie tussen het Centrum en de Federale Politie.

Inhoud

In twee dagen behandelen de vormingsmedewerkers van het Centrum de thema's 'diversiteit' en 'seksuele geaardheid' en onderzoeken ze de politiepraktijken en de werking van de instelling in dit verband.

Vanuit dat thema worden de heteroseksuele normen, de verschillende rollen die aan mannen en vrouwen worden toegekend en het imago van de politie in vraag gesteld. Talloze vragen komen aan bod, zowel over het contact tussen politie en bevolking (Welke rol heeft de politie in de strijd tegen homofobe agressie? Welke aandacht moeten we de slachtoffers van homofobe daden geven?) als over relaties tussen collega's (Is de werkruimte wel geschikt voor een 'coming out'? Hoe zorg je ervoor dat holebi's zich goed voelen op het werk?).

Nadat het algemene kader voor diversiteit is

geschetst, wordt het beeld dat de deelnemers van homoseksualiteit hebben en de vaak gebruikte terminologie onderzocht. Aan de hand van concrete casussen worden de deelnemers uitgenodigd om de interne weerstand en mogelijke pesterijen op het werk te onderzoeken.

De antidiscriminatiewetgeving wordt voorgesteld, met de nadruk op het beschermde criterium seksuele geaardheid. Er is extra aandacht voor haatmisdrijven en voor de rol van de politie die de omzendbrief COL 14/2006 van het College van procureurs-generaal (over de registratie door de politie van homofobe daden) moet toepassen, de processen-verbaal moet opstellen en de slachtoffers op een gepaste manier moet opvangen.

Methode

Geen grote woorden in dit programma, maar een benadering die vertrekt van de politiepraktijk. Het Centrum geeft de deelnemers inspraak, zodat iedereen bij de sessies wordt betrokken en vanuit zijn eigen professionele praktijk over de problematiek kan nadenken. Respect voor wat de ander zegt, en vertrouwelijkheid maken dat iedereen zich vrij kan uitdrukken. De deelnemers helpen mee zoeken naar de meest gepaste oplossingen voor hun problemen.

Vaststellingen

De deelnemers stellen vast dat hoewel de mentaliteit de laatste jaren flink is verbeterd, er binnen

1 Dienst Diversiteit en Gelijkheid van de Directie Interne Relaties van de federale politie (DGS/DSI/DSID).

het korps nog taboes rusten op homoseksualiteit. Blijkbaar is het voor een man moeilijker om zich te outen dan voor een vrouw. Bovendien is een meerderheid van de deelnemers verbaasd dat slachtoffers het zo moeilijk vinden om een klacht in te dienen wegens een haatmisdrijf.

Perspectieven

De ervaring leert dat deze thematiek in de basisopleiding van de agenten zou moeten worden opgenomen en dat het interessant zou zijn om binnen de opleiding verenigingen die holebi's verdedigen aan het woord te laten.

2.3.3. Discriminatie van holebi's op het werk

Bijna een kwart van de discriminatiemeldingen die het Centrum de voorbije jaren ontving in verband met seksuele geaardheid, betrof de werkomgeving (in 2010 daalde dat aandeel aanzienlijk: nog maar 9%). Om het fenomeen beter te kunnen begrijpen, bestelde het Centrum in 2008 een eerste studie bij de universiteit van Gent.⁴³ Het onderzoek bracht inzicht in de negatieve ervaringen die holebi's op het werk hebben en welke strategieën ze gebruiken om die ervaringen te vermijden. De respondenten van die eerste studie waren echter vooral mensen met een hogere opleiding, terwijl het onderzoek toch leek aan te geven dat de minder hoogopgeleide arbeiders meer last hadden van een explicietere vorm van homofobie.

Daarop heeft het Centrum de KULeuven (HIVA) de opdracht gegeven om een nieuw verkennend onderzoek⁴⁴ uit te voeren, specifiek gericht op holebi's die handenarbeid of een technische functie uitoefenen. Het is de eerste studie over dit onderwerp in België.

Naar aanleiding van de Internationale Dag tegen Homofobie 2010 stelde het Centrum de belangrijkste resultaten voor.

Deze studie was gebaseerd op 23 dieptegesprekken met personen die een 'arbeidersprofiel' hebben en op gesprekken met mensen uit de arbeidswereld en holebiverenigingen. De studie heeft het volgende aange- toond:

- » Discriminatie en pesterijen op het werk wegens seksuele geaardheid zijn niet eigen aan de sociale groep die deze studie behandelt, maar de discriminatie en de pesterijen gebeuren wel expliciet en het geweld, symbolisch of verbaal, is bijzonder hard. Die vaststelling is verontrustend want het kan betekenen dat het in bepaalde werkmilieus om een vorm van 'getolereerde' en onge- remde homofobie gaat.
- » In een collectieve arbeidscultuur waarin viriliteit hoog aangeschreven staat, gebruiken mannen strategieën die we als machogedrag kunnen typeren. Zo hebben de respondenten de neiging om een gedrag aan te nemen dat moet duidelijk maken dat hun 'mannelijke eigenschappen' niet in vraag kunnen worden gesteld (vooral door 'het er al te dik op te leggen').
- » Op het werk worden de respondenten heel vaak geconfronteerd met allusies, bedenkingen of grappen over hun homoseksuele geaardheid. Daarbij worden de algemene stereotypen over holebi's niet geschuwd: vervrouwelijkte mannen, masculiene vrouwen, hyperseksualiteit, een losbandig privéleven, hiv/aids, enz.
- » De respondenten gebruiken 'waakzaamheidsstrategieën' om zich te verweren tegen situaties waarin hun seksuele geaardheid direct of indirect discrimi- nerend benaderd wordt. Hoewel een meerderheid

Het Centrum heeft een studie besteld over holebi's die handenarbeid of een technische functie uitvoeren. Het is de eerste studie specifiek over dit onderwerp in België.

43 *Discriminatie van holebi's op de werkvloer: over inkomensverschillen, sectorsegregatie en het "roze" plafond*, Universiteit Gent, 2008. U kan deze publicatie downloaden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek 'Publicaties'.

44 *Arbeidsituaties van holebi's die handenarbeid of een technische functie uitoefenen*, HIVA-K.U.Leuven, 2010, te downloaden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek 'Publicaties'.

van de respondenten weinig last heeft van dit soort situaties, kunnen ze bij sommigen toch tot depressies en fobieën leiden. Als zulke situaties vaker voorkomen en van een boosaardige, zelfs agressieve aard zijn, kunnen ze bovendien leiden tot een heus gevoel van onbehagen op het werk.

- » De holebiverenigingen en de mensen uit de wereld lijken zich niet altijd even bewust van de problemen die homoseksuele arbeiders op de werkvloer kunnen meemaken. Dat heeft te maken met het typische traject en de typische individuele en sociale kenmerken van deze groep.

2.3.4. Discriminatie van holebi's voorkomen op school

De school is een heel belangrijke omgeving om maatschappelijk gedrag aan te leren. Het is daarom essentieel dat grote inspanningen worden geleverd om de stereotypen en vooroordelen tegen te gaan en een geest van diversiteit aan te moedigen. Nochtans tonen talloze studies⁴⁵ aan dat de school dé plaats is waar jonge holebi's de meeste druk ervaren om zich aan het heteroseksuele model te conformeren en waar de meeste verbale en fysieke pesterijen plaatsvinden.

Op school leert men maatschappelijk gedrag aan, maar het is ook daar dat jonge holebi's de meeste druk ervaren om zich te conformeren aan het heteroseksuele model.

Het Centrum grijpt elke kans om de onderwijswereld te ondersteunen in haar opdracht om alle scholieren, hoe verschillend ze ook zijn, op te vangen, te steunen en een veilig gevoel te geven. Zo heeft het Centrum in 2006 meegewerkt aan de samenstelling van de gids "*Combattre l'homophobie – Pour une école ouverte à la diversité*", uitgegeven door de Minister-president van de Franstalige Gemeenschap.⁴⁶ Dit werk biedt leraren instrumenten waarmee ze jongeren objectief kunnen informeren zonder hen een relatiemodel op te dringen. De gids legt de nadruk op het opgeven van vooroordelen en homofobe attitudes of gedragspatronen en op het ontwikkelen van meer zelfrespect.

Het Centrum wil ook de aandacht vestigen op een probleem dat binnen de schoolmuren niet vaak wordt besproken, namelijk de seksuele geaardheid van leerkrachten. Ook voor zij die voor de klas staan is het soms moeilijk om hun holebi-seksualiteit te beleven. Het Centrum heeft de laatste jaren enkele meldingen gekregen van leerkrachten die door hun eigen leerlingen werden gepest vanwege hun geaardheid. In sommige gevallen bleken de collega's en de directie de betrokken leerkracht te ondersteunen, maar er waren ook gevallen waarin zij het pestgedrag van de leerlingen subtiel goedkeurden of er zelfs aan deelnamen. Dit maakt duidelijk dat men niet enkel voor de leerlingen een 'holebi-vriendelijke' omgeving moet stimuleren, maar dat de leerkrachten er ook baat bij hebben.

Çavaria is de koepel van Vlaamse en Brusselse holebi- en transgenderverenigingen. Het Centrum en çavaria hebben sinds 2004 een samenwerkingsovereenkomst over de bestrijding van discriminatie van holebi's. Eén van de vele domeinen waarin çavaria actief is, is het onderwijs. Via vormingen en educatief materiaal wil çavaria het holebithema bespreekbaar maken op school, voor leerkrachten én jongeren.

EXTERNE BIJDRAGE

ÇAVARIA BANK VOORUIT! HOLEBI'S OP SCHOOL

Het holebithema is in de maatschappij beter zichtbaar en meer bespreekbaar dan ooit. Maar hoe vertaalt deze tendens zich binnen de schoolmuren?

Jongeren stellen zich op steeds jongere leeftijd vragen over hun seksuele identiteit. Slechts een minderheid komt hier evenwel openlijk voor uit. Die schroom is begrijpelijk, gezien de harde attitudes van leerlingen tegenover homoseksualiteit en vooral tegenover jongeren met een atypische genderexpressie. Holebi's worden vaker geconfronteerd met pestgedrag en beschikken ook over minder vertrouwenspersonen, zo blijkt uit onderzoek.⁴⁷ Voor holebi- en transgenderjongeren is het een hele uitdaging om een positief zelfbeeld op te bouwen in een omgeving waar strenge hetero- en gendernormen gelden.

45 Zie bijvoorbeeld het werk van Michel Dorais, Professor aan de Faculté des sciences sociales de l'Université Laval, Québec, Canada.

46 'Homofobie bestrijden – Voor een school die openstaat voor diversiteit', dit werk is in het Frans beschikbaar op de website www.enseignement.be.

47 Dewaele, A.; Vincke, J.; Van Houtte, M. & Cox, N., *De schoolloopbaan van holebi- en heterojongeren*, Antwerpen, Steunpunt Gelijkekansenbeleid (Universiteit Antwerpen - Universiteit Gent), 2008.

Er is ook goed nieuws. Dankzij de grotere bespreekbaarheid in de maatschappij tonen leerkrachten zich meer gemotiveerd om het holebi- en transgenderthema in te brengen op school. Met een beetje creativiteit past het thema in zowat alle vakken, zelfs in wiskunde. De educatieve map "*Bank Vooruit! Op naar een holebivriendelijke school*"⁴⁸ vormt een perfecte aanzet voor leerkrachten die met het thema aan de slag willen.

Ook zichtbaarheid blijft belangrijk. In 2011 lanceren çavaria en Wel Jong Niet Hetero een affichecampagne die het thema seksuele identiteit zichtbaar maakt op secundaire scholen. Daarnaast screende çavaria in haar meest recente project 'Open Boek' handboeken voor het lager onderwijs op heteronormativiteit en genderstereotypes. Çavaria inventariseerde enkele normdoorbekende voorbeelden en stelde een checklist op die uitgeverijen kunnen gebruiken om heteronormativiteit en genderstereotypes op een realistische manier te doorbreken in hun educatief materiaal. Çavaria blijft ook leerkrachten stimuleren, adviseren en vormen. Dat gebeurt niet enkel in het secundair, maar ook in het lager onderwijs en de lerarenopleiding. Want elke school moet een plek worden waar jongeren leren omgaan met diversiteit en waar holebi- en transjongeren zich veilig kunnen voelen.

Eva Dumon

Medewerkster team Gelijke Kansen

› www.cavaria.be/onderwijs

---

48 U kan de educatieve map downloaden op de website www.cavaria.be, rubriek 'Publicaties'.

3. DE POSITIE VAN HOLEBI'S IN DE WERELD

Ook op internationaal vlak evolueert de positie van holebi's. Enerzijds streven de Europese wetgeving en de internationale conventies naar een betere bescherming van holebi's. Anderzijds ligt homofobie in sommige landen (vooral in Afrika en het Midden-Oosten) nog steeds in de wetten verankerd.

Op internationaal vlak is de rol van het Centrum beperkt, hoewel het op Europees niveau wel een belangrijke rol heeft gespeeld in de onderhandelingen over de nieuwe goederen- en dienstenrichtlijn.⁴⁹

49 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 5: Actualiteit – Belgisch voorzitterschap van de EU.

Zolang er geen Europese consensus bereikt is, zal het Centrum zich hiervoor blijven inzetten.

Ondanks het feit dat de rol van het Centrum op internationaal vlak beperkt is, is het ondenkbaar om de internationale situatie van homofobie in deze focus achterwege te laten. We behandelen de evolutie van de Europese wetgeving en rechtspraak, de situatie buiten Europa en ten slotte de effecten van homofobie op de migratiestromen naar België.

3.1. De positie van holebi's in Europa

Het Centrum laat hier het woord aan de “*European Parliament's Intergroup on LGBT⁵⁰ Rights*”. Dit is een informeel forum voor leden van het Europese Parlement die belangstelling hebben voor kwesties die het leven van LGBT's beïnvloeden, alsook hun families en hun werkgevers. De Intergroup werd in 1999 opgericht en telt 117 leden uit het Europees Parlement die LGBT-thema's meestal gunstig gezind zijn wanneer ze rapporten of amendementen opstellen, wanneer ze in het parlement stemmen of wanneer ze kwesties behandelen die hun kiezers aangaan. De Intergroup controleert het werk van de Europese Unie inzake de situatie van LGBT's in de lidstaten van de EU en daarbuiten. Daarnaast leggen zij contacten met groepen uit de civiele maatschappij en geven zij hun bekommernissen op het Europese niveau door.

Ulrike Lunacek en Michael Cashman, co-voorzitters van de Intergroup, geven een beknopt overzicht van de rechten van LGBT's in de Europese Unie.

50 LGBT is de Engelse afkorting voor “Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender”.

EXTERNE BIJDRAGE

INTERGROUP DISCRIMINATIE OP GROND VAN SEKSUELE GEAARDHEID EN GENDERIDENTITEIT BINNEN DE EU

Omdat de politieke wil in België al lang bestaat, is het land een voorvechter van de gelijkheid voor lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders. Zoals het Europees Bureau voor de Grondrechten in zijn rapport van november 2010 (Homophobia, transphobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity — Homofobie, transfobie en discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit) aantoonde, gaat België in de Europese Unie voorop als het aankomt op gelijkheid van holebi's op het vlak van haatmisdrijven en asielwetgeving. De Europese Unie heeft geen invloed op de nationale gezinswetgeving, maar ook op dit vlak gaat België voorop: paren van hetzelfde geslacht hebben het recht om te trouwen en kinderen te adopteren. Hoewel de institutionele discriminatie op basis van genderidentiteit nog niet helemaal is weggewerkt (zo moeten transgenders die een *gender reassignment* proces doorlopen, zich nog altijd laten steriliseren; genderidentiteit is nog geen apart discriminatiecriterium in de Bel-

De holebi-rechten verschillen sterk tussen de lidstaten. Dit heeft belangrijke gevolgen voor hun bewegingsvrijheid.

gische wetgeving), mag België toch worden beschouwd als een lichtend voorbeeld op het vlak van de mensenrechten van LGBT's binnen de Europese Unie. Maar hoe staan de andere 26 lidstaten er anno 2011 voor? Voor LGBT's is het een dubbelzinnige 'state of the Union'.

Knip- en plakwerk tegen discriminatie

Sinds de goedkeuring van de Richtlijn voor Gelijke Behandeling in 2000 moeten de 27 lidstaten inzake werkbescherming bieden tegen discriminatie op grond van seksuele geaardheid. Ter herinnering: discriminatie op basis van geslacht is al verboden sinds de jaren 1970 en de Europese jurisprudentie heeft die bescherming in 1996 naar transseksuele mensen uitgebreid. Maar als het op opleiding, gezondheidszorg, sociale zekerheid en toegang tot goederen en diensten aankomt, zijn er maar 10 lidstaten die hun burgers diezelfde bescherming bieden. Hoewel nog eens 8 landen sommige van deze discriminatievormen verbieden, zijn er nog altijd 9 lidstaten die niet verder gaan dan het strikte minimum en dus enkel bescherming bieden tegen discriminatie op het werk. Sinds 2008 wordt er gepraat over een nieuwe antidiscriminatie-richtlijn⁵¹, maar hoewel het Europese Parlement de richtlijn steunt, blokkeren sommige lidstaten de discussie om uiteenlopende redenen. Zo argumenteren ze bijvoorbeeld dat het veel te duur is om alle openbare gebouwen toegankelijk te maken voor rolstoelgebruikers of dat het moet kunnen dat verzekeringsmaatschappijen hun klanten discrimineren op basis van geslacht. De kans is klein dat er in de nabije toekomst veel vooruitgang zal worden geboekt met de nieuwe richtlijn. Wat wel schot in de zaak kan brengen zijn een campagne in de hele EU die de ministers aanzet om de richtlijn toch goed te keuren en de Duitse federale verkiezingen van 2013.⁵²

Meer bescherming van de rechten van transgenders

In de afgelopen twee jaar zijn ook de grondrechten van transgenders opmerkelijk verbeterd. Vonnissen in Oostenrijk, Duitsland en Ierland maken het voor transgenders gemakkelijker om toch geslachtsoperaties te laten uitvoeren en verplichtingen zoals scheiden of steriliseren werden geschrapt. De Europese Commissie nam in haar "*Strategie voor de gelijkheid tussen vrouwen en mannen (2010-2015)*" voor het eerst ook genderidentiteit op. En in een resolutie van het Europees Parlement van juni 2010 worden

ook belangrijke aspecten van de grondrechten van transgenders in de EU erkend, wat aangeeft dat genderidentiteit voor de rest van deze legislatuur hoog op de agenda zal blijven staan.

Vrijheid van vereniging en van meningsuiting... bijna overal

Voor LGBT's wordt de vrijheid om in het openbaar bijeen te komen en informatie te krijgen en te delen, bijna universeel in de 27 lidstaten gerespecteerd. Prides kunnen meestal in alle veiligheid worden gehouden en de Europride Parade in de Poolse hoofdstad verliep uitzonderlijk vlot. Er waren enkele opvallende negatieve uitzonderingen: tijdens de Bratislava Pride in Slowakije waren er enkele incidenten met licht geweld. Zo kreeg Ulrike Lunacek tijdens haar toespraak stenen in haar richting geworpen (de stenen misten hun doel), en moest de route op het laatste moment worden aangepast om de demonstratie van extremisten te ontwijken. De Baltic Pride in Litouwen, waar meerdere Europarlementsleden aan deelnamen, kwam er bijna niet omdat er verschillende wettelijke en administratieve pogingen werden ondernomen om de Pride onmogelijk te maken. Tussentijdse komsten van de Europese Commissie en de Zweedse minister voor Europese Aangelegenheden, in naam van het Europese voorzitterschap van de Raad, waren noodzakelijk om de mars te kunnen laten doorgaan, zij het onder zware politiebewaking. De media toonden een uitgelaten massa, die optrok langs de Neris-rivier en werd opgewacht door haatdragende extremisten.

De hindernissen tijdens de Pride-mars zijn slechts een van de vele problemen in Litouwen. Het land heeft zich sinds 2009 afgezonderd van de rest van de EU door een aantal zwaar bekritiseerde wetten goed te keuren (een wet ter bescherming van minderjarigen, de wet op overheidsinformatie, een wetsvoorstel over onderwijs en een amendementsvoorstel voor het bestuursrecht) die de "promotie" van homoseksualiteit voor minderjarigen en in de hele openbare ruimte verbieden. De Europese Commissie doet er bijzonder lang over om de gevolgen van deze wetten en hun verenigbaarheid met de EU-teksten te analyseren, maar het Europese Parlement blijft de situatie van dichtbij volgen⁵³.

Beperkingen van de bewegingsvrijheid van burgers

Hoewel 5 EU-lidstaten het huwelijk hebben opengesteld voor mensen van hetzelfde geslacht en 12 lidstaten het

51 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 5.3. Stand van zaken ontwerprichtlijn 'goederen en diensten'.

52 Duitsland is de belangrijkste regering die weigert om de voorgestelde Antidiscriminatie-richtlijn in de Raad van de Europese Unie te bespreken.

53 Het Europese Parlement heeft al twee resoluties over de vrijheid van meningsuiting en discriminatie op grond van de seksuele geaardheid in Litouwen goedgekeurd: in september 2009 en in januari 2011.

burgerlijk samenwonen van mensen van hetzelfde geslacht goedkeuren, worden deze contracten zelden in andere lidstaten erkend als die paren vrij binnen de EU willen bewegen. Het is de plicht van de Europese Commissie om te garanderen dat burgers die hun recht op vrij verkeer uitoefenen, hun bestaande rechten niet verliezen wanneer ze dat doen. Dit betekent dat de EU-landen moeten worden verplicht om de gevolgen van alle wettelijk bindende burgerlijke verbintenissen te erkennen, ongeacht het geslacht van de partners. Tegenstanders stellen dat dit een sluiske manier is om het homohuwelijk in hun nationale wetgeving binnen te smokkelen, terwijl dat alles behalve het geval is: dit principe moet er gewoon voor zorgen dat homoseksuele paren en hun gezinnen, net als heteroseksuele paren, in de rest van de EU precies dezelfde rechten kunnen genieten als in hun thuisland. In 2009 woonden 12 miljoen EU-burgers in een andere lidstaat. Wij verwachten dat de Europese Commissie in 2013 met een wetgevend voorstel komt om het vrije verkeer van overheidsdocumenten en de erkenning van de impact van documenten van de burgerlijke stand mogelijk te maken.

De eerste 18 maanden van ons vijfjarig mandaat heeft één ding geleerd: alle serieuze politieke partijen – van links, rechts of het centrum – vinden homofobie intussen onaanvaardbaar en verbieden discriminatie op grond van seksuele geaardheid of genderidentiteit principieel. Nu moeten we werk maken van een precieze beschrijving van de bescherming van het recht van LGBT's op leven, waardigheid, vrije meningsuiting, vergadering, non-discriminatie en vrij verkeer. De Europese Unie moet tegen 2014 nog vooruitgang boeken. Dan gaan de Europese burgers opnieuw stemmen.

Ulrike Lunacek en Michael Cashman,
Co-voorzitters van de Intergroup voor de rechten van
LGBT's in het Europese parlement
› www.lgbt-ep.eu

Dr. Sébastien Van Drooghenbroeck is docent aan de Facultés universitaires Saint-Louis en specialist in de Europese wetgeving over non-discriminatie en mensenrechten. Hij maakt een analyse van de Europese jurisprudentie inzake gelijke rechten voor holebi's en concentreert zich daarbij vooral op homofobie.

EXTERNE BIJDRAGE

DR. SÉBASTIEN VAN DROOGHENBROECK HOMOFOBIE EN DISCRIMINATIE OP BASIS VAN SEKSUELE GEAARDHEID: BALANS EN PERSPECTIEVEN NA DE RECENTE JURISPRUDENTIE VAN STRAATSBURG

“Het zou onverzoenbaar zijn met de waarden die aan de basis liggen van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens dat de uitoefening van de rechten van een minderheidsgroep kan worden ingeperkt of aan de goedkeuring van de meerderheid worden onderworpen”. Dat is de premisse van het arrest *“Alekseyev vs. Rusland”* van 21 oktober 2010⁵⁴, dat moest oordelen of het herhaaldelijk verbieden van betogingen voor de rechten van holebi's in Moskou indruiste tegen artikel 11 van het Verdrag (vrijheid van vereniging). Volgens het Hof kunnen de bescherming van de openbare zedelijkheid of de gevoeligheid van een gelovige meerderheid op geen enkele manier verantwoord worden dat deze kwestie enkel binnen de privé sfeer zou mogen worden besproken. Geheel integendeel zelfs, oordeelde de rechter in Straatsburg. Alleen een evenwichtig publiek debat biedt de mogelijkheid om zulke complexe kwesties over essentiële rechten te onderzoeken en de sociale cohesie te versterken terwijl ze de garantie bieden dat elk individu de kans krijgt om zich te laten horen.⁵⁵

Dat sluit perfect aan bij het precedent *“Baczkowski en anderen vs. Polen”*⁵⁶. Het arrest *“Alekseyev”* gaat over veel meer dan alleen maar de vrijheid van vereniging: fobieën, negatieve vooroordelen en kwaadwillige stereotypen mogen niet als rechtvaardiging worden gebruikt om grondrechten in te perken. De overheid mag zich niet beperken tot het louter vaststellen van de maatschappelijke situatie.⁵⁷ A fortiori zou ze zelf haar verantwoordelijkheid moeten nemen.

Het principe waarnaar wordt verwezen, is een krachtige manier om gelijkheid te bevorderen. Het arrest *“Kozak vs. Polen”*⁵⁸ stelt in dit verband dat *“indien de aangehaalde motieven gebaseerd zijn op een ongelijke behandeling op basis van de seksuele geaardheid”* van de benadeelde

54 Eur. Hof D.H., Sec. I, arrest *Alekseyev vs. Russische Federatie* van 21 oktober 2010, § 81 (vrije vertaling).

55 *Ib.*, § 86 (vrije vertaling).

56 Eur. Hof D.H., Sec. IV, arrest *Baczkowski vs. Polen* van 3 mei 2007. Een gelijkwaardige zaak, maar dan in Moldavië, is hangende voor het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (*Genderdoc-M vs. Moldavië*, ingeschreven onder het nummer 9106/06).

57 Zo oordeelde het arrest *Smith en Grady* dat homofobie in het Britse leger geen rechtvaardiging was om holebi's uit te sluiten (Europees Hof D.H., GC, arrest *Smith en Grady vs. Verenigd Koninkrijk* van 27 september 1999, § 97).

58 Eur. Hof D. H., Sec. IV, arrest *Kozak vs. Polen* van 2 maart 2010, § 92 (vrije vertaling).

persoon, dat er dan sprake is van een discriminatie die moet worden veroordeeld op basis van artikel 14 van het Verdrag. Hieruit volgt met name⁵⁹ dat de langstlevende partner een huurverbintenis moet kunnen overnemen. Natuurlijk erkent het geciteerde arrest ook dat “*een goed evenwicht tussen de bescherming van het traditionele gezin en de verdragsrechten van seksuele minderheden van nature een delicate en moeilijke oefening is. Feit blijft dat men mensen die een homoseksuele relatie hadden, niet kan uitsluiten van het recht op overdracht van een huurcontract omdat dit noodzakelijk zou zijn om het traditionele gezin te beschermen*”.⁶⁰

Het gelijkheidsproces heeft natuurlijk ook zijn beperkingen. Volgens het arrest “*Schalk en Kopf vs. Oostenrijk*” van 24 juni 2010⁶¹ verplicht artikel 12 van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens de contracterende staten niet om mensen van hetzelfde geslacht het huwelijksrecht toe te kennen.

Een dergelijke verplichting kan evenmin uit de combinatie van artikel 14 en 8 van hetzelfde verdrag worden afgeleid. Feit blijft wel dat dit arrest, in strijd met vroegere jurisprudentie⁶², erkent dat de relatie tussen homoseksuele partners kan worden gekwalificeerd als een “*gezinsleven*” in de zin van het genoemde artikel 8. Een dergelijke ommekeer bevestigt ten overvloede dat verdere evoluties en ontwikkelingen betreffende het huwelijk in de toekomst zeker mogelijk zijn.

Het bewijst ook, en waarom ook niet, dat er op het vlak van ouderschap nog veel kan veranderen⁶³: verschillende zaken

die nu aanhangig zijn bij het Hof, kunnen hierbij van invloed zijn.⁶⁴

De manoeuvreerruimte van de staten die het Verdrag hebben ondertekend, lijkt dus kleiner te worden om individuen op basis van hun seksuele geaardheid bepaalde rechten te ontzeggen of om hen bij hun erkenning anders te behandelen. Tegelijk lijken de genoemde staten steeds vaker verplicht te worden om holebi's tegen homofobe daden of discriminatie door andere privépersonen te beschermen. In het arrest “*Aksu vs. Turkije*”⁶⁵ lijkt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te erkennen dat staten minderheids-groepen tegen ‘haatkoren’ (*hate speech*) moeten beschermen, en wel principieel en op basis van een combinatie van artikels 14 en 8 van het Verdrag. Het ging in dit geval over racistische uitlatingen tegenover de Roma-minderheid. Het is echter niet duidelijk waarom hetzelfde niet zou gelden bij homofobe uitlatingen.⁶⁶ We wijzen ook nog op het arrest “*Schüth vs. Duitsland*” van 25 september 2010⁶⁷, waarin het Hof in Straatsburg de rechten uit het Verdrag verder ‘verrijkt’ – met inbegrip van de positieve beschermingsverplichtingen die eruit voortvloeien, onder andere door te verwijzen naar het ‘afgeleid antidiscriminatoire recht’ van de EU.

Het ging in casu over richtlijn 78/2000/EU van de Raad van de Europese Unie van 27 november 2000 “*tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep*”. De eigenlijke bescherming tegen discriminatie op het werk op grond van de seksuele geaardheid kan alleen maar verbeteren dankzij dergelijke Europese ‘juridische kruisingen’.

59 Zie ook het pv over de schending van artikel 14 en 8 van het Verdrag volgens het arrest *P.B. en J.B. vs. Polen* van 22 juli 2010 betreffende de weigering om een ziekteverzekering uit te breiden naar de homoseksuele partner van een verzekerde. Zie ook het pv over de schending van artikel 14 van het Verdrag, gekoppeld aan artikel 1 van het eerste aanvullend protocol, volgens het arrest *J.M. vs. Verenigd Koninkrijk* van 28 september 2010. Na haar scheiding kreeg eiseres J.M. geen voogdij over haar kinderen en moest zij alimentatiegeld betalen. In 1998 ging zij samenwonen met een andere vrouw. De wet die toen van toepassing was, bepaalde dat indien de ouder die geen voogdij heeft, een nieuwe relatie aangaat (al dan niet binnen een huwelijk), deze ouder minder alimentatiegeld moet betalen. Deze vermindering werd echter in dit geval niet toegestaan omdat de nieuwe partner iemand van hetzelfde geslacht was.

60 *Ib.*, § 99 (vrije vertaling).

61 Eur. Hof D.H., Sec. I, arrest *Schalk en Kopf vs. Oostenrijk* van 24 juni 2010.

62 Eur. Hof D.H., verzoek nr. 56501/00, vonnis in *Antonio Mata Estevez vs. Spanje* van 10 mei 2001.

63 In het arrest *E.B. vs. Frankrijk* van 22 januari 2008 achtte het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, dat daarmee impliciet afstand nam van het precedent *Fretté vs. Frankrijk* (26 februari 2002), een voorafgaande weigering tot adoptie aan een ongehuwde vrouw die een vaste relatie had met een andere vrouw, indruisde tegen de gecombineerde artikelen 14 en 8 van het verdrag. In de zaak *Gas en Dubois vs. Frankrijk*, die nog aanhangig is bij het Hof, wordt de vraag gesteld of het discriminerend is om een van de twee eiseressen een adoptie te weigeren. Het gaat om een “eenvoudige” adoptie van het kind van de andere vrouw, dat werd verwekt door kunstmatige inseminatie. De zaak is geregistreerd onder het nummer 25951/07 en werd op 31 augustus 2010 ontvankelijk verklaard. Zie ook de zaak *X. vs. Oostenrijk*, geregistreerd onder het nummer 19010/07, over een gelijkaardig probleem.

64 Wat het huwelijk betreft, zie de zaak *Chapin en Charpentier vs. Frankrijk*, geregistreerd onder het nummer 40182/07 (nietigverklaring van een huwelijk tussen twee personen van hetzelfde geslacht). Zie ook de zaak van acht paren die met hulp van het platform *Equal Love* een eis tegen het Verenigd Koninkrijk indienden en het discriminerende – want incoherente – karakter aanklagen van het “dubbele” verbod van enerzijds het huwelijk tussen twee mensen van hetzelfde geslacht en anderzijds het burgerlijke samenwonningscontract tussen twee heteroseksuelen. Voor meer gegevens, zie <http://equallove.org.uk/>.

65 Eur. Hof D.H., Sec. II, arrest *Aksu vs. Turkije* van 27 juli 2010. In dit geval ziet het Hof geen inbreuk tegen het Verdrag. De zaak is intussen verwezen naar een Grote Kamer.

66 Met het arrest *Smith en Grady vs. Verenigd Koninkrijk* lijkt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te erkennen dat afgemeten aan de verboden opgenomen in artikel 3 van het Verdrag (verbod op onmenselijke en vernederende behandelingen), er een parallel kan worden getrokken tussen racisme en ‘raciale’ discriminatie enerzijds en homofobie en discriminatie op basis van seksuele geaardheid anderzijds (Eur. Hof D.H., (GC), arrest *Smith en Grady vs. Verenigd Koninkrijk* van 27 september 1999, vooral §121).

67 Eur. Hof D.H., Sec. V, arrest *Schüth vs. Duitsland* van 23 september 2010, §70 (de zaak ging over het ontslag van een werknemer door een katholieke parochie nadat hij overspel had gepleegd).

Een zaak⁶⁸ die nu aanhangig is, biedt het Hof de kans om zich uit te spreken over de precieze inhoud van de positieve beschermingsverplichtingen die de bovengenoemde arresten door extrapolatie hebben geschetst. Vermelden we nog in het bijzonder de zaak “*Vincent Stasi vs. Frankrijk*”, waarin de eiser op basis van de combinatie van artikels 14 en 3 van het Verdrag aanklaagde dat het Franse gevangeniswezen niks deed tegen het feit dat medegevangenen hem slecht behandelden op basis van homofobe motieven.⁶⁹

Sébastien Van Drooghenbroek

Professor in de rechten aan de Facultés universitaires Saint-Louis

ECRI (Europese Commissie tegen Racisme en Onverdraagzaamheid), Raad van Europa

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa heeft op 31 maart 2010 de Aanbeveling CM/Rec(2010)5 aan de lidstaten betreffende maatregelen voor het bestrijden van discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit goedgekeurd. In die aanbeveling erkent het Comité uitdrukkelijk dat LGBT's eeuwenlang het slachtoffer waren van homofobie, transfobie en andere vormen van intolerantie, zelfs binnen hun eigen familie – met inbegrip van cri-

minalisering, marginalisering, sociale uitsluiting en geweld, en dat deze situatie nog altijd niet echt is veranderd. In die context adviseert het Comité van Ministers de lidstaten om een aantal maatregelen te nemen voor het bestrijden van intolerantie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit.

Sinds haar oprichting vijftien jaar geleden heeft de ECRI niet alleen een grote knowhow ontwikkeld, maar ook een stevige reputatie opgebouwd op het vlak van de strijd tegen haatmisdrijven, haatkoren, discriminatie en aanverwante uitingen van racisme en xenofobie. De positie van de ECRI, die de commissie opdraagt om “*te strijden tegen racisme, rassendiscriminatie, xenofobie, antisemitisme en onverdraagzaamheid*”, mag er niet toe leiden dat onverdraagzaamheid op grond van andere motieven naar de achtergrond verdwijnt.

In dit licht heeft de secretaris-generaal van de Raad van Europa de wens uitgedrukt dat de ECRI de situatie bestudeert. De ECRI moet nagaan hoe onverdraagzaamheid op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit in de lidstaten kan worden bestreden en moet specifieke aanbevelingen voor elke lidstaat formuleren over hoe ze hun activiteiten op dit vlak kunnen opdrijven.

Tijdens haar 53e plenaire zitting in december 2010 heeft de ECRI het Bureau de opdracht gegeven om de secretaris-generaal te antwoorden dat zij de voorwaarden zal onderzoeken waarin zij de monitoring voor haar rekening kan nemen van het onderwerp dat wordt behandeld in Aanbeveling CM/Rec(2010)5 van het Comité van Ministers aan de lidstaten betreffende maatregelen voor het bestrijden van discriminatie op grond van seksuele geaardheid en genderidentiteit.

68 Zie de zaak *R.A. vs. Frankrijk*, geregistreerd onder het nummer 49718/09, over het risico dat iemand naar een derde land (Pakistan) wordt teruggestuurd waar hij of zij wegens zijn of haar homoseksualiteit kan worden vervolgd.

69 In de zaak *X vs. Turkije*, ook nog aanhangig bij het Hof, doet de eiser zijn beklag over discriminatie op basis van zijn homoseksualiteit. Hij werd alleen in een cel van 5 vierkante meter opgesloten, mocht geen contact hebben met andere gevangenen en mocht niet worden uitgelaten. De zaak werd geregistreerd onder het nummer 24626/09.

3.2. Buiten Europa

In een nog niet zo ver verleden waren holebi-bars en -verenigingen ook in ons land clandestien. Wie activiteiten wou organiseren voor holebi's deed dat maar beter onder een andere noemer, en bars bezoeken was niet zonder risico's. Met uitzondering van een paar landen waar al eens wat meer gedoogd werd, was dat overigens zo voor de hele westerse wereld.

Denk maar aan de rellen in de New Yorkse bar “*The Stonewall Inn*” in 1969: na jaren van pesterijen en geweldplegingen door de politie besloot het bezokkende publiek van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen en travestieten terug te vechten toen er opnieuw een razzia gehouden werd. De rellen waren een katalysator voor de emancipatie van holebi's in

de Verenigde Staten en in vele andere landen. Precies een jaar na de rellen werd in New York de eerste Gay Pride georganiseerd.

De tijd van clandestiniteit, verklikking en politierazza's is in onze streek gelukkig voorbij, maar dat is helaas niet overal het geval. De "International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association" (ILGA) publiceerde op haar website (www.ilga.org) een wereldkaart waarop de landen aangeduid staan waar voor homoseksualiteit nog gevangenisstraffen gelden. Het gaat vaak, maar niet altijd, om islamitische landen. Homoseksualiteit wordt er gezien als een

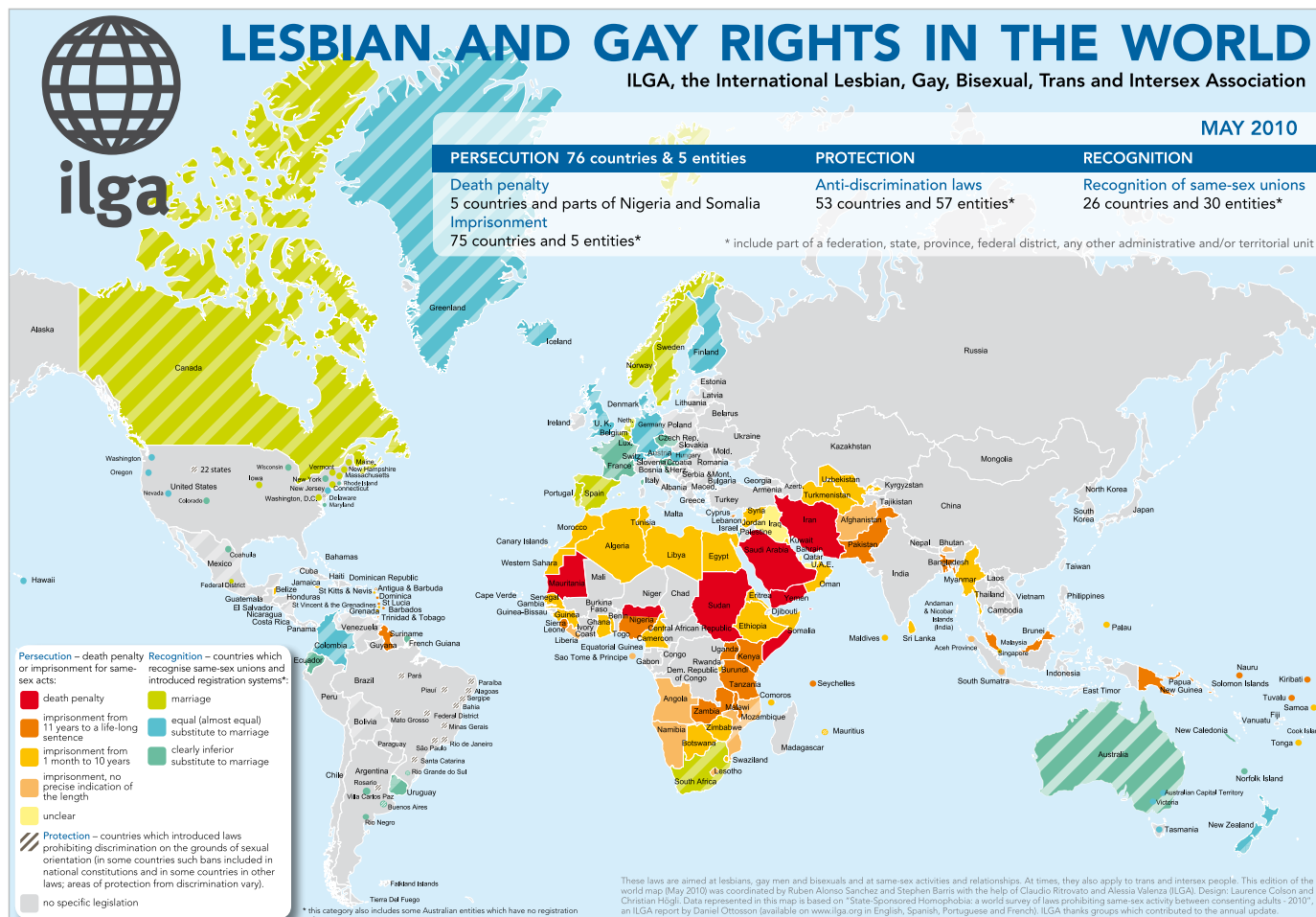
In sommige landen worden holebi's ter dood veroordeeld, in andere komt de criminalisering van homoseksualiteit terug op de agenda.

westers fenomeen dat wordt opgedrongen aan landen waar het zogenaamd niet tot de cultuur behoort. In landen als Mauritanië, Nigeria, Soedan, Somalië, Saoedi-Arabië, Jemen en Iran staat zelfs de doodstraf op homoseksualiteit. Men schrikt er niet voor terug om dit ook in de praktijk te brengen. Iedereen herinnert zich wel

nog de schrijnende beelden uit 2005 van de ophanging in het openbaar van twee Iranese jongens.

Recent moesten nog alle hens aan dek worden om te vermijden dat in een VN-resolutie⁷⁰ over onrechtmatige terechtstellingen de verwijzing naar seksuele geaardheid zou geschrapt worden. De resolutie, die reeds geruime tijd bestaat en tweejaarlijks geactualiseerd wordt, biedt een aantal kwetsbare groepen extra bescherming tegen executies zonder proces. Op vraag van een aantal Arabische en Afrikaanse landen werd eind 2010 de verwijzing naar seksuele geaardheid geschrapt, om vervolgens op initiatief van de Verenigde Staten na een nieuwe algemene stemming terug opgenomen te worden. Dit voorval herinnert ons eraan dat blijvende waakzaamheid geboden is om te voorkomen dat bepaalde verworvenheden terugschroefd zouden worden.

70 UN-Resolution on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions.

Overigens neemt de criminalisering van homoseksualiteit nog steeds niet af. In Afrika gaan in verschillende landen stemmen op om (opnieuw) de doodstraf in te voeren voor holebi's. Vaak komt het initiatief van Evangelische christenen die in bepaalde Afrikaanse landen heel actief zijn. Het meest spraakmakende voorbeeld is Oeganda, waar een tijdschrift de namen en adressen van bekende holebi's publiceerde onder de titel "Hang them!". Het mag niet verwonderen dat één van de genoemde holebi's begin 2011 op een gruwelijke manier thuis werd vermoord. Het gaat om David Kato die zich in zijn land inzette voor gelijke rechten voor holebi's. Kort voor zijn overlijden was Kato in België om steun te zoeken tegen een wetsvoorstel dat door een Oegandees parlementslid werd ingediend om de doodstraf in te voeren voor holebi's. Het wetsvoorstel viseerde ook al wie holebi's of transgenders steunt of helpt.

De moord op David Kato is het bewijs dat holebi's in deze landen echt gevaar lopen. Het gaat niet om het louter welbevinden, maar om een zaak van leven of dood. België en de internationale gemeenschap moeten krachtadig optreden tegen deze flagrante schendingen van de mensenrechten. In de voorwaarden met betrekking tot mensenrechten die gekoppeld zijn aan ontwikkelingssamenwerking moet ook gewezen worden

op de (mensen)rechten van holebi's en transgenders. Maar ook internationale mensenrechtenorganisaties en organisaties voor ontwikkelingssamenwerking kunnen de problematiek hoger op de agenda zetten. Ten slotte moeten initiatieven voor solidariteit met buitenlandse holebi-organisaties op de nodige ondersteuning kunnen rekenen.

David Kato op bezoek in België in maart 2010:

"We zijn als homobeweging de laatste jaren mondiger en actiever geworden. We kwamen op tegen stigmatisering en voor ons recht op aids-medicijnen. Mensen die beticht werden onder de huidige sodomiewetten, kwamen terug vrij omdat rechters oordeelden dat er geen bewijsmateriaal was. Dit leidde tot ergernis van sommige religieuze machthebbers. Deze evolutie leidde tot een scherpe tegenreactie met de steun van ultra-conservatieve kerken uit de Verenigde Staten. Als de sfeer verder evolueert zoals nu, dan leidt dit tot een genocide tegen al wie homo, lesbienne of trans is, of wie er ook maar iets mee te maken heeft."

3.3. Asiel en andere migratie

Het Centrum benadrukt dat het ook een Jaarverslag Migratie publiceert. Het is aangeraden deze te raadplegen om meer te weten te komen over het thema dat hier wordt besproken.⁷¹

3.3.1. Seksuele geaardheid en internationale bescherming

Het aantal asielaanvragen in België omwille van 'seksuele geaardheid en genderidentiteit' stijgt de laatste jaren: van 116 asielaanvragen in 2006 (1%) naar 362 in 2009 (2,1%)⁷². Het gaat om asielzoekers die zich

omwille van hun seksuele geaardheid niet langer veilig voelen in hun eigen land. Ze komen vooral uit Afrika, waar homofobie in heel wat landen de laatste jaren inderdaad lijkt toegenomen.⁷³ Het Commissariaat Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) heeft daarom ook in 2005 een specifieke 'cel gender' opgericht om deze aanvragen beter op te vangen. De cijfers die het CGVS ter beschikking stelt, laten echter niet toe om de erkenningsgraad van asielaanvragen omwille van de seksuele geaardheid te berekenen.

Het CGVS beoordeelde in 2010 weliswaar 120 aanvragen omtrent seksuele geaardheid positief, maar

71 U kan de Jaarverslagen Migratie downloaden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek 'Publicaties'.

72 *Jaarverslag 2009*, CGVS. Beschikbaar op www.cgvs.be/nl/publicaties/Jaarverslagen.

73 Zie ook Hoofdstuk I, 3.2. Buiten Europa.

het vermeldt niet in welk jaar de aanvragen werden ingediend noch hoeveel van de in 2010 ingediende aanvragen reeds behandeld werden.⁷⁴

Het aantal asielaanvragen omwille van seksuele geaardheid stijgt de laatste jaren. Ze betreffen voornamelijk Afrikaanse landen.

Ter herinnering, de term ‘vluchteling’ slaat op “*elke persoon die, omdat hij terecht vreest dat hij zal worden vervolgd wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een sociale groep of zijn politieke overtuiging in een ander land verblijft dan het land waarvan hij de nationaliteit bezit (...)*”.⁷⁵ Vanuit het motief ‘behoren tot een sociale groep’ heeft de Belgische rechtspraak de bescherming van personen wegens hun seksuele geaardheid uitgewerkt in een hervorming van de wet van 15/12/1980 met de wet van 15/09/2006. Die hervorming wordt uitdrukkelijk omschreven in artikel 48/3, §2, in de definitie van vervolgingsdaden die de kandidaat-vluchteling kan aanvoeren als ‘*fysiek en mentaal geweld, inclusief seksuele gewelddaden*’.

De halebibeweging probeert de groep holebi-asielzoekers steeds beter te kennen en zet initiatieven op om hen te ondersteunen. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de relatie met de tolken – die noodzakelijk zijn tijdens het onderzoek van het CGVS – vaak problematisch is aangezien de tolk en de asielzoeker meestal uit dezelfde gemeenschap komen. In dit onderdeel leggen een aantal verenigingen uit hoe ze met dit thema aan de slag gaan.

EXTERNE BIJDRAGE

ÇAVARIA LGBT'S EN ASIEL

Sommige asielzoekers zijn hun land ontvlucht omdat ze vreesden voor vervolging of discriminatie door een gemeenschap en/of de overheid omwille van hun seksuele geaardheid en/of omwille van hun genderidentiteit. Aangezien hun overheid hen niet beschermt of hen zelfs vervolgt, kunnen of durven ze geen bescherming vragen bij de overheid in hun herkomstland. Zij vragen dan asiel aan in andere landen, ook in België. Deze LGBT-asielzoekers ondervinden specifieke

moelijkheden en hebben specifieke behoeften die verschillen van andere asielzoekers.

LGBT-asielzoekers moeten bewijzen dat ze in hun herkomstland risico lopen op vervolging. Dit wordt bemoeilijkt wanneer de overheid of politionele diensten in dat land niet officieel maar wel feitelijk LGBT's vervolgen. In sommige gevallen neemt de gemeenschap het recht in eigen handen, zonder dat de overheid bescherming kan of wil bieden.

Bovendien hebben LGBT-asielzoekers vaak trauma's opgelopen waardoor ze niet voor hun geaardheid durven uit te komen. Tijdens een eerste interview durven zij vaak de werkelijke redenen van hun vlucht niet te vernoemen. Dit ondermijnt hun geloofwaardigheid tijdens de rest van de asielprocedure.

Doordat er een groot taboe rust op homoseksualiteit, is het soms zo dat tolken – uit dezelfde taalgemeenschap – niet correct vertalen als dit onderwerp tijdens de procedure ter sprake komt. Aangezien de vervolging in het herkomstland vaak gebeurt door personen uit de eigen gemeenschap, kan de aanwezigheid van iemand uit dezelfde taalgemeenschap tot gevolg hebben dat de asielzoeker dichtklapt.

Tot slot komen LGBT-asielzoekers ook in de Belgische opvangcentra in contact met mensen van hun gemeenschap. Dit kan opnieuw tot problemen leiden, doordat ze vaak net gevlucht zijn uit angst voor represailles van die gemeenschap.

Hoe kunnen we daar iets aan doen?

Çavaria wil met het project ASSIST (Asylum Seekers and Sexual Identity Support Tools) de begeleiding en opvang van LGBT-asielzoekers optimaliseren. Er wordt een telefoondienst opgezet en er komt een website met informatie over de specifieke noden van LGBT asielzoekers en met advies bij de behandeling van hun dossiers. Er wordt ook promotiemateriaal aangemaakt dat gebruikt kan worden op plaatsen waar asielzoekers zich melden. Op die manier geven die plaatsen de boodschap dat er openheid is voor LGBT's. Çavaria organiseert in de loop van het project ook vormingen voor professionelen en vrijwilligers die asielzoekers begeleiden. Het ASSIST-project wordt ondersteund door het Europees Vluchtelingenfonds. Çavaria werkt in dit project samen met WISH, Merhaba, Rainbows United en het AHHA-project van Fedasil.

Kenneth Mills

Medewerker project ASSIST

› www.cavaria.be/assist

74 Voor meer informatie over dit onderwerp: *Jaarverslag Migratie 2009*, Centrum, pp.38-39.

75 Artikel 1A, Verdrag van Genève van 28 juli 1951.

Fedasil en het Regenbooghuis hebben samen ook een project opgestart om holebi-asielzoekers te begeleiden. Het Centrum is verheugd over zulke initiatieven voor iedereen die de weg naar deze gespecialiseerde begeleiding heeft gevonden of nog zal vinden. Toch wil het Centrum er nog eens aan herinneren dat de opvang in België al sinds de herfst van 2008 structureel en algemeen in crisis verkeert⁷⁶. De gevolgen raken alle categorieën van mensen die afhankelijk zijn van opvang (aanvragers van asiel of subsidiaire bescherming, gezinnen met kinderen die hier onregelmatig verblijven, minderjarige buitenlanders zonder begeleiding, enz.), ook de meest kwetsbare groepen. Het Centrum geeft het woord aan Daniel Huygens zodat hij dit project kan toelichten. De heer Huygens is voorzitter van het Regenbooghuis en sociaal begeleider bij Fedasil.

EXTERNE BIJDRAGE

FEDASIL EN HET REGENBOOGHUIS HET RECHT OM... HOMO IN BALLINGSCHAP TE ZIJN

In de 21^e eeuw zijn er nog altijd 76 landen die seksuele relaties tussen instemmende personen van hetzelfde geslacht verbieden. In zeven van die landen staat hier nog altijd de doodstraf op. In 2010 moeten mannen en vrouwen nog altijd hun land ontvluchten omdat men hen het recht ontzegt om te zijn. Het recht om te zijn wie ze zijn, het recht om te beminnen en te worden bemind, het recht om te leven. Achter die 'men' schuilen niet alleen een aantal homofobe staten, maar ook godsdiensten, een bevolking, een cultuur, een familie. Allemaal muren en hindernissen waartegen holebi's opboksen in landen waar de fundamentele rechten van de mens niet worden gerespecteerd.

Het Regenbooghuis, Belgian Pride, Merhaba en Fedasil hebben samen een specifiek begeleidingsproject uitgewerkt voor LGBTQI's⁷⁷ die asiel aanvragen. Dat project heet Rainbows United en wil juridische informatie verschaffen, mensen indien nodig naar de juiste socio-medische en culturele partners verwijzen, hun homoseksualiteit in de Belgische context plaatsen tegenover die van hun thuisland, praktische tools aanreiken voor hun interview bij het CGVS

en nadenken over de verhouding tussen homoseksualiteit, godsdienst en cultuur. Kortom, hen helpen om hun weg te vinden in de Belgische maatschappij.

Daarvoor organiseren we in het Regenbooghuis van Brussel elke laatste donderdag van de maand (van 12 tot 17 uur) een bijeenkomst voor LGBTQI's die asiel aanvragen. De verschillende werkgroepen worden gezamenlijk gestuurd door medewerkers van Fedasil, het Regenbooghuis, Belgian Pride en Merhaba. In het begin, in maart 2010, hadden we 21 deelnemers. Op 31 december 2010 zaten we al aan 180 mensen die we konden helpen.

Fedasil, van zijn kant, heeft het AHHA-aSOSda project ontwikkeld, een informatietool voor maatschappelijk werkers in de federale opvangcentra, bij het Rode Kruis, de opvangpartners en de OCMW's.

Asielzoekers die worden vervolgd om hun seksuele geaardheid of hun genderidentiteit, moeten hun intieme leven blootgeven, iets wat alles behalve evident is. Met deze projecten proberen wij hen door de hele asielpprocedure heen te begeleiden.

Daniel Huygens
Sociaal begeleider bij Fedasil
Voorzitter van het Regenbooghuis

- › www.fedasil.be
- › www.rainbowhouse.be

Tels Quels heeft ook een project ontwikkeld om holebi-asielzoekers te ondersteunen. Michel Duponcelle is directeur van de dienst voor permanente opleiding. Hij beschrijft de weg die de holebi-asielzoekers moeten doorlopen.

76 Zie ook Jaarverslag Migratie 2008, 2009 & 2010 van het Centrum. U kan deze publicaties downloaden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek 'Publicaties'.

77 Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer and Intersexual.

EXTERNE BIJDRAGE

TELS QUELS

OASIS, EEN NIEUW AVONTUUR, ELKE DAG OPNIEUW

De eerste LGBT-asielzoekers die tien jaar geleden bij ons aanklopten, gingen regelmatig naar de sociale dienst om hun verhaal te vertellen, in de hoop wat steun te krijgen. Intussen zijn ze al met meer dan 300. Het Oasis-programma van Tels Quels biedt hen een steeds beter gestructureerd begeleidingstraject en we hopen dat onze hulp bepalend zal zijn.

Het vergaat onze Oasissiens niet allemaal hetzelfde. Ze zijn erin geslaagd om wat veiligheid in hun leven in te bouwen, weg van de sociale controle. Ze zijn zich goed bewust van hun lot en hebben hard gewerkt om eruit te komen en een vluchtroute, een overtocht, te kopen – voor een bedrag tussen 4.000 en 6.000 euro. De meest fortuinlijken onder hen zijn in contact gekomen met Europeanen, in een geprivilegerde omgeving, waar ze hun homoseksualiteit konden beleven. Zij kunnen hun zaak beter bepleiten bij het CGVS. Maar niet iedereen heeft zoveel geluk. Zoals alle lesbiennes hebben onze Oasissiennes een dubbele handicap: ze zijn vrouw en homoseksueel. Ze hebben vaker last van de geldende tradities, ze worden vaker gedwongen om te trouwen en hebben het moeilijker om het vluchtgeld bij elkaar te krijgen. Soms blijven ze ook voor de kinderen.

En dan is er Tels Quels!

Hij had ons adres op zak, gevonden op het internet of gekregen van een vriend. Hij heeft een andere homo op straat ontmoet of de maatschappelijk werker in het centrum heeft hem doorverwezen. Hier kan hij tot rust komen. Vaak kan hij hier voor het eerst zonder gevaar vertellen dat hij homo is. Die vrijheid ontroert hem, ze werkt verlossend. Misschien heeft hij het zelfs nog nooit voor zichzelf toegegeven. Eén van onze maatschappelijk werkers wordt zijn referentiepunt en legt hem uit dat je in België vrij kunt leven en alles mag zeggen zonder bang te hoeven zijn. Beetje bij beetje krijgt hij vertrouwen, hij ontdekt onze andere diensten, komt ons opzoeken, is gevoelig voor het feit dat wij hem met een kus begroeten, elkaar met jij aanspreken, hem als familie behandelen. Hij wordt lid van de groep Oasis, ziet dat er nog andere bewoners van zijn centrum zijn, dat hij niet alleen is. Hij ziet nu de zin in van zijn gevoelens, waarvoor hij ginder werd veroordeeld. En wat ons verenigt, is veel sterker dan wat ons scheidt.

Een snelparcours

Hij moet dat allemaal heel snel opnemen, want het CGVS neemt geen genoegen met een vaag idee. Hij moet begrijpen wat hij is, een zelfverzekerd beeld van zijn anders-zijn opbouwen. Hij vraagt ons om mee te gaan, onze aanwezigheid stelt hem gerust: “Telkens als ik dacht dat ik zou instorten, keek ik naar jou en begon mijn hart weer te kloppen”. Maar als de ambtenaar hem niet gelooft, is hij diep verontwaardigd, voelt hij zich vernederd, vlucht hij naar zijn ‘huis’ en verliest hij de moed. Het vraagt geduld om hem er weer bovenop te helpen en hem duidelijk te maken dat we samen de middelen zullen vinden om de wereld te overtuigen.

En dan, op een dag, is hij dolblij. De lang verwachte brief is eindelijk aangekomen. Je hoort hem door het hele huis lachen, hij vraagt ons om contact op te nemen met zijn partner die in het thuisland is achtergebleven (een Oasissien via het internet). Maar wij weten dat het avontuur voortgaat. We moeten hem helpen om een woning te vinden, in zijn plaats bellen om discriminatie te voorkomen, hem helpen met zijn bagage, een cv, een motiveringsbrief, hem steunen als er slecht nieuws is, enz. Hem helpen met zijn dossier voor gezinshereniging, zijn huwelijk... en ooit misschien die adoptie. Want daarmee zit hij al een hele tijd in zijn hoofd, vanaf de eerste dag.

Michel Duponcelle

Directeur van de permanente vormingsdienst bij Tels Quels

› www.telsquels.be

3.3.2. Seksuele geaardheid, verblijf en het recht op een gezinsleven

Wat migratie betreft, volgt het Centrum individuele dossiers op vanwege zijn wettelijke taak om te waken over de grondrechten van vreemdelingen. Wat betreft het recht op een gezinsleven hebben holebi's behoorlijk wat specifieke zorgen.

Holebimigranten kampen namelijk met specifieke problemen die gebonden zijn aan de heteronormativiteit van sommige elementen van de procedure voor gezinshereniging en/of de criminalisering van homoseksualiteit in het land van herkomst. Het Centrum heeft bijvoorbeeld meerdere meldingen gekregen van open homofobie vanwege politieagenten die, in het kader

van een onderzoek naar schijnhuwelijk, in contact kwamen met de betrokkenen.

Op het vlak van gezinshereniging zijn er ook administratieve hindernissen die specifiek holebi's aangaan:

- » om een visum met het oog op het afsluiten van een huwelijk te bekommen, moet men een attest van celibaat voorleggen alvorens de huwelijksaangifte te kunnen opstellen. Sommige openlijk homofobe landen leveren dit attest van celibaat enkel af indien men de naam geeft van de toekomstige echtgenoot/echtgenote.
- » om het visum met het oog op het afsluiten van een wettelijke samenwoning te bekommen, moet een koppel onder andere aantonen dat het regelmatig contact heeft gehad tijdens het jaar voordat de aanvraag wordt ingediend. In een land waar homoseksualiteit gecriminaliseerd is, proberen holebikoppels echter net om hun relatie zo veel mogelijk te verbergen. Het is dus zeer moeilijk om de nodige bewijzen voor te leggen.

NABESCHOUWING

Homoseksualiteit is weliswaar van de lijst met pathologische aandoeningen verdwenen en vele eisen van de holebi-beweging werden in wetten vertaald (anti-discriminatie, wettelijke samenwoning, huwelijk en adoptie). Dit betekent echter niet dat de vooroordelen en stereotypen omtrent holebi's de wereld uit zijn. Discriminatie en homofob gedrag doen zich in alle maatschappelijke sectoren nog steeds voor, ten koste van de levenskwaliteit en het welzijn van holebi's.

Naar aanleiding van deze vaststellingen is het de rol van het Centrum, als *Equality Body*, om:

- » kennis te ontwikkelen over de werkelijkheid van discriminatie/diversiteit van holebi's (de omvang en de gevolgen van het fenomeen in verschillende maatschappelijke domeinen);
- » de Antidiscriminatiewet beter bekend te maken bij het grote publiek, holebi's steun te bieden bij moeilijke ervaringen in verband met discriminatie en homofobie (slachtoffers ontvangen en ondersteunen) en deel te nemen aan de ontwikkeling van een positieve rechtspraak;
- » adviezen en aanbevelingen te formuleren om een structureel antwoord te bieden op de dagelijkse hindernissen waarmee holebi's geconfronteerd worden;
- » de holebiverenigingen of andere actoren, te ondersteunen in hun acties tegen discriminatie of voor diversiteit.

Om zijn taken te volbrengen, heeft het Centrum heel wat uitdagingen aangekaart. Enkele prioritaire doelstellingen zijn:

- » de strijd tegen de onderrapportage van discriminatie in verband met seksuele geaardheid en homofobe daden;
- » steun bieden aan initiatieven die de inclusie van holebi's op de werkvloer beogen (holebivriendelijke bedrijfscultuur ontwikkelen);
- » de strijd tegen multi-pele discriminatie inzake seksuele geaardheid (seksuele geaardheid en gender, seksuele geaardheid en godsdienst, seksuele geaardheid en afkomst, seksuele geaardheid en gezondheidstoestand, seksuele geaardheid en socio-economische positie, enz.);
- » de strijd tegen de verschillende vormen van homofobe *hatespeech* en haatmisdrijven.

De agenda ontbreekt zeker niet aan ambities. Deze ambities zijn noodzakelijk, opdat alle holebi's kunnen genieten van gelijke rechten en de levenskwaliteit die ze wensen.

HOOFDSTUK II: CIJFERS

INLEIDING

In het Jaarverslag Discriminatie / Diversiteit 2009 publiceerde het Centrum voor het eerst statistische data op basis van een nieuw informaticasysteem voor de behandeling van discriminatiemeldingen en -dossiers (METIS).

Inmiddels maken ook de Vlaamse Meldpunten Discriminatie gebruik van dit informaticasysteem en is er een aansluiting voorzien voor de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest. Door een solide netwerk uit te bouwen, wil het Centrum met zijn partners een betere dienstverlening bieden, discriminatie efficiënter bestrijden en hierover ook vollediger rapporteren.

De statistieken in dit hoofdstuk beperken zich tot de meldingen die het Centrum in 2010 ontving en de dossiers die het zelf opende of toegewezen kreeg.⁷⁸ De cijfers van de METIS-partners zijn terug te vinden in hun eigen publicaties. Andere relevante officiële data, met name van de politiediensten en de parketten, vindt u als bijlage bij dit jaarverslag.

Eerst komen de nieuwe meldingen van 2010 aan bod. Naast de algemene informatie over de contactwijze, de taal en het geslacht van de melder wordt wat dieper ingegaan op de meldingen waarvoor het Centrum geen dossier opende.

Daarna volgt een algemeen overzicht van de nieuwe dossiers van 2010, met aansluitend een toelichting over de werkwijze van het Centrum.

Vervolgens bevat dit hoofdstuk een gedetailleerde bespreking van de nieuwe dossiers van 2010, in functie van enerzijds de discriminatiegrond en anderzijds het toepassingsgebied of domein (arbeid en werkgelegenheid, goederen en diensten, enz.). Hierbij worden ook enkele voorbeelden gegeven van dossiers die in 2010 een buitengerechtigde oplossing kenden of markante rechtspraak opleverden.

Tot slot wordt gekeken naar het resultaat van de dossiers die het Centrum in 2010 afsloot. In deze laatste analyse zijn ook de dossiers inbegrepen die vóór 2010 geopend en in 2010 afgesloten werden. De rapportage is in dat opzicht uitgebreider dan de voorgaande jaren.

78 De organisaties die op METIS aangesloten zijn, kunnen – mits de nodige toestemming – via elektronische weg dossiers aan elkaar toewijzen.

I. DISCRIMINATIE

Methodologische toelichting

Alle oproepen die het Centrum ontvangt over (vermoedelijke) discriminaties, alle vragen over de toepassing van de antidiscriminatiewetgeving, alle opmerkingen over actuele gebeurtenissen, enz. worden geregistreerd als meldingen.

Is er volgens de melder sprake van een onderscheid, uitsluiting, beperking of voorkeur op grond van een discriminatiegrond waarvoor het Centrum bevoegd is⁷⁹ én verwacht hij/zij een juridisch advies of een andere tussenkomst, dan wordt er een dossier geopend.

Het Centrum kan ook uit eigen beweging een dossier openen wanneer de feiten een proactieve

aanpak vereisen. Meerdere meldingen over eenzelfde voorval – bijvoorbeeld een racistische kettingmail of een homofobe uitspraak in de media – worden gebundeld in één enkel dossier.

Voor een goed begrip van de statistieken is het tot slot nog belangrijk om rekening te houden met het gegeven dat een melding of dossier betrekking kan hebben op meerdere discriminatiegronden (bijvoorbeeld etnische afstamming en geloof). Het gevolg hiervan is dat de n-waarde van sommige grafieken afwijkt van het absolute aantal meldingen en dossiers.

Enkele statistieken die in het oog springen

Ten opzichte van 2009 is er een sterke stijging van het aantal meldingen (+25%). Op vijf jaar tijd is het aantal ontvangen meldingen trouwens meer dan verdubbeld: van 1649 in 2006 tot 3608 in 2010.

Het aantal nieuwe dossiers is echter gedaald (-20%). Dit laatste kan verklaard worden door een meer efficiënte organisatie van het werk en ook door de vaststelling dat heel wat meldingen inzake cyberhate betrekking hadden op website, kettingmails, enz. waarvoor vóór 2010 reeds een dossier werd geopend.

Het aantal dossiers over vermoedelijke discriminatie op grond van handicap blijft toenemen. In 2010 had bijna een kwart van de nieuwe dossiers betrekking op handicap en/of gezondheid. Binnen de categorie huisvesting valt vooral een stijging van de handicapdossiers op (van 19 in 2009 naar 32 in 2010).

Het Centrum noteerde in 2010 ook een stijging van het aantal dossiers over leeftijd (+20%), en een daling van de dossiers over seksuele geaardheid (-18%). Vooral de virtuele afwezigheid van dossiers over discriminatie op grond van seksuele geaardheid binnen de arbeidssfeer – terwijl diverse studies aantonen dat het hier om een reële problematiek

gaat – roept vragen op. De problematiek van de onderrapportage wordt trouwens hoger in dit jaarverslag besproken.

Hoewel het Centrum nog steeds het meeste meldingen ontvangt over cyberhate, waren er in 2010 minder nieuwe dossiers over media/internet dan dossiers over arbeid of goederen en diensten. Dit verklaart in belangrijke mate de daling van de ‘raciale’ dossiers (-24%) en van de dossiers over geloof of levensbeschouwing (-19%).

Het aantal dossiers over samenlevingsproblemen (burenruzies, conflicten op de openbare weg, enz.) zijn sterk gedaald ten opzichte van 2009 (-30%) alsook het aantal dossiers met betrekking tot de horeca (-28%). De steeds grotere bekendheid van de Meldpunten Discriminatie in Vlaanderen heeft hierin een rol gespeeld (zie ook de rapporten van de Meldpunten).

Wat betreft de dossiers die in 2010 werden afgesloten, meent het Centrum dat er in iets meer dan een derde van de gevallen sprake was van een inbreuk op de antidiscriminatiewetgeving of dat er een vermoeden van discriminatie bestond.

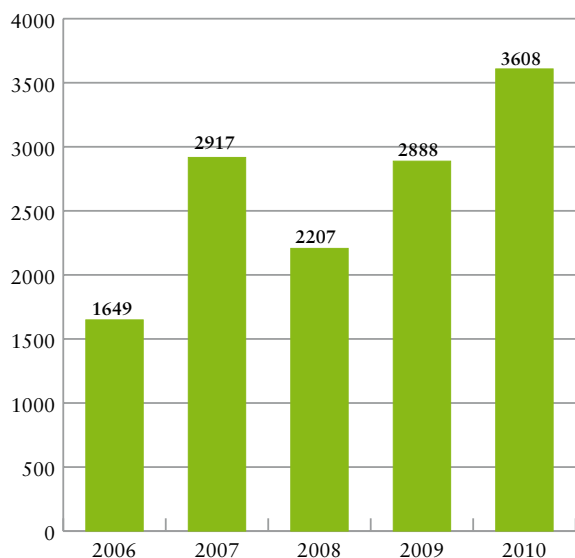
79 Volgens de oprichtingswet van 15 februari 1993 van het Centrum (laatst gewijzigd door de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie) zijn dit de discriminatiegronden of “beschermde criteria” waarvoor het Centrum bevoegd is: *nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, geboorte, fortuin, leeftijd, geloof of levensbeschouwing, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, handicap, politieke overtuiging, fysieke of genetische eigenschap, sociale afkomst*. Het Centrum is niet bevoegd voor de discriminatiegronden ‘geslacht’, ‘taal’ en ‘syndicale overtuiging’. De eerste behoort tot de bevoegdheid van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, terwijl de wetgever voor de tweede nog een instantie moet aanduiden. De laatste – met name syndicale overtuiging – is sinds 2009 opgenomen in de antidiscriminatiewetgeving, maar werd tot op heden niet toegewezen aan het Centrum.

1.1. 3608 Meldingen

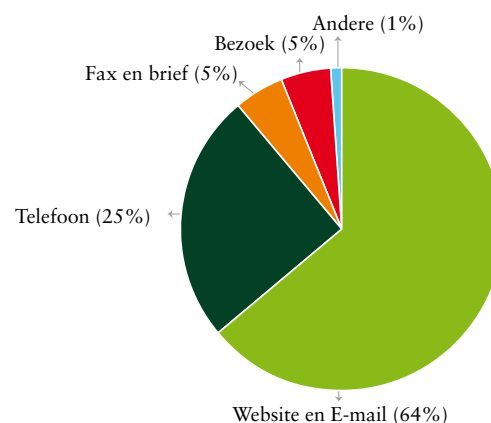
Het aantal meldingen is in 2010 aanzienlijk gestegen (+ 25%). Dit betekent echter niet noodzakelijk dat het aantal gevallen van discriminatie is gestegen. De stijgende cijfers zouden kunnen verklaard worden door verschillende, moeilijk meetbare, factoren: een meer systematische registratie van meldingen, een grotere zichtbaarheid of naambekendheid van het Centrum, enz.

Het Centrum is zich er evenwel van bewust dat de meldingen die toekomen maar het topje van de ijsberg zijn. Het Centrum is ervan overtuigd dat er onderrapportage is en dat de meldingen geen volledig beeld bieden van de werkelijkheid van discriminatie en haatdelicten. Daarom heeft het Centrum beslist om van onderrapportage een aandachts- en actiepunten te maken in zijn Strategische Driejarenplan 2011-2013.

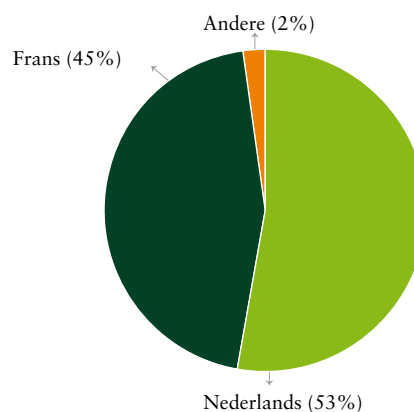
Grafiek 1: Aantal meldingen per jaar

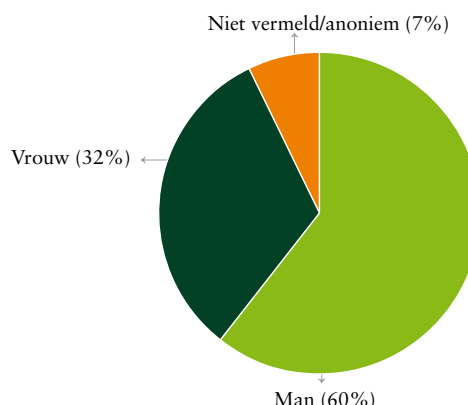
Grafiek 2: Meldingen 2010 – type contact (n=3608)

Grafiek 3: Meldingen 2010 – taal melder (n=3054)

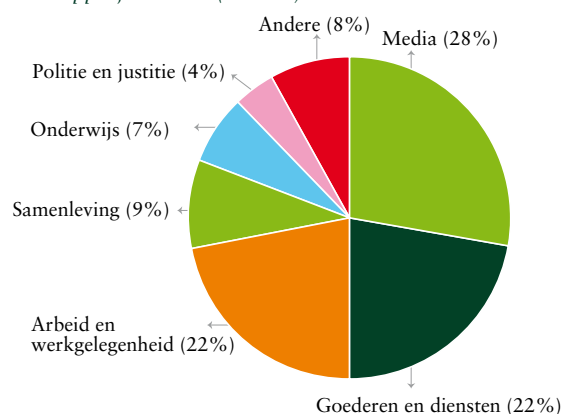

Grafiek 4: Meldingen 2010 – geslacht melder (n=3608)

Voor de grafieken 2 (type contact), 3 (taal) en 4 (geslacht) liggen de cijfers bijzonder dicht bij die van vorig jaar. De verhoudingen blijven dezelfde. Bij de interpretatie van deze cijfers mogen we niet vergeten dat de melder niet altijd het slachtoffer van (al dan niet veronderstelde) discriminatie is. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een vakbondsvertegenwoordiger of een advocaat een beroep doet op het Centrum of dat een onderneming advies vraagt om een bepaalde vorm van discriminatie te voorkomen. Het komt ook voor dat burgers feiten, documenten of uitlatingen melden die zij als discriminerend ervaren (in de pers, op het internet, enz.) zonder dat ze zelf betrokken zijn.

Grafiek 5: Meldingen 2010 'Centrum bevoegd' – per maatschappelijk domein (n=2558)

Er wordt niet voor elke melding een dossier geopend, zelfs al is het Centrum bevoegd. Dit verklaart het verschil tussen de verdeling van de meldingen per domein en van de dossiers per domein (zie ook grafiek 11 en tabel 12). Om de volgende redenen wordt er geen dossier geopend en worden de meldingen dus ook niet verder onderzocht:

- 1) Een behoorlijk aantal meldingen heeft betrekking op een vraag om informatie of algemeen advies. De aanvrager wil zijn rechten kennen, weten hoe hij kan reageren op een vorm van discriminatie of hoe hij kan voorkomen dat hij wordt gediscrimineerd.
  - » Het Centrum wordt gebruikt als bron van kennis en informatie voor vragen over racisme en discriminatie. Mensen willen een beter inzicht in hun probleem, van gedachten wisselen, over hun probleem praten of advies inwinnen over de stappen die ze kunnen ondernemen.
  - » Het Centrum ontvangt enorm veel infovragen over cyberhate en hoe hierop gepast te reageren. In de meeste gevallen wordt de brochure 'Delete cyber-

hate' opgestuurd of volstaat een doorverwijzing naar het onderdeel 'cyberhate' op de website van het Centrum. Dit verklaart het verschil tussen het relatieve gewicht van de meldingen over media/internet (27%) en het gewicht van de dossiers over media/internet (22%).

- » Het Centrum krijgt veel vragen over toegankelijkheid en redelijke aanpassingen: een vraag om advies of een standpunt in verband met de aanpassing van een werkplek, de toegankelijkheid van handelszaken (ook voor assistentiehonden), concertzalen of tentoonstellingen, restaurants, openbaar vervoer, of vragen met betrekking tot verzekeringen (zoals een weigering of een hogere premie), enz.
- » Het Centrum krijgt af en toe ook vragen over de rechten van burgers in hun contacten met de politie, ook in het kader van gerechtelijke onderzoeken of vervolgingen.
- » Wat huisvesting betreft, komen er vaak vragen over hoe men zich moet gedragen of wil men informatie over de Antidiscriminatiewet. Zo hopen ze discriminatie in de toekomst zelf te kunnen voorkomen.
- » Wat werkgelegenheid betreft, krijgt het Centrum vele vragen over de hoofddoek en over de arbeidsreglementen (redelijke tegemoetkomingen zoals een plek om te bidden, pauzes, enz.)

2) De melder heeft het gevoel dat hij of zij het slachtoffer is van discriminatie, maar uit de concrete situatie waarin het incident zich heeft voorgedaan, kan geen enkel bewijs worden afgeleid om actie te ondernemen. Deze meldingen hebben vaak meer te maken met een, al dan niet terecht, gevoel van onrechtvaardigheid dan met echte discriminatie, ook al vermoedt de eiser dat het wel zo is. Enkele voorbeelden:

- » In verband met goederen en diensten krijgt het Centrum vaak meldingen binnen over discotheken die mensen niet (zouden) binnen laten op grond van afkomst of leeftijd. In zulke gevallen gaat het vaak om een gevoel van discriminatie dat moeilijk te bewijzen valt.
- » Hetzelfde geldt voor meldingen waarbij de melder problemen ondervindt op straat, in de winkel, op de bus: vaak wordt een algemeen gevoel verwoord waarbij mensen zich bedreigd of geïntimideerd voelen door een groep.
- » In verband met de politie, justitie en gevangenis is het niet gemakkelijk om te bepalen of een beschermde discriminatiegrond een rol speelt in wat wordt aangegeven als een slechte behandeling of een ongefundeerde beslissing.

3) Het Centrum wordt te laat benaderd. Ofwel zijn de feiten te lang geleden gebeurd (nog voor de goedkeuring van de wetten van 2003 of 2007), ofwel valt de situatie niet meer te herstellen en zijn er niet genoeg elementen om een schadeloosstelling te vragen:

» Bij pesterijen op het werk neemt het slachtoffer vaak pas na zijn ontslag contact op met het Centrum. Bijgevolg is het haast onmogelijk om dan nog bewijzen te verzamelen. Het Centrum kan dan geen verdere actie ondernemen. Het is dan ook te laat om de wettelijke beschermingsmechanismen nog in werking te stellen.

4) In bepaalde gevallen verbreekt de melder zelf het contact met het Centrum. Melders hebben uiteenlopende motieven om geen verdere stappen te ondernemen:

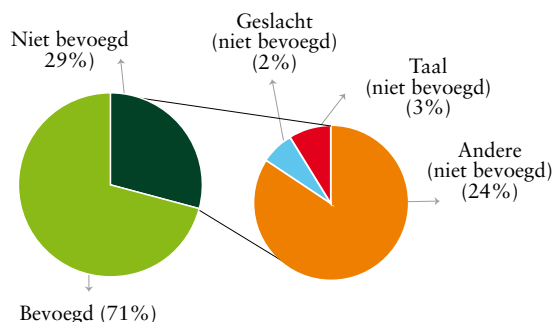
» Op het vlak van arbeid en werkgelegenheid leven melders vaak met de angst om hun arbeidscontract te verliezen wanneer ze verdere stappen zouden ondernemen. Daarom willen ze het dan ook heel vaak gewoon melden of haken ze verderop in het dossier af.

» Veel meldingen over huisvesting worden snel afgesloten omdat de melder vooral een woning wil vinden en niet zozeer wil aangeven dat hij wordt gediscrimineerd.

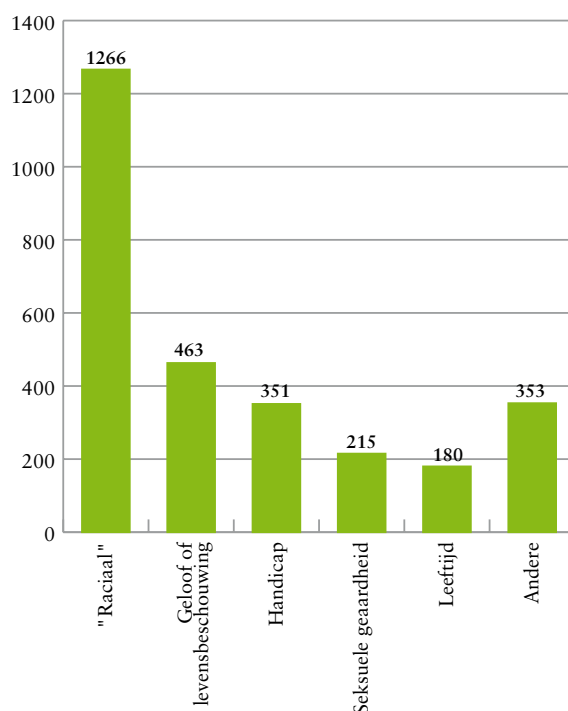
5) Verschillende meldingen kunnen betrekking hebben op hetzelfde dossier. Dat is vooral het geval bij meldingen over cyberhate of de media.

» Sommige meldingen over cyberhate hebben betrekking op een dossier die al in het verleden geopend werd. Dit is het geval wanneer het gaat om een oude kettingmail die al jaren circuleert. Het Centrum opent dan ook geen nieuw dossier, maar linkt de nieuwe melding aan het oude dossier.

Grafiek 6: Meldingen 2010 – Centrum bevoegd/niet bevoegd (n=3608)

Grafiek 7: Meldingen 2010 'Centrum bevoegd' – per discriminatiegrond (n=2828)⁸⁰

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elke melding gaat. Aangezien in één melding meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal meldingen waarvoor het Centrum bevoegd was.)

Een analyse van de meldingen waarvoor het Centrum niet bevoegd is, leidt tot de volgende conclusies⁸¹: ofwel gaat het over een discriminatiegrond waarvoor het Centrum niet bevoegd is, ofwel gaat het niet om discriminatie in de strikte zin van het woord. In dat laatste geval kan het gaan om:

» algemene juridische vragen rond de huurwet voor zowel privé als sociale woningen, rond het arbeidsrecht (vermeend onrechtmatig ontslag, pesterijen in de arbeidssfeer, loopbaanonderbreking, tewerkstellingsmaatregelen, enz.) en rond de toekenningsvoorwaarden voor subsidies.

⁸⁰ De categorie 'raciaal' omvat volgende discriminatiecriteria: nationaliteit, een zogenaamd ras, huidskleur, afkomst en nationale of etnische afstamming.

⁸¹ Merk op dat de meldingen die een combinatie inhouden van een 'niet-bevoegd' criterium (bijvoorbeeld geslacht of taal) en een criterium waarvoor het Centrum wel bevoegd is, opgenomen zijn in de categorie 'bevoegd'.

- » vragen over: de wet op de privacy, onrechtmatige handelspraktijken, klachten voor de ombudsman voor telecommunicatie, wanpraktijken in de gevangenis of door politieagenten;
- » uitingen van onvrede over het Centrum.

Het Centrum wordt dus wel eens beschouwd als een instelling waartoe de burger zich kan wenden voor elke vorm van onrechtvaardigheid of een situatie die als discriminatoir wordt ervaren, zelfs wanneer er geen verband is met de gronden die ‘beschermd’ worden door de Antidiscriminatiewet. Een overzicht van discriminatiegronden waarvoor het Centrum niet bevoegd is:

» **Taal:**

In 2010 ontving het Centrum 101 meldingen die verband hielden met het beschermde criterium taal. Pro memorie: sinds de invoering van de wet ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie van 10 mei 2007 is discriminatie op grond van taal verboden. De wetgever heeft het Centrum niet bevoegd gemaakt voor taaldiscriminatie; er moet daarvoor nog een instantie worden aangeduid. De meeste van deze meldingen gaan over conflicten en wrijvingen tussen Frans- en Nederlandstaligen.

» **Geslacht:**

In 2010 hielden 74 meldingen verband met discriminatie op grond van geslacht en werden doorverwezen naar het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. Veelal situeren deze meldingen zich in de arbeidscontext, bij de toegang tot goe-

deren en diensten of gaat het over de stereotiepe beeldvorming van vrouwen en mannen in de media (o.a. reclame).

» **Werknemersstatuut:**

In 2010 ontving het Centrum 21 meldingen die na onderzoek uitsluitend betrekking hadden op het werknemersstatuut (bediende of arbeider) of het sociaal statuut (werkzoekende, zelfstandige, enz.). Deze meldingen situeren zich voornamelijk binnen de arbeidssfeer.

Wegens gebrek aan bevoegdheid kan het Centrum in deze materie niet optreden. De melders worden doorverwezen naar relevante actoren zoals vakbonden, regionale of federale arbeidsinspectiediensten, advocaten of belangenorganisaties.

» **Gezinsituatie:**

Van de 12 meldingen van 2010 in verband met de gezinsituatie had een meerderheid betrekking op de weigering tot verhuring aan kandidaat-huurders wegens de grootte van hun gezin. In sommige gevallen waren gezinnen met kinderen per definitie niet welkom, in andere gevallen oordeelde de verhuurder dat het aantal kinderen te groot was voor de woning.

We vermelden hier ook nog de meldingen met betrekking tot een syndicale overtuiging (10) of over discriminatie wegens een gerechtelijk verleden (6), vaak een probleem voor mensen die werk zoeken.

1.2. 1466 Dossiers

1.2.1. Dossiers geopend in 2010: een overzicht

In 2010 opende het Centrum 1466 nieuwe dossiers, overwegend op basis van meldingen die het Centrum zelf ontving. 63 dossiers werden door de Vlaamse lokale Meldpunten Discriminatie aan het Centrum toegewezen. De 23 dossiers die het Centrum naar de Meldpunten doorstuurde, werden niet in de statistieken van het Centrum opgenomen.

Uit de verdere analyse bleek dat 92% van de dossiers wel

degelijk verband hielden met minstens één discriminatiegrond waarvoor het Centrum bevoegd is. Dit bevestigt de oorspronkelijke selectie die de dienst Eerste Lijn maakt. Meldingen over (vermoedelijke) discriminatie op grond van geslacht worden doorverwezen naar het Instituut voor Gelijkheid van Vrouwen en Mannen.⁸²

82 De dossiers waarin ‘geslacht’ werd aangeduid in combinatie met een beschermd criterium waarvoor het Centrum bevoegd is, vallen binnen de categorie ‘bevoegd’. Het aantal nieuwe dossiers dat enkel en alleen op ‘geslacht’ betrekking had, bedroeg in 2010 slechts 0,14%. Hoger werd al vermeld dat het Centrum in 2010 wel 74 meldingen ontving over vermoedelijke discriminatie op grond van geslacht.

Vorig jaar gaf het Centrum een eerste aanzet voor rapportage over (vermoedelijke) multiële of intersectionele discriminatie.⁸³ In een vijfde van de dossiers van 2009 werden meerdere discriminatiegronden geregistreerd. Uiteindelijk bleek het in 80% van de gevallen over meerdere ‘raciale’ criteria te gaan, soms in combinatie met geloof of levensbeschouwing. In deze dossiers was het vaak moeilijk om te bepalen welk criterium precies van toepassing was, waardoor zekerheidshalve een meervoudige selectie werd gemaakt. Belangrijk is ook om voor ogen te houden dat deze data niet impliceren dat er effectief – en in de juridische zin – sprake was van discriminatie op basis van meerdere discriminatiegronden.

In 2010 werden er in 230 van de 1466 dossiers (15,7%) meerdere discriminatiegronden aangeduid. In de helft van deze gevallen ging het over het hierboven beschreven scenario, namelijk vermoedelijke discriminatie op grond van verschillende ‘raciale’ criteria, in eventueel samenspel met geloof of levensbeschouwing.

Tabel 8: Nieuwe dossiers ‘Centrum bevoegd’ 2010 – meest voorkomende meervoudige discriminatiegronden (n=230)

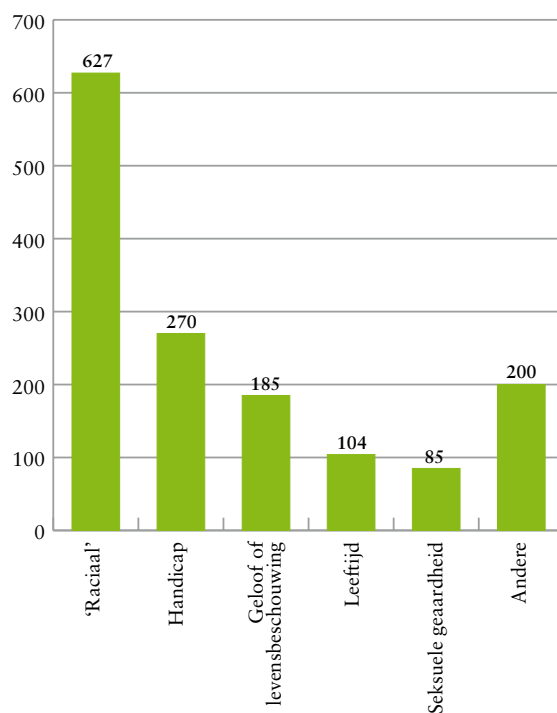
Discriminatiegronden	Dossiers
Meerdere 'raciale' criteria (eventueel in combinatie met geloof of levensbeschouwing)	115
Handicap + huidige of toekomstige gezondheidstoestand	10
Handicap + fortuin	9
Nationaliteit + verblijfsstatuut	5
Handicap + fysieke eigenschap	4
Leeftijd + fysieke eigenschap	3
Leeftijd + geslacht	3
Nationaliteit + fortuin	3
Nationaliteit + leeftijd	3
Seksuele geaardheid + huidige of toekomstige gezondheidstoestand	3
Andere	72
Totaal	230

83 Van multiële discriminatie is er sprake wanneer een persoon gediscrimineerd wordt op basis van twee of meerdere kenmerken, terwijl het in het geval van intersectionele discriminatie net het samenspel van twee of meerdere criteria is dat aan de grondslag ligt van de benadeling (bijvoorbeeld een vrouw van middelbare leeftijd die niet in aanmerking komt voor een bepaalde job, terwijl dit wel het geval is voor een man van gelijke leeftijd of een jongere vrouw).

Grafiek 9 en tabel 10 tonen de verdeling van de nieuwe dossiers ‘Centrum bevoegd’ in functie van de verschillende discriminatiegronden waarvoor het Centrum bevoegd is. Het totale aantal ligt hoger dan 1343, omdat eenzelfde dossier over meerdere discriminatiegronden kan gaan.

Andere veel voorkomende combinaties zijn terug te vinden in tabel 8. Deze cijfers geven op zich geen definitief beeld, maar bieden wel materiaal voor verder onderzoek over de fenomenen multiële en intersectionele discriminatie.

Grafiek 9: Nieuwe dossiers ‘Centrum bevoegd’ 2010 – aangeduide discriminatiegronden (n=1471)

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers waarvoor het Centrum bevoegd was.)

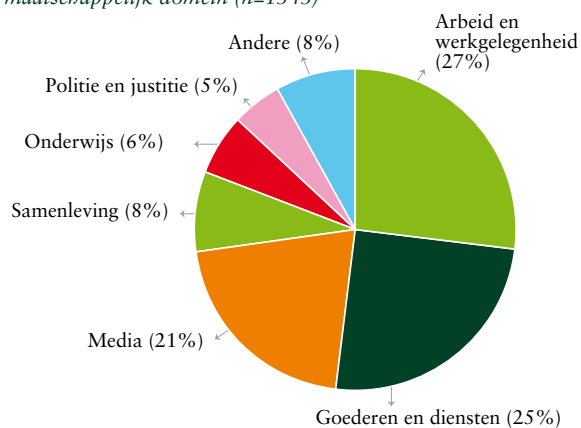
Tabel 10: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – aangeduide discriminatiegronden (n=1471)

Discriminatiecriterium	Dossiers	Totaal %
'Raciaal'	627	42,6%
Handicap	270	18,4%
Geloof of levensbeschouwing	185	12,6%
Leeftijd	104	7,1%
Seksuele geaardheid	85	5,8%
Fortuin (<i>vermogen</i>)	70	4,8%
Huidige of toekomstige gezondheids-toestand	61	4,1%
Burgerlijke staat	24	1,6%
Fysieke eigenschap	17	1,2%
Politieke overtuiging	16	1,1%
Sociale afkomst	7	0,5%
Geboorte	5	0,3%
Totaal	1471	100%

In vergelijking met 2009 daalde het aandeel van de 'raciale' dossiers met ongeveer 6%. Zoals hoger al werd aangegeven, kan dit deels toegeschreven worden aan de evolutie van de cyberhate-dossiers.⁸⁴ De dossiers over de discriminatiegronden 'vermogen' (+2%), 'leeftijd' (+2%) en 'handicap' (+3%) kenden een relatieve stijging. Vooral die laatste stijging bevestigt de trend van de laatste jaren: personen met een handicap die het slachtoffer van discriminatie menen te zijn, vinden gemakkelijker hun weg naar het Centrum.

Grafiek 11 en tabel 12 geven vervolgens de verdeling van de 1343 'bevoegde' dossiers weer per maatschappelijk domein.

Grafiek 11: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – per maatschappelijk domein (n=1343)

Tabel 12: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – per maatschappelijk domein (n=1343)

Maatschappelijk domein	Dossiers	Totaal %
Arbeid en werkgelegenheid	367	27,3%
Goederen en diensten	338	25,2%
Media	286	21,3%
Samenleving	103	7,7%
Onderwijs	82	6,1%
Politie en justitie	60	4,5%
Diverse activiteiten	50	3,7%
Sociale bescherming	33	2,5%
Andere/onduidelijk	24	1,8%
Totaal	1343	100%

In vergelijking met 2009 valt vooral de relatieve stijging op van de dossiers inzake arbeid (+3%) en goederen en diensten (+5%). Het aandeel van de media- en internetdossiers is afgenomen (-5%), maar cyberhate blijft wel de problematiek waarover het Centrum de meeste meldingen ontvangt.

84 Zie ook Hoofdstuk II, 1.2.3. Analyse van de dossiers per domein.

Dialogo als het kan, gerechtelijke stappen als het moet

Bij de behandeling van discriminatiedossiers wil het Centrum zich in de eerste plaats een zo objectief mogelijk beeld vormen van de situatie. Als het feitenrelaas van de melder / het slachtoffer een mogelijke discriminatie doet vermoeden, dan vraagt het Centrum ook de andere partij om zijn versie van de feiten te geven.

Het Centrum heeft zelf geen onderzoeksbevoegdheid. Indien nodig kan het dossier overgemaakt worden aan de bevoegde inspectiedienst.¹ In strafzaken wordt het onderzoek gevoerd door de gerechtelijke instanties.

De beoordeling van de feiten door het Centrum is uiteraard niet juridisch bindend. Een beroep op het Centrum is bovendien geen noodzakelijke tussenstap. Zo kan een slachtoffer van discriminatie zelf een advocaat nemen zonder eerst het Centrum te consulteren of tegen het advies van het Centrum in, toch naar het gerecht stappen.

Is er volgens het Centrum mogelijk sprake van discriminatie, dan wordt in de eerste plaats gestreefd naar een constructieve dialoog en indien mogelijk een buitengerechtelijke oplossing.

Komen de betrokken partijen niet tot een vergelijk, dan is het aan de rechter om ten gronde te beslissen. Het Centrum kan zelf ook in rechte optreden, na beslissing van zijn Raad van Bestuur. Indien er echter een slachtoffer geïdentificeerd is, dan is zijn toestemming vereist. De vordering van het

Centrum wordt ingesteld in eigen naam, vanuit een wettelijk bepaald, algemeen belang. Wenst het slachtoffer een persoonlijke schadevergoeding, dan moet hij zich door een eigen advocaat laten vertegenwoordigen.

In principe treedt het Centrum enkel in rechte op wanneer de zaak een belangrijke maatschappelijke relevantie heeft (bijvoorbeeld precedentswaarde, verduidelijken van de wetgeving, enz.) of wanneer de feiten bijzonder ernstig zijn (bijvoorbeeld haatmisdrijven). De (on)bereidheid van de tegenpartij om in dialoog te treden kan ook meespelen. Vaak is het Centrum geen procespartij en beperkt het zich tot het adviseren van het slachtoffer en/of zijn advocaat.

In 2010 besliste het Centrum in 16 dossiers om naar de rechtbank te stappen. Het betrof 8 civiele procedures en 8 strafzaken.

De civiele procedures gingen in de helft van de gevallen over handicap. 2 zaken betroffen 'raciale' criteria, 1 zaak geloof of levensbeschouwing en 1 zaak vermogen.

De helft van de strafrechterlijke procedures gingen over 'raciale' criteria, 2 zaken hadden betrekking op geloof of levensbeschouwing, 1 zaak ging over handicap en nog 1 zaak over seksuele geaardheid.

Een overzicht van de in 2010 gevelde vonnissen en arresten in discriminatiezaken – waarbij het Centrum al dan niet partij was – is terug te vinden in hoofdstuk IV van dit jaarverslag.

1 Het gaat vooral over arbeidsinspectie, met name de federale inspectie Toezicht op de Sociale Wetten (16 dossiers in 2010) en de Vlaamse inspectie Werk en Sociale Economie (14 dossiers in 2010). Tot op heden is er geen geformaliseerde samenwerking tussen het Centrum en de sociale inspectiediensten van het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, noch met de federale inspectie Welzijn op het Werk.

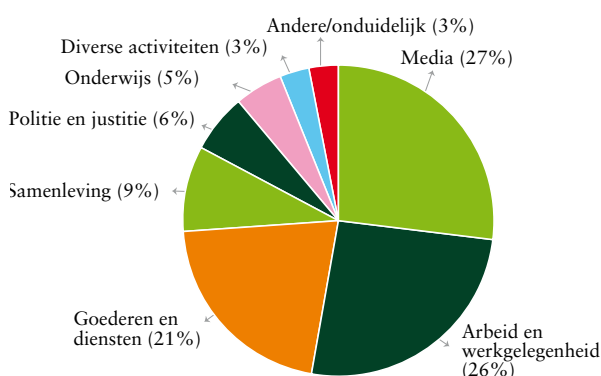
1.2.2. Analyse van de nieuwe dossiers per discriminatiegrond

1.2.2.1. ‘Raciale’ criteria: zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, nationaliteit

In 2010 behandelde het Centrum 627 nieuwe dossiers van vermoedelijke gevallen van discriminatie die verband houden met een ‘raciaal’ criterium. Racisme in de media (met name op het internet) en op het werk vertegenwoordigden elk iets meer dan een kwart van deze dossiers. In één vijfde van de gevallen ging het om dossiers over goederen en diensten (voornamelijk huisvesting).

Wat betreft het internet gingen de dossiers doorgaans over uitlatingen waarvan werd nagegaan of ze aanzetten tot haat, geweld of discriminatie. Dit soort dossiers is zowel procentueel (34% in 2009) als in absolute cijfers gedaald. Bijgevolg zijn het aantal dossiers over werk (20% in 2009) en goederen en diensten (15% in 2009) relatief gestegen ten opzichte van vorig jaar, maar in absolute cijfers zijn ze echter stabiel gebleven. Algemeen beschouwd, had de overgrote meerderheid van de dossiers betrekking op (vermoedelijke) opinedelicten of directe discriminatie.

Grafiek 13: Nieuwe dossiers ‘Centrum bevoegd’ 2010 – ‘raciale’ criteria per maatschappelijk domein (n=627)

De eerste categorie van dossiers had doorgaans betrekking op het domein van de media. Het ging van kwetsende of provocerende uitlatingen tot het aanzetten tot haat, geweld of discriminatie tegen een persoon of een groep op grond van ‘raciale’ kenmerken.⁸⁵

In veel dossiers ging het ook om gevallen van directe discriminatie. Dit zijn situaties waarin een persoon op basis van één van de ‘raciale’ criteria op een minder gunstige manier behandeld wordt dan een andere persoon in een vergelijkbare situatie. In het domein van ‘arbeid en werkgelegenheid’ wordt iemand bijvoorbeeld niet aangenomen en wat betreft ‘goederen en diensten’ gaat het dan bijvoorbeeld om een persoon die de toegang tot een café wordt ontzegd.

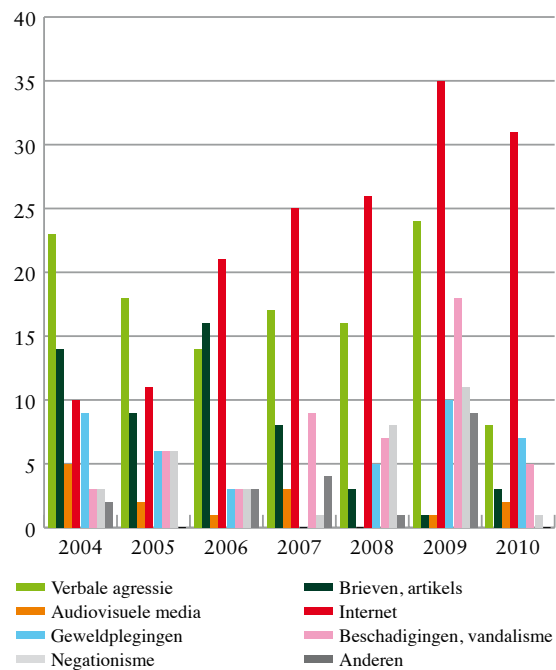
De dossiers over intimidatie of pesten vertegenwoordigden op hun beurt iets minder dan een tiende van ‘raciale’ dossiers.

Voorbeeld: een onderneming stelde als voorwaarde voor het huren van een bestelwagen dat de klant moest beschikken over een identiteitskaart met een adres in België, een Europees paspoort of een Europees rijbewijs. Een Slovaaks koppel werd om die reden uitgesloten, en deed beroep op het Centrum. Het bedrijf erkende de discriminatie en het koppel kreeg een financiële vergoeding. Een medewerker die nadien tegen de instructies van de onderneming opnieuw een persoon met een Oost-Europees rijbewijs weigerde, werd disciplinair gesanctioneerd.

Voorbeeld: in een advertentie formuleerde een vastgoedmakelaar discriminerende voorwaarden die een huiseigenaar stelt met betrekking tot de herkomst van de huurder (“Geen zwarten”). Het Centrum ontmoette deze makelaar om zijn standpunt hierover te horen en om na te gaan welke stappen hij wilde nemen om een einde te maken aan deze discriminatie. De makelaar erkende de fout die een van zijn medewerkers had gemaakt en veroordeelde ze ook. Bovendien beloofde hij om al zijn werknemers opnieuw te wijzen op de bepalingen van de antidiscriminatiewetgeving. Hiertoe zal hij de online vormingsmodule over discriminatie bij huisvesting verspreiden die het Beroepsinstituut van vastgoedmakelaars (BIV) heeft opgesteld. Ten slotte nam hij in zijn makelaardijcontracten een antidiscriminatieclausule op (die uitgewerkt was door het Centrum), waarnaar hij kan verwijzen wanneer een eigenaar een discriminerende vraag stelt.

85 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 4: Hatespeech en hatecrime.

Grafiek 14: Meldingen 'Centrum bevoegd' 2004-2010 - 'raciale' criteria: antisemitisme

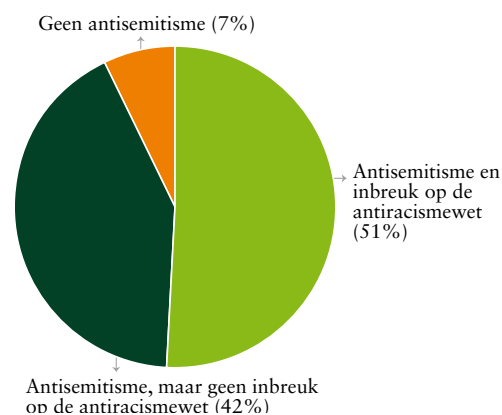
In 2009 piekte het aantal meldingen over antisemitisme. Dat was louter toe te schrijven aan de militaire operatie van het Israëliëse leger in de Gazastrook. Het totale aantal incidenten voor 2010 kwam opnieuw uit op het gemiddelde van de jaren voor 2009. Ook al is de verbale agressie afgenomen, toch bleef het antisemitisch haatdiscours op het internet aanwezig.

De gewelddaden tegen personen hielden aan. Vooral de orthodoxe joden die in Antwerpen wonen, waren het slachtoffer vanwege hun herkenbaarheid. Daar staat tegenover dat het aantal gevallen van vandalisme en beschadigingen aan gebouwen – hoofdzakelijk aan synagogen – fors gedaald is. Het aantal meldingen in verband met negationisme is ook sterk gedaald.

Het Centrum analyseerde de 57 meldingen van antisemitisme van 2010 en concludeerde het volgende:

- » het Centrum meent dat 29 gemelde gevallen van antisemitisme strafbaar zijn volgens de wet. Acht daarvan overtreden de wet tegen het negationisme;
- » 24 gevallen konden volgens het Centrum beschouwd worden als antisemitisme, maar ze zijn niet strafbaar omdat de wettelijke voorwaarden daartoe niet vervuld zijn;
- » voor 4 meldingen kon men niet spreken van antisemitisme.

Grafiek 15: Meldingen 'Centrum bevoegd' antisemitisme 2010 - analyse (n=57)

De gevallen die strafbaar zijn door de wet betroffen vaak overtredingen die in het strafwetboek zijn opgenomen, zoals fysieke of verbale bedreigingen, aanranding van personen, beschadiging of poging tot beschadiging van gebouwen (synagogen of gebouwen die eigendom zijn van joodse verenigingen of personen), en waarvoor een antisemitisch motief aanwezig was.

Andere strafbare feiten konden als een haatmisdrijf bestempeld worden, omdat ze aanzetten tot haat, geweld of discriminatie jegens joden. Deze gevallen deden zich voornamelijk voor op het internet (cyberhate).

Nog andere feiten betroffen een overtreding van de wet tegen het negationisme.

Er zijn heel wat feiten die niet strafbaar waren volgens de wet, maar dit neemt niet weg dat het wel degelijk om antisemitisme ging. Het betrof dan bijvoorbeeld feiten die de stereotypen over de joodse bevolking bevestigden, maar waarvan het opzet niet bewezen kon worden.

Wanneer de feiten strafbaar waren, kon het Centrum verschillende acties ondernemen. Het kon een klacht neerleggen bij het parket, waarna het zich eventueel burgerlijke partij stelde. Soms voldeed het om de beheerder van de website of blog die een haatboodschap verspreidde aan te spreken en in nog andere gevallen nam het Centrum contact op met de Federal Computer Crime Unit (FCCU).

1.2.2.2. Handicap en huidige of toekomstige gezondheidstoestand

In 2010 handelde bijna een kwart (319)⁸⁶ van de nieuwe 'bevoegde' dossiers over vermoedelijke discriminatie op grond van handicap (270) en/of huidige of toekomstige gezondheidstoestand (61). In absolute cijfers is dit een stijging van 10% ten opzichte van 2009.

Volgens de VN Conventie voor de Rechten van Personen met een Handicap is er sprake van een 'handicap' in het geval van een langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperking die in wisselwerking met diverse drempels, belet dat een persoon volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen kan participeren in de samenleving. Zoals werd toegelicht in de focus Handicap van het Jaarverslag Discriminatie / Diversiteit 2009, is deze sociale definitie ook de leidraad voor de toepassing van het antidiscriminatie-recht.

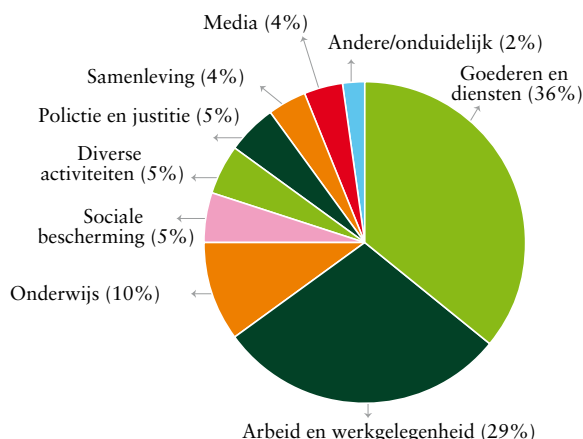
In 45% van de dossiers 'handicap' van 2010 was er sprake van een fysieke handicap (36% in 2009); binnen deze groep ging het in 40% van de gevallen om rolstoelgebruikers (bijna 18% van het totaal). Een vijfde van de dossiers had betrekking op personen met een sensorïele handicap, waarvan ongeveer twee derde visueel. Daarna volgden de chronische ziekten (15%), zoals multiple sclerose.

Nog al te vaak stellen er zich voor personen met een handicap problemen met een feitelijke ongelijkheid tot gevolg. Om op gelijke voet toegang te hebben tot de arbeidsmarkt, huisvesting, vrijetijdsbesteding, enz. heeft een persoon met een handicap recht op redelijke aanpassingen. Tenzij de vraag onredelijk is, wordt een weigering om aanpassingen te treffen gelijkgesteld met discriminatie. In de helft van de dossiers 'handicap' bleek dit precies het twistpunt.

Bij de dossiers 'gezondheidstoestand' handelde ruim 70% van de dossiers over een fysieke aandoening. Daarnaast ontving het Centrum ook meldingen over vermoedelijke discriminatie op grond van een psychische aandoening.

In deze context is het verder nog relevant om de dossiers over (vermoedelijke) discriminatie op grond van een fysieke eigenschap te vermelden (16). Zo is obesitas een fysieke eigenschap die in sommige situaties een medische dimensie kent (bijvoorbeeld maximale BMI voor bepaalde jobs) of volgens de sociale definitie zelfs als een handicap beschouwd kan worden (in dat geval kan de persoon aanspraak maken op redelijke aanpassingen).

Grafiek 16: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – handicap en huidige of toekomstige gezondheidstoestand per maatschappelijk domein (n=319)

Zoals blijkt uit grafiek 16 stelden de meeste problemen zich net als in 2009 bij het aanbod van en de toegang tot goederen en diensten (36%). Opvallend is vooral een stijging (+70%) van de huisvestingsdossiers en de toegang tot ziekenhuizen voor assistentiehonden. De toegankelijkheid van zowel het openbaar als privaat vervoer blijft ook een belangrijk thema. Daarentegen behandelde het Centrum vorig jaar beduidend minder gevallen van vermoedelijke discriminatie op grond van handicap of gezondheidstoestand bij het toekennen van verzekeringen.

Verder waren de arbeidsgerelateerde dossiers opnieuw sterk vertegenwoordigd (29%). Tot slot krijgt het Centrum meer en meer te maken met vragen over inclusief onderwijs (10%).

Voorbeeld: Een ziekenhuis weigerde om de assistentiehond van een patiënte toe te laten, maar herzag deze beslissing op verzoek van het Centrum voor wat betreft de ruimten die zonder specifieke hygiënische maatregelen toegankelijk zijn voor bezoekers.

86 De dossiers waarin beide beschermde criteria relevant waren (12), zijn slechts éénmaal in dit totaal geteld.

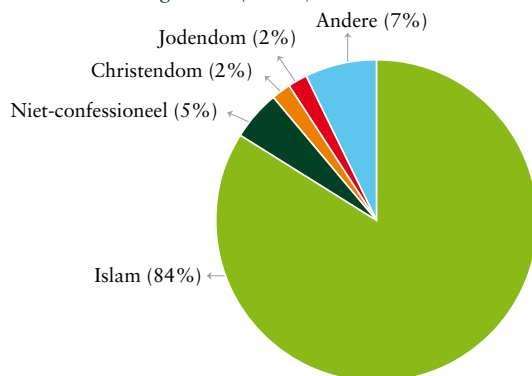
Voorbeeld: Een man met een aangeboren afwijking aan de ledematen werd afgewezen voor een functie, hoewel hij over de nodige competenties beschikte. Na tussenkomst van het Centrum erkende de werkgever de discriminatie en kwam het tot een financieel vergelijk met het slachtoffer.

Voorbeeld: een rolstoelgebruiker kon als eigenaar van een appartement de vergadering van mede-eigenaars niet bijwonen, omdat die georganiseerd werd op een ontoegankelijke plaats. Het Meldpunt Discriminatie Leuven en het Centrum overhaalden de syndicus uiteindelijk om een toegankelijke locatie te kiezen.

1.2.2.3. Geloof of levensbeschouwing

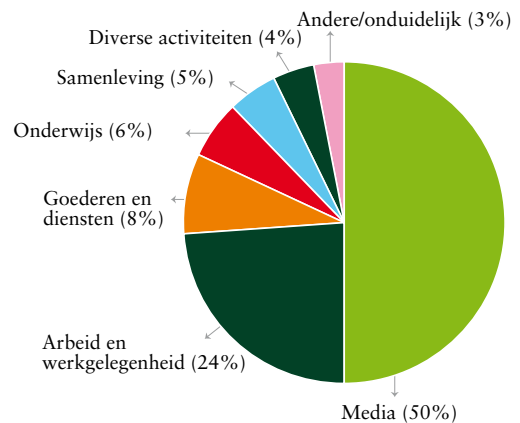
In 166 van de 185 dossiers over vermoedelijke discriminatie op grond van geloof of levensbeschouwing werd de betrokken overtuiging geregistreerd door het Centrum. In 84% van deze gevallen hield deze vermoedelijke discriminatie verband met de islam.

Grafiek 17: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – geloof of levensbeschouwing: detail (n=166)

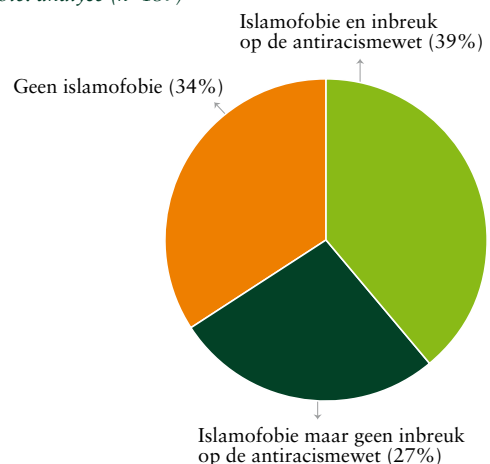
De helft van de dossiers over geloof of levensbeschouwing hield verband met de media en ging over uitlatingen op websites, in kettlingmails of op internetfora. In een kwart van de gevallen (24%) ging het over werkgelegenheid. Daarna volgen de dossiers over goederen en diensten (8% - vooral huisvesting), onderwijs (6%), samenlevingsproblemen (5%).

Grafiek 18: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – geloof of levensbeschouwing per maatschappelijk domein (n=185)

Voorbeeld: een werkneemster in de waszaal van een rusthuis vroeg haar werkgever om in plaats van de relatief nauwsluitende werkkledij met logo een traditionele Arabische klederdracht te mogen dragen. Er werd een compromis gevonden: hetzelfde werkpak, maar dan enkele maten groter zodat het tegemoet komt aan haar geloofsvoorschriften.

Grafiek 19: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – islamofobie: analyse (n=139)

139 dossiers over levensbeschouwing hadden betrekking op de islam. In twee derde van deze dossiers kon het Centrum uit de feiten afleiden dat er sprake was van een zekere islamofobie, met name vooroordelen,

haat of misprijzen ten aanzien van moslims omwille van hun godsdienst. In 39% van de gevallen ging dit volgens het Centrum ook effectief gepaard met een inbreuk op de antidiscriminatie wetgeving.

Ruim drie kwart van de dossiers over de islamitische godsdienst handelde over uitlatingen op het internet. Nog steeds stelt het Centrum vast dat het gros van de uitlatingen met een islamofob karakter in de vorm van kettingmails (49%) verschijnt.

11% van de incidenten speelde zich af binnen de arbeidscontext (voornamelijk pesterijen op het werk). De spanningen onder collega's hadden niet zelden te maken met aangepaste menu's in de bedrijfskantine, een vraag om verlof om religieuze redenen, bidden op het werk, enz.⁸⁷ Daarbij overheerste vaak het idee dat geloof niet thuishoort op de werkvloer. In sommige gevallen eindigde de onheuse behandeling in de overplaatsing of het ontslag van de islamitische werknemer.

Tot slot zijn er ook gevallen van samenlevingsproblemen (burenruzies, incidenten op de openbare weg, enz.) met een islamofob karakter. Een aantal andere dossiers had betrekking op de weigering om islamitische klanten te bedienen in een horecazaak.

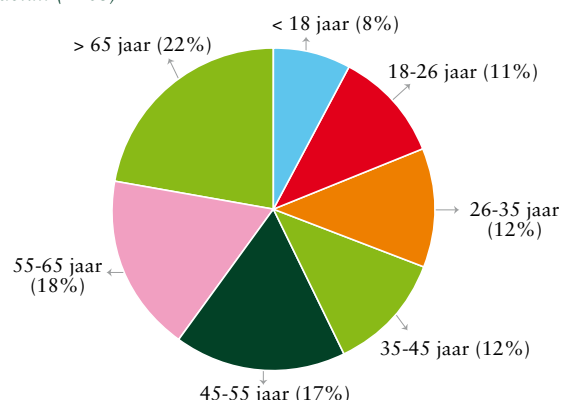
1.2.2.4. Leeftijd

Het Centrum opende in 2010 104 nieuwe leeftijdsgebonden dossiers, wat een stijging van 21% betekent ten opzichte van 2009. In ongeveer 40% van deze dossiers kon de vermoedelijke discriminatie niet specifiek herleid worden tot één van de leeftijdscategorieën in grafiek 20. Wat betreft de dossiers waar dit wel mogelijk was, illustreert die grafiek dat het om situaties gaat waardoor personen van alle leeftijden getroffen kunnen worden. Uit grafiek 20 blijkt dat 55-plussers vaker het mikpunt zijn van (vermoedelijke) discriminatie op basis van leeftijd (40%).

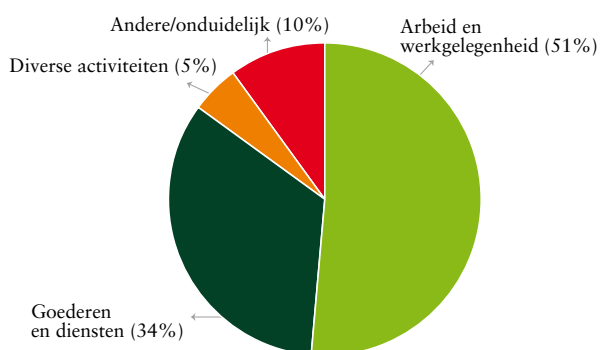
Net als in 2009 stelde ruim de helft van de problemen zich binnen de arbeidscontext (vooral – maar niet uitsluitend – werving en selectie). Daarnaast had een derde van de dossiers opnieuw betrekking op het

aanbod van en de toegang tot goederen en diensten. Het betrof hier vooral de bank- en verzekeringssector, en de huisvestingsmarkt.

Grafiek 20: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – leeftijd: detail (n=65)

Grafiek 21: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – leeftijd per maatschappelijk domein (n=104)

Voorbeeld: een makelaar, gespecialiseerd in de verhuur van vakantiewoningen, vermeldde op zijn website dat bepaalde woningen niet verhuurd werden aan groepen jongeren onder de 25 jaar. De maatregel was ingegeven door een aantal negatieve ervaringen. Na een constructieve dialoog met het Centrum verving de makelaar de arbitraire leeftijdsgrens door objectievere voorwaarden met betrekking tot de samenstelling van de groep en de aard van de activiteiten.

87 Het Centrum publiceerde in 2010 een studie over 'Culturele diversiteit op de werkvloer'. Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 1 Werk – Acties van het Centrum.

Voorbeeld: in september 2008, in het kader van de voorbereiding van het Autosalon van 2009, gaf een automobielenonderneming de opdracht aan een uitzendbureau om “tweetalige informateurs” aan te werven. De vacature richtte zich tot studenten of werkzoekenden.

Ingevolge deze vacature stelde een werkzoekende van 52 jaar, die over alle vereiste competenties beschikte, zich per e-mail kandidaat, zonder hierbij haar leeftijd te vermelden maar wel met toevoeging van haar foto. Het uitzendbureau antwoordde per e-mail dat haar kandidatuur jammer genoeg niet werd weerhouden gelet op haar leeftijd.

Ervan uitgaande dat dit een directe discriminatie betrof die duidelijk gebaseerd was op de leeftijd, zijn het Centrum en de niet geselecteerde kandidaat samen een gerechtelijke procedure begonnen tegen de automobielenonderneming en het uitzendbureau.

Tijdens de procedure zijn de partijen op initiatief van het Centrum samengekomen om een minnelijke regeling uit te werken. Tijdens de verzoeningsvergadering bleek dat het discriminatoire feit een toevallig en onbedoeld incident betrof. Het uitzendbureau heeft de volledige verantwoordelijkheid voor dit discriminatoire feit op zich genomen. Er werd een minnelijke regeling overeengekomen waarbij, in overeenstemming met de wet, de morele schade die de werkzoekende had opgelopen, werd vergoed.

In het kader van dit akkoord, hebben de partijen er zich toe verbonden de anonimiteit van de werkzoekende, de automobielenonderneming en het uitzendbureau te respecteren.

De publiciteit rond dit voorval heeft tot doel ondernemingen ertoe aan te zetten toe te zien op de naleving van de wetgeving aangaande gelijke kansen voor sollicitanten. De namen van de betrokken partijen worden daarom ook niet meegedeeld.

Tijdens de onderhandelingen heeft het Centrum een sleutelrol gespeeld in het sensibiliseren van de verschillende partijen aangaande de problematiek van discriminatie op het vlak van de tewerkstelling. Het Centrum vraagt vandaag nog steeds de aandacht van alle sociale en economische actoren voor het vraagstuk van de gelijke kansen voor sollicitanten, ook al gaat het om een aanbod tot tijdelijke arbeid of tot een tewerkstelling voor een bepaalde tijd.

Voorbeeld: een 52-jarige nachtwaker werd door een ziekenhuis ontslagen, omdat zijn werkgever hem wilde vervangen door een laagopgeleide jonge werkzoekende. Hierdoor hoopte de werkgever aanspraak te kunnen maken op een werkgelegenheidsbevorderende subsidiemaatregel uit het Generatiepact. De subsidieregeling geldt echter voor bijkomende aanwervingen en niet voor de vervanging van personeel dat nog in dienst is. Een werkgever kan geen financiële overwegingen invoeren om oudere werknemers te ontslaan omwille van hun leeftijd. De rechtbank stelde leeftijdsdiscriminatie vast en kende de ontslagen nachtwaker een bijkomende schadevergoeding van zes maanden brutoloon toe. Deze zaak was voor het Centrum van groot belang aangezien het de allereerste keer is dat het Centrum in rechte optrad voor een zaak omtrent leeftijdsdiscriminatie.

1.2.2.5. Seksuele geaardheid

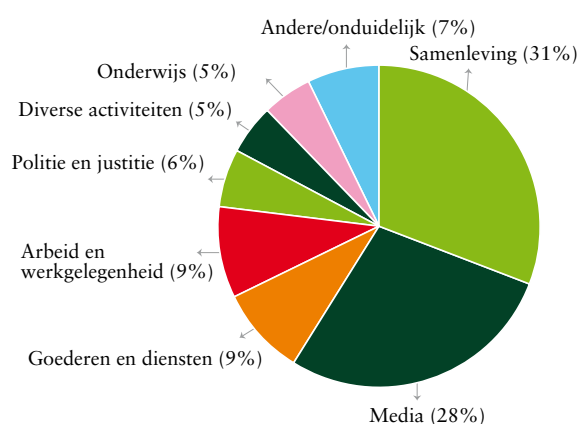
In 2010 heeft het Centrum 85 dossiers geopend over vermoedelijke discriminatie op grond van seksuele geaardheid. Net als vorig jaar betroffen de dossiers vooral homoseksuele mannen (79% van de dossiers waarin de seksuele geaardheid van een slachtoffer bekend was).

Vaak ging het ofwel over samenleven (31% burenruzies of incidenten op de openbare weg), ofwel over haatdragende taal in de media of op het internet (28%).

Daarna kwamen nog de ‘goederen en diensten’ en ‘arbeid en werkgelegenheid’ (elk 9%). Het ging hier vooral om pesterijen of intimidatie van holebi's. Er

waren echter weinig dossiers over arbeid en werkgelegenheid. Het Centrum vreest dat het vooral om onderrapportage gaat en wellicht niet om een reële daling van het aantal gevallen van homofobie op de werkvloer (23% van de dossiers in 2009).⁸⁸

Grafiek 22: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – seksuele geaardheid per maatschappelijk domein (n=85)

Voorbeeld: in het kader van een zaak over intrafamiliaal geweld met een homofob motief als verzwarende omstandigheid, waarin ook het Centrum burgerlijke partij was, veroordeelde de correctionele rechtbank van Nijvel de schoonvader van het slachtoffer tot twaalf maanden gevangenisstraf met uitstel. Het slachtoffer kreeg €2.000 morele schadevergoeding toegekend. (Corr. Nijvel, 3/2/2010).

Voorbeeld: de Ancienne Belgique (AB) had in de loop van september 2010 contact opgenomen met het Centrum om advies te vragen en te vernemen welke maatregelen de AB moest nemen voor de komst van Sexion d'Assaut, een Franse rapgroep die in bepaalde songs homofob taalgebruik hanteert. Het standpunt van het Centrum werd samengevat in het persbericht dat verscheen op 4 oktober 2010: geen preventieve censuur, wel alert zijn voor bepaald taalgebruik en bepaalde gebaren. Het Centrum raadde de AB ook aan om indien nodig preventieve (antidiscriminatieclausule in het contract, dialoog met de verenigingen) en reactieve maatregelen (vaststellingen) te nemen.

1.2.3. Analyse van de dossiers per maatschappelijk domein

Methodologische toelichting

Voor een goed begrip van de statistieken is het belangrijk om rekening te houden met het gegeven dat een melding of dossier betrekking kan hebben op meerdere discriminatiegronden (bijvoorbeeld etnische afstamming en geloof). Het gevolg hiervan is dat de n-waarde van de grafieken 'per discriminatiegrond' afwijkt van het absolute aantal dossiers.

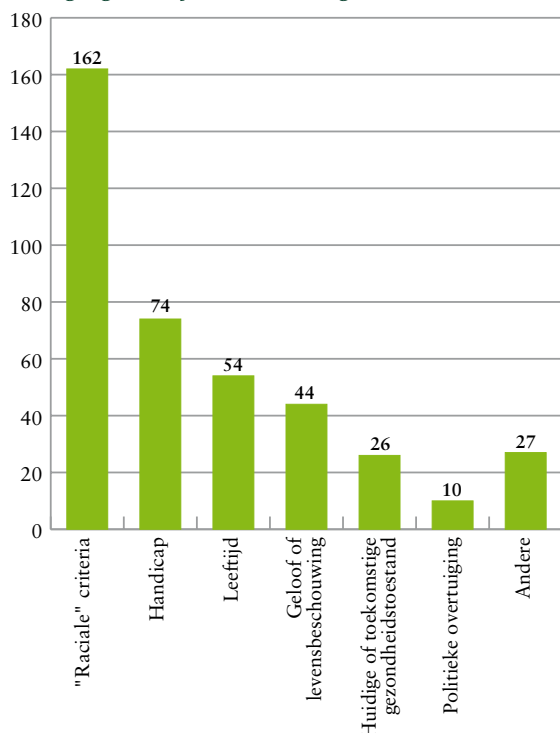
1.2.3.1. Arbeid en werkgelegenheid

De meeste nieuwe dossiers van 2010 gingen over arbeid en werkgelegenheid (367). In absolute cijfers ligt het aantal iets lager dan in 2009 (381). Wat de discriminatiegronden betreft, toont grafiek 23 dat de verhoudingen min of meer in dezelfde lijn liggen. De opvallendste verandering is dat de dossiers over 'seksuele geaardheid' slechts 2% uitmaken van alle dossiers over werk in 2010, terwijl dit in 2009 nog 7% was.

De meeste problemen stelden zich in de fase van werving of selectie (42%) of in de loop van de arbeidsrelatie (39%). In het tweede geval ging het vooral over pesterijen op het werk. In ongeveer 10% van de dossiers was er sprake van vermoedelijke discriminatie bij de beëindiging van de betrekking.

88 Zie ook Hoofdstuk I, 2.3.1. Onderrapportage van discriminatie en haatmisdrijven tegen holebi's.

Grafiek 23: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – arbeid en werkgelegenheid per discriminatiegrond (n=397)

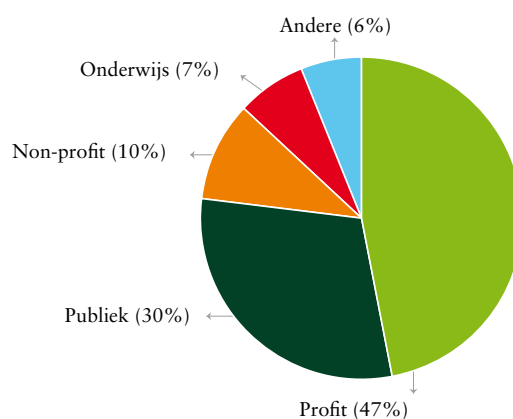

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers inzake arbeid en werkgelegenheid.)

Bijna de helft van de dossiers had betrekking op private ondernemingen (47%), gevolgd door de publieke sector (30%), non-profit (10%) en het onderwijs (7%).

Tot slot handelden 39 dossiers over private uitzend- en selectiekantoren. De arbeidsbemiddelingsdiensten (VDAB, FOREM, Actiris) kwamen in 31 dossiers ter sprake.

Grafiek 24: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – arbeid en werkgelegenheid: detail (n=367)

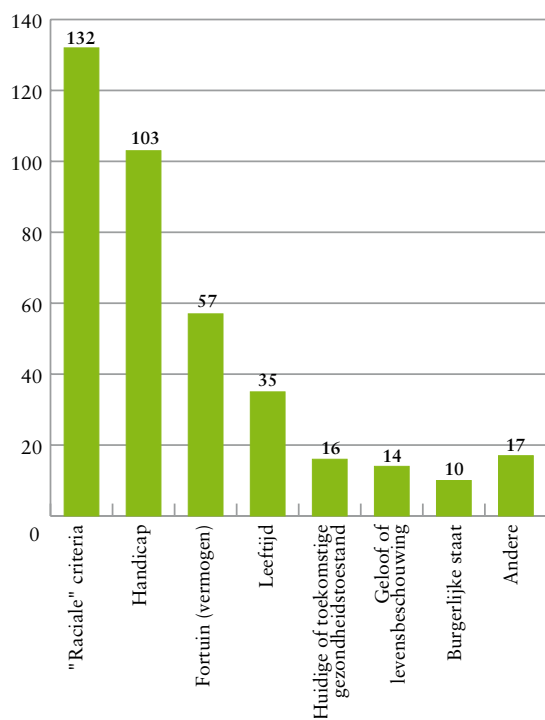
Voorbeeld: om te kunnen solliciteren voor een bepaalde functie, moest een kandidaat on-line zijn geboortedatum invullen. Hij vermoedde dat hij omwille van zijn leeftijd (+50 jaar) geweigerd werd. Na tussenkomst van het Centrum vroeg de werkgever uitdrukkelijk aan de rekruteringskantoren om niet te selecteren op leeftijd.

Voorbeeld: ten gevolge van een ongeval kon een lerares zich nog maar moeilijk verplaatsen. Ze was nog steeds arbeidsgeschikt, maar de arbeidsgeneesheer adviseerde haar om trappen en frequente verplaatsingen te vermijden. Haar aanvraag om voortaan in één enkel schoolgebouw les te geven werd aanvankelijk geweigerd, waarop ze een beroep deed op het Centrum. De schooldirectie kwam uiteindelijk terug op haar beslissing.

1.2.3.2. Goederen en diensten

Het aantal nieuwe dossiers waarin sprake was van een vermoedelijke discriminatie bij het aanbod van of de toegang tot goederen en diensten (338) kende in 2010 een lichte stijging ten opzichte van 2009 (321).

Grafiek 25: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – goederen en diensten per discriminatiegrond (n=384)

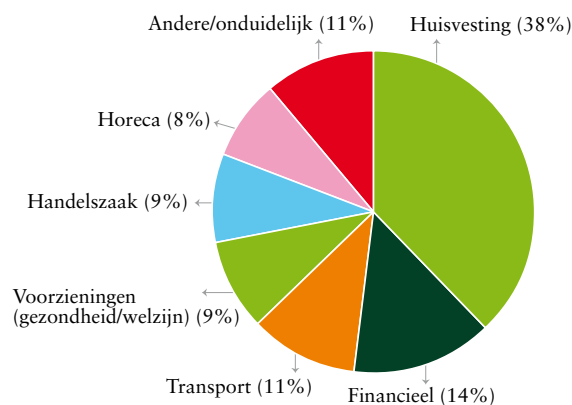
(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers inzake goederen en diensten.)

De verhouding tussen de discriminatiegronden ligt in dezelfde lijn als in 2009. De 'raciale' criteria en 'handicap' vormen samen ongeveer 2/3 van alle dossiers over goederen en diensten. In vergelijking met andere maatschappelijke domeinen is het opvallend dat inzake goederen en diensten het criterium 'vermogen' in de top drie staat. Het gaat meestal om dossiers over huisvesting en de controle van de verhuurder op de solvabiliteit van de kandidaat-huurder.⁸⁹

Zoals blijkt uit grafiek 26, ging het in bijna twee vijfde van deze dossiers over huisvesting, vooral over de private huurmarkt (84%). Meestal betrof het een vermoedelijke discriminatie op grond van 'raciale' criteria (41%) of 'vermogen' (25%). Maar daarnaast meldden

ook steeds meer personen met een handicap de problemen die zij op de huisvestingsmarkt ondervonden (20%).

Grafiek 26: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – goederen en diensten: detail (n=338)

Na de huisvestingsdossiers kwamen de dossiers over het bank- en verzekeringswezen (14%). In ongeveer de helft van deze gevallen ging het over personen die omwille van hun gezondheidstoestand of handicap geen of slechts onder strenge voorwaarden een hospitalisatie- of schuldsaldoverzekering konden afsluiten. Leeftijd was ook soms een bepalende factor. De andere dossiers gingen vooral over kredietregelingen.

Verder gingen de dossiers over 'goederen en diensten' in 2010 over het aanbod van en de toegang tot transport (11%, waarvan bijna twee derde openbaar vervoer), gezondheids- en welzijnsvoorzieningen (9%), handelszaken (9%) en horeca (8%). In vergelijking met 2009 daalde vooral dit laatste cijfer: met name een daling van ongeveer een kwart. Dit kan deels verklaard worden door de samenwerking tussen het Centrum en de Vlaamse Meldpunten Discriminatie, die in dergelijke dossiers een belangrijke rol kunnen spelen.

Voorbeeld: De aankondiging van een financiële instelling dat de afhaallimiet aan bankautomaten voor 60-plussers beperkt werd tot €1.000, veroorzaakte heel wat reacties. Ook het Centrum ging een gesprek aan met de bank, omdat er zich mogelijk een probleem van discriminatie op grond van leeftijd stelde. De maatregel werd ingetrokken.

89 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 2 Huisvesting – Aanbevelingen & perspectieven.

Voorbeeld: voor zijn verplaatsingen maakt een persoon met beperkte mobiliteit gebruik van een scootmobiel. Deze persoon, die eigenaar is van een appartement in een flatgebouw met gemeenschappelijke eigendom, plaatste de scootmobiel in de hal van het gebouw omdat hij die niet in zijn eigen appartement kwijt kon. De andere eigenaars ontzegden hem het recht om zijn scootmobiel in de gemeenschappelijke ruimten van het gebouw te plaatsen en dreigden met gerechtelijke vervolging. Het Centrum en het Meldpunt Discriminatie Antwerpen kwamen tussenbeide om aan de mede-eigenaars het concept van redelijke aanpassingen voor personen met een handicap uit te leggen, zoals bepaald in de antidiscriminatiewetgeving. Na deze interventie nam de algemene vergadering van eigenaars het besluit om het huisreglement aan te passen, zodat scootmobiel in de gemeenschappelijke ruimten mogen worden geparkeerd.

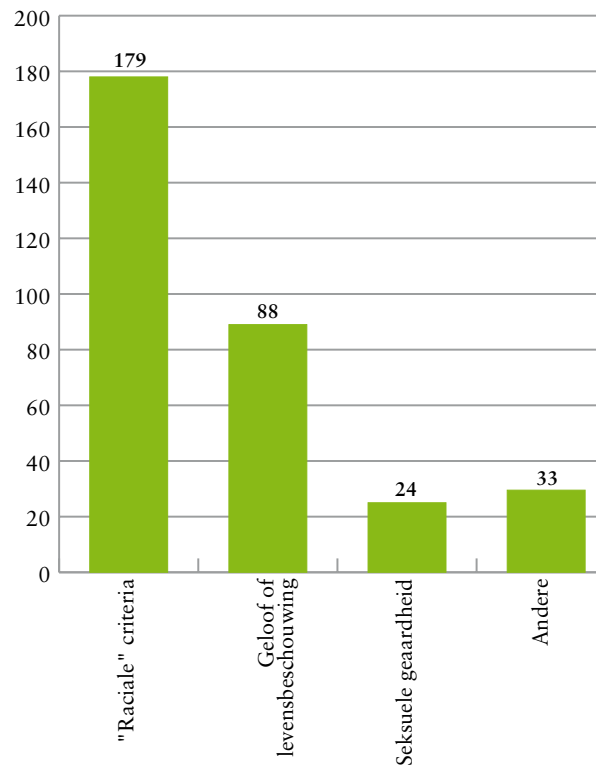
Voorbeeld: een makelaar liet een kandidaat-huurder (37 jaar) weten dat de eigenaars van een appartement enkel wilden verhuren aan personen ouder dan 40 jaar. Onder impuls van het Centrum kwam het tot een financieel vergelijk. Het immokantoor verbindde zich ertoe om voortaan de antidiscriminatiewetgeving na te leven en zijn makelaars hieromtrent een on-line vormingsmodule te laten volgen.

1.2.3.3. Media

Onder ‘media’ vallen alle dossiers die verband houden met radio, televisie, geschreven pers en vooral het internet. Van de 286 dossiers die in 2010 werden geopend, gingen er 242 over haatdragende uitlatingen op het internet (85%).

Wanneer het internet buiten beschouwing wordt gelaten, hebben de problemen vaker te maken met de journalistieke deontologie dan met een echt haatdiscours. Wat het internet betreft, is dat anders: in zo’n 40% van de dossiers ging het over aanzetten tot haat, geweld of discriminatie.

Grafiek 27: Nieuwe dossiers ‘Centrum bevoegd’ 2010 – media per discriminatiegrond (n=316)

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers inzake media.)

De twee belangrijkste discriminatiegronden waren de ‘raciale’ criteria (55%, waarvan 1 dossier op 4 betrekking had op de joodse afkomst, en 5% op het verblijfsstatuut) en geloof (27%).⁹⁰ Seksuele geaardheid (8%) en andere discriminatiegronden waarvoor het Centrum bevoegd is (handicap, vermogen, politieke overtuigingen) vervulden het plaatje.

Deze haatdragende uitlatingen worden via verschillende kanalen op het internet verspreid. Zo vertegenwoordigde de verspreiding van kettingmails met een haatdragend karakter 41% van de dossiers. Daarna kwamen de dossiers over websites (21%), discussiefora en blogs (17%) en sociale netwerksites (16%). Merk ook op dat deze nieuwe dossiers over cyberhate

90 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 4 Hatespeech en hatecrime.

vaak meerdere meldingen omvatten. Het is inderdaad zo dat bijvoorbeeld één kettingmail aanleiding kan geven tot meer dan tien verschillende meldingen. De aanzienlijke daling van het aantal dossiers ten opzichte van 2009 kan – zoals al aangegeven – grotendeels verklaard worden door het grote aantal meldingen van 2010 die handelden over zaken waarvoor er bij het Centrum al een dossier bestond.

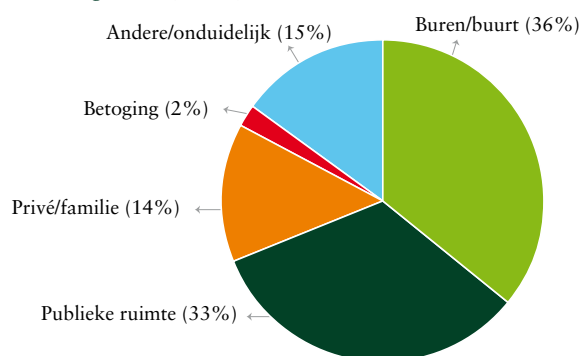
Voorbeeld: een nationale krant publiceerde een fragment met uitlatingen van Ayaan Hirsi Ali, een vrouw die bekend staat om haar zeer kritische benadering van de islam. Het Centrum werd hierover aangesproken omdat veel lezers vonden dat ze hiermee aanzette tot haat. Volgens het Centrum zetten deze uitlatingen niet aan tot haat, maar was het vooral een probleem van journalistieke ethiek omdat ze aan geen enkel artikel waren gekoppeld en ontdaan waren van elke contextualisering. Het Centrum heeft de meldingen vervolgens aan de Conseil de déontologie journalistique (de CDJ is een raad van beroepsethiek ten dienste van het publiek en de media) voorgelegd. De betrokken krant, die dezelfde mening toegedaan was als de CDJ, publiceerde een verklaring en excuses voor het feit dat het artikel een deel van de bevolking zou gekwetst kunnen hebben.

Voorbeeld: de auteur van een blog werd door het Centrum gecontacteerd na verschillende meldingen over de inhoud van bepaalde artikels. Het ging om teksten over de komst van woonwaggebewoners en jongeren van vreemde herkomst. Na analyse van de teksten was er volgens het Centrum sprake van aanzetten tot haat, geweld of discriminatie. Het Centrum informeerde de auteur hierover en verzocht hem om de strafbare artikels van de website te verwijderen. Hij gaf hieraan gevolg.

1.2.3.4. Samenleving

Het aantal nieuwe dossiers bij het Centrum over ‘samenlevingsproblemen’ (burenruzies, verbaal of fysiek geweld op de openbare weg, enz.) lag in 2010 (103) bijna een derde lager dan het jaar ervoor (148). De werking van de Vlaamse Meldpunten Discriminatie is wellicht niet vreemd aan deze evolutie. Vooral geschillen tussen burens werden door het Centrum regelmatig naar deze instanties doorverwezen voor een eerste (bemiddelende) tussenkomst.

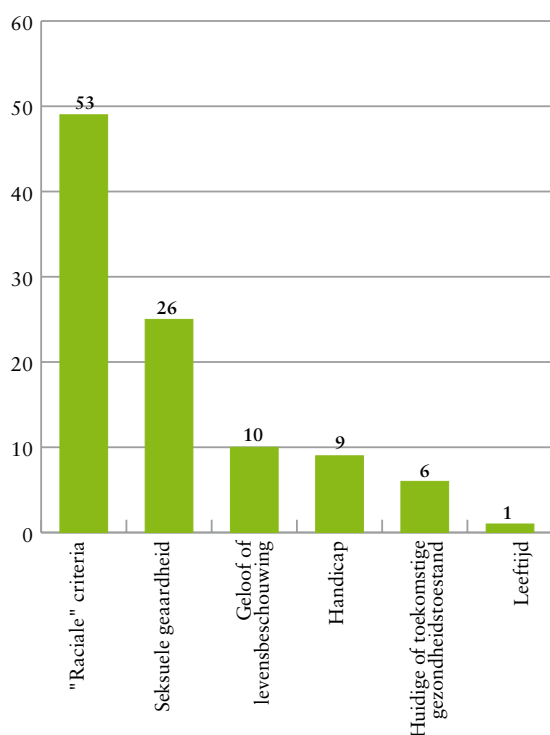
Grafiek 28: Nieuwe dossiers ‘Centrum bevoegd’ 2010 – samenleving: detail (n=103)

Grafiek 29 toont dat de helft van de gevallen gerelateerd was aan ‘raciale’ criteria, terwijl dit in 2009 nog 68% was. In absolute cijfers is het aantal ‘raciale’ dossiers echter gehalveerd. Het aantal homofobe incidenten waarvoor het Centrum een dossier opende bleef gelijk, maar steeg relatief gezien wel tot 25% (15% in 2009).

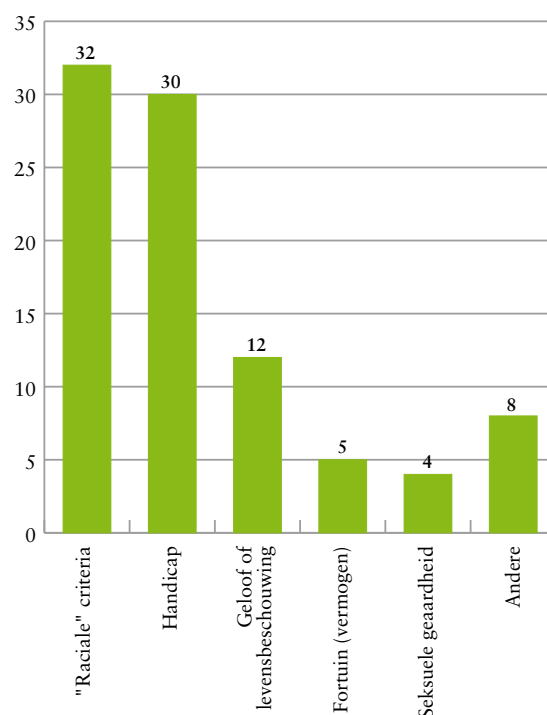
Voorbeeld: na een verkeersincident kreeg een Belgische moslima racistische verwijten toegeslingerd. De bestuurder van de andere wagen gaf haar ook een slag in het gezicht. Het Centrum verzocht het parket om het racistisch motief te onderzoeken en stuurde na overleg met het slachtoffer aan op een bemiddeling in strafzaken. Er werd een schadevergoeding overeengekomen en de partijen bleken tevreden met de afhandeling.

Grafiek 29: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – samenleving per discriminatiegrond (n=105)

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers inzake samenleving.)

Grafiek 30: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – onderwijs per discriminatiegrond (n=91)

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers inzake onderwijs.)

1.2.3.5. Onderwijs

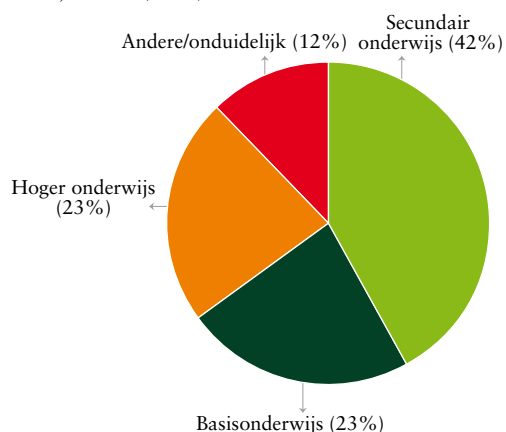
In 2010 behandelde het Centrum 82 nieuwe onderwijsdossiers, wat een lichte daling betekent tegenover 2009. Gevallen van vermoedelijke discriminatie van onderwijspersoneel zijn niet in dit cijfer begrepen (zie hoger onder arbeid en werkgelegenheid).

De meest opvallende tendens is dat de discriminatiegronden 'raciale' criteria en 'handicap' elk goed waren voor meer dan een derde van de dossiers, terwijl de verhouding het jaar ervoor nog respectievelijk 44% en 22% bedroeg. Dit is één van de redenen waarom het Centrum pleit voor de mogelijkheid van inclusief onderwijs voor kinderen met een handicap. Verder opende het Centrum bijna de helft minder dossiers over het dragen van tekenen van geloof of levensbeschouwing door leerlingen.

Net als in 2009 stelden de meeste problemen zich binnen het secundair onderwijs (42%). Het aantal dossiers over het basisonderwijs kende een lichte stijging en komt daarmee op gelijke hoogte met de dossiers over het hoger onderwijs.

Voorbeeld: de moeder van een 13-jarige jongen met dyslexie deed een beroep op het Centrum, omdat ze vreesde dat de schooltoetsen niet aangepast waren aan de noden van haar zoon. In overleg met de school werd een oplossing uitgewerkt.

Grafiek 31: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – onderwijs: detail (n=82)

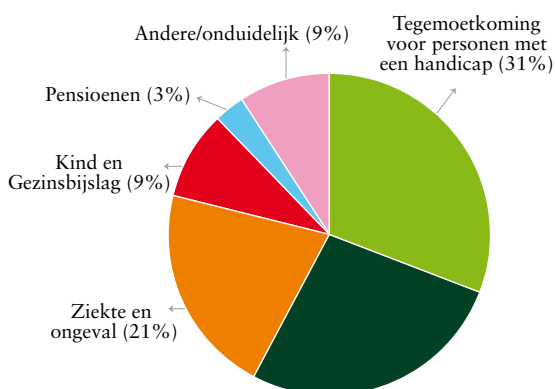

1.2.3.6. Politie en justitie

De vermoedelijke discriminatie door politieambtenaren, magistraten, rechters of functionarissen uit het gevangeniswezen worden gegroepeerd onder 'politie en justitie'. Dit soort dossiers is tegenover 2009 gedaald met 23% (60 dossiers in 2010 tegenover 78 dossiers in 2009).

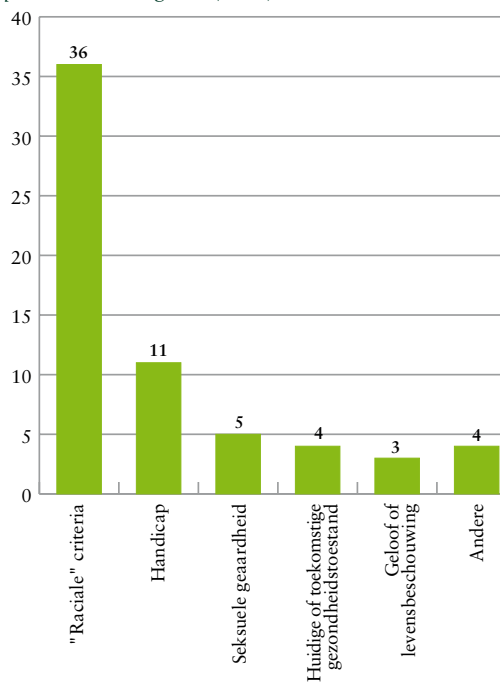
Bij meer dan twee derde van de 60 dossiers ging het over politieoptredens; 23% van de dossiers hield verband met justitie of het parket.

Grafiek 32: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – politie en justitie: detail (n=60)

In 58 % van de dossiers ging het om vermoedelijke 'raciale' discriminatie. De incidenten die gelinkt zijn aan het criterium 'handicap', vallen ook op omdat ze 17% van de gevallen uitmaken. Seksuele geaardheid vormt 8% van de gevallen, gezondheid 6% en geloof 5%.

Grafiek 33: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – politie en justitie per discriminatiegrond (n=63)

(Nota: Deze grafiek heeft betrekking tot de discriminatiegrond(en) waarover elk dossier gaat. Aangezien in één dossier meerdere discriminatiegronden van belang kunnen zijn, is het totaal in deze grafiek hoger dan het totaal aantal dossiers inzake politie en justitie.)

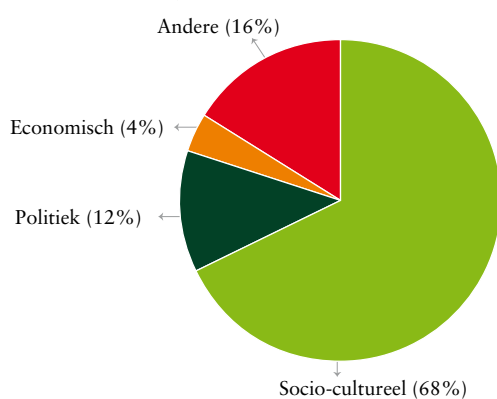
Voorbeeld: in het kader van pestgedrag dat naar alle waarschijnlijkheid met homofobie te maken had, ondervond het slachtoffer moeilijkheden om een klacht neer te leggen bij de politie van zijn zone, omdat de politieagent de zaak minimaliseerde of grof taalgebruik hanteerde. Het Centrum heeft de korpschef en de Procureur des Konings aangesproken en baseerde zich daarbij op de omzendbrief COL 14/2006 over de strijd tegen homofobe daden. De politieagent werd uitgenodigd om deel te nemen aan een bemiddeling.

1.2.3.7. Sociale, culturele, economische en politieke activiteiten

In 2010 opende het Centrum 50 nieuwe dossiers die betrekking hadden op de toegang tot sociale, culturele, economische of politieke activiteiten. Niet zelden betrof het problemen die verband hielden met het verenigingsleven.

Grafiek 34: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – sociale, culturele, economische en politieke activiteiten: detail (n=50)

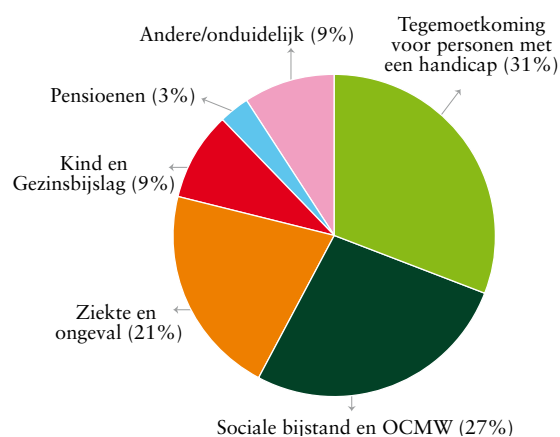

Voorbeeld: een gemeenteraadslid met een gehoorprobleem deed een beroep op het Centrum omdat ze niet op volwaardige wijze kon deelnemen aan commissievergaderingen. Ondanks de initiële praktische bezwaren vond de gemeente in overleg met het Centrum dan toch een oplossing.

1.2.3.8. Sociale bescherming

Onder de categorie 'sociale bescherming' vallen onder meer de situaties van vermoedelijke discriminatie bij tegemoetkomingen voor personen met een handicap, de sociale bijstand en het OCMW. Het aantal nieuwe dossiers hierover (33) lag in 2010 een derde lager dan in 2009 (49).

Grafiek 35: Nieuwe dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – sociale bescherming: detail (n=33)

Ook hier was er een sterke relatieve stijging van de discriminatiegrond 'handicap' (40% tegen 26% in 2009). Een vijfde van de dossiers handelde over 'raciale' criteria, gevolgd door 'burgerlijke staat' (12%).

De mogelijkheden van het Centrum in dossiers over sociale bescherming zijn doorgaans beperkt, omdat het – zeker wat de uitkeringen voor personen met een handicap betreft – om regelingen gaat die door of krachtens de wet zijn ingesteld. Indien het Centrum structurele problemen vaststelt, dan kan het een beleidsadvies formuleren.

1.3. Dossiers afgesloten in 2010: beoordeling en resultaat

De behandelingstermijn van de dossiers van het Centrum kan sterk variëren, naargelang onder meer de beschikbare elementen, de juridische complexiteit, de houding van de betrokken partijen en de gekozen strategie (een beroep op een inspectiedienst, gerechtelijke stappen, enz.).

In 2010 sloot het Centrum 1398 dossiers af en in 110 dossiers bleek het onbevoegd. Van de 1288 bevoegde dossiers die het Centrum in 2010 afsloot, was 68% in datzelfde jaar geopend; 30% dateerde uit 2009, de rest uit 2008 of vroeger.

Op 31 december 2010 waren er nog 340 openstaande dossiers. Van deze dossiers waren er 9 in 2009 geopend en 6 daarvoor. De overige 325 dossiers werden in 2010 geopend.

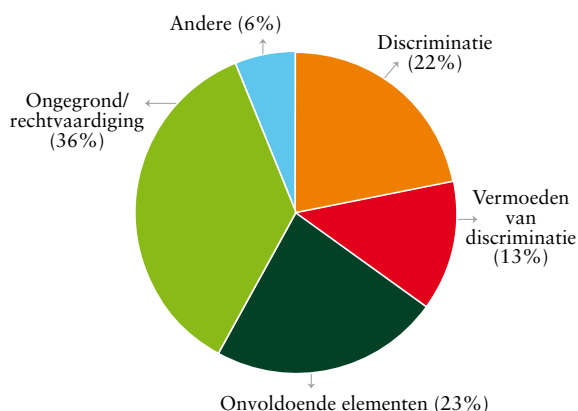
Grafiek 36 toont de (eind)beoordeling van het Centrum. In 22% van de gevallen was er volgens het Centrum sprake van één of meerdere vormen van discriminatie (directe of indirecte discriminatie, intimidatie of pesterijen, weigeren van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap, opdracht tot discrimineren, aanzetten tot haat, discriminatie of geweld of een ander haatmisdrijf). Daarnaast bestond er in 13% van de dossiers volgens het Centrum minstens een vermoeden van discriminatie.

In ruim een derde van de afgesloten dossiers kwam het Centrum dan weer tot de conclusie dat de melding ongegrond was, dat er een legitieme rechtvaardiging bestond of dat er geen strafbaar aanzetten tot haat, discriminatie of geweld was (36%). Verder beschikte het Centrum in 23% van de gevallen over onvoldoende elementen om te beoordelen of er al dan niet sprake was van discriminatie of een haatmisdrijf.

Uit de cijfers blijkt ook dat het Centrum zich in ongeveer 1 dossier op 4 niet kan uitspreken over een vermoedelijke discriminatie vanwege het gebrek aan bewijsmateriaal. Dit toont het belang van efficiënte onderzoeksmethoden en sensibilisatieacties die het publiek wijzen op het belang om zoveel mogelijk elementen te verzamelen (e-mails, brieven, sms'en, foto's, medische bewijsschriften, getuigenissen en gegevens van getuigen,...).

Het is moeilijk om deze gegevens te vergelijken met 2009, enerzijds omdat in de gegevens van dat jaar ook openstaande dossiers begrepen waren en anderzijds omdat de grafiek van 2010 – die uitsluitend handelt over afgesloten dossiers – voor het eerst rekening houdt met dossiers die oorspronkelijk dateren van vóór 2010. Naar de toekomst toe betekent dit wel dat het Centrum vollediger kan rapporteren over dossiers die meerdere jaren overspannen.

Grafiek 36: Afgesloten dossiers 'Centrum bevoegd' 2010 – beoordeling (n=1.288)

2. VORMING

Naast het behandelen van meldingen en dossiers besteedt het Centrum ook heel wat aandacht aan preventie en begeleiding via vormingsacties in heel wat sectoren. Het kan hierbij gaan om infosessies en bewustmakingscampagnes over gelijke kansen en over de antidiscriminatiewetgeving of om specifieke vormingssessies voor kleine groepen waarbij, op vraag van een organisatie, gewerkt wordt rond individuele, collectieve of structurele problemen. Dit soort activiteiten noemen we lange opleidingen.

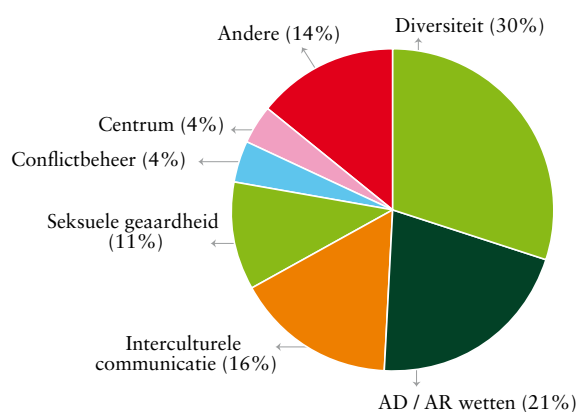
De vormingsactiviteiten van het Centrum zijn vaak bestemd voor een professioneel publiek om hen de

nodige instrumenten mee te geven voor hun professionele activiteiten en voor de omgang met publiek en collega's. Een groot deel van de opleidingen ondersteunt een diversiteitsbeleid of dient als uitgangspunt van dit beleid.

In 2010 heeft het Centrum 1.392 uren vorming gegeven, van interventies in seminars, over bewustmakingsacties tijdens workshops, tot de organisatie van lange opleidingen. Lange opleidingen van één of twee dagen zijn samen goed voor meer dan twee derde van het totale aantal gepresteerde vormingsuren (992 van de 1.392 uren).

1. Behandelde thema's

Grafiek 37: Aantal bestede werkuren per thema – alle vormingsacties samen (n=1.392 uren)

Het Centrum wordt het vaakst aangesproken voor vormingsacties over diversiteit. Op het eerste gezicht lijkt er minder vraag te zijn naar het thema interculturele communicatie (waaraan toch 220 uur is besteed), maar de ervaring toont dat bij opleidingen over het thema diversiteit heel wat tijd gaat naar identiteit, stereotypen en vooroordelen, waar de focus ligt op culturele verschillen en op het onbegrip waarop men kan stuiten.

Het thema diversiteit is doorgaans een onderwerp voor ondernemingen en overheidsdiensten die een diversiteitsplan invoeren. Dit structurele initiatief maakt een globale aanpak mogelijk, waarbij de vaakst voorko-

mende discriminatiegronden aan bod komen (leeftijd, gezondheidstoestand, handicap, seksuele geaardheid, racisme).

Het thema diversiteit wordt vaak vanuit de interne dimensie van de organisatie benaderd: werknemers vragen zich af of dit initiatief zin heeft en hoe het voor iedereen nuttig kan zijn. Men kan op heel wat weerstand stuiten wanneer andere structurele problemen niet worden aangepakt, indien werknemers niet over de juiste tools beschikken of als de hiërarchische communicatie niet strookt met de vooropgestelde doelstellingen.

Opleidingen moeten een concreet antwoord bieden op de uitdagingen waarmee teamleiders in het kader van een diversiteitsbeleid te maken krijgen: wanneer en hoe moet ik reageren op kwetsende uitspraken of pestgedrag, op spanningen binnen de groep, op vermoedens van begunstiging? Hoe ga ik gepast en op een consequente manier om met vragen om gepersonaliseerde uurroosters, met gezondheidsproblemen, met kledingvoorschriften, met voedingskwesties? Hoe stop ik de geruchtenmolen en kwetsende uitspraken? Hoe los ik onbegrip en taalproblemen op? Enzovoort. Dit zijn een hele reeks concrete situaties die heel gevoelig liggen en die goed moeten worden aangepakt zodat iedereen zich erkend weet en zich thuis voelt binnen een team. Deze kwesties hangen nauw samen met de bedrijfscultuur. Ze vergen overleg en bedenktijd zodat de werknemers in samenspraak met hun oversten

voortgang kunnen boeken en structurele veranderingen kunnen doorvoeren.

De externe dimensie van diversiteit gaat over de omgang van werknemers met bezoekers, gebruikers en klanten. De problemen hebben hier te maken met mensen die zich aan de loketten aanbieden en de landstalen niet spreken, met de veruiterlijking van geloofsovertuigingen, met culturele gebruiken of met religieuze voorschriften, enz. Soms leidt dit tot spanningen en agressiviteit. Daarom is het belangrijk de werknemers of ambtenaren goed op hun taak voor te bereiden, zodat ze de dienstverlening altijd kunnen waarborgen in een sfeer van wederzijds respect.

Er gingen ook heel wat vormingsuren (bijna 300 uur) naar presentaties over de antiracisme- en antidiscriminatiewetgeving. Mensen vertrouwd maken met deze wetten blijft een prioriteit. Ze vormen immers het juridische kader voor het werk dat het Centrum verricht en dienen als richtsnoer voor een betere samenleving. Deelnemers aan deze opleidingen hebben vaak moeite met wat zij ervaren als een beknotting van hun individuele vrijheden. Ze hebben er weinig begrip voor en hebben het er moeilijk mee om te aanvaarden dat het verboden is om als werkgever een bepaalde categorie kandidaten uit te sluiten of om als eigenaar een bepaalde categorie huurders te weigeren, enz. Ze moeten dus leren discriminatie te (h)erkennen, maar ook inzien dat deze wetten steek houden. Getuigenissen van mensen die actief zijn in verenigingen die beroepsopleidingen verzorgen en zich inzetten om laaggeschoolden aan werk te helpen, tonen dat ze zich vaak genoodzaakt zien om de willekeurige eisen van werkgevers te aanvaarden (voorbeeld: de hoofddoek moet af als men een stageplaats wil).

Er is een stijging van het aantal opleidingen over seksuele geaardheid (148 uur). In heel wat organisaties is homoseksualiteit nog steeds taboe. Het Centrum stelt overigens vast dat de homoseksuele geaardheid van mannen doorgaans minder wordt aanvaard. "We hebben daar absoluut geen probleem mee", is vaak het eerste wat de vormers van het Centrum te horen krijgen. Als ze bepaalde praktijken aan de kaak stellen, merken ze echter dat grapjes en pestgedrag vaak als normaal worden beschouwd en soms zelfs door de directie worden goedgepraat. In heel wat kringen blijft het heel moeilijk om 'uit de kast te komen'. Een werknemer die openlijk voor zijn homoseksualiteit uitkomt, moet dat nadien vaak bekopen.

Er is ook meer vraag naar opleidingen over de versprei-

ding van haatboodschappen via het internet (39 uur). De opkomst van dit fenomeen heeft te maken met het succes van de media waarvan het gebruik maakt.

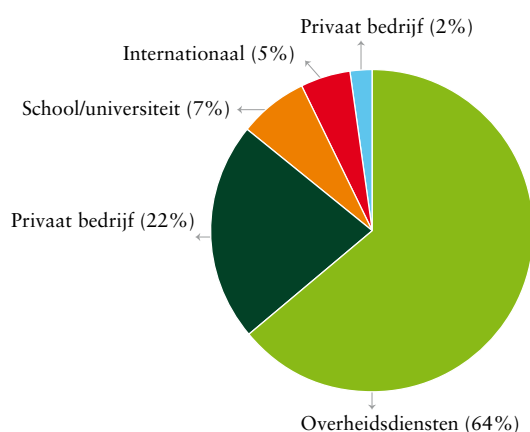
De beginnende vraag naar opleidingen over geloof is wellicht een gevolg van de vele aandacht die gaat naar het debat over de islamitische hoofddoek en de boerka, hoewel het Centrum het afgelopen jaar slechts 17 uur aan vormingsacties over dit thema heeft besteed. Deze kwestie - en bij uitbreiding de angst voor de islam - komt echter wel ruim aan bod in de meeste andere opleidingen over diversiteit en interculturele communicatie: wat moeten we zoeken achter een vraag om een gebedsruimte op het werk in te richten en hoe moeten we ermee omspringen? Hoe moeten we omgaan met het gevoel van onbehagen dat overheerst bij moslimmedewerkers die zich rechtstreeks of onrechtstreeks aangesproken voelen door discussies over geloof? Hoe reageren wanneer een man weigert dat zijn vrouw de loketbediende aanspreekt? Wat doet een politieagent als een familie hem vraagt om zijn schoenen uit te trekken voor hij hun huis binnenstapt?

Dit thema doet de discussies en de gemoederen vaak hoog oplaaen. Het Centrum stelt hierbij een grote vrees voor moslims vast, aan wie allerlei negatieve bedoelingen worden toegedicht. Door deze ideeën in vraag te stellen, willen de vormers van het Centrum de mensen ertoe brengen afstand te nemen van overhaaste interpretaties die leiden tot een starre, afstandelijke houding. Deze verandering van standpunt wordt in de hand gewerkt door rollenspelen en door deelnemers van gedachten te laten wisselen. Dit levert betere resultaten op dan louter theoretische uiteenzettingen.

Opleidingen over het thema handicap wijzen op de groeiende bekommernis om deze groep werknemers volwaardig werk te bezorgen in privé-ondernemingen en overheidsinstellingen. Ook hier is het de bedoeling dat de deelnemers voeling krijgen met de echte leefwereld van de ander en om stereotypen in vraag te stellen. *Goodwill* alleen volstaat niet. Welke vragen kan een werkgever tijdens een sollicitatiegesprek bijvoorbeeld aan een rolstoelgebruiker stellen als die rolstoel op het eerste gezicht een hinderpaal lijkt voor de taken die moeten worden uitgevoerd? Hoe kun je de integratie van een werknemer bevorderen wetende dat die beperkingen en troeven heeft? Hoe ga je om met een eventueel gevoel van onbehagen bij de collega's? Hoe voorkom je, nodig je uit tot en ga je om met de onvermijdelijke vragen over samen leven en werken?

2. De verschillende opdrachtgevers

Grafiek 38: Aantal bestede werkuren per type opdrachtgever – alle vormingsacties samen (n= 1.392 uren)

De meeste opleidingen worden aangevraagd door overheidsdiensten in België (889 uur). Het Centrum werkt al langer samen met de federale politie in het kader van een overeenkomst. Ook andere overheidsdiensten doen een beroep op het Centrum om hun teamleiders of medewerkers die instaan voor het diversiteitsplan op te leiden. Gemeentebesturen willen hun personeelsleden vertrouwd maken met de wetgeving over werving en selectie, enz. Het Centrum geeft ook heel wat opleidingen aan verenigingen en aan het maatschappelijk middenveld (301,5 uur): vakbonden moeten de kennis van hun afgevaardigden en hun loketbedienden bijschaven; integratiecentra doen een

beroep op de kennis van het Centrum over gevoelige onderwerpen zoals religieuze veruiterlijkingen; verenigingen actief op het vlak van permanente opvoeding, jeugdwerking of gezondheidszorg willen duidelijkheid over de verschillende beschermde discriminatiecriteria die hun doelgroepen kunnen invoeren, enz.

Op scholen en universiteiten (92,5 uur) werd informatie verstrekt aan professoren, bemiddelaars en laatstejaarsstudenten die binnenkort de stap naar de werkvloer zetten. Ook het onderwijs blijft dus niet gespaard van problemen rond racisme en geloof of levensbeschouwing. Er is nog heel wat werk aan de winkel met betrekking tot directies van scholen en universiteiten die een grote verantwoordelijkheid dragen bij het omgaan met diversiteit.

Het Centrum is ook internationaal actief (75,5 uur), werkt mee aan internationale colloquia en ontvangt buitenlandse delegaties en universiteiten.

In 2010 was de vraag vanuit de bedrijfswereld minder groot dan een jaar eerder (33,5 uur). Een typisch probleem voor de commerciële sector, is het opdracht geven tot discrimineren. Hoe ga je om met een klant die uitdrukkelijk om een huishoudhulp zonder hoofd-doek vraagt? Wat doe je als klanten van een bank liever niet met een oudere werknemer praten? De wet biedt hier niet altijd een uitweg. De opleiding stelt de bedrijfswaarden in vraag en reikt argumenten aan om met dit soort verzoeken om te gaan.

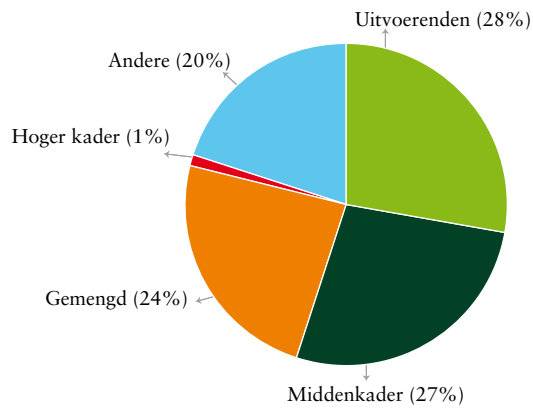
3. Het belang van lange opleidingen

Dit jaar hebben 5.612 mensen een opleiding van het Centrum gevolgd waarvan 1.108 een lange opleiding volgden. Dit soort opleidingen wordt volledig naar wens van de opdrachtgever uitgewerkt. Omdat ze langer duren, kan er grondiger en interactiever worden gewerkt. Het lijkt interessant om het profiel te onderzoeken van de deelnemers aan deze opleidingen die meer van de opdrachtgever vergen.

Deze opleidingen richten zich nagenoeg uitsluitend tot professionals. De keuze om met deze doelgroep te werken is logisch omdat ze binnen de organisaties een grotere impact genereert en zorgt voor een multiplicatorteffect. Binnen organisaties, verenigingen en ondernemingen bereikt het Centrum uitvoerend personeel (28%), en ook heel wat leden van het middenkader (27%).

Een verklaring voor het grote aantal opleidingen aan leden van het middenkader, is dat het middenkader binnen de ondernemingen een sleutelrol vervult bij de invoering van een diversiteitsbeleid. Heel wat acties bereiken een gemengd publiek (24%) wat aanleiding kan geven tot een dialoog tussen werknemers en hun oversten. In de categorie 'Andere' zitten deelnemers die niet tot de hiervoor vermelde groepen behoren: het gaat om professoren en studenten en mensen die zich op zelfstandige basis hebben ingeschreven.

Grafiek 39: Lange vormingen - type deelnemers vanuit de organisaties (n=1.108 deelnemers)

HOOFDSTUK III: THEMATISCHE DOSSIERS

DOSSIER I: WERK

1. Tendensen & cijfers

De verdeling van de arbeidsgelateerde dossiers over de verschillende beschermde criteria vertoont een sterke mate van overeenkomst met 2009. In 41% van deze dossiers gaat het over vermoedelijke 'raciale' discriminatie, voornamelijk ten aanzien van werknemers van Arabische of Afrikaanse afkomst. Het typevoorbeeld is het logistieke bedrijf waar er ten gevolge van preciaire arbeidscontracten (tijdelijke contracten, uitzendarbeid) een grote instroom van allochtone arbeiders is terwijl het middenkader en de ploegbazen vooral autochtonen zijn. De anciënniteit van de werknemers speelt ook een grote rol in deze 'raciale' verdeling van verantwoordelijkheden. Zwaardere taken worden ongelijk verdeeld, allochtone werknemers worden strenger gecontroleerd en er zijn voor hen minder promotiekansen.

Dezelfde bevolkingsgroepen vinden we terug bij de 11% dossiers waar sprake is van een benadeling op het werk omwille van een – in hoofdzaak islamitische – geloofsbeleving. Vooral in bedrijven met veel arbeiders beginnen werkgevers stilaan te anticiperen op de vraag hoe zij constructief kunnen omgaan met bijvoorbeeld bidden tijdens onbetaalde pauzes, kledij-

voorschriften, verlof op religieuze of culturele feestdagen, enz.

De handicap of de gezondheidstoestand van een (potentiële) werknemer lag in 1 dossier op 4 aan de grond van de vermoedelijke discriminatie. Veel werkgevers weten niet dat veel langdurige ziekten volgens de antidiscriminatiewetgeving ook als een handicap beschouwd kunnen worden. In deze gevallen moeten - ook voor een ontslag wegens overmacht of ziekte - redelijke aanpassingen getroffen worden om de beperking in de mate van het mogelijke te compenseren via een wijziging van het uurrooster of takenpakket, het verstrekken van aangepast werkmateriaal, enz.

Het aandeel van de dossiers over leeftijd is gestegen van 10% naar 14 %. Het gaat dan voornamelijk om vacatures met indirecte leeftijdscriteria, de onterechte vrees dat oudere werknemers enkel hogere loonkosten meebrengen of de overtuiging dat een dynamisch en innovatief bedrijf vooral jongere werknemers moet aantrekken. Rekening houdend met de vergrijzende beroepsbevolking verwachten we dat deze tendens zich de komende jaren zal verder zetten.

2. Discriminatie van uitzendkrachten: nood aan dwingende gedragsnormen

Het VRT-programma VOLT zond op 15 september 2010 een undercoverreportage uit waarbij een journalist, die zich als zaakvoerder voordeed, vroeg of het mogelijk was om geen allochtone uitzendkrachten door te sturen. De consultants antwoordden allen dat discriminatie niet enkel door sectorale gedragscodes, maar ook wettelijk verboden is. Nochtans gaven zes op de acht uitzendkantoren aan dat zij regelmatig dergelijke vragen krijgen en dat zij er omwille van commerciële redenen gevolg aan geven.

Het Centrum opende in 2010 39 nieuwe dossiers waarin er mogelijk sprake was van discriminatie door een uitzend- of selectiekantoor (al dan niet in opdracht van een bedrijf) op basis van kenmerken die er in concreto niet toe doen, zoals herkomst, leeftijd,

fysieke eigenschappen, enz. Uitzendkrachten beschikken doorgaans over weinig concrete feiten of vergelijkingsmateriaal om hun melding te objectiveren. Het Centrum doet daarom na een vooronderzoek beroep op de bevoegde inspectiediensten om ter plaatse te onderzoeken of er al dan niet sprake is van discriminatie tijdens de selectieprocedure. De controles kunnen in veel gevallen geen volledig uitsluitel geven en het duurt relatief lang vooraleer het Centrum feedback krijgt. Het loont dan ook de moeite om te blijven investeren in efficiënte onderzoeksmethodieken en in het optimaliseren van de informatie-uitwisseling.

Uiteraard mag men niet alle uitzendkantoren over dezelfde kam scheren. Zolang discriminatie echter informeel op de werkvloer plaatsvindt zonder dat de

centrale referentiepersoon gelijke behandeling of de leidinggevendenden hiervan op de hoogte zijn, blijft de (commerciële) druk op individuele consultants of hun kantoorverantwoordelijke bijzonder groot. Na eerdere gevallen van manifeste discriminatie in 2007 had sectorfederatie Federgon nochtans als richtlijn uitgevaardigd dat uitzendkantoren op groepsniveau een interne referentiepersoon en een meldingsprocedure dienden uit te werken. Na de VOLT-reportage besloot Federgon om via een extern onderzoeksbureau periodiek steekproeven te verrichten, waarbij zogenaamde ‘mystery clients’ binnen de sector nagaan hoe consultants op het terrein met discriminatoire vragen omgaan. In lijn met zijn eerdere aanbevelingen moedigt het Centrum de sector aan om dit initiatief verder uit te werken, maar benadrukt dat er ook nood bestaat aan onafhankelijke externe controle op de sector. De sociale inspectie stelde bij controles vast dat de bestaande gedragsregels en meldingsprocedures in verband met discriminatie weinig gekend zijn op het terrein en dikwijls niet nageleefd worden.

Het Centrum veroordeelt deze praktijken en dringt er daarom bij de sociale partners van de uitzendsector op aan om de tot nog toe vrijblijvende gedragsregels als resultaatverplichtingen op te nemen in een algemeen verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst.⁹¹ Enkel dan kan de inspectie administratieve

Het Centrum vraagt om de gedragsregels over non-discriminatie in de interim-sector bindend te maken en door een onafhankelijke instantie te laten controleren.

sancties opleggen aan uitzendkantoren die de door de sector zelf overeengekomen gedragsregels niet (doen) naleven. Uitzendkantoren die sterk focussen op de gelijke behandeling van hun uitzendkrachten plukken daar de voordelen van; zij kunnen

zich als professioneel positioneren en zich voorbereiden op de demografische evoluties van onze arbeidsmarkt. De externe controle op de sector is voor hen een bescherming tegen eventueel verlies van klanten aan concurrenten die wel meewerken aan discriminatie.

Een strenger handhavingsbeleid houdt niet enkel in dat de federale en regionale inspectiediensten een belangrijke prioriteit moeten maken van de controle op uitzendarbeid, maar ook dat het gerecht en

de politici manifeste inbreuken niet meer door de vingers mogen zien en sancties moeten opleggen waar dit mogelijk is. Het Centrum wil bij dit alles raad en advies blijven geven, maar zal niet aarzelen om, indien nodig, vastgestelde discriminaties voor de rechtbank te brengen. Het Centrum herinnert eraan dat ook bedrijven als ‘opdrachtgevers’ in dit verhaal hun verantwoordelijkheid dragen. Door de samenwerking tussen het Centrum en de federale Inspectie Toezicht op de Sociale Wetten zullen toekomstige controles zich waarschijnlijk ook meer naar bedrijven richten die uitzendkantoren onder druk zetten om te discrimineren.

EXTERNE BIJDRAGE

ARBEIDSINSPECTIEDIENST TOEZICHT OP DE SOCIALE WETTEN (TSW) SAMENWERKINGSAKKOORD TUSSEN HET CENTRUM EN DE ARBEIDSINSPECTIEDIENST VAN DE FOD WERKGELEGENHEID, ARBEID EN SOCIAAL OVERLEG

De arbeidsinspectiedienst Toezicht op de Sociale Wetten (TSW) van de FOD WASO is de enige inspectiedienst die bevoegd is voor het toezicht op de naleving van de in 2007 gewijzigde Antiracismewet en van de federale discriminatiewetten van 10 mei 2007. Het lag dus in de lijn van de verwachtingen dat het Centrum en TSW bondgenoten zouden worden in de strijd tegen discriminatie, elk vanuit hun eigen invalshoek en bevoegdheid.

Een samenwerkingsakkoord werd afgesloten op 22 oktober 2010. In dit akkoord engageren beide partijen zich tot het maken van praktische werkafspraken voor de behandeling van arbeidsgerelateerde discriminatieklachten. Het doel is de problemen aan te pakken die zich afspelen op de werkvloer en bij het aanwervingsproces. Alle communicatie tussen het Centrum en TSW verlopen via centrale contactpunten. Sociaal inspecteurs zijn weinig vertrouwd met deze materie. Voor TSW vormt de vooraf gefilterde intake van klachten die het Centrum hen overmaakt een belangrijke hulp om beter de aard van de discriminatie, de best geschikte aanpak en de juridische valkuilen te onderkennen.

De know-how van het Centrum biedt aan de inspecteurs een belangrijke meerwaarde, niet enkel voor de behandeling van de overgemaakte klachten, maar tevens voor alle discriminatieproblemen waarmee TSW in de praktijk ambtshalve geconfronteerd wordt. De inspecteurs die met een onderzoek belast worden, kunnen steeds bij het Centrum terecht

91 Zie ook Hoofdstuk V: Aanbevelingen.

voor bijkomend advies en ondersteuning van de oriëntatie van het onderzoek.

Het Centrum, van zijn kant, vindt in TSW een partner die, door het uitvoeren van onderzoeken bij werkgevers, belangrijke bewijselementen kan verzamelen in dossiers waar het Centrum de belangen van benadeelden behartigt. De inspectie kan het resultaat van de onderzoeken aan het Centrum overmaken indien de klager daar geen bezwaar tegen maakt. Op die wijze kunnen slachtoffers, die vaker naar het Centrum worden verwezen, beter begeleid en zo nodig verdedigd worden.

Van groot belang waren eveneens de opleidingen die het Centrum aan een team van daartoe geselecteerde inspecteurs heeft gegeven.

De uitwisseling van gegevens, zowel over klachten als over vaststellingen, zal het Centrum toelaten het discriminatieprobleem beter te monitoren. Alles gebeurt uiteraard met respect voor de bescherming van de privacy van de klagers. Er worden geen klachten doorgezonden, geen onderzoeken verricht en geen gegevens uitgewisseld, als het betrokken slachtoffer daarmee niet vooraf persoonlijke instemde.

Het uiteindelijk streefdoel van de samenwerking tussen het Centrum en de Inspectie TSW is het discriminatiefenomeen in de arbeidswereld zoveel mogelijk buiten elke gerechtelijke weg op te lossen. Sensibiliseren van overtreders en hen aanzetten om maatregelen te nemen om discriminatie te voorkomen en diversiteit te bevorderen, genieten de voorkeur. De hardere aanpak is voorbestemd voor de flagrante gevallen en hardnekkige recidivisten.

Philippe Vanden Broeck
Sociaal inspecteur - Directeur
› www.werk.belgie.be

Buitengerechtelijke oplossing – Inspectieonderzoek objectiveert verdachte afwijzing

Een jobstudente van vreemde afkomst meende het slachtoffer te zijn van racisme, omdat ze – ondanks haar verkoopservaring – niet in aanmerking kwam als verkoopster in een exclusieve zaak voor kinderkleding omwille van haar “*gebrek aan ervaring*”.

Uit een inspectieonderzoek bleek dat andere uitzendkrachten meer dagen per week beschikbaar waren (de allochtone jobstudente studeerde nog aan de hogeschool) én dat een grotere beschikbaarheid voor de kledijzaak belangrijker was dan verkoopservaring. De uitzendconsulente heeft, omwille van tijds winst, naar de meeste geweigerde kandidaten een typeantwoord gestuurd, wat niet steeds overeenkwam met de werkelijke reden van weigering en zo discriminatie deed vermoeden. De objectieve vaststellingen door de inspectie en de verontschuldiging vanwege de consulente, waren elementen die toelieten om op termijn de vertrouwensrelatie tussen de vrouw en het uitzendkantoor te herstellen.

3. Acties van het Centrum

Het Centrum vroeg in 2010 twee belangrijke studies aan over werk: één over culturele diversiteit op de werkvloer en een andere over holebi's die als techniek of arbeider werken. De resultaten van de eerste studie worden hieronder besproken. Voor meer uitleg over de tweede studie, kunt u terecht in het eerste hoofdstuk van dit jaarverslag, rubriek 'Discriminatie van holebi's op het werk'.

Studie "Culturele diversiteit op de werkvloer"

Vragen rond culturele diversiteit op de werkvloer zijn niet nieuw, maar sinds een aantal jaren is er een nieuw begrip opgedoken, namelijk dat van de redelijke tegemoetkomingen. Hieronder verstaat men de versoepeling van een algemene norm, waardoor leden van culturele minderheden kunnen leven en werken zonder afbreuk te doen aan hun overtuigingen.

Hoe is het in België gesteld met de praktijken van redelijke tegemoetkomingen? Welk soort redelijke tegemoetkomingen vragen werknemers over het algemeen? Op welke vragen gaan werkgevers al dan niet in? Op welk niveau binnen de organisatie wordt over die tegemoetkomingen onderhandeld? Ten einde een antwoord te bieden op bovengestelde vragen heeft het Centrum een studie besteld die een stand van zaken van de problematiek moest opmaken.

De studie "Culturele diversiteit op de werkvloer", die het "Institute for European Studies" (VUB) uitwerkte in samenwerking met het METICES-GERME-team van de ULB, behandelt vier domeinen van de publieke sector (onderwijs, gezondheid, lokale overheden/parastatalen en integratie/diversiteit) en vier van de private sector (grootdistributie, banken en verzekeringen, voedingsindustrie en schoonmaak). De tendensen die uit deze studie blijken, zijn:

» heel wat bedrijven beschikken over 'redelijke tegemoetkomingen' zonder het te weten, of toch min-

stens zonder de praktijk bij naam te noemen;

- » meestal valt de beslissing over die tegemoetkomingen op een 'informele' manier, onderaan de organisatieladder;
- » de debatten rond de problematiek binnen bedrijven zijn niet zozeer ideologisch maar veeleer pragmatisch (is de tegemoetkoming compatibel met de werking van de dienst of met de economische vereisten van de onderneming)?

Van de 417 situaties van redelijke tegemoetkomingen die voor deze studie geregistreerd werden, zijn de meest voorkomende types aanvragen (in volgorde):

1. verlof omwille van religie;
2. verlengd verlof (omwille van bezoek aan familie in het land van herkomst, wat geen verband heeft met het geloof);
3. aanpassing kledingscode (voornamelijk de hoofddoek);
4. vraag om te bidden op de werkvloer.

Uit de studie blijkt bovendien dat de vragen voornamelijk van laaggeschoolden komen. Toch is het niet de opleidingsgraad die deze hogere frequentie van aanvragen verklaart. Volgens de onderzoekers is er wel een verband met het feit dat islamitische werknemers talrijker vertegenwoordigd zijn in laaggeschoolde jobs in bepaalde sectoren. Wanneer meer personen dezelfde vraag stellen, vervalt de schroom om een vraag om redelijke tegemoetkomingen op de agenda te plaatsen.

De reacties van de werkgevers wijzen bovendien op een grote consensus omtrent de grenzen van tegemoetkomingen: men aanvaardt geen vragen die in strijd zijn met andere fundamentele rechten (zoals bijvoorbeeld het recht op gelijkheid tussen mannen en vrouwen). Deze grens dient echter goed bewaakt te worden, aangezien het niet uitgesloten is dat sommige werkgevers om pragmatische redenen in bepaalde gevallen toch op dergelijke eisen ingaan.

Het Centrum is terughoudend om – naar analogie met personen met een handicap – een recht op redelijke tegemoetkomingen op grond van geloof of levensbeschouwing in de Antidiscriminatiewet in te schrijven. Misschien is het beter om deze vast te leggen in het arbeidsreglement of misschien is het beter om vragen

over redelijke tegemoetkomingen op grond van geloof of levensbeschouwing steeds te regelen aan de hand van informeel overleg? Via een vervolgstudie wenst het Centrum op zoek te gaan naar een referentiekader en

gepaste methodieken, om rekening houdend met de aard van het bedrijf of de instelling, te komen tot een overlegprocedure omtrent eventuele tegemoetkomingen op grond van geloof of levensbeschouwing.

4. Aanbevelingen & perspectieven

Het Centrum formuleerde in 2010 drie aanbevelingen om in de toekomst betere garanties te geven op een gelijke behandeling op de arbeidsmarkt. Één ervan was gericht op de uitzendsector en betrof de collectieve arbeidsovereenkomst. Een tweede aanbeveling beoogde een betere samenwerking tussen de sociale inspectiediensten en het Centrum. De derde aanbeveling betrof het Inter-Professioneel Akkoord 2011-2012. Naast deze aanbevelingen werkt het Centrum ook aan de zogenoemde “*socio-economische monitoring*” die tot doel heeft om een beter zicht te krijgen op de positie van allochtonen op de arbeidsmarkt.

Bestrijding van discriminatie in de uitzendsector

De problemen die zich voordoen in de uitzendsector worden uitgebreid besproken in de tweede rubriek van dit dossier. Als oplossing voor deze hindernissen stelt het Centrum voor om de “*Collectieve arbeidsovereenkomst van 7 mei 1996 betreffende de gedragscode ter preventie van rassendiscriminatie bij uitzendarbeid*” uit te breiden tot een algemene gedragscode ter preventie van discriminatie (niet enkel op grond van zogenaamd ras, huidskleur, enz. maar ook op grond van leeftijd, handicap, geloof of levensbeschouwing, seksuele oriëntatie, enz.) en de gedragsrichtlijnen te actualiseren.

Het Centrum beveelt hierbij aan om de richtlijnen die Federgon in 2007 uitvaardigde integraal op te nemen in deze collectieve arbeidsovereenkomst, aangevuld met onder meer een reeks andere voorstellen die het Centrum aanreikt (bijvoorbeeld inschrijvingsbewijs met informatie over werkwijze, interne en externe klachtmogelijkheden, signaalplicht aan interne referentiepersoon en/of Federgon, klokkenluidersregeling, ontbindings-clausule in de algemene contractvoorwaarden, interne audit, enz.). Daarnaast blijft het cruciaal verder te investeren in de praktijkvorming en ondersteuning van consulenten.

Het Centrum benadrukt hierbij dat de autoregulering slechts effectief en op uniforme wijze zal nageleefd worden wanneer de sociale partners, in plaats van vrijblijvende gedragsregels, concrete en verifieerbare verplichtingen of resultaatverbintenissen overeenkomen. Door de minister van Werk te verzoeken deze gedragscode integraal algemeen verbindend te verklaren, kan de sociale inspectie nadien administratief toezicht uitoefenen op de naleving ervan in de hele sector. Door de externe controle komt men ook tegemoet aan de verzuiming om concurrentievervalsing binnen de sector tegen te gaan. Op regionaal vlak bestaat de mogelijkheid om in de decretale erkenningsvoorwaarden van private arbeidsbemiddelaars te verwijzen naar de (geactualiseerde versie van de) gedragscode van 7 mei 1996. Via het vergunningsbeleid kunnen uitzendkantoren die de autoregulering niet naleven, aangespoord worden om alsnog de gemaakte afspraken toe te passen.

Sociale inspectie

In de regionale inspectiedecreten bestaat momenteel geen uitdrukkelijke basis om administratieve onderzoeksverslagen over te maken aan het Centrum. Het Centrum stelt voor om naar analogie met artikel 5 van de federale arbeidsinspectiewet van 16 november 1972 (het toekomstige artikel 54 van het Sociaal Strafwetboek) te voorzien in gegevensuitwisseling met openbare instanties zoals het Centrum, die belast zijn met de “toepassing” van de Antidiscriminatie-decreten en -ordonnanties (en niet enkel “het toezicht”).

Interprofessioneel akkoord

Het Centrum stelt de sociale partners voor om in het Inter-Professioneel Akkoord 2011-2012 (of bij het volgende IPA 2013-2014) het engagement aan te gaan om “*CAO nr. 95 betreffende de gelijke behandeling gedurende alle fases van de arbeidsrelatie*” verder uit

te werken. Naar analogie met “CAO nr. 38 betreffende de werving en selectie van werknemers” kunnen gedragsregels uitgewerkt worden die de Antidiscriminatiewet verder aanvullen.

Sociaaleconomische monitoring

Sinds 2006 werkt het Centrum samen met tal van institutionele en politieke partners aan een project dat naar aanleiding van de interministeriële conferentie over tewerkstelling van juli 2005 werd opgezet. Dit project brengt de situatie in kaart van mensen van buitenlandse afkomst op de Belgische arbeidsmarkt.

Hiervoor monitort het project objectieve, anonieme en officieel erkende gegevens uit bestaande administratieve databanken. De nationale afkomst van personen en van hun ouders vormt de sluitsteen voor het monitoringsysteem. Het systeem moet gegevens opleveren over de stratificatie van de arbeidsmarkt door de gegevens uit het rijksregister - nationaliteit en nationale afkomst van deze mensen - te kruisen met de klassieke

sociaaleconomische variabelen uit de databank van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid.

In 2010 werden de eerste voorafgaande tests met gegevens uit het rijksregister uitgevoerd. De resultaten die in mei 2010 werden vrijgegeven, tonen aan dat over de actieve bevolking (20-59 jaar) informatie kan worden verstrekt op basis van variabelen die voor 90% van deze groep in kaart werden gebracht. Dit percentage zal in de volgende jaren zeker nog toenemen naarmate het rijksregister meer gegevens over de bevolking registreert. Deze eerste resultaten zijn bemoedigend en bevestigen dat de ontwikkelde methode de vooropgestelde doelstellingen kan realiseren.

Op dit ogenblik moet er nog aan verschillende velden gewerkt worden. We denken aan het structureel ter beschikking stellen van aansluitingsgegevens uit de databank van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid en aan de financiering en bestending van het project.

5. Vormingen in de sector van de thuishulp en de thuiszorg

Opleidingen van het Centrum kaderen vaak in de uitvoering van diversiteitsplannen in bedrijven en overheidsdiensten. Een sector waarvoor het Centrum heel wat opleidingen heeft verzorgd, is die van de thuishulp en de thuiszorg. We richten hier onze schijnwerpers op, omdat deze sector vaak geconfronteerd wordt met de uitdagingen van de culturele diversiteit.

De vormingsactie liet ruimte voor het delen van ervaringen. Er werden instrumenten ontwikkeld die een antwoord bieden op concrete situaties uit de dagelijkse realiteit van de zorgverleners.

De typische beroepen binnen deze sector (zorgverstreker, gezinshulp en huishoudhulp) worden meestal door vrouwen uitgeoefend en vooral door vrouwen van buitenlandse afkomst. Wie op deze diensten beroep doet, is doorgaans kwetsbaar (gezondheidstoestand, onze-

kere sociale situatie, ouderen, ontheemden, enz.). Hun verzorging vergt relationele vaardigheden, technische kennis en menselijke kwaliteiten, stuk voor stuk kwaliteiten die binnen onze samenleving weinig erkenning genieten.

De vormingsacties van het Centrum zijn uitsluitend bedoeld voor de werknemers uit deze sector. Ze brengen de conflictsituaties en het onbegrip aan het licht waarmee deze mensen te maken krijgen. Er wordt deconstructief gewerkt omdat de problemen zich op verschillende niveaus situeren: individuen, groepen, de instelling en de samenleving. Die complexe structuur vergt een specifieke aanpak, want “*interculturaliteit gaat niet alleen over verschillende normen en waarden in de onderlinge omgang tussen mensen, maar ook over verschillende statuten*”⁹². De culturele en professionele identiteit komen met elkaar in botsing en spitsen de discussie toe op de vraag: Wie moet zich aan wie aanpassen: de zorgverlener of de patiënt?

Die neiging tot conflict dreigt volgens sommige zorgverleners nog toe te nemen, want “*patiënten doen vaker een beroep op religieuze elementen en de iden-*

92 Cohen-Emerique, M., *L'approche interculturelle*, G. Morin éd., Montreal, p.84, 2002.

*titeitskwestie komt sterker aan de orde*⁹³.” Deze uitspraak doet nog een aantal vragen rijzen: welke zin moet er aan thuishulp en thuiszorg worden gegeven? Hoe zal deze dienstverlening zich ontwikkelen nu ze te maken krijgt met behoeften van personen uit verschillende culturen? Hoe moet het met de opleiding van de zorgverleners? Kunnen organisaties zich blijven verzetten tegen specifieke vragen van bepaalde opdrachtgevers die aanleiding kunnen geven tot discriminatie? En is de samenleving klaar voor de culturele veranderingen waar ze voor staat?

Een aanpak die helpt om met diversiteit om te gaan

Een globale vormingsaanpak kan leiden tot een veelbelovende samenwerking tussen het Centrum en de opdrachtgever. Dit is bijvoorbeeld het geval met de Brusselse vzw ‘ASD’, een geïntegreerd centrum voor dienstverlening en thuiszorg.

Omdat hij zich zorgen maakte over de spanningen waarmee de zorgverleners in hun contacten met gezinnen te maken kregen, deed deze werkgever een beroep op het Centrum om de problemen in kaart te brengen waarmee huishoudhulp en gezinshulpers te maken kregen en om hun competenties aan te scherpen. De vormingsactie liet ruimte voor het delen van ervaringen. Na analyse werden een aantal tools ontwikkeld die een antwoord moesten bieden op concrete situaties waarmee de zorgverleners op het terrein worden geconfronteerd. De bereidheid van de vzw om een duurzame strategie uit te werken voor de diversiteitsproblemen binnen de teams en in de omgang met gebruikers liet ruimte om verder te gaan en heeft geleid tot een synergie tussen de mensen op het terrein, hun leidinggevenden, de trainers van het Centrum en de adviseurs van het Territoriaal Pact voor de Werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er werd een diversiteitsplan uitgewerkt op basis van concrete werkmethoden, ervaringen van het personeel en beslissingen van de directie die structurele oplossingen zochten voor problemen veroorzaakt door interne en externe culturele conflicten.

Deze coherente aanpak die rechtstreeks aansluit op de ervaringen op het terrein, de directie die openstaat voor verandering en de overkoepelende dynamiek tussen de verschillende institutionele partners zijn stuk voor stuk belangrijke pijlers voor een doeltreffende benadering van diversiteit. Het gaat immers

om een goede mix van praktijk, kennis, instrumenten en middelen die elkaar aanvullen. Een globaal opleidingsjaarplan voor het personeel moet de praktische ontwikkelingen steunen, de directie begeleiden bij haar aanpak en leiden tot meer reflectie die vooral is gericht op de interculturele dialoog tussen de personeelsleden die deel uitmaken van de zorgrelatie en tussen hulpverleners en mensen die hulp krijgen.

Die dynamiek zou permanent aanwezig moeten zijn, zodat de zorgverleners uit deze sectoren voortdurend de uitdaging kunnen aangaan om het menselijk leed te verzachten. De wil om te werken aan nieuwe methodes wordt echter gedwarsboomd door de subsidiërende overheid die dit soort opleidingen niet financiert. Daarom gaat de sector meestal op zoek naar instanties die gratis opleidingen aanbieden. Tijdens teamvergaderingen is er enkel tijd om organisatorische kwesties op te lossen en om informatie over patiënten of zorgbehoevenden door te geven. Ruimte voor het uitwisselen van ervaringen of om van gedachten te wisselen over werkmethodes, is er zo goed als niet.

93 Vassart, C., *Gezondheidszorg en diversiteit: het voorbeeld van de moslimpatiënten*, Koning Boudewijnstichting, p.10, 2005.

DOSSIER 2: HUISVESTING

1. Tendensen & cijfers

De cijfers over de meldingen van discriminatie in de huisvesting in 2010 bevestigen de tendensen van de voorbije jaren.⁹⁴ Discriminatie gebeurt het vaakst op basis van ‘raciale’ criteria (meer dan 40%), wat wijst op het voortbestaan van heel wat vooroordelen over

mensen van buitenlandse afkomst. Op nummer twee in het lijstje van meest gebruikte criteria staat nog steeds vermogen. Een eigenaar mag zich ervan vergewissen dat een kandidaat-huurder solvabel is, maar moet dit op een redelijke manier doen. In 20% van de dossiers speelt het criterium ‘handicap’ een rol: bij het afwijzen van een uitkering als inkomensgarantie of bij het weigeren van redelijke aanpassingen.

94 Zie jaarverslagen Discriminatie/Diversiteit 2008 en 2009 van het Centrum.

2. Sociale huisvesting: een kritische benadering van ‘sociale mix’

Het concept sociale mix staat regelmatig ter discussie, vooral als het gaat om huisvesting. Het Centrum heeft bij de onderzoekscel Stedenbouw en Ruimtelijke Planning van de Erasmus Hogeschool Brussel een studie⁹⁵ besteld over de volgende vragen: hoe moet binnen de sociale huisvesting de sociale mix worden vastgelegd en welke doelstellingen moet men eraan verbinden? Welk beleid voeren de verschillende gewesten en hoe gaat het er in de praktijk aan toe? Houdt het beleid een risico op discriminatie in? Welke aanbevelingen moeten we tot slot uit het voorgaande afleiden?

Regelmatig duiken argumenten op die pleiten voor een sociale mix in de sociale huisvesting. Die mix zou de sociale mobiliteit bevorderen en zou zorgen voor gelijke kansen, een betere sociale cohesie, minder racisme, meer sociale controle en een betere levenskwaliteit. Uit de gegevens die wetenschappelijk zijn onderzocht, blijkt echter dat geen enkele van deze argumenten standhoudt. Sociale mix wordt ook om financiële redenen aangehaald: door rijkere huurders aan te trekken, staan de huisvestingsmaatschappijen financieel sterker. In de politiek wordt het begrip ‘sociale mix’ ten slotte vaak gebruikt om een veel duidelijkere realiteit te verdoezelen, namelijk die van de sociale ongelijkheid, waarover veel minder eenstemmigheid bestaat en waarvoor mensen veel moeilijker warm te maken zijn.

Om te komen tot een betere sociale huurdersmix hanteren sociale huisvestingsmaatschappijen verschillende strategieën, waarvoor ze zich baseren op het beheer van hun patrimonium (doordachte spreiding van woningen, een afwisselend aanbod, enz.) en op de toewijzingscriteria voor de woningen (soepelere inkomensdrempels, speciale toewijzingsregels voor bepaalde doelgroepen, enz.). Bij het overlopen van de methodes die de verschillende gewesten hanteren, wijst de studie op mogelijke discriminatoire effecten.

De beste manier om tot een betere sociale mix te komen, is door het aanbod aan sociale woningen te vergroten.

Ingrijpen in het patrimonium is volgens de auteurs de beste manier om tot een betere sociale mix te komen, namelijk door het aanbod aan woningen te vergroten. Hoe groter het aanbod, des te diverser de huurders kunnen zijn. Toch dreigt er gevaar voor discriminatie: dit is duidelijk het geval in gemeenten die weigeren om sociale woningen op hun grondgebied te bouwen. De studie wijst echter ook op subtielere vormen van discriminatie, zoals de locatie van grotere woningen (die gemakkelijker grote migrantengezinnen aantrekken) of de toegankelijkheid ervan (personen met een handicap).

De verstrenging van de toewijzingsregels heeft de mogelijke discriminatie van sommige kandidaat-huurders sterk doen afnemen. Toch zijn de sociale huisvestingsmaatschappijen en de plaatselijke besturen vragende partij voor meer bewegingsruimte, zodat ze, buiten de gewestelijke regels om, eigen toewijzingscriteria kunnen vastleggen. Afwijkingen zijn mogelijk:

95 Bervoets, W. & Loopmans, M., *Diversiteit en discriminatie in de sociale huisvesting: een kritische benadering van ‘sociale mix’*, studie besteld door het Centrum, 2010. U kan deze publicatie downloaden op de website van het Centrum www.diversiteit.be, rubriek “Publicaties”.

bepaalde gemeenten versoepelen bijvoorbeeld de inkomensdrempels, ze gebruiken cijfermatige doelstellingen om bepaalde bewonerscategorieën voor te trekken, ze plaatsen huurders volgens hun familiaal, sociaal of etnisch profiel of ze weigeren bepaalde kandidaten die mogelijk voor problemen kunnen zorgen. Deze beperkingen houden vanzelfsprekend een niet te miskennen risico op discriminatie in. Daarom stellen de auteurs voor om op lokaal niveau een huisvestingsbeleid uit te werken in overleg met alle betrokken partners.

Tot slot stellen de auteurs van de studie zich de vraag of het streven naar een mix in de sociale huisvesting zinvol is. Gaat die niet in tegen één van de basisregels, namelijk de selectiviteit van de huurders op basis van hun inkomen? Hier is nood aan de uitwerking van een meer samenhangende visie op de functie van sociale huisvesting. Welke strategische doelstellingen worden uiteindelijk nagestreefd en welke rol is er voor sociale huisvesting weggelegd?

De studie pleit er ook voor om een sociale begeleiding van de huurders van sociale woningen uit te werken om te komen tot een betere sociale cohesie en om samenlevingsproblemen te voorkomen. Bij uitbreiding raden de auteurs aan een globaal en geïntegreerd beleid uit te werken over de toegang tot huisvesting van kwetsbare groepen, ongeacht of ze in de publieke of private sector een woning zoeken. De strijd tegen armoede moet een prioriteit blijven.

3. Acties van het Centrum

Op 31 maart 2010 zond de VRT in het tv-programma VOLT een reportage uit over discriminatie op de huisvestingsmarkt door makelaars. De reportage - gedraaid met een verborgen camera - laat zien hoe 9 van de 10 geteste makelaars er zonder meer mee instemmen om geen kandidaten van buitenlandse afkomst te selecteren. Het Centrum werkt al enkele jaren rond deze problematiek, maar ondanks de verschillende bewustmakings- en informatiecampagnes blijft discriminatie hardnekkig aanwezig op de huisvestingsmarkt. Deze reportage toont nogmaals aan welke belangrijke rol de makelaars spelen bij de toegang tot huisvesting, maar wijst ook op de moeilijkheden waarmee ze te kampen hebben als hen wordt gevraagd om dubieuze selectie-

De voorstelling van de studie op 29 juni 2010 ging gepaard met een debat waarop ook de vertegenwoordigers van de gewestministers bevoegd voor sociale huisvesting aanwezig waren en een reactie op de resultaten van de studie gaven. Alle sprekers waren het over één ding eens: sociale mix is een ingewikkelde kwestie. Niet iedereen is het immers eens over wat het begrip precies inhoudt en welk beleid er moet worden gevoerd. Het debat leverde toch enkele gelijklopende analyses op. Zo komt het belang van het sociale aspect van een huisvestingsbeleid duidelijk naar voren. Omdat huurders en kandidaat-huurders almaar verarmen, is er dringend nood aan sociale begeleiding. De huisvestingsproblematiek is veel ruimer dan het vooropgestelde kader en is zonder twijfel gelinkt aan gezondheid of werkgelegenheid. Daarnaast werd de onderlinge samenhang tussen de publieke huisvesting en de privémarkt benadrukt. Een coherent sociaal huisvestingsbeleid is slechts mogelijk als men de hele huurmarkt bekijkt.

In de toekomst wil het Centrum verder inzetten op de niet-gereguleerde toewijzingssystemen door de betrokken partijen te wijzen op de mogelijke gevaren voor discriminatie die deze maatregelen inhouden. Het Centrum zal tijdens de periode 2011 - 2013 trouwens werken aan een “*Diversiteitsbarometer*” om eventuele discriminatie bij toegang tot huisvesting in kaart te brengen.

criteria te hanteren. In dit verband werkt het Centrum proactief en constructief samen met het Beroepsinstituut van Vastgoedmakelaars (BIV) om na te gaan hoe de belangen en de terechte bekommernissen van de eigenaars met de bepalingen van de antidiscriminatie-wetgeving kunnen worden verzoend.

Deze samenwerking heeft in 2010 tot twee belangrijke acties geleid:

» Het Centrum heeft een e-learningcursus uitgewerkt om discriminatie in de huisvestingssector te bestrijden. De cursus is bestemd voor vastgoedmakelaars en kadert in een ruimer aanbod van online-opleidingen voor vastgoedmakelaars op de website van

het BIV⁹⁶. Deze module is een praktisch hulpmiddel om makelaars beter vertrouwd te maken met de antidiscriminatiewetgeving. Het wettelijk kader wordt uitgelegd en geïllustreerd met enkele concrete voorbeelden. De cursus is verplicht voor alle makelaars die stage lopen en werd in 2010 door zowat 1.000 stagiairs gevolgd. Erkende vastgoedmakelaars kunnen de cursus vrijwillig volgen in het kader van hun permanente vorming. In 2010 kwamen hiervoor ongeveer 7.300 kandidaten in aanmerking. Op dit ogenblik hebben ongeveer 300 makelaars de cursus al gevolgd. Elk jaar is er een

evaluatie gepland.

- » Op de BIV-website staat een non-discriminatie-clausule die in bindende overeenkomsten tussen vastgoedmakelaars en hun klanten kan worden opgenomen. In de clausule staat dat een makelaar de overeenkomst kan opzeggen als de klant discriminerende handelingen van de makelaar eist. Hetzelfde geldt als de klant kandidaat-huurders die de makelaar aanbrengt op een discriminerende manier behandelt.

Het Centrum ontwikkelde een cursus die verplicht is voor alle stagiair-makelaars. Het is een praktisch hulpmiddel om hen vertrouwd te maken met de antidiscriminatie-wetgeving.

96 Zie www.biv.be.

4. Aanbevelingen & perspectieven

Het inwinnen van inlichtingen over kandidaat-huurders

Als eigenaars of vastgoedmakelaars bij het onderzoek naar de solvabiliteit van de kandidaat-huurder bepaalde informatie opvragen, houdt dit een risico op discriminatie in. Vragen naar de nationaliteit, geboortedatum of geboorteplaats kunnen wijzen op discriminatie bij de selectie. Deze kwestie kwam in 2010 regelmatig aan bod wanneer het Centrum werd gevraagd om adviezen te formuleren. Het Centrum verwijst in dit verband naar de aanbeveling van de Privacycommissie⁹⁷ en naar de aanbevelingen die het Centrum eerder heeft geformuleerd⁹⁸. In deze aanbevelingen wordt gewezen op de noodzaak om in de huurwetgeving duidelijk en op een transparante en objectieve manier op te nemen welke inlichtingen een eigenaar mag inwinnen om de solvabiliteit van een kandidaat-huurder na te gaan. Deze inlichtingen mogen enkel om die reden worden ingewonnen. De eigenaar mag ook geen informatie opvragen over criteria die door de antidiscriminatiewetgeving worden beschermd.

De strijd tegen armoede blijft een prioriteit

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting formuleert in zijn tweejaarlijks verslag 2008-2009 heel wat aanbevelingen over de toegang tot huisvesting. Die zijn prioritair om het recht op huisvesting te waarborgen. Het gaat onder meer om het voorstel tot oprichting van een centraal fonds voor huurwaarborgen. Ook moet erover worden gewaakt dat huurders die in het kader van de strijd tegen de verkrotting uit hun huis worden gezet, daadwerkelijk een andere woning krijgen en dat er gewerkt wordt aan kwalitatief betere sociale woningen.

Perspectieven

In het kader van de strijd tegen discriminatie op het vlak van huisvesting plant het Centrum de volgende structurele acties:

- » bestaande en nieuwe partnerschappen binnen de sector voor privé- en sociale huisvesting op een coherente manier ontwikkelen, met bijzondere aandacht voor het lokale niveau. We denken hier bijvoorbeeld aan een samenwerking met vertegenwoordigers van eigenaars en hun tussenpersonen en een samenwerking met organisaties die de rechten van huurders behartigen;
- » de bestaande aanbevelingen voor de huisvestingssector volgen en ze in de praktijk brengen. Bij de geplande regionalisering van de huurwetgeving is

97 Zie http://www.privacycommission.be/nl/docs/Commission/2009/aanbeveling_01_2009.pdf.

98 Zie vorige jaarverslagen Discriminatie/Diversiteit van het Centrum.

het belangrijk om te komen tot een gelijke behandeling van kandidaat-huurders: vermelden van prijzen, een huurwaarborgsysteem ontwikkelen dat voor iedereen toegankelijk is⁹⁹ en bepalen welke inlichtingen verhuurders mogen vragen;

- » het Centrum zal ook speciale aandacht besteden aan mogelijke discriminatie op grond van vermogen en de specifieke moeilijkheden waarmee kandidaat-huurders met een onzeker verblijfsstatuut en/of een kort verblijfsstatuut worden geconfronteerd. Omdat het hier gaat om een complexe materie, organiseert het Centrum ontmoetingen en uitwisselingen met partners uit de sector.

---

99 Zie in dit verband de website van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting: www.armoedebestrijding.be.

DOSSIER 3: ONDERWIJS

I. Tendensen & cijfers

Het Centrum heeft in 2010 78 meldingen ontvangen over discriminatie in het onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap en 76 meldingen over discriminatie in het onderwijs in de Franse Gemeenschap. De meeste meldingen hadden betrekking op de betwisting van examenresultaten en de eindbeoordeling van de leerling of student. Een aanzienlijk deel van de meldingen betrof betwistingen met betrekking tot schoolreglementen en reglementen van onderwijsinstanties.

De verdeling van de meldingen over de verschillende discriminatiecriteria is in beide taalgemeenschappen ongeveer dezelfde: 1/3 van de meldingen betreffen de 'raciale' criteria. Op een gedeelde tweede plaats staan 'handicap' en 'geloof of levensbeschouwing'. Het Centrum merkt dat vooral de meldingen over discriminatie op grond van handicap aanleiding geven tot een tussenkomst van het Centrum, terwijl vermoedelijke 'raciale discriminaties' moeilijk onderzocht kunnen worden.¹⁰⁰

Samenwerkingsprotocol met de Franse Gemeenschap

In het kader van het samenwerkingsprotocol met de Franse Gemeenschap werden nieuwe methodes uitgewerkt om dossiers te behandelen. Hiervoor werd een beroep gedaan op institutionele partners uit de onderwijssector. In 5 dossiers heeft het Centrum een beroep gedaan op de diensten van de schoolinspectie van de Franse Gemeenschap met gunstige resultaten voor de verdere afhandeling van deze dossiers. In de toekomst is een dergelijke samenwerking ook denkbaar met mobiele teams, schoolbemiddelaars, enz.

Samenwerking met de Commissie Leerlingenrechten in Vlaanderen

De Commissie Leerlingenrechten, waarvan het Centrum deel uitmaakt, heeft in 2010 134 verzoekschriften behandeld (88 voor het basisonderwijs en 46 voor het secundair onderwijs); dit is bijna dubbel zoveel als het jaar voordien. De inschrijvingsproblematiek stond ook in 2010 centraal.

Van de 88 dossiers uit het basisonderwijs waren er 61 ontvankelijk en 7 onontvankelijk. 16 meldingen werden opnieuw ingetrokken en in 4 dossiers ver-

klaarde de Commissie zich niet bevoegd. Van de 61 ontvankelijke dossiers, waren er 18 gegrond en 43 ongegrond.

Van de 46 dossiers uit het secundair onderwijs, waren er 27 ontvankelijk en 5 onontvankelijk. 13 meldingen werden opnieuw ingetrokken en in één dossier verklaarde de Commissie zich niet bevoegd. Van de 27 ontvankelijke dossiers, waren er 19 gegrond en 8 ongegrond.

Deze cijfers tonen vooral aan dat er in 2010 een opmerkelijke stijging is van het aantal verzoekschriften. Van 2003 tot 2008 ging het om een gemiddelde van 40 dossiers per jaar. De laatste twee jaar is er een substantiële toename: naar 71 dossiers in 2009 en tot 134 in 2010.

Daarnaast valt het ook op dat er meer verzoekschriften werden ingediend over inschrijvingen in het basisonderwijs, maar dat deze verzoekschriften ook vaker als ongegrond werden beoordeeld. De verklaring hiervoor is grotendeels te zoeken in de mogelijkheid om lokaal te experimenteren met de inschrijvingsprocedures. De dossiers over inschrijvingen in het secundair onderwijs waren dan weer minder talrijk, maar werden vaker als gegrond beoordeeld door de Commissie Leerlingenrechten.¹⁰¹

100 Zie ook Hoofdstuk II Cijfers.

101 U vindt meer informatie over de Commissie Leerlingenrechten op de website: www.ond.vlaanderen.be/leerlingenrechtencommissie.

2. Inschrijvingsproblematiek in het onderwijs

Zowel in de Franse als in de Vlaamse Gemeenschap zijn er diverse drempels die het recht op inschrijving in een school naar keuze beperken. Zo zijn er scholen die een ‘verborgen inschrijvingspolitiek’ hanteren. Ouders en kinderen worden subtiel duidelijk gemaakt dat er voor hen geen plaats is in de gekozen school, omwille van hun socio-economische situatie, hun migratieachtergrond of de handicap van het kind. Er heerst hier dus een vermoeden van discriminatie. Verder zijn er in beide gemeenschappen regio’s die met een algemeen capaciteitstekort kampen. In dat geval zijn er te veel kinderen voor het aantal beschikbare plaatsen in een school. Dit zien we vooral in de centrumsteden. Uiteindelijk zijn er ook regio’s waar in sommige scholen de vraag groter is dan het aantal beschikbare plaatsen, terwijl er in dezelfde regio ook scholen zijn met voldoende vrije plaatsen. Hier gaat het dan niet enkel over een probleem van coördinatie van vraag en aanbod, maar ook over de perceptie van ouders over de kwaliteit van het geboden onderwijs.¹⁰²

Beide gemeenschappen namen beleidsmaatregelen om het grondrecht op vrije schoolkeuze te garanderen en om iedere vorm van discriminatie te vermijden. Deze worden hieronder kort voorgesteld. Het Centrum tracht via zijn aanwezigheid in commissies en overlegorganen en via adviezen deze maatregelen bij te sturen, zodat ieder kind dezelfde kansen krijgt om zich in de school van zijn of haar keuze in te schrijven.

Inschrijvingen in het Vlaams onderwijs

2010 was een bijzonder jaar wat betreft de inschrijvingen in Vlaamse scholen. De minister van Onderwijs liet de mogelijkheid open om - zowel tijdens het schooljaar 2009/2010 als tijdens het schooljaar 2010/2011 - op het lokale niveau te experimenteren met inschrijvingsprocedures. De minister verwachtte tegen eind 2010 een evaluatie van alle experimenten. Op sommige plaatsen werden lokale afspraken gemaakt binnen het lokale overlegplatform (LOP) om te werken met een centraal inschrijvingsre-

gister en om de afstand (de woon- en/of werkafstand) als belangrijkste criterium te gebruiken. Anderen gebruikten dan weer het moment van (online) inschrijven of een combinatie van beiden. Deze experimenten moesten voorkomen dat ouders voor de school kamperen om zeker te zijn dat ze hun kind konden inschrijven. Het sterk verhoogd aantal dossiers bij de Commissie Leerlingenrechten toont aan dat deze experimentele fase niet overal vlekkeloos verliep, vooral dan in de grote steden. Zoals vermeld, werd dit deels ook veroorzaakt door het gebrek aan voldoende scholen (het capaciteitsprobleem).

De Vlaamse minister voor Onderwijs zal in 2011 zowel de principes die aan het inschrijvingsrecht ten grondslag liggen, als de hieruit voortvloeiende uitvoeringsmodaliteiten bespreekbaar maken en eventueel aanpassen. Het Centrum heeft deelgenomen aan de bespreking van het advies van de VLOR hierover. Het Centrum hoopt dat de voorgestelde wijzigingen een gunstige invloed zullen hebben op een betere sociale en culturele diversiteit van de leerlingenpopulatie, vooral in de grote steden.

Inschrijvingen in de Franse Gemeenschap

Met de goedkeuring van het nieuwe inschrijvingsdecreet in maart 2010¹⁰³ voerde de Franse Gemeenschap een nieuw en vrij ingewikkeld inschrijvingssysteem in. Het systeem gaat uit van verschillende criteria om elke leerling een composietindex toe te kennen die bepaalt welke plaats de leerling bekleedt voor zijn inschrijving in het eerste jaar secundair van zijn school naar keuze. De belangrijkste criteria om deze composietindex te bepalen, zijn geografische criteria. Na de twee eerdere versies van het ‘sociale mix’-decreet bestond de uitdaging erin om een voldoende objectief en transparant systeem voor te stellen dat tegemoet kwam aan de kritiek die op de eerdere teksten was geuit.

Op het einde van het eerste schooljaar met het nieuwe systeem moest het Centrum vaststellen dat, als er al problemen met de toepassing van het decreet waren en dat de ouders van leerlingen het Centrum niet

De lokale experimenten met inschrijvingsprocedures in Vlaanderen verliepen niet overal vlekkeloos.

102 Voorontwerp van advies over de experimentele aanmeldingsprocedures, VLOR, Oktober 2010.

103 Decreet van 17 maart 2010 tot wijziging van het ‘Taken’-decreet van 24 juli 1997 wat betreft de inschrijvingen in het eerste gemeenschappelijke jaar van het secundair onderwijs.

beschouwden als een relevante partner om die problemen te melden. Het Centrum ontving slechts twee meldingen waardoor het niet kon nagaan of het nieuwe systeem goed werkt en of het systeem ertoe bijdraagt om de vooropgestelde doelstellingen te realiseren, namelijk inschrijvingen op een praktische en transparante manier organiseren, zorgen dat iedereen op dezelfde manier toegang krijgt tot alle instellingen, het voorkomen van mislukkingen op school en het zorgen voor een betere sociale mix in de scholen.

Het geringe aantal klachten over inschrijvingen doet natuurlijk een fundamentele vraag rijzen: is het systeem perfect? Het decreet heeft er wellicht voor gezorgd dat leerlingen uit achtergestelde milieus vlotter toegang krijgen tot scholen waar ze vroeger niet terecht konden. Dit is echter maar een eerste stap in de richting van de vooropgestelde doelstelling in verband met een sociale mix. Er moeten nog andere maatregelen worden getroffen om discriminerende fenomenen

de kop in te drukken, zoals schoolkosten, follow-up door de ouders, psychologische druk die de inschrijving moet ontmoedigen van leerlingen uit bepaalde socio-economische milieus of van een bepaalde herkomst in een school met een ‘goede reputatie’ (in andere jaren dan het eerste jaar secundair), het bewuste gebrek aan informatie voor de ouders over de inschrijvingsprocedure, enz. Het samenwerkingsprotocol dat het Centrum en de Franse Gemeenschap in 2009 afsloten, verleent het Centrum de bevoegdheid om individuele klachten over het onderwijs te behandelen. Hoewel ouders en leerlingen voor bepaalde onderwijskwesties (pesten, uitsluiting en discriminerende sancties) vlot de weg naar het Centrum weten te vinden, lijkt dit niet zo te zijn voor problemen in verband met inschrijvingen.

In de Franse Gemeenschap moeten er nog andere maatregelen worden getroffen om discriminerende fenomenen in het onderwijs de kop in te drukken.

3. Acties van het Centrum

VLOR

Ook in 2010 was het Centrum betrokken bij de werkzaamheden van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Zo was het Centrum in 2010 actief lid van de commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen (DIVGOK).

De “commissie DIVGOK” bereidde adviezen voor met betrekking tot diversiteit en gelijke onderwijskansen in het Vlaamse onderwijs. Het Centrum wilde op deze manier de opvolging van de doelstellingen van het gelijke onderwijskansenbeleid mee verzekeren. Onder meer via het convenant: “*Diversiteit als meerwaarde – Engagementsverklaring van de Vlaamse Onderwijswereld*”.¹⁰⁴

Bewustmakings- en vormingsactie

In het kader van het onderlinge samenwerkingsprotocol hebben de Franse Gemeenschap, het Centrum en het Instituut voor Gelijkheid van Vrouwen en Mannen een folder gemaakt met de titel “*Discrimi-*

nation toi-même!”¹⁰⁵.

Deze folder werd bij de start van het schooljaar 2010 verspreid in alle secundaire scholen van de Franse Gemeenschap en bezorgd aan alle jeugdorganisaties en organisaties voor permanente opvoeding¹⁰⁶.

De folder wil de doelgroep van 12- tot 18-jarigen bewustmaken van de discriminatieproblematiek en hen de nodige informatie verschaffen. Hij gaat uit van concrete voorbeelden uit de school- of leefwereld van jongeren en

¹⁰⁴ U vindt dit convenant terug op de website van VLOR: www.vlor.be, rubriek 'Projecten'.

¹⁰⁵ Zie ook www.egalite.cfwb.be.

¹⁰⁶ Zie ook Hoofdstuk VI, 1.2. Samenwerkingsovereenkomst met het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap.

zet hen aan om na te denken en van gedachten te wisselen over de uitdagingen, dubbelzinnigheid en complexiteit van het thema discriminatie.

› www.stop-discrimination.be

Informeel overlegplatform

De Franse Gemeenschap heeft een informeel overlegplatform opgericht om een optimale communicatie te waarborgen tussen de verschillende instanties die bevoegd zijn om individuele meldingen over onderwijs te behandelen. In dit overlegorgaan, dat om de drie maanden vergadert, zetelen het Centrum, de Direc-

tie Gelijke Kansen van de Franse Gemeenschap, het Instituut voor Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en verschillende diensten van de Franse Gemeenschap (onderwijsinspectie, schoolbemiddeling, de Délégué général aux droits de l'enfant, enz.). De samenwerking bestaat in het uitwisselen van ervaring, informatie en (anonieme) gegevens over discriminerende feiten om structurele oplossingen te vinden voor gevallen van discriminatie die zich herhalen en om een gemeenschappelijke procedure uit te werken om deze gevallen te registreren.

4. Aanbevelingen & perspectieven

Staten-Generaal inburgering en integratie

Op 29 november 2010 werd in Vlaanderen voor het eerst een Staten-Generaal inburgering en integratie georganiseerd. Inburgering en integratie staan niet op zichzelf, maar hebben raakvlakken met tal van andere beleidsdomeinen. Op Europees niveau werden de domeinen 'werk', 'onderwijs', 'sociale cohesie' en 'actief burgerschap' als belangrijkste ijkpunten voor integratie aangeduid. Ter voorbereiding op deze conferentie werd voor elk van deze thema's een werkgroep en een reflectiegroep opgericht. De opdracht van deze werkgroepen was het uitwerken van adviezen en aanbevelingen voor elk van de thema's. De reflectiegroep diende als toetssteen voor de opgeleverde platformtekst.

Het Centrum maakte deel uit van de reflectiegroep "onderwijs" en wilde op die manier een constructieve bijdrage leveren aan de perspectieven, uitdagingen en aanbevelingen voor overheid en middenveld op het gebied van integratie en onderwijs.

VLOR

De werkgroep "Experimentele Aanmeldingsprocedure", waar het Centrum deel van uitmaakte, stelde een advies op met betrekking tot de experimentele aanmeldingsprocedures die de overheid had toegestaan in afwachting van een structurele regeling voor de inschrijvingen voor het schooljaar 2012-2013. In dit advies vraagt de werkgroep om in het decreet geen beperkende lijst van toegelaten rangordcriteria en geen verplichte combinaties van criteria op te nemen.

Het decreet dient wel de basis te leggen voor een zeer duidelijke regelgeving.

Uitvoeren van een opinieonderzoek

In 2010 nam het Centrum in samenwerking met het Instituut voor Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en het Ministerie van de Franse Gemeenschap het initiatief om een opinieonderzoek uit te voeren. Met dit onderzoek wil men in kaart brengen hoe onderwijzend personeel objectief en subjectief aankijkt tegen gevallen van discriminatie in de werksfeer, zowel tussen leerlingen onderling als tussen leerlingen en onderwijzend personeel. Het onderzoek wil ook nagaan hoe het onderwijzend personeel deze moeilijke kwesties aanpakt. De resultaten zullen aan bod komen in een colloquium in de herfst van 2011. Het is de bedoeling om een dialoog op gang te brengen met het onderwijzend personeel om samen met hen oplossingen uit te werken die aan hun verwachtingen beantwoorden.

DOSSIER 4: HATESPEECH & HATECRIME

1. Tendensen & cijfers

Het aantal dossiers over *hatespeech* dat het Centrum in 2010 behandelde, bleef vrij stabiel.¹⁰⁷ Twee trends vallen op. *Hatespeech* wordt via het internet en vooral via Facebook verspreid en hangt vaak nauw samen met gevallen van haatmisdrijven.

Dat Facebook almaar populairder wordt, is merkbaar aan het aantal dossiers dat het Centrum behandelt. Facebook is goed voor 12% van de cyberhate-dossiers die het Centrum in 2010 opende. Meestal gaat het om groepen die zijn opgericht als reactie op een nieuws-

feit waar voor- en tegenstanders de haatuitingen doen escaleren. In 2010 waren vooral asielzoekers, vanwege de opvangcrisis, het slachtoffer van *hatespeech*. Ook Roma en moslims bleven niet buiten schot, onder meer omdat moslims vaak worden gelijkgeschakeld met asielzoekers. Groepen zoals ‘Geen asielcentrum in Vijfwegen’, ‘België is geen hotel’, of ‘Vlaanderen is geen islamland’ tellen soms meer dan 15.000 leden. Dergelijke groepen - ongeacht of ze tekeer gaan tegen asielzoekers, Roma of een andere minderheidsgroep - verspreiden niet alleen haatboodschappen via het internet, maar zorgen er door hun lokale verankering ook voor dat er in de betreffende steden en dorpen een vijandig en haatdragend klimaat ontstaat.

107 Zie ook Hoofdstuk II: Cijfers.

2. Hatespeech

Haatdragende kettingmails: ook binnen bedrijven

Kettingmails scheppen binnen privé-ondernemingen of overheidsinstellingen een zeer slecht werkklimaat en in bepaalde gevallen kan de verspreiding van deze mails ontaarden in echt pestgedrag.

Als de werknemers haatdragende kettingmails versturen, kan er sprake zijn van een inbreuk op de wet over welzijn op het werk. Volgens deze wet moet de werkgever pestgedrag op het werk voorkomen. Het Franse Hof van Cassatie oordeelde dat er bij het versturen van antisemitische mails op het werk sprake is van een ernstige tekortkoming.

Om de verspreiding van haatdragende kettingmails op het werk te bestrijden heeft het Centrum een nieuw type actie opgezet. Telkens het Centrum een melding over dergelijke feiten ontvangt, spreekt het de werkgever systematisch aan en stelt hem voor om zijn werknemers bewust te maken door de geldende regels in herinnering te brengen. Het is bemoedigend dat tot op vandaag geen enkele werkgever deze aanpak heeft afgewezen.

Good practice: de stad Sint-Niklaas werkte voor zijn personeelsleden een interne procedure uit in verband met de ontvangst van racistische kettingmails. Deze procedure is een goed voorbeeld van een complementaire samenwerking tussen het Meldpunt Discriminatie Sint-Niklaas en het Centrum en was gebaseerd op de brochure ‘Delete Cyberhate’ van het Centrum.

Wat stelt de stad Sint-Niklaas voor te doen wanneer u een haatkettingmail ontvangt?

Haatkettingmails mag u niet verder rondsturen. Wat doet u dan wel?

- » U stuurt de mail ‘enkel’ door naar het Meldpunt Discriminatie: meldpunt.discriminatie@sint-niklaas.be.
- » U stuurt ook de technische gegevens mee. Hiervoor dient u volgende handelingen te stellen: u opent de mail en klikt op ‘andere acties’ (naast ‘X’ van verwijderen in balk bovenaan) en klikt vervolgens op ‘bron weergeven’. Deze gegevens kopieert u en voegt u ofwel onderaan de mail die u doorstuurt mee ofwel plakt u die in een apart document dat u als bijlage meestuurt.

3. Haatmisdrijven – Racistisch geweld en georganiseerd racisme

Het is moeilijk inzicht te verkrijgen in racistisch geweld en georganiseerd racisme vanwege de ontoegankelijkheid van informatie bij de politie en het gebrek aan continuïteit van registratie van geweldincidenten door de politie. Bij het openbaar ministerie loopt de registratie beter, maar ook daar is het ontbreken van betrouwbare registratie van gemeenrechtelijke misdrijven een tekortkoming.

We moeten een onderscheid maken tussen georganiseerd racisme en racistisch geweld dat gepleegd wordt door individuele auteurs in een specifieke situatie.

Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen georganiseerd racisme (verenigingen, groepjes, meetings, concerten, enz.) en geweld dat, hoewel geïnspireerd door racisme of xenofobie, gepleegd wordt door individuele auteurs in een

specifieke situatie. In 2010 hebben enkele dossiers geleid tot de veroordeling van personen die behoren tot een radicale groepering of die in radicale milieus vertoeven. Enkele voorbeelden:

- » De correctionele rechtbank van Antwerpen¹⁰⁸ veroordeelde een sympathisant van Blood and Honour tot zes maanden gevangenisstraf. In een café te Mortsel maakte hij zich schuldig aan racistisch gemotiveerde gewelddaden ten aanzien van een Vlaming van Indische oorsprong en een autochtone Vlaming.
- » In 2006 werden een Franse man van Afrikaanse origine en zijn vriend door skinheads in elkaar geslagen, toen ze een café in Brugge passeerden dat gekend staat voor bijeenkomsten van extremisten.

108 Corr. Rb. Antwerpen, 18/10/2010.

De Franse man overleed later aan zijn verwondingen. Drie beklaagden werden veroordeeld tot een geldboete en een effectieve gevangenisstraf wegens slagen en verwondingen met racistisch motief, twee anderen kregen een werkstraf wegens het niet verlenen van hulp aan personen in nood.¹⁰⁹

- » Een skinhead was in het verleden betrokken bij een klop- en steekpartij op een Slovaak van Roma-afkomst. Hij werd hiervoor veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijf jaar waarvan de helft met uitstel op voorwaarde dat hij zou wegblijven uit het extreemrechtse milieu. In 2010 werd hij echter aangehouden op een bus die op weg was naar een neonazi bijeenkomst in Dresden. Op Facebook heeft hij een 'groep vrienden' met onder meer leden van NSA (Nieuw Solidaristisch Alternatief) en leden van Blood and Honour en Bloed Bodem Eer en Trouw (BBET) die zich in 2011 moeten verantwoorden voor de correctionele rechtbank van Veurne en Dendermonde wegens inbreuken op de Antiracismewet. De betrokkene moest dus de gevangenisstraf effectief uitzitten.
- » De correctionele rechtbank van Tongeren¹¹⁰ veroordeelde een neonazi (tijdens de huiszoeking werd onder meer neonazimateriaal aangetroffen van White Pride) tot drie jaar effectieve celstraf wegens poging tot brandstichting in de Sikhtempel te Borgloon. De neonazi stak zijn haat en vijandigheid tegen de Sikhgemeenschap niet onder stoelen of banken en gooide een brandende fles door de deur van de bewoonde tempel. De schade was aanzienlijk, maar er vielen geen slachtoffers.

109 Corr. Rb. Brugge, 12/01/2010.

110 Corr. Rb. Tongeren, 5/01/2011.

4. Aanbevelingen & perspectieven

Het Centrum heeft de afgelopen jaren herhaaldelijk gesignaleerd dat online racisme en discriminatie meer en meer verschuiven van websites met extreme signatuur naar mainstream interactieve websites zoals Facebook en discussieforums (van kranten).

In 2009 maakte het Centrum aanbevelingen omtrent *hatespeech* op het internet over aan de minister van Justitie. Daarin werd onder meer aandacht gevraagd voor de nieuwe web 2.0 evoluties en de toename van *hatespeech* als gevolg daarvan. Vandaag stelt het

Centrum vast dat aan zijn verzoek geen antwoord werd gegeven, noch dat er een concrete actie uit is voortgevloeid. Het Centrum blijft van mening dat de verwijdering van strafbaar discriminatoir materiaal niet effectief en doelmatig verloopt en heeft daarom de eerder gemaakte aanbevelingen opnieuw overgemaakt aan de bevoegde minister van Justitie.

Het Centrum wil er nogmaals op wijzen dat er beter gebruik moet worden gemaakt van de mogelijkheden zoals die nu door de wet worden geboden. Het nadeel van een aangifte is dat er vaak jaren verstrijken tussen het moment van aangifte en een eventuele veroordeling. Juist voor racistische en discriminerende uitingen op het internet is het van belang dat een aangifte zo snel mogelijk wordt opgepakt. Discriminerende uitingen op het internet blijven immers gepubliceerd staan, in tegenstelling tot de meeste uitingen die buiten het internet worden gedaan. Door de gebrekkige toepassing van de wet krijgen buitenlandse *hosts* de indruk dat ze zich niet aan de Belgische wetten dienen te houden en weigeren ze enige tussenkomst bij de verspreiding van racisme via hun netwerk.

De oprichting van een vierhoeksoverleg: politie – openbaar ministerie – Centrum – Meldpunten Discriminatie

Momenteel worden discriminatiegerelateerde incidenten niet alleen bij de politie en het openbaar ministerie gemeld, maar ook bij de Meldpunten Discriminatie en het Centrum. Als gevolg van veronderstelde onderrapportage en onderregistratie is er op lokaal vlak geen betrouwbaar beeld van de werkelijke aard en omvang van de racisme- en discriminatieproblematiek. Er is dringend nood aan betrouwbare informatie op grond waarvan afstemming en beleidsontwikkeling mogelijk is.

De afstemming tussen repressief optreden (politie en parket) en preventief (gemeentelijk) beleid kan volgens het Centrum best in een lokaal vierhoeksoverleg plaatsvinden waar discriminatie niet uitsluitend als een strafrechtelijk fenomeen (strafrecht als het *ultimum remedium*), maar veeleer als een maatschappelijk fenomeen dient te worden beschouwd.

Voor een goede uitvoering van de bestaande wet- en regelgeving (op lokaal, regionaal en federaal niveau) in relatie tot discriminatiebestrijding bestaat de behoefte aan periodieke rapportage van de verschillende beleids-terreinen waar discriminatie zich manifesteert.

Het Centrum initieerde in 2010 een vierhoeksoverleg in Leuven en Mechelen en zal in 2011 verder initiatieven ontplooiën in nauwe samenwerking met Gelijke Kansen Vlaanderen (GKV) en de Meldpunten Discriminatie van Gent, Brugge, Turnhout, Aalst en Antwerpen.

Door de gebrekkige toepassing van de wet krijgen buitenlandse hosts van websites de indruk dat ze zich niet aan de Belgische wetten dienen te houden.

**DOSSIER 5:
ACTUALITEIT -
BELGISCH
VOORZITTERSCHAP
VAN DE EU**

I. Equality Summit: Gelijkheid en diversiteit op de werkvloer

Op initiatief van het Belgisch Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie en met steun van de Europese Commissie nam het Centrum deel aan de organisatie van de Equality Summit te Brussel op 15 en 16 november 2010.

Het thema van deze vierde Equality Summit was de strijd tegen discriminatie en de bevordering van gelijke kansen op de werkvloer. Tien jaar na de goedkeuring van de Kaderrichtlijn¹¹¹ en de Rasrichtlijn¹¹² had de conferentie als doel de balans te maken van, niet zozeer de juridische effecten, maar eerder de veranderingen in het beleid rond gelijkheid en diversiteit op de werkvloer in de verschillende lidstaten.

Geschiedenis en doel van de *Equality Summits*

De oorsprong van de Equality Summit situeert zich in 2007, het “*European Year of Equal Opportunities for All*”. De Europese Commissie lanceerde toen het idee om ieder jaar een topbijeenkomst te houden ter bevordering van gelijke rechten en kansen voor alle burgers van de Europese Unie. Het doel van deze bijeenkomsten is het delen van kennis en ervaring, het ontwikkelen van efficiënte instrumenten voor discriminatiebestrijding en het aanmoedigen van nieuwe initiatieven, zowel op nationaal als op Europees niveau.

Ieder jaar nemen honderden topvertegenwoordigers van verschillende lidstaten, kandidaat-lidstaten, landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA), sociale partners, equality bodies, Europese niet-gouvernementele en internationale organisaties deel aan deze conferentie.

Equality Summit 2010: Gelijkheid en diversiteit op de werkvloer

De Equality Summit 2010 had als doel te onderzoeken welke verwezenlijkingen de Kader- en Rasrichtlijn de afgelopen tien jaar in de praktijk hebben voortgebracht. Deze Europese richtlijnen verplichten namelijk iedere lidstaat een wettelijk kader op te richten voor de

naleving van het beginsel van gelijke behandeling van personen in de Europese Unie, ongeacht zogenaamd ras of etnische afstamming, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid, in verband met de toegang tot werkgelegenheid, de promotiekansen, de beroepsopleiding, de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden en het lidmaatschap van bepaalde organen.

Tijdens de bijeenkomst werd meer bepaald de vraag gesteld welke instrumenten en praktijken, voortvloeiend uit deze richtlijnen, doeltreffend zijn gebleken om discriminatie te voorkomen en te bestrijden op de werkvloer. Met andere woorden, wat is het effect geweest van diversiteitsplannen, veranderingen in de communicatiestrategieën, positieve acties, redelijke aanpassingen, ‘diversiteitscharters’, enz.? Welke aanbevelingen kunnen er worden geformuleerd voor de toekomst?

Het antwoord op deze vragen ligt in belangrijke mate in de handen van enerzijds de sociale partners en anderzijds de openbare werkgevers. Zonder hen kan er namelijk geen sprake zijn van een doeltreffend marktbeleid. De Equality Summit gaf hen dan ook de gelegenheid om hun rol opnieuw te bekijken en bij te sturen.

Aanbevelingen

Een belangrijk debat over de rol van de sociale partners vond plaats op het einde van de conferentie. Daaruit bleek dat het nodig is om in de huidige context van de economische en financiële crisis naar meer gelijkheid en diversiteit te streven op de Europese arbeidsmarkt. Hieronder volgen enkele van hun aanbevelingen om hiertoe bij te dragen:

- » Europa 2020: deze strategie omvat vijf ambitieuze objectieven voor de Europese Unie met betrekking tot werkgelegenheid, innovatie, onderwijs, sociale inclusie en klimaat/energie. Eén van de doelstellingen beoogt een tewerkstellingsgraad van 75% tegen 2020. Volgens het panel kan dit percentage slechts bereikt worden indien er een klemtoon komt te liggen op gelijkheid op de arbeidsmarkt. De nati-

De Equality Summit had als doel te onderzoeken welke concrete verwezenlijkingen de antidiscriminatie-richtlijnen hebben voortgebracht.

111 Richtlijn 2000/78/EG van de Europese Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in werkgelegenheid en beroep.

112 Richtlijn 2000/43/EG van de Europese Raad van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming.

onale hervormingsprogramma's van de lidstaten, die zullen worden aangenomen in het kader van de Europa 2020-Strategie, dienen een hoofdstuk aan gelijkheid en diversiteit op de arbeidsmarkt te wijden.

- » Goedkeuring van het voorstel voor een goederen- en dienstenrichtlijn: dit ontwerp voor een richtlijn betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht godsdienst of levensbeschouwing, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid heeft als doel om het bestaande Europese wettelijke kader te vervolledigen. Dat verbiedt tot-nogtoe immers enkel discriminatie op de werkvloer op basis van deze vier beschermde criteria. De nieuwe richtlijn wil discriminatie verbieden in de toegang tot en het aanbieden van 'goederen en diensten'.¹¹³
- » Verdere implementatie van de Kader- en Rasrichtlijn: nationale antidiscriminatie-instellingen, zoals

113 Zie ook de derde rubriek van dit dossier: Stand van zaken ontwerp-richtlijn 'goederen en diensten'.

het Centrum, hebben het vaak moeilijk om onafhankelijk en efficiënt te werken. Het panel dringt bijgevolg aan op de ontwikkeling van standaardregels die elke Europese lidstaat dient te volgen bij de oprichting en de werking van een dergelijke instelling. Bovendien kampen deze instellingen met het probleem van onderrapportage. Het is noodzakelijk om dit probleem onder de aandacht te brengen. Sociale partners en openbare werkgevers kunnen hierin een cruciale rol spelen.

- » Verdere implementatie van het "Inclusive Labour Market Agreement": in het kader van de Europa 2020-Strategie sloten de Europese sociale partners een gezamenlijke overeenkomst voor een inclusieve arbeidsmarkt. De overeenkomst formuleert enkele uitdagingen en acties om minder bevoorrechte groepen te helpen bij het vinden en behouden van werk. Het panel benadrukte dat het belangrijk zal zijn om de overeenkomst op alle niveaus in de praktijk om te zetten – nationaal, regionaal en op de werkvloer – en om alle actoren te betrekken bij deze implementatie.

2. Expert Conference on European Integration Modules

In zijn hoedanigheid van Nationaal Contactpunt voor Integratie (NCPI) heeft het Centrum in het kader van het Belgisch Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie ingezet op de organisatie van een Expert Conference on European Integration Modules (15-16 december 2010).

De Europese integratiemodules helpen de lidstaten om hun beleid inzake integratie in hun specifieke nationale context vorm te geven.

Deze conferentie – die werd voorbereid in samenwerking met de Belgische regionale overheden – heeft zich tot

doel gesteld een substantiële bijdrage te leveren aan het project van de Europese Commissie inzake ontwikkeling van drie Europese integratiemodules. De conferentie heeft zich in het bijzonder gebogen op het scherperstellen van de gebruikte terminologie en op eensgezindheid omtrent het begrip van het concept module. Ook de uitwisseling van inspirerende praktijken en beleidskeuzes kreeg een ruime plaats toebedeeld.

Europese integratiemodules: context

Het idee om Europese integratiemodules te ontwikkelen werd voor het eerst geopperd tijdens de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken (Raad van de EU) van 12-13 juni 2007. De Nationale Contactpunten Integratie werden hierbij uitgenodigd om – met de steun van de Europese Commissie – de toegevoegde waarde van gemeenschappelijke Europese modules op basis van nationale ervaringen te onderzoeken. Deze uitnodiging werd herhaald in het Stockholm Programma van 2009. De Raad van de EU nodigde de Europese Commissie uit de lidstaten te ondersteunen in hun inspanningen om gemeenschappelijke modules voor de vormgeving van het integratieproces te identificeren. Tijdens de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken van 3-4 juni 2010 werd het belang van Europese modules opnieuw in de verf gezet. Er werd voorgesteld om een module voor elk van volgende domeinen te ontwikkelen:

1. taalverwerving en maatschappelijke oriëntatie;
2. verhoogde betrokkenheid van de ontvangende samenleving;

3. actieve maatschappelijke participatie.

Europese Integratiemodules: het concept

Europese modules kunnen gezien worden als een standaard concept rond een specifiek onderwerp. Elke module bestaat uit een aantal bouwstenen of componenten waaruit lidstaten kunnen putten om initiatieven en beleid inzake integratie in hun specifieke nationale context vorm te geven. Integratiemodules zijn erop gericht de bestaande kennis te systematiseren en naar een hoger niveau te tillen. Op basis van eerdere initiatieven als de *Common Basic Principles* en de *European Handbooks on Integration* willen de modules bijdragen tot gedeelde kennis en actie in de Europese Unie.

Het vertrekpunt voor deze oefening is de gedeelde kennis van waardevolle integratiepraktijken. Europese modules zullen daarom gerichte, gedetailleerde, praktische en niet-bindende richtlijnen aan de lidstaten verschaffen. Dit moet het mogelijk maken om – als antwoord op bestaande uitdagingen – relevante nationale, regionale of lokale praktijken en beleid te implementeren. Ook moeten de modules kwaliteitsstandaarden verschaffen en inspiratie bieden voor indicatoren en doelstellingen om de impact ervan te meten.

Europese Integratiemodules zouden aldus omschreven kunnen worden als gevestigde maar flexibele referentiepunten die aanpasbaar zijn aan de individuele noden en uitdagingen van lidstaten. Concreet wenst de Commissie tegen 2012 een aantal uitgewerkte Integratiemodules aan te kunnen bieden aan de lidstaten.

Doel van de conferentie onder Belgisch Voorzitterschap

De “*Expert Conference on European Integration Modules*” heeft zich als doel gesteld om een eerste conceptuele input rond het begrip module aan te leveren. Daar waar het project van de Europese Commissie focust op de inhoud van de betreffende modules, heeft de conferentie van het Belgisch Voorzitterschap het concept en het mogelijke gebruik van Integratiemodules centraal gesteld. Door middel van een zorgvuldig voorbereid programma heeft de conferentie de eerste aanzetten gegeven tot verduidelijking van het concept, de definitie en de te hanteren terminologie.

De ‘*concept paper*’ die op verzoek van het Belgisch Voorzitterschap werd opgesteld (*Integration Modules: New Tools for European Co-operation*) heeft een werkdefinitie voor de debatten van de conferentie

voorgesteld. De dimensies die vervat zitten in de Integratiemodules zijn:

- 1) een verduidelijking van de reikwijdte;
- 2) een beschrijving van de inhoud;
- 3) advies voor implementatie en gebruik. De reikwijdte en het gebruik van de Integratiemodules zijn in het bijzonder belicht tijdens de conferentie.

Opvolging van de werkzaamheden onder Belgisch Voorzitterschap

Bij wijze van conclusie werden een aantal vragen geformuleerd omtrent het concept, het uitwerkingsproces, de doelgroepen en het gebruik van de beoogde modules. De resultaten van de werkzaamheden zijn in de lente van 2011 opgelijst in een conferentieverlag.¹¹⁴ In de eerste plaats beaamt dit verslag bij te dragen tot het overleg rond de conceptuele component in het voorstel tot Europese Integratiemodules van de Europese Commissie. Verder zullen de conclusies ter opvolging worden voorgelegd aan het Hongaarse Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie (januari-juni 2011). Tot slot zullen de conclusies ter discussie worden voorgelegd aan het Europees Integratie Forum waarin Europese actoren van het maatschappelijk middenveld zetelen.

114 Dit verslag kan u terugvinden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek ‘Publicaties’.

3. Stand van zaken ontwerprichtlijn ‘goederen en diensten’

Op 2 juli 2008 keurde de Europese Commissie een ontwerprichtlijn goed over de invoering van het beginsel van gelijke behandeling tussen personen zonder onderscheid op basis van geloof, levensbeschouwing, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid. Het ontwerp wil een aanvulling zijn op het bestaande gemeenschappelijke juridische kader dat enkel op het vlak van werkgelegenheid discriminatie verbiedt op grond van deze vier beschermde criteria. De nieuwe richtlijn breidt de toepassingsfeer uit tot sociale bescherming (met inbegrip van sociale zekerheid en gezondheidszorg), onderwijs en de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten die publiek beschikbaar zijn, zoals bijvoorbeeld huisvesting.

Het Centrum was vanaf het begin betrokken bij de werkzaamheden van de werkgroep ‘sociale kwesties’

Het Belgisch Voorzitterschap stelde zich tot doel om twee thema's die heel wat vragen oproepen te ontmijnen: financiële dienstverlening en huisvesting

van de Raad van de Europese Unie. Die werkgroep analyseert de ontwerprichtlijn en probeert een akkoord te vinden over een tekst die vervolgens kan worden voorgelegd aan het Europese Parlement. De lidstaten hebben echter nog geen akkoord gevonden omdat sommige

bepalingen van de ontwerprichtlijn een financiële weerslag hebben.

Daarom stelde het Belgisch Voorzitterschap zich niet tot doel om een algemene consensus over de tekst te bereiken, maar focuste het op twee thema's die heel wat vragen oproepen: financiële dienstverlening en huisvesting.

Het Belgisch Voorzitterschap bezorgde de lidstaten een vragenlijst om een beter zicht te krijgen op de huidige wetgeving in de verschillende landen en op de concrete elementen die verklaren waarom sommige landen zich terughoudend opstellen. De vragenlijst zorgde er ook voor dat de landen werden betrokken bij het opstellen van de tekst door hen suggesties te vragen voor aanpassingen of verbeteringen. Deze aanpak zette de lidstaten ook aan om zich te buigen over een aantal problematische kwesties zoals de begrippen ‘redelijke aanpassingen’ en ‘toegankelijkheid’ via het thema ‘huisvesting’.

Deze strategie leidde er uiteindelijk toe dat de tekst werd bijgestuurd in de lijn van de aanbevelingen die het Centrum had geformuleerd. Zo legt de nieuwe tekst voor aanbieders van financiële diensten de verplichting op om een verschil in behandeling op basis van leeftijd of van een handicap geval per geval te motiveren. Hoewel deze bepaling niet echt leidt tot een systeem dat gegarandeerd betrouwbare en transparante gegevens oplevert, vormt ze toch een extra element om na te gaan of een handicap al dan niet een ‘bepalende factor’ is om een risico te beoordelen.

Voorts werd op het vlak van huisvesting de toepassingsfeer van de richtlijn uitgebreid. De richtlijn is niet langer enkel van toepassing op huisvesting in het kader van een commerciële of beroepsmatige activiteit, maar op elke dienstverlening in het kader van huisvesting die buiten de privé- of familiekring wordt aangeboden.

Tot slot is er inzake huisvesting nog een nieuwe bepaling die als volgt luidt: eigenaars zijn niet verplicht om de kosten voor redelijke aanpassingen op zich te nemen als het gaat om ‘structurele aanpassingen’, maar ze zijn wel verplicht om ermee in te stemmen als de persoon in kwestie ze zelf financiert, of de financiering ervan regelt via een subsidie.

HOOFDSTUK IV: **RECHTSPRAAK**

I. OVERZICHT VAN DE RECHTSPRAAK

Hier ziet u enkel een bondig overzicht van alle rechtspraak omtrent discriminatie en diversiteit van het jaar 2010. U kan meer uitgebreide informatie vinden over de arresten die specifiek het Centrum aanbelangen op de

website van het Centrum: www.diversiteit.be, rubriek 'Wetgeving & Rechtspraak'.

Overigens kan u alle volledige arresten terugvinden op de websites van de betrokken hoven en rechtbanken.

1.1. Europees Hof van Justitie

De arresten van het Hof kunnen geraadpleegd worden op de website <http://curia.europa.eu>.

Datum	Code	Vragende partij	Criterium	Domein	Onderwerp	Uitspraak
08/07/2010	C-246/09	Susanne Bulicke	Leeftijd	Arbeid	Standstill-beginsel.	Geen schending artikel 8 en 9 richtlijn 2000/78
12/10/2010	C-45/09	Gisela Rosenblatt	Leeftijd	Arbeid	Beëindiging arbeids-overeenkomst wegens bereiken van pensioenleeftijd.	Geen schending artikel 6, lid 1 richtlijn 2000/78
12/10/2010	C-499/08	Ingeniorforeningen i Danmark	Leeftijd	Arbeid	Niet-betaling van ontslagvergoeding aan werknemers die in aanmerking komen voor pensioen.	Schending artikel 2 en 6, lid 1 richtlijn 2000/78
18/11/2010	C-250/09 en C-268/09	Vasil Ivanov Georgiev	Leeftijd	Arbeid	Ambtshalve pensionering.	Geen schending artikel 6, lid 1 richtlijn 2000/78

1.2. Europees Hof voor de Rechten van de Mens

De arresten van het Hof kunnen geraadpleegd worden op de website www.echr.coe.int.

Datum	Partijen	Criterium	Onderwerp	Uitspraak
12/01/2010	Grieks Katholieke Parochie Sambata Bihor tegen Roemenië	Geloof of levensbeschouwing	Toegang tot het gerecht	Schending van artikel 6, artikel 14 in samenhang met artikel 14 E.V.R.M.
02/03/2010	Kozak tegen Polen	Seksuele geaardheid	Overdracht huur	Schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.
16/03/2010	Orsus en anderen tegen Kroatië	'Raciale' criteria	Onderwijs	Schending artikel 6 § 1, artikel 14 in samenhang met artikel 2, Eerste Protocol E.V.R.M.
25/03/2010	Paraskeva Todorova tegen Bulgarije	'Raciale' criteria	Motivering gerechtelijke uitspraak	Schending van artikel 14 in samenhang met artikel 6 § 1 E.V.R.M.
10/06/2010	Schwizgebel tegen Zwitserland	Leeftijd	Adoptie	Geen schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.

15/06/2010	Grzelak tegen Polen	Geloof of levensbeschouwing	Onderwijs	Schending van artikel 14 in samenhang met artikel 9 E.V.R.M.
24/06/2010	Schalk en Kopf tegen Oostenrijk	Seksuele geaardheid	Recht op huwelijk	Geen schending van artikel 12, artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.
22/07/2010	P.B. en J.S. tegen Oostenrijk	Seksuele geaardheid	Verzekeringen	Geen schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.
27/07/2010	Aksu tegen Turkije	'Raciale' criteria	Gebruik van stereotiep imago in publicaties	Geen schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.
21/09/2010	Santos Couto tegen Portugal	Seksuele geaardheid	Strafrechterlijke veroordeling	Geen schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.
07/10/2010	Konstantin Markin tegen Rusland	Geslacht	Weigering ouderschapsverlof	Schending van artikel 14 in samenhang met artikel 8 E.V.R.M.
21/10/2010	Alekseyev tegen Rusland	Seksuele geaardheid	Verbod betoging	Schending van artikelen 11, 13 en 14 E.V.R.M.
02/11/2010	Serife Yigit tegen Turkije	Geloof of levensbeschouwing	Godsdienstig huwelijk	Geen schending van artikel 14 E.V.R.M. in samenhang met artikel 1, Eerste Protocol, noch van artikel 8 E.V.R.M.
14/12/2010	Mizigarova tegen Slowakije	'Raciale' criteria	Onderzoek naar racistisch motief in het kader van gerechtelijk onderzoek	Geen schending van artikel 14 in samenhang met artikel 2, wel schending van artikel 2 E.V.R.M.
14/12/2010	Milanovic tegen Servië	Geloof of levensbeschouwing	Onmenselijke behandeling	Schending van artikel 3 en van artikel 3 in samenhang met artikel 14 E.V.R.M.
14/12/2010	O'Donoghue en anderen tegen Verenigd Koninkrijk	Geloof of levensbeschouwing	Strijd tegen schijnhuwelijk	Schending van artikel 12 en 14 in samenhang met 9 en 12 E.V.R.M.

1.3. Grondwettelijk Hof

De arresten van het Grondwettelijk Hof kunnen geraadpleegd worden op de website www.const-court.be.

Datum	Arrest Nr.	Betrokkenen	Criterium	Onderwerp	Uitspraak
22/04/2010	35/2010	CNE en anderen	Syndicale overtuiging	Toevoegen criterium aan decreet Waals Gewest van 19 maart 2009.	Gedeeltelijke vernietiging van het decreet.
16/09/2010	104/2010	Prejudiciële vragen Hof van beroep Brussel	Seksuele geaardheid	Artikel 353-2, § 2, van het Burgerlijk Wetboek: Adoptie van het kind van de partner van hetzelfde geslacht.	Schending artikel 10 en 11 Grondwet.

1.4. Hof van Cassatie

Datum	Criterium	Betreft	Uitspraak
15/10/2010	'Raciaal'	Beslissing Hof van beroep, Antwerpen, 25/02/2009	Arrest van het Hof van beroep bevestigd.

1.5. Raad van State

De rechtspraak van de Raad van State inzake de veruiterlijking van godsdienstige overtuigingen in het kader van schoolreglementen, is terug te vinden op de website www.diversiteit.be/veruiterlijkingen.

Aan de hand van de gegevens opgenomen in die tekst kunnen de volledige arresten geraadpleegd worden op de website van de Raad van State: www.raadvst-consetat.be

1.6. Andere hoven en rechtbanken

Datum	Rechtbank	Criterium	Onderwerp	Uitspraak
11/01/2010	Corr. rb. Aarlen	Seksuele geaardheid	Zonder provocatie richt een man homofobe bedreigingen tot twee andere mannen.	Bevestiging van verstekvonnis.
26/02/2010	Rb. van eerste aanleg Dendermonde	'Raciale' criteria	Na een discussie met burens brengt een vrouw racistische beledigingen aan in de trappenhal van een appartementsgebouw.	Veroordeeld voor diverse inbreuken ten aanzien van de Antiracismewet.
02/03/2010	Arbeidsrb. Antwerpen	Handicap / huidige gezondheidstoestand	Een havenarbeidster wordt medisch gezien niet geschikt verklaard door de externe dienst voor preventie en bescherming op het werk, om over te stappen naar een andere functie.	De vordering van de havenarbeidster wordt verworpen voor beide discriminatiegronden. De zaak is op het moment van schrijven hangende in beroep.
10/03/2010	Hof van beroep Bergen	Geloof of levensbeschouwing	Verbod op het dragen van een hoofddoek, binnen het officieel onderwijs.	De wiskundeleerkracht mag lesgeven met haar hoofddoek.
17/03/2010	Arbeidshof Antwerpen	'Raciale' criteria	Een opvangcentrum voor asielzoekers deelt folders uit voor een opendeurdag. Een man voorziet de folder van racistische commentaar en faxt hem, vanuit het bedrijf waar hij werkzaam is, ongeadresseerd terug. Hij wordt ontslagen.	Het Hof meent dat het ontslag om dringende redenen gerechtvaardigd was.
24/03/2010	Corr. rb. Leuven	'Raciale' criteria	Bij een woordenwisseling aan de kassa van een grootwarenhuis begint een vrouw racistische beledigingen te uiten ten aanzien van een andere klant. Het slachtoffer krijgt ook nog winkelwaar naar het hoofd geslingerd.	De vrouw wordt veroordeeld voor slagen en verwondingen met verzwarende omstandigheid: verwerpelijke beweegredenen.

27/04/2010	Arbeidsrb. Antwerpen	Geloof of levensbeschouwing	Een receptioniste wordt ontslagen omdat ze een hoofddoek draagt.	De rechtbank oordeelt dat het ontslag gerechtvaardigd is. Het Centrum gaat in beroep.
11/05/2010	Corr. rb. Doornik	Fysieke eigenschap	Een persoon krijgt, omwille van zijn ros haar, slagen en verwondingen.	Beklaagde wordt schuldig verklaard voor slagen en verwondingen met verzwarende omstandigheid (verwerpelijke beweegreden) en moet een boete betalen.
26/05/2010	Rb. van eerste aanleg Hoei	Gezondheidstoestand	Een kankerpatiënte heeft ingevolge haar behandeling te kampen met kaalheid en draagt daarom een hoofddoek. Samen met haar gezin gaat het slachtoffer uit eten. De dienstster wijst er op dat hoofddeksels niet toegelaten zijn.	De rechter kent haar vordering tot staking toe op grond van discriminatie omwille van gezondheidstoestand. In beroep wordt op 23 januari 2011 deze beslissing echter omgekeerd. Het Centrum onderneemt verdere stappen.
02/06/2010	Hof van beroep Brussel	'Raciale' criteria	De correctionele rechtbank van Brussel heeft een persoon vrijgesproken van racistische beledigingen.	De uitspraak wordt in beroep bevestigd.
15/06/2010	Arbeidshof Brussel	Burgerlijke staat + leeftijd	Een gepensioneerde ex-werknemer beklagt zich over het feit dat alleenstaanden een lager pensioen ontvangen dan samenwonenden.	Beslissing is uitgesteld.
15/06/2010	Arbeidsrb. Antwerpen	Handicap / huidige gezondheidstoestand	Gelijkaardig aan zaak van 02/03/2010: Een havenarbeidster wordt medisch gezien niet geschikt verklaard door de externe dienst voor preventie en bescherming op het werk, om over te stappen naar een andere functie.	De vordering van de havenarbeidster wordt verworpen voor beide discriminatiegronden. De zaak is op het moment van schrijven hangende in beroep.
23/06/2010	Corr. rb. Antwerpen	'Raciale' criteria	Een makelaar weigert een kandidaat-huurster enkel omwille van haar afkomst en laat dit schriftelijk in duidelijke bewoordingen verstaan.	De correctionele rechtbank straft hem met een werkstraf.
28/06/2010	Arbeidsrb. Turnhout	Leeftijd	Een oudere kandidaat vermoedt dat zijn leeftijd de reden was waarvoor hij niet werd geselecteerd.	De rechter oordeelt dat er geen discriminatie op basis van leeftijd was.
30/06/2010	Hof van beroep Bergen	Antisemitisme	Tijdens de eedaflegging voor de gemeenteraad maakt een verkozen een Hitler-groet.	Bevestiging veroordeling Correctionele rb. Charleroi van 15/06/2009. Voorziening in Cassatie verworpen op 1/12/2010.
08/09/2010	Corr. rb. Leuven	/	Een vreemdeling wordt op de trein beboet omdat hij geen vervoersbewijs kan voorleggen. Hij scheldt de controleur de huid vol en beschuldigt haar van racisme.	Veroordeeld bij verstek voor smaad.
14/09/2010	Hof van beroep Brussel	Leeftijd	Bij vonnis van de Rb. van Koophandel (07/09/2005) wordt een verzekeringsmaatschappij veroordeeld tot stopzetting van discriminatoire premieverhogingen van hun hospitalisatiepolis.	Het Hof van beroep hervormt deze uitspraak in het voordeel van de verzekeraar. Er werd een voorziening in Cassatie ingesteld.
15/09/2010	Hof van beroep Brussel	Antisemitisme	Tijdens een tv-uitzending wordt de Holocaust in twijfel getrokken. De Corr. Rb. Brussel sprak een veroordeling uit op 12/12/2008.	Gelet op de duur van de procedure wordt de strafmaat herleid.
20/09/2010	Arbeidsrb. Gent	Leeftijd	Een man wordt ontslagen zodat de werkgever een beroep kan doen op personeel dat jonger is en aanspraak kan maken op financieel gunstige tewerkstellingsprogramma's.	De stakingsvordering wordt toegekend.

28/09/2010	Arbeidsrb. Antwerpen	Leeftijd	Een kledingketen stelt in haar advertentie strenge eisen inzake leeftijd bij de aanwerving van personeel.	De vordering van het Centrum wordt onontvankelijk verklaard bij gebrek aan toestemming van een individueel slachtoffer. Hoger beroep is hangende.
29/09/2010	Rb. van Koop- handel Gent	Handicap	Een dove persoon wordt geweigerd om deel te nemen aan een groepsreis tenzij hij zelf een gebarentolk laat meereizen op zijn kosten.	De rechter beveelt de stakingsvordering.
07/10/2010	Corr. rb. Charleroi	Handicap	Een persoon met een lichte mentale handicap wordt bestolen, gefolterd en verkracht.	De beklaagden worden veroordeeld tot een celstraf van acht jaar en een boete.
18/10/2010	Corr. rb. Antwerpen	'Raciale' criteria	Een sympathisant van Blood and Honour pleegt, uit racistische beweegredenen, geweld daden tegen een persoon van Indische afkomst.	De beklaagde moet een gevangenisstraf van zes maanden uitzitten.
04/11/2010	Corr. rb. Brugge	'Raciale' criteria	Slagen en verwondingen in het uitgaansleven. Eén van de slachtoffers heeft een donkere huidskleur.	Verstekvonnis.
16/12/2010	Arbeidsrb. Brussel	Afkomst	Een bediende, geslaagd in de opgelegde proeven, vermoedt discriminatie bij het toekennen van de arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur.	Stakingsvordering wordt uitgesproken en het slachtoffer krijgt een vergoeding van zes maanden loon.

2. GERECHTELIJKE STAPPEN VAN HET CENTRUM

In 2010 besliste het Centrum in 16 dossiers om naar de rechtbank te stappen. Het betrof 8 civiele procedures en 8 strafzaken.¹¹⁵ Dit is ongeveer een status quo met 2009 (19).

Burgerrechtelijke procedures (stand van zaken eind februari 2011):

- » 4 dossiers ‘handicap’:
  - › werk: vordering tot staking tegen de weigering om redelijke aanpassingen te treffen in de arbeidssfeer; *dading*;
  - › werk: tussenkost in graad van beroep in een zaak betreffende medische selectiecriteria bij aanwerving (diabetes); *afgewezen in eerste aanleg (Arbrb. Antwerpen, 2/3/2010), hangend*;
  - › goederen en diensten / huisvesting: vordering tegen een weigering van de vergadering van mede-eigenaars om redelijke aanpassingen toe te laten bij huur-verhuur (handicap); *hangend*;
  - › goederen en diensten / andere: vordering tot staking tegen de weigering van een reisbureau om een dove man mee te nemen op een groepsreis naar het buitenland; *veroordeling in eerste aanleg (Rb. Kh. Gent, 29/09/2010); bevestigd in beroep (HvB Gent, 20/01/2011)*;
- » 2 ‘raciale’ dossiers:
  - › werk: vordering tegen racistische pesterijen en ontslag; *hangend*;
  - › werk: vordering tot staking tegen de vermelding van huidskleur in de dossiers van kandidaat-werknemers; *hangend*;
- » 1 dossier ‘geloof of levensbeschouwing’:
  - › werk: hoger beroep in een zaak betreffende het ontslag door een commerciële onderneming van een werknemster met een hoofddoek; *afgewezen in eerste aanleg (Arbrb. Antwerpen 27/04/2010); hangend*;
- » 1 dossier ‘vermogen’ (ook indirect ‘handicap’)
  - › goederen en diensten / huisvesting: vordering tot

staking tegen een weigering om te verhuren aan personen met een vervangingsinkomen; *hangend*.

Strafrechtelijke procedures (stand van zaken eind februari 2011):

- » 4 ‘raciale’ dossiers
  - › 2 klachten met burgerlijke partijstelling in zaken van aanzetten tot haat, discriminatie of geweld; *hangend*;
  - › klacht met burgerlijke partijstelling in zaak van slagen en verwondingen met verwerpelijk motief door sympathisanten van Blood & Honour; *veroordeling in eerste aanleg (Corr. Rb. Antwerpen, 18/10/2010)*;
  - › burgerlijke partijstelling na dagvaarding door het parket in een zaak van ‘raciale’ discriminatie bij huur-verhuur; *hangend*;
- » 2 dossiers ‘geloof of levensbeschouwing’:
  - › burgerlijke partijstelling na dagvaarding door het parket in een zaak van slagen en verwondingen met verwerpelijk motief; *hangend*;
  - › klacht met burgerlijke partijstelling naar aanleiding van een hardhandig optreden van de politie in een gevangenis; *hangend*;
- » 1 dossier ‘handicap’
  - › klacht met burgerlijke partijstelling in een zaak van slagen en verwondingen met verwerpelijk motief; *hangend*;
- » 1 dossier ‘seksuele geaardheid’:
  - › klacht met burgerlijke partijstelling in een zaak van slagen en verwondingen met verwerpelijk motief; *hangend*.

Verder diende het Centrum in 2010 voor 32 dossiers een eenvoudige klacht in bij het parket, waarbij gevraagd werd om aandacht te besteden aan een mogelijke inbreuk op de Antiracisme- of Antidiscriminatie-wet. In de helft van de gevallen ging het over slagen en verwondingen met verwerpelijk motief (14 racisme, 2 homofobie). Daarnaast betrof het dossiers inzake aanzetten tot haat, discriminatie of geweld (2 in verband met de godsdienst of levensbeschouwing, 1 homo-haat, 1 racisme), racistische belaging (3), beschadiging van onroerende goederen (2), toegang tot dancings (2), discriminatie door politie (2), enz.

115 Sinds de wijziging van de federale Antidiscriminatie- en Antiracismewetten in 2007, zijn deze wetten min of meer op dezelfde leest geschoeid, en is de burgerrechtelijke bescherming van het slachtoffer en de eventuele getuigen versterkt. De strafrechtelijke benadering is vandaag vooral aan de orde voor haatmisdrijven en gevallen waarin aangezet wordt tot haat of geweld. Ingevolge de internationale verplichtingen van België (VN-Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie) voorziet de Antiracismewet in geval van discriminatie in arbeid of goederen en diensten in zowel burger- als strafrechtelijke proceduremogelijkheden.

3. ENKELE OPMERKELIJKE DOSSIERS

Arbeidsrechtbank Antwerpen, 27 april 2010

Een receptioniste vorderde een schadevergoeding na haar ontslag, omdat zij een hoofddoek droeg en zo inging tegen de - aanvankelijk ongeschreven, maar nadien in het arbeidsreglement opgenomen - neutraliteitsverplichting. Het Centrum kwam tussen in deze procedure. De rechtbank oordeelde dat het beschermd criterium 'geloof' in de Antidiscriminatiewet geen betrekking heeft op de veruiterlijking van een geloof en dat er dus geen sprake is van een direct onderscheid. Het verbod tot het dragen van zichtbaar politiek, filosofisch of religieus kenmerkende tekens is wel een indirect onderscheid op grond van geloof. Volgens de rechtbank is dit indirecte onderscheid echter objectief en redelijk gerechtvaardigd vanuit de bekommernis om een harmonieuze samenwerking en samenleving tussen de werknemers onderling en tussen de werknemers en het cliënteel te bevorderen en vrijwaren.

Het Centrum meent echter dat het criterium 'geloof' ook uiterlijke tekenen en praktijken van geloofsbeleving beschermt en dat er sprake is van een direct onderscheid. Het nastreven van 'levensbeschouwelijke neutraliteit' overstijgt bovendien bedrijfseconomische doelstellingen. Commerciële ondernemingen hebben dan ook geen legitieme basis om het grondrecht op vrije meningsuiting en geloofsbeleving op principiële en absolute wijze te beperken. Bovendien is een algemeen geldend verbod disproportioneel, aangezien men de noodzaak aan een verbod functie per functie moet beoordelen.

Het Centrum tekende daarom hoger beroep aan en verzocht het Arbeidshof om, mocht dit op bepaalde punten nodig zijn, een prejudiciële vraag te stellen aan het Hof van Justitie van de EU en/of het Grondwettelijk Hof. Naar verwachting zal er omstreeks oktober 2011 een prejudiciële vraag gesteld worden of een uitspraak volgen over de vraag óf commerciële ondernemingen een levensbeschouwelijk neutraliteitsbeleid mogen voeren, en zo ja, aan welke voorwaarden dit dient te voldoen.

Rechtbank van eerste aanleg Hoi, 26 mei 2010

Een vrouw met hoofddoek werd geweigerd aan de ingang van een bowlingzaak. De reden hiervoor is dat het huisreglement alle hoofddeksels verbiedt vanwege veiligheidsredenen. Nadat verzoening onmogelijk bleek, spanden het Centrum en het slachtoffer een rechtszaak aan omdat het huisreglement mogelijk een indirecte discriminatie uitmaakte op basis van geloof of levensbeschouwing alsook op basis van gezond-

heidstoestand. Het kan namelijk mensen benadelen die de islamitische hoofddoek wensen te dragen of mensen die omwille van ziekte een hoofddeksel dragen (bijvoorbeeld om de effecten van chemotherapie te verbergen – wat in deze zaak het geval was). De rechter volgde de redenering van het Centrum en oordeelde dat het verbod op alle hoofddeksels niet passend en noodzakelijk was om de veiligheid te garanderen.

Op 22 februari 2011 sprak het Luikse Hof van beroep echter een tegengesteld arrest uit. Het argumenteerde dat kledijvoorschriften niet werden opgenomen in de Antidiscriminatiewet. Het Centrum betwist de redenering van het Hof van beroep en gaat in cassatie.

Correctionele rechtbank Antwerpen, 23 juni 2010

De correctionele rechtbank van Antwerpen bevestigde de bestaande rechtspraak door een makelaar te straffen die inging op een vraag om te discrimineren. De rechtbank veroordeelde een vastgoedmakelaar die had geweigerd om een flat te verhuren aan een Belg van buitenlandse afkomst. Hij haalde als reden aan dat *"de burens geen vreemdelingen in het gebouw wilden"*. Hij rechtvaardigde zijn gedrag door in te roepen dat hij slechts een tussenpersoon was die rekening moest houden met de wensen van de burens. Deze uitspraak maakt duidelijk dat een vastgoedmakelaar zich schuldig maakt aan discriminatie als hij op dit soort vragen ingaat. Bovendien verduidelijken de redenen die door de rechtbank werden aangehaald nog beter het verbod op discriminatie in naam van een klant.

Arbeidsrechtbank Gent, 20 september 2010

Een 52-jarige nachtwaker werd door een ziekenhuis ontslagen, omdat zijn werkgever hem wilde vervangen door een laagopgeleide jonge werkzoekende. Hierdoor hoopte hij aanspraak te kunnen maken op een werkgelegenheidsbevorderende subsidiemaatregel uit het Generatiepact. De rechtbank stelde vast dat de subsidieregeling enkel gold voor bijkomende aanwervingen en niet voor de vervanging van personeel dat nog in dienst is. Een werkgever kan geen financiële overwegingen inroepen om oudere werknemers te ontslaan omwille van hun leeftijd. De rechtbank stelde leeftijdsdiscriminatie vast en kende de ontslagen nachtwaker een bijkomende schadevergoeding van zes maanden brutoloon toe. Deze zaak was voor het Centrum van groot belang aangezien het de allereerste keer was dat het Centrum in rechte optrad voor een zaak omtrent leeftijdsdiscriminatie.

Arbeidsrechtbank Antwerpen, 28 september 2010

Een 49-jarige werkzoekende, die verder anoniem wenste te blijven met het oog op eventuele toekomstige sollicitaties, meldde aan het Centrum dat een winkelketen expliciete minimum- en maximumleeftijden hanteerde bij aanwervingen. Het ging om vacatures voor diverse functies zoals winkelbediende, magazijnmedewerkers, regiomanagers, hoofd financiële administratie, enz. De arbeidsrechtbank deed echter geen uitspraak over het leeftijds onderscheid, maar wees de vordering van het Centrum als onontvankelijk af. Volgens de rechtbank moest het Centrum de toestemming kunnen voorleggen van het 'geïdentificeerde' individuele slachtoffer.

Het Centrum tekende hoger beroep aan aangezien het hier om discriminatie gaat van een hele leeftijdscategorie van werkzoekenden. Het is vaststaande rechtspraak dat het eigen vorderingsrecht van het Centrum bij groepsdiscriminaties niet afhankelijk is van de toestemming van één van de mogelijke slachtoffers uit deze groep. Het Centrum gaat ervan uit dat het bij groepsdiscriminaties een zelfstandig (collectief) vorderingsrecht heeft en vraagt het Arbeidshof om een uitspraak te doen over het discriminatoire karakter van deze leeftijdsgrenzen.

Rechtbank van Koophandel Gent, 29 september 2010

Een dove man die gewoon is om zelfstandig te reizen, wilde zich inschrijven voor een groepsreis naar Jordanië. Vanuit de opvatting dat men zijn veiligheid niet zou kunnen garanderen, wilde het reisbureau de man enkel inschrijven als die op eigen kosten voorzag in een begeleider.

Enkele eenvoudige aanpassingen zoals het gebruik van een blocnote en sms om afspraken door te geven, waren nochtans voldoende om de man aan de groepsreis te laten deelnemen. De eis van het reisbureau om een afzonderlijke begeleider in te schakelen, en dan nog op kosten van de dove man zelf, was volkomen overbodig.

Na vergeefse bemiddelingspogingen besliste het Centrum om naar de rechter te stappen. Die volgde het Centrum en oordeelde dat het reisbureau zich schuldig had gemaakt aan discriminatie door de man niet in te schrijven en door te weigeren om voor hem redelijke aanpassingen te voorzien. Het Hof van beroep van Gent heeft op 20 januari 2011 de uitspraak van de rechter in eerste aanleg bevestigd.

HOOFDSTUK V: AANBEVELINGEN

Alle aanbevelingen kan u terugvinden op de website van het Centrum: www.diversiteit.be.

Sommige aanbevelingen komen ook aan bod in een ander deel van dit jaarverslag. Dit wordt dan in een voetnoot vermeld.

Sleutelwoord	Onderwerp
Sociale Inspectie ¹	Aanpassen van de respectievelijke inspectiedecreten, zodat de onderzoeksverslagen van de sociale inspectiediensten systematisch aan het Centrum worden overgemaakt.
Inter-Professioneel Akkoord 2011-2012 ²	Uitwerking van een gedragscode die bij CAO nr. 95 werd toegevoegd om alle discriminaties gedurende alle fases van de arbeidsrelatie te voorkomen.
Raad van de Europese Unie ³	Voorstel voor een richtlijn van de Raad betreffende de uitvoering van het principe van gelijke behandeling met betrekking tot goederen en diensten: harmonisatie van de principes en definities in het voorstel voor een richtlijn afstemmen met het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.
Interimwerk ⁴	Aanbeveling met betrekking tot de bestrijding van arbeidsgerelateerde discriminatie in de uitzendsector.
Openbaar vervoer	Aanbevelingen gericht tot het Waals Gewest in het kader van het beheerscontract 2011-2015 met de TEC betreffende de toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor personen met beperkte mobiliteit.
Schoolvervoer	Aanbeveling betreffende de organisatie en omstandigheden van het schoolvervoer voor kinderen en jongeren met een handicap binnen de Franse Gemeenschap.
Onderwijspersoneel met een handicap	Aanbeveling betreffende bepaalde redelijke aanpassingen voor onderwijspersoneel van de Franse Gemeenschap met een handicap.

1 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 1 Werk – Aanbevelingen & perspectieven.

2 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 1 Werk – Aanbevelingen & perspectieven.

3 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 5.3. Stand van zaken ontwerprichtlijn 'goederen en diensten'.

4 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 1 Werk – Discriminatie van uitzendkrachten: nood aan dwingende gedragsnormen.

HOOFDSTUK VI: HET CENTRUM NETWERKT

I. NATIONAAL

1.1. Meldpunten in Vlaanderen

Inleiding

In 2010 werden nieuwe Meldpunten Discriminatie geopend in Aalst, Hasselt en Kortrijk en in Oostende in 2011. Dit brengt het totaal aantal actieve Meldpunten Discriminatie op dertien. Deze Meldpunten houden zich allereerst bezig met het behandelen en registreren van discriminatiemeldingen. Daarnaast doen de Meldpunten aan voorlichting en (lokale) beleidsbeïnvloeding. De Meldpunten trachten de meldingen eerst door bemiddeling op te lossen. Indien deze mogelijkheid ontbreekt of als bemiddeling niet (langer) mogelijk is, dan kan het slachtoffer ondersteuning krijgen om zijn klacht aanhangig te maken. De rol van de Meldpunten bij de bestrijding van discriminatie blijkt essentieel. Niet zelden komen slachtoffers slechts door interventie van de Meldpunten tot het indienen van een klacht. Daarbij wordt niet in eerste instantie het strafrecht benut, hoewel die mogelijkheid openstaat. Op de website van Gelijke Kansen Vlaanderen¹¹⁶ en in de bijlage van dit jaarverslag staan alle adressen en contactgegevens van de Meldpunten.

Het Centrum erkent dat de Meldpunten Discriminatie een belangrijke rol spelen bij de bestrijding van discriminatie. Zij dragen zorg voor slachtofferhulp zoals vastgelegd in de Europese richtlijn tegen rassendiscriminatie. Het Centrum wil zijn expertise en kennis verder ter beschikking stellen van de Vlaamse overheid om de werking en uitbouw van de Meldpunten Discriminatie vlot en kwaliteitsvol te laten verlopen. Daarvoor sloot het Centrum in 2010 een overeenkomst met Gelijke Kansen Vlaanderen rond volgende punten:

Aanbod van vorming

Dossiers van discriminatie zijn niet zelden complex en zéér verscheiden qua thema's. Het Centrum zorgt voor vorming in verband met een eerste analyse en de concrete aanpak van complexe meldingen. Deze methodologische aanpak garandeert meteen ook uniformiteit in de behandeling.

Ondersteuning/helpdeskfunctie voor medewerkers

Elk Meldpunt Discriminatie heeft baat bij een partner die zowel ondersteuning kan geven op het inhoudelijke vlak, als begeleiding bij het werken met het dossierbeheersysteem van het Centrum. Het Centrum

werkt aan gelijkaardige dossiers als de Meldpunten en beschikt over relevante, diepgaande deskundigheid in de materie. Het is bij uitstek geschikt om deze ondersteuning te bieden.

Registratie

De meldingen die bij de Meldpunten terechtkomen, zijn te beschouwen als een indicator voor het voorkomen van discriminatie in Vlaanderen. Daarom is het van belang inzicht te verwerven in de klachtenpatronen. Het gaat om de beantwoording van vragen als: hoeveel meldingen zijn er, nemen zij toe of af en waar gaan de meldingen over? Vanaf het begin is getracht te komen tot een centrale inventarisatie van kerngegevens over meldingen en dossiers bij de Meldpunten, om dergelijke vragen te kunnen beantwoorden. De aansluiting van de Meldpunten op het dossierbeheersysteem van het Centrum laat toe om rapporten op te stellen op zowel het niveau van het meldpunt als voor alle Meldpunten samen.

Inbreng van expertise

Het Centrum heeft een geïnstitutionaliseerde Europese aanwezigheid als Belgisch National Contact Point on Integration (NCPI) en is verankerd in tal van Europese en internationale netwerken.¹¹⁷ Dit zorgt ervoor dat het Centrum uitstekend geplaatst is om alle relevante informatie vanuit Europese en internationale netwerken aan de Vlaamse overheid en de lokale besturen te signaleren en om het Vlaamse antidiscriminatiebeleid te promoten op deze fora.

Daarnaast wordt de expertise van het Centrum gebruikt bij de uitbouw van lokale preventieve acties die via een netwerk tot stand komen, zoals:

- » initiatie en uitbouw van een vierhoeksoverleg (Meldpunt Discriminatie – Centrum – politie – openbaar ministerie) in Mechelen en Leuven;¹¹⁸
- » netwerk in Antwerpen ter bestrijding van discriminatie in de werkgelegenheidssector;
- » verdere ontwikkeling van het horeca-overleg in Leuven.

» [www.gelijkekansen.be/Meldpunten discriminatie/](http://www.gelijkekansen.be/Meldpunten_discriminatie/)

117 Zie ook Hoofdstuk VI, 2. Internationale netwerken.

118 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 4 Hatecrime & hatespeech.

1.2. Samenwerkingsovereenkomsten met het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap

Behandeling van individuele gevallen

In 2010 heeft het Centrum 61 dossiers behandeld over onderwerpen waarvoor de Franse Gemeenschap bevoegd is en 38 dossiers over onderwerpen waarvoor het Waals Gewest bevoegd is.

De criteria die hierbij het vaakst werden ingeroepen, zijn zogenaamd ras, handicap, gezondheidstoestand, geloof en levensbeschouwing. In de Franse Gemeenschap had meer dan de helft van de meldingen met onderwijs te maken. In het Waals Gewest gingen de meeste meldingen over tewerkstelling in overheidsdiensten.

De Franse Gemeenschap heeft een informeel overlegplatform opgericht om een optimale communicatie te waarborgen tussen de verschillende instanties die bevoegd zijn om meldingen over onderwijs te behandelen. In dit overlegorgaan, dat om de drie maanden vergadert, zetelen het Centrum, de Directie Gelijke Kansen van de Franse Gemeenschap, het Instituut voor Gelijke van Vrouwen en Mannen en verschillende diensten van de Franse Gemeenschap (onderwijsinspectie, schoolbemiddeling, de Délégué général aux Droits de l'enfant, enz.).

Vorming, informatie, bewustmaking

De folder 'Discrimination toi-même !' werd bij het begin van het schooljaar 2010 uitgedeeld in alle secundaire scholen van de Franse Gemeenschap en bezorgd aan alle jeugdorganisaties en organisaties voor permanente opvoeding. De folder wil de doelgroep van 12- tot 18-jarigen bewustmaken van de discriminatieproblematiek en hen de nodige informatie verschaffen.¹¹⁹

Er werden infosessies over het antidiscriminatie-decreet gegeven aan de Brusselse en Waalse diensten voor schoolbemiddeling, aan de mobiele onderwijsteams, aan de 'staf' van de onderwijsinspectie (de coördinerende inspecteur-generaal, de inspecteurs-generaal en de inspecteurs belast met de coördinatie) en aan de inspecteurs van de PMS-centra.

Het Waals Gewest werkte voor de horecasector de bewustmakingscampagne 'La discrimination s'arrête ici' uit. In Waalse restaurants en cafés werden place-mats, bierviltjes en Boomerangkaarten met het campagne-logo uitgedeeld.

› www.stop-discrimination.be

Adviezen en aanbevelingen

Het Centrum werkte met de Ombudsdienst van de Franse Gemeenschap en met de AGPE (Administration générale des personnels de l'enseignement - Algemene administratie voor onderwijzend personeel) een aanbeveling uit over de herinschakeling van tijdelijk onderwijzend personeel dat ernstig en langdurig ziek is.

Een aanbeveling over bepaalde vormen van redelijke aanpassingen voor onderwijzend personeel met een handicap in de Franse Gemeenschap en een aanbeveling over de organisatie en de omstandigheden voor schoolvervoer voor kinderen en jongvolwassenen met een handicap in de Franse Gemeenschap en in het Waals Gewest werden aan de bevoegde instanties overgemaakt.

In overleg met organisaties voor personen met een handicap heeft het Centrum ook een aanbeveling geformuleerd over de toegankelijkheid van TEC-bussen voor mensen met een beperkte mobiliteit. Het deed dit in het kader van de nieuwe beheersovereenkomst 2011-2015 die het Waals Gewest met TEC afsloot.

Het Centrum heeft ook een advies overgemaakt aan de regering van de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest over de aanpassingen die moeten worden aangebracht aan het decreet van 12 december 2008 van

de Franse Gemeenschap¹²⁰ en aan het decreet van 6 november 2008 van het Waals Gewest.¹²¹

Verder werkte het Centrum ook mee aan gelijkheids-

120 Decreet van de Franse Gemeenschap van 12 december 2008 betreffende de bestrijding van sommige vormen van discriminatie.

121 Waals decreet van 6 november 2008 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie; gewijzigd bij het decreet van 19 maart 2009.

en diversiteitsplannen die in het Waals Gewest en de Franse Gemeenschap op stapel staan. Het was ook betrokken bij de uitwerking van het Diversiteitscharter voor het Waalse openbare ambt.¹²²

122 De jaarverslagen in verband met de samenwerking van het Centrum met de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest zal u, na goedkeuring door de regeringen van de Franse Gemeenschap en het Waals Gewest, kunnen inkijken op de website van het Centrum www.diversiteit.be.

1.3. Overeenkomst met het Territoriaal Pact voor de Werkgelegenheid in Brussel

Het Centrum en ACTIRIS (via het Territoriaal Pact) hebben op 16 december 2009 een nieuwe samenwerkingsovereenkomst gesloten die kadert in de Brusselse ordonnanties over diversiteit en over de strijd tegen discriminatie.

In het kader van deze overeenkomst werd het Centrum gevraagd om opleidingen en infosessies (over de antidiscriminatiewetgeving, diversiteitsbeleid, enz.) te geven aan ondernemingen (bouw, dienstencheques, sociaal secretariaat, vertrouwenspersonen, enz.) die een band hadden met het Pact. Dit soort acties is niet alleen interessant, omdat er met werknemers naar concrete oplossingen voor problemen wordt gezocht. Voor het Centrum zijn deze sessies ook een kostbaar hulpmiddel waardoor het voeling houdt met wat er op de werkvloer leeft.

De samenwerking loste niet de hoge verwachtingen in wat betreft het opsporen van individuele gevallen van discriminatie en het doorspelen van dossiers. Hoewel de samenwerking en uitwisseling goed verloopt, is ze zeker geen afspiegeling van de vele gevallen van discriminatie waarmee het Brusselse Gewest te kampen heeft. Eén van de uitdagingen voor 2011 bestaat erin om een netwerk van partnerschappen en contactpunten op te zetten om mogelijke gevallen van discriminatie beter op te sporen.

Het Centrum heeft zich kandidaat gesteld om deel te nemen aan een pilootproject van het Pact met anonieme cv's. Er is een overleg aan de gang om ad-

hocprocedures te testen die aan de behoeften en eisen van het Centrum beantwoorden.

Via het Territoriaal Pact heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het Diversiteitsbarometerproject mee gefinancierd. Begin 2012 volgt hierover een publicatie.

Het Centrum en het Pact blijven ook nauw toezien op wetgevende ontwikkelingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met betrekking tot de omzetting van de antidiscriminatie-richtlijnen. Op het ogenblik hinkt het gewest wat achterop met de omzetting van de richtlijnen in ordonnanties voor alle materies waarvoor het bevoegd is. Het Centrum roept de Brusselse overheden op om, net als de andere beleidsniveaus, een coherente wetgeving uit te werken die perfect aansluit op de bestaande maatregelen (beschermde criteria, toepassingsfeer, beschermingsmechanismen, enz.) zodat er geen discriminatie tussen slachtoffers van discriminatie ontstaat.

We herinneren er tot slot aan dat het Centrum lid is van de plenaire vergadering van het Pact en van de Diversiteitscommissie, waaraan het actief meewerkt.

› www.pactbru.irisnet.be

2. INTERNATIONALE NETWERKEN

2.1. FRA: Het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten

Het Fundamental Rights Agency (FRA), opgericht in maart 2007 en gehuisvest in Wenen, kende in 2010 zijn tweede volledige werkjaar. In de Raad van Bestuur zetelen medewerkers van het Centrum; de verbindingsfunctionarissen zijn medewerkers van de FOD Justitie en de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking; en een professor van de K.U.Leuven zetelt in het Wetenschappelijk Comité. Eind 2010 eindigden zowel RAXEN - het informatienetwerk voor racisme - als FRALEX - het netwerk van juridische experts - en was er nog geen nieuwe experten-opdracht toegewezen voor België.

Het FRA heeft drie opdrachten: verzamelen en analyseren van data en informatie; advies geven aan EU-instellingen en lidstaten; en samenwerken met het middenveld en sensibiliseren. Het FRA is uitdrukkelijk

niet bevoegd om individuele meldingen te behandelen.

In 2010 heeft het FRA bijkomende rapporten gepubliceerd over de situatie van minderheden (EU MIDIS) en over homo- en transfobie. Daaruit blijkt dat minderheden in de 27 EU-lidstaten regelmatig te maken hebben met discriminatie. Zij zijn zich daarbij vaak niet bewust van hun rechten en/of weten niet of nauwelijks tot wie zij zich kunnen richten. Dit leidt tot een schromelijke onderrapportage van gevallen van discriminatie.

Het FRA heeft in december samen met het Belgische EU-Voorzitterschap een succesvolle conferentie georganiseerd over de rechten van kinderen.

› www.fra.europa.eu

2.2. RAXEN: Het netwerk van nationale contactpunten 'Racisme en Xenofobie'

Sinds het jaar 2000 heeft het Centrum als Belgisch nationaal contactpunt (NFP – National Focal Point) voor het RAXEN¹²³ netwerk gefungeerd. Dit netwerk van het FRA dat in 2010 uit 27 Europese NFP's bestond, verzamelt op nationaal niveau voornamelijk gegevens en informatie over racisme en 'raciale' discriminatie en stelt hierover ook onderzoeksrapporten en studies op. Deze rapporten en studies vormen de basis voor de publicaties van het FRA op Europees niveau.

In 2010 heeft het Belgische NFP naast zijn jaarlijkse rapporteringsopdrachten aan het FRA – periodieke *Bulletins* en een jaarverslag – ook twee thematische studies uitgevoerd: een thematische studie over de toegang tot informatie en tot rechtsbescherming van asielzoekers in België en een studie over haatmisdrijven in 2009 en 2010. De studie over haatmisdrijven in België concludeert dat de meeste van dergelijke delicten, genoteerd door het Centrum, de rechtbanken, de politie en gespecialiseerde NGO's, nog altijd

racisme en xenofobie als drijfveer hadden. Ook cyberhate blijft een zorgwekkend en blijkbaar ook groeiend fenomeen.¹²⁴ Ook de houding in het Belgisch professioneel voetbal tegenover minderheden, in het bijzonder tegenover etnisch-culturele minderheden en de holebigemeenschap, blijft zorgwekkend.¹²⁵ Betreffende de omzetting van de Europese kaderrichtlijn tegen racisme beantwoordt de huidige nationale wetgeving grotendeels aan de gestelde eisen, hoewel de politieke crisis een tijdige¹²⁶ en volledige omzetting van de richtlijn belette.¹²⁷

124 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 4 Hatespeech en hatecrime.

125 Zie ook Hoofdstuk I, 2.2.2.3. De invloed van woorden op de maatschappelijke positie van holebi's – Voetbal.

126 De Europese kaderrichtlijn tegen racisme (2008/913/JHA) moest uiterlijk tegen 28 november 2010 worden omgezet in nationaal recht.

127 Alle actuele studies van het FRA zijn verkrijgbaar op de website <http://fra.europa.eu/>, rubriek "Research".

Eind 2010 liep het RAXEN- project in zijn oorspronkelijke vorm af. Het vervolprogramma heeft een bredere inhoudelijke aanpak, gebaseerd op alle negen werkdomeinen waarvoor het FRA een mandaat van Europa

heeft gekregen.¹²⁸ Het Centrum besloot daarom niet op de *tender* van het FRA in te gaan. Daarmee komen elf jaar van wederzijdse productieve en stimulerende samenwerking in het kader van RAXEN tot een einde.

128 Het betreffende meerjarenkader (2007-2012) voor het FRA werd goedgekeurd door het besluit van de Raad van Europa 2008/203/EG.

2.3. NCPI: National Contact Point on Integration

Voor het netwerk van National Contact Points on Integration (Europese Commissie – DG Binnenlandse Zaken) valt 2010 ongetwijfeld te typeren als een scharnierjaar.

De Europese Ministeriële Conferentie over Integratie onder Spaans Voorzitterschap (Zaragoza, april 2010) kwam er op een moment dat een groot deel van de voorstellen en initiatieven uit de eerste “*Common European Agenda for Integration*” (2005) waren aangevan en/of verankerd. Zo werd ter gelegenheid van deze Ministeriële Conferentie de derde en laatste editie van het “*Handbook on Integration for policy-makers and practitioners*” voorgesteld.

Steunend op een solide verwijzing naar het Lissabonverdrag, het Stockholmprogramma (2009) en de Europa 2020 Strategie (maart 2010), bepleitte de Ministeriële Verklaring van Zaragoza “*een focus op en verkenning van de centrale aspecten van integratie met het oog op ontwikkeling en sociale cohesie. Integratievraagstukken moeten daarbij op alomvattende wijze worden opgenomen in alle relevante beleidsdomeinen waaronder: opleiding en werkgelegenheid, brede participatie en evaluatie van integratiebeleid.*”

Overeenkomstig de oproep van de Raad van de EU aan de Europese Commissie met het oog op de uitbouw van een coördinatiemechanisme gestoeld op een gemeenschappelijk referentiekader, blijven er twee aandachtspunten en prioriteiten centraal in de komende jaren.

In de eerste plaats moeten relevante indicatoren bijdragen tot een monitoring van de uitkomsten van een integratiebeleid. In 2010 heeft Eurostat op vraag van de Europese Commissie (DG Home) alvast een piloot-

project inzake integratie-indicatoren opgezet. In 2011 zullen de Nationale Contactpunten voor Integratie zich verder buigen over de voorgestelde indicatoren met betrekking tot werkgelegenheid, opleiding, sociale inclusie en actief burgerschap.

Ten tweede kan de uitbouw van Europese Integratiemodules de lidstaten aansturen en ondersteunen bij de vormgeving van hun integratiebeleid voor derdelanders met legaal verblijf. In dat verband publiceerde de Europese Commissie begin 2010 een *call for tender* voor de inhoudelijke ontwikkeling van Integratiemodules in volgende domeinen:

- » maatschappelijke oriëntatie en taalcursussen;
- » verhoogde betrokkenheid van de ontvangende maatschappij;
- » actieve participatie van migranten in alle domeinen van de samenleving.

Inmiddels zijn het projectplan en de methodologische krijtlijnen voor de inhoudelijke ontwikkeling van drie Europese Integratiemodules voorgesteld. Ook startten de Nationale Contactpunten en de Europese Commissie eind 2010 de werkzaamheden rond de inhoud voor module 1 op (Technical Expert Seminar, oktober 2010, Riga). In het kader van het Belgisch Voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2010, coördineerde het Belgisch Nationaal Contactpunt ook een conferentie die de modules vanuit een conceptuele invalshoek benaderde.¹²⁹

In termen van agendasetting voor de komende jaren,

129 Zie ook Hoofdstuk III, Dossier 5 Actualiteit – Belgisch Voorzitterschap van de EU.

valt te verwachten dat de “*Second Common European Agenda for Integration*” (2011) bovenstaande prioriteiten zal verdiepen en bijkomende voorstellen zal

formuleren voor de optimalisatie van de proactieve Europese samenwerking inzake integratie.

2.4. ECRI: Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie, Raad van Europa

Een medewerker van het Centrum is lid van de Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI). ECRI bindt de strijd aan tegen racisme, xenofobie, antisemitisme en intolerantie in Europa en beroept zich hiervoor op de bescherming van de mensenrechten.

In 2010 publiceerde de ECRI haar vierde ‘Country Reports’ (rapporten ‘land per land’) over Albanië, Oostenrijk, Estland, Frankrijk, Georgië, Polen, de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en het Verenigd Koninkrijk.

In hun gemeenschappelijke verklaring van 19 maart 2010 aan de vooravond van de Internationale Dag tegen Racisme veroordeelden de ECRI, het Office for Democratic Institutions and Human Rights van de OVSE (ODIHR) en het FRA met klem uitingen van racisme en xenofobie, vooral via het internet.

De ECRI organiseerde op 12 mei 2010 een nationale rondetafelconferentie in Berlijn met als belangrijkste thema’s:

- » het wettelijke en institutionele kader voor de strijd tegen rassendiscriminatie;
- » racisme voorkomen en doeltreffende acties tegen racisme;
- » integratie.

Op 24 augustus 2010 legde de ECRI een verklaring af over de situatie van Roma-migranten in Frankrijk: “*In een in juni 2010 gepubliceerd rapport raadde de ECRI de Franse autoriteiten aan om op te treden tegen de racistische houding en de vijandigheid van de meerderheidsbevolking tegen deze gemeenschap. Begin 2011 hebben politieke verklaringen van hooggeplaatste functionarissen en acties van de Franse regering de Roma-migranten gestigmatiseerd. Zij worden collectief afgeschilderd als misdadigers en zouden als enige verantwoordelijk zijn voor inbreuken tegen de Europese regels in verband met vrij verkeer. De ECRI kan niet anders dan uiting geven aan haar ontgoocheling over deze bijzonder negatieve ontwikkeling*”.

› www.coe.int/ecri

2.5. Equinet: het Europees netwerk van antidiscriminatie-instellingen

Equinet, het European Network of Equality Bodies (Europees netwerk van organisaties voor de bevordering van gelijke behandeling), breidt zijn activiteiten met de 33 aangesloten organisaties uit 28 Europese landen, verder uit. Equinet is een Europese vereniging van nationale organisaties die zich net als het Centrum inzetten voor meer gelijke behandeling. Equinet biedt de organisaties een platform dat onderlinge samenwerking en uitwisseling van ervaringen met onder meer juridische thema’s in de hand werkt tussen de verschil-

lende leden die elk in hun eigen land de strijd tegen discriminatie aanbinden. Het Equinet-netwerk werkt met het Centrum en met zijn Europese tegenhangers samen om aanbevelingen uit te werken en goede praktijkvoorbeelden uit te wisselen. Ze baseert zich hiervoor op de concrete ervaringen van de aangesloten nationale organisaties. Op die manier leveren ze een bijdrage aan de dialoog met de Europese instellingen en met andere partners die actief zijn in de strijd tegen discriminatie en de bevordering van gelijke behandeling.

2010 was een belangrijk jaar voor Equinet. Met de voorbereiding van het nieuwe strategische plan 2011-2014 legde het netwerk zijn toekomstvisie vast. De algemene vergadering keurde het strategische plan in november goed. Dat plan kwam in de loop van 2010 tot stand na overleg met de verschillende aangesloten organisaties en met externe partners. Het werd uitgewerkt door de geëngageerde Raad van Bestuur van Equinet, waarin de directeur van het Centrum zetelt.

Equinet organiseerde verschillende opleidingen, een juridisch seminarie en themagesprekken over acties die verband houden met de Roma-gemeenschap en met transseksuelen. Equinet was ook de drijvende kracht achter vier thematische werkgroepen, publiceerde regelmatig nieuwsbrieven en zette een digitaal discussieforum op. Al deze acties waren bedoeld om de competenties binnen de verschillende nationale organisaties te steunen en te versterken. Ze leverden tegelijk ook een bijdrage aan de externe dialoog met Europese partners om het juridische en beleidsmatige arsenaal in de strijd tegen discriminatie uit te breiden.

In de loop van 2010 werkten medewerkers van het Centrum actief mee aan twee opleidingen die Equinet organiseerde: een juridische opleiding over instrumenten om discriminatie aan te tonen (in Bratislava) en een tweede opleiding over de beoordeling van de impact van gelijkheid (in Belfast).

In juli 2010 werd op een seminarie een stand van zaken geschetst van de recente ontwikkelingen op het vlak van antidiscriminatie wetgeving. Er kwamen ook juridische kwesties aan bod die rechtstreeks te maken hadden met de opdracht van de organisaties tot bevordering van gelijke behandeling.

In het kader van de voorbereiding van Equinet-publicaties werkten het Centrum en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting actief mee aan het document “*Addressing poverty and discrimination: two sides of one coin*” en aan verslagen van verschillende werkgroepen. Een volledige lijst met publicaties en andere activiteiten vindt u terug op de website van Equinet.

› www.equineteurope.org

BIJLAGEN

BIJLAGE I. EXTERNE CIJFERS

A. Politie

Van de federale politie kreeg het Centrum het aantal geregistreerde gegevens binnen de klassen 'negationisme en revisionisme' en 'discriminatie' op nationaal niveau toegestuurd, voor de periode 2005 tot en met 2010. Voor 2010 slaan de cijfers echter enkel op het eerste semester, daar de cijfers voor het volledige jaar nog niet beschikbaar waren.

In de loop van 2006 werden er nieuwe feitencodes gecreëerd, die dus een vergelijking op jaarbasis moge-

lijk maken vanaf 2007. Deze cijfers omvatten de geregistreerde feiten die vastgesteld werden door de politiediensten. De schommelingen in de cijfers kunnen een weergave zijn van reële stijgingen of dalingen van bepaalde vormen van criminaliteit, doch kunnen ook sterk onderhevig zijn aan de meldingsbereidheid van de bevolking, de veranderingen in nomenclatuur, de veranderingen in beleid, enz.

Politie : aantal geregistreerde feiten inzake 'discriminatie' en 'Negationisme en revisionisme', nationaal niveau, per feitcode, pleegjaren 2005-2010

Discriminatie	2005	2006	2007	2008	2009	2010 1ste semester
Racisme en xenofobie: niet nader bepaald	1.217	1.261	11	3	1	-
Aanzet tot discriminatie, haat of geweld jegens een persoon	4	51	801	724	708	449
Aanzet tot discriminatie, haat of geweld tot een groep of een gemeenschap	1	13	237	262	224	147
Publiciteit geven aan zijn voornemen tot discriminatie, haat of geweld	3	17	86	57	52	42
Discriminatie tijdens het aanbieden van diensten of goederen	-	6	111	85	64	48
Discriminatie bij aanwerving, opleiding of bij uitvoering van een arbeidsovereenkomst	-	2	27	17	17	5
Discriminatie door een ambtenaar of drager van het openbaar gezag	1	8	37	34	18	10
Homofobie				34	56	45
Discriminatie: niet nader bepaald	44	16	15	16	12	11
Andere discriminatie			1	56	94	58
Totaal	1.270	1.374	1.326	1.288	1.242	815

Negationisme en revisionisme	2006	2007	2008	2009	2010 1ste semester
Ontkenning van de genocide die door de nazi's is gepleegd	-	2	3	4	1
Goedkeuring of rechtvaardiging van de genocide die door de nazi's is gepleegd	1	2	5	7	1
Niet nader bepaald	-	-	1	-	-
Totaal	1	4	9	11	2

B. Parketten

De eerste tabel toont het aantal zaken van racisme, xenofobie of homofobie ontvangen door de Belgische parketten. Er werd een onderscheid gemaakt op grond van de registrering van een preventiecode op vlak van racisme/vreemdelingenhaat of van de desbetreffende context.

We stellen vast dat de zaken geselecteerd op grond van het veld 'context' slechts 5% van het totaal aantal zaken uitmaken. De zaken geregistreerd onder de preventiecode 'Racisme' vormen de belangrijkste groep met 79% van de dossiers opgenomen in deze categorie.

Tabel 2 toont de situatie op 10 januari 2011 van alle zaken die in de loop van 2010 door de correctionele parketten werden ontvangen.

Wanneer men zich buigt over de stand van zaken van de 64 moederdossiers, waaraan de zaken inzake racisme, xenofobie en homofobie werden gevoegd, bekomen we de volgende informatie: 6 dossiers zitten in het stadium van opsporingsonderzoek, 16 dossiers werden zonder gevolg geklasseerd, 4 dossiers maakten voorwerp uit van een bemiddeling in strafzaken, voor 3 dossiers werd een gerechtelijk onderzoek geopend, voor 4 dossiers werd voor de raadkamer een datum bepaald met het oog op regeling van de rechtspleging en voor 8 dossiers werd een beslissing tot dagvaarding of een beslissing volgend op een dagvaarding genomen.

Tabel 3 geeft de motieven die leiden tot seponering voor de zaken inzake racisme, xenofobie en homofobie ontvangen door de correctionele parketten in de loop van 2010 en die werden geseponneerd op datum van 10/01/2011.

De seponering is een voorlopige beslissing om af te zien van vervolging waardoor een einde wordt gesteld aan het vooronderzoek. Zolang de strafvordering niet is vervallen, kan de zaak worden heropend.

De parketten beschikken over een verfijnde lijst van motieven van seponering die op nationaal vlak werd uniform gemaakt en geformaliseerd als gevolg van de 'Franchimont'-hervorming.

De vierde tabel herneemt het aantal verdachten die betrokken waren bij zaken inzake racisme, xenofobie en homofobie en waarvoor in de loop van de jaren 2007 tot 2010 een vonnis werd geveld door de correctionele rechtbank. De gegevens opgenomen in de tabel stemmen overeen met de staat van de gegevensbank op 10 januari 2011.

Tabel 1: Aantal zaken racisme, xenofobie en homofobie bij de correctionele parketten van België ingediend in de loop van het jaar 2010. Gegevens voorgesteld per gerechtelijk arrondissement, per preventiecode of per geregisteerde context.

		Onderverdeeld volgens preventiecode								Onderverdeeld volgens context				Totaal	
		56		56A		56B		56C		Homofobie		Racisme			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
ANTWERPEN	Antwerpen	.	.	79	66,39	1	0,84	9	7,56	1	0,84	29	24,37	119	100
	Mechelen	.	.	16	76,19	.	.	4	19,05	.	.	1	4,76	21	100
	Turnhout	.	.	10	55,56	.	.	8	44,44	.	.	.	.	18	100
	Hasselt	.	.	10	71,43	.	.	4	28,57	.	.	.	.	14	100
	Tongeren	.	.	10	83,33	.	.	2	16,67	.	.	.	.	12	100
BRUSSEL	Brussel	.	.	179	92,27	1	0,52	13	6,7	1	0,52	.	.	194	100
	Leuven	.	.	16	76,19	.	.	3	14,29	.	.	2	9,52	21	100
	Nijvel	.	.	17	73,91	.	.	5	21,74	.	.	1	4,35	23	100
GENT	Gent	.	.	14	58,33	.	.	10	41,67	.	.	.	.	24	100
	Dendermonde	.	.	39	92,86	.	.	3	7,14	.	.	.	.	42	100
	Oudenaarde	.	.	10	100	.	.	.	.	.	.	.	.	10	100
	Brugge	1	3,85	17	65,38	.	.	4	15,38	.	.	4	15,38	26	100
	Kortrijk	.	.	15	78,95	.	.	2	10,53	1	5,26	1	5,26	19	100
	Ieper	.	.	4	80	1	20	.	.	.	.	.	.	5	100
	Veurne	.	.	4	100	.	.	.	.	.	.	.	.	4	100
LUIK	Luik	.	.	83	83,84	3	3,03	12	12,12	1	1,01	.	.	99	100
	Hoei	.	.	9	64,29	2	14,29	3	21,43	.	.	.	.	14	100
	Verviers	.	.	24	96	.	.	1	4	.	.	.	.	25	100
	Namen	.	.	11	57,89	2	10,53	6	31,58	.	.	.	.	19	100
	Dinant	.	.	13	92,86	.	.	1	7,14	.	.	.	.	14	100
	Aarlen	1	4,55	14	63,64	.	.	4	18,18	.	.	3	13,64	22	100
	Neufchateau	.	.	5	100	.	.	.	.	.	.	.	.	5	100
	Marche-en-Famenne	.	.	4	66,67	1	16,67	.	.	.	.	1	16,67	6	100
BERGEN	Charleroi	2	4,76	31	73,81	2	4,76	7	16,67	.	.	.	.	42	100
	Bergen	1	4,55	16	72,73	1	4,55	4	18,18	.	.	.	.	22	100
	Doornik	.	.	27	69,23	10	25,64	2	5,13	.	.	.	.	39	100
FEDERAAL PARKET	Federaal Parket	.	.	1	100	.	.	.	.	.	.	.	.	1	100
TOTAL		5	0,58	678	78,84	24	2,79	107	12,44	4	0,47	42	4,88	860	100

Tabel 2: Stand van zaken, op 10 januari 2010, van de dossiers racisme, xenofobie en homofobie ingediend bij de correctionele parketten in de loop van het jaar 2009.

Informatie		Zonder gevolg		Voor beschikking		Transactie		Bemiddeling in strafzaken		Onderzoek		Raadkamer		Dagvaarding en gevolg		Totaal	
n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
15	12,61	80	67,23	4	3,36	1	0,84	3	2,52	1	0,84	1	0,84	14	11,76	119	100
2	9,52	11	52,38	4	19,05	.	.	.	.	1	4,76	.	.	3	14,29	21	100
.	.	17	94,44	1	5,56	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	18	100
2	14,29	11	78,57	1	7,14	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	14	100
2	16,67	8	66,67	1	8,33	.	.	.	.	.	.	.	.	1	8,33	12	100
144	74,23	45	23,20	2	1,03	1	0,52	.	.	2	1,03	.	.	.	.	194	100
3	14,29	14	66,67	2	9,52	.	.	1	4,76	.	.	.	.	1	4,76	21	100
4	17,39	17	73,91	1	4,35	.	.	.	.	.	.	.	.	1	4,35	23	100
2	8,33	21	87,50	1	4,17	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	24	100
3	7,14	35	83,33	3	7,14	1	2,38	.	.	.	.	.	.	.	.	42	100
5	50,00	5	50,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	10	100
6	23,08	17	65,38	1	3,85	1	3,85	.	.	.	.	.	.	1	3,85	26	100
3	15,79	11	57,89	3	15,79	1	5,26	.	.	.	.	.	.	1	5,26	19	100
.	.	5	100,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5	100
1	25,00	2	50,00	1	25,00	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4	100
11	11,11	76	76,77	7	7,07	3	3,03	1	1,01	.	.	.	.	1	1,01	99	100
3	21,43	7	50,00	3	21,43	.	.	.	.	1	7,14	.	.	.	.	14	100
2	8,00	19	76,00	2	8,00	.	.	1	4,00	.	.	1	4,00	.	.	25	100
3	15,79	13	68,42	1	5,26	.	.	.	.	1	5,26	1	5,26	.	.	19	100
2	14,29	9	64,29	1	7,14	.	.	.	.	1	7,14	1	7,14	.	.	14	100
4	18,18	9	40,91	2	9,09	.	.	4	18,18	.	.	2	9,09	1	4,55	22	100
2	40,00	2	40,00	.	.	.	.	1	20,00	.	.	.	.	.	.	5	100
2	33,33	4	66,67	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6	100
2	4,76	36	85,71	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4	9,52	42	100
3	13,64	13	59,09	4	18,18	.	.	.	.	.	.	.	.	2	9,09	22	100
3	7,69	31	79,49	3	7,69	.	.	.	.	2	5,13	.	.	.	.	39	100
.	.	1	100	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	100
229	26,63	519	60,35	48	5,58	8	0,93	11	1,28	9	1,05	6	0,70	30	3,49	860	100

Bron: Databank van het College van procureurs-generaal – Statistisch analytisch

Tabel 3 : Aantal dossiers racisme, xenofobie en homofobie ingediend bij de correctionele parketten van België in de loop van het jaar 2010 en geseponneerd op 10/01/2010 naargelang het motief van seponering.

		Racisme : Xenofobie		Racisme		Xenofobie		Discriminatie, uitgez. gevallen van raciale en xenofobe discriminatie		Andere preventiecodes		Totaal	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Opportuniteit	(1) beperkte maatschappelijke weerslag	.	.	7	1,76	.	.	2	2,74	1	4	10	1,93
	(2) geregulariseerde situatie	.	.	10	2,51	.	.	1	1,37	2	8	13	2,5
	(3) misdrijf van relationele aard	.	.	14	3,52	2	10,53	3	4,11	.	.	19	3,66
	(4) gering nadeel	1	25	6	1,51	.	.	.	.	.	.	7	1,35
	(5) overschrijding redelijke termijn	.	.	4	1,01	.	.	.	.	.	.	4	0,77
	(6) geen antecedenten	.	.	9	2,26	1	5,26	1	1,37	1	4	12	2,31
	(7) toevallige feiten – specifieke omstandigheden	.	.	16	4,02	2	10,53	3	4,11	1	4	22	4,24
	(8) jonge leeftijd van de dader	.	.	1	0,25	.	.	.	.	.	.	1	0,19
	(9) wanverhouding gevolgen – maatschappelijke verstoring	.	.	19	4,77	2	10,53	4	5,48	.	.	25	4,82
	(10) houding van het slachtoffer	.	.	4	1,01	.	.	3	4,11	.	.	7	1,35
	(11) vergoeding van het slachtoffer	.	.	.	.	.	.	.	.	1	4	1	0,19
	(12) te weinig onderzoekscapaciteit	.	.	2	0,5	.	.	.	.	.	.	2	0,39
	(13) andere prioriteiten	.	.	16	4,02	1	5,26	6	8,22	.	.	23	4,43
	Totaal rubriek	1	25	108	27,14	8	42,11	23	31,51	6	24	146	28,13
Technisch	(14) geen misdrijf	.	.	36	9,05	2	10,53	6	8,22	3	12	47	9,06
	(15) onvoldoende bewijzen	2	50	193	48,49	9	47,37	36	49,32	10	40	250	48,17
	(17) geen klacht	.	.	1	0,25	.	.	.	.	1	4	2	0,39
	(18) dader onbekend	.	.	47	11,81	.	.	5	6,85	.	.	52	10,02
	Totaal rubriek	2	50	277	69,6	11	57,89	47	64,38	14	56	351	67,63
Andere	(19) pretoriaanse probatie	1	25	5	1,26	.	.	1	1,37	2	8	9	1,73
	(20) melding dader	.	.	8	2,01	.	.	2	2,74	3	12	13	2,5
	Totaal rubriek	1	25	13	3,27	.	.	3	4,11	5	20	22	4,24
Totaal	4	100	398	100	19	100	73	100	25	100	519	100	

Tabel 4 : Aantal verdachten in de dossiers van racisme, xenofobie en homofobie voor dewelke een eerste vonnis ten gronde werd uitgesproken door de correctionele rechtbank tussen 1 jan. 2007 en 31 dec. 2010, per jaar van de uitspraak en per type uitspraak

		2007		2008		2009		2010		Total	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Veroordeling	Veroordeling	36	41,86	37	43,53	46	25,99	41	45,56	160	36,53
	Veroordeling met uitstel	16	18,60	10	11,76	77	43,50	11	12,22	114	26,03
	Veroordeling met probatieuitstel	3	3,49	5	5,88	2	1,13	7	7,78	17	3,88
	Totaal rubriek	55	63,95	52	61,18	125	70,62	59	65,56	291	66,44
Vrijspraak	Vrijspraak	18	20,93	19	22,35	27	15,25	19	21,11	83	18,95
	Totaal rubriek	18	20,93	19	22,35	27	15,25	19	21,11	83	18,95
Opschorting	Gewone opschorting	8	9,3	7	8,24	12	6,78	6	6,67	33	7,53
	Opschorting met probatie	2	2,33	3	3,53	3	1,69	4	4,44	12	2,74
	Totaal rubriek	10	11,63	10	11,76	15	8,47	10	11,11	45	10,27
Andere	Internering	.	.	.	.	1	0,56	.	.	1	0,23
	Openbare vordering uitgedoofd	2	2,33	1	1,18	3	1,69	.	.	6	1,37
	Opslorping	.	.	.	.	1	0,56	2	2,22	3	0,68
	Onontvankelijk / onbevoegd	1	1,16	.	.	5	2,82	.	.	6	1,37
	Varia	.	.	3	3,53	.	.	.	.	3	0,68
	Totaal rubriek	3	3,49	4	4,71	10	5,65	2	2,22	19	4,34
Totaal		86	100	85	100	177	100	90	100	438	100

Bron: Databank van het College van procureurs-generaal – Statistisch analytisch

BIJLAGE 2. OVERZICHT VAN DE MELDPUNTEN VOOR RACISME EN DISCRIMINATIE

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Koningsstraat 138 – 1000 Brussel
t 02/212 30 00 – 0800/12 800
www.diversiteit.be
epost@cntr.be

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen

Ernest Blerotstraat 1 – 1070 Brussel
t 02/233 40 27
<http://igvm-iefh.belgium.be>
gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be

Lokale meldpunten in Vlaanderen: alle discriminatiegronden

Meldpunt Discriminatie Aalst

Onderwijsstraat 1 – 9300 Aalst
t 053/73 23 39
meldpunt.discriminatie@aalst.be

Meldpunt Discriminatie Antwerpen

Sint-Jacobsmarkt 7 – 2000 Antwerpen
t 0800/94 843
meldpunt.discriminatie@stad.antwerpen.be

Meldpunt Discriminatie Brugge

Kerkhofstraat 1 – 8200 Brugge
t 050/40 73 99
meldpuntdiscriminatie@brugge.be

Meldpunt Discriminatie Genk

Stadsplein 1 – 3600 Genk
t 089/65 42 49
meldpuntdiscriminatie@genk.be

Meldpunt Discriminatie Gent

Keizer Karelstraat 1 – 9000 Gent
t 09/268 21 68
meldpunt.discriminatie@gent.be

Meldpunt Discriminatie Hasselt

Groenplein 1 – 3500 Hasselt
t 011/23 94 72
meldpunt.discriminatie@hasselt.be

Meldpunt Discriminatie Kortrijk

Grote Markt 54 – 8500 Kortrijk
t 056/27 72 00
meldpunt@kortrijk.be

Meldpunt Discriminatie Leuven

Prof. van Overstraetenplein 1 – 3000 Leuven
t 016/27 26 00
meldpunt.discriminatie@leuven.be

Meldpunt Discriminatie Mechelen

Maurits Sabbestraat 119 – 2800 Mechelen
t 015/29 83 38
meldpunt.discriminatie@mechelen.be

Meldpunt Discriminatie Oostende

Hospitaalstraat 35 – 8400 Oostende
t 059/40 25 83
meldpuntdiscriminatie@sociaalhuisoostende.be

Meldpunt Discriminatie Roeselare

Zuidstraat 17 – 8800 Roeselare
t 051/26 21 80
meldpunt.discriminatie@roeselare.be

Meldpunt Discriminatie Sint-Niklaas

Grote Markt 1 – 9100 Sint-Niklaas
t 03/760 91 00
meldpunt.discriminatie@sint-niklaas.be

Meldpunt Discriminatie Turnhout

Campus Blairon 200 – 2300 Turnhout
t 014/40 96 34
meldpunt.discriminatie@turnhout.be

Regionale Integratiecentra (Centres Régionaux d'Intégration) in Wallonië**Centre d'Action Interculturelle de la Province de Namur**

Rue Docteur Haibe 2 – 5002 Saint-Servais
t 081/73 71 76
www.cainamur.be

Centre Régional d'Action Interculturelle du Centre

Rue Dieudonné François 43 – 7100 Trivières
t 064/23 86 56
www.ceraic.be

Centre Régional d'Intégration de Charleroi

Rue Hanoteau 23 – 6060 Gilly
t 071/20 98 60
www.cricharleroi.be

Centre Interculturel de Mons et du Borinage

Place de Jemappes 4 – 7012 Jemappes
t 065/88 66 66
www.nosliens-cimb.be

Centre Régional d'Intégration du Brabant Wallon

Rue de Mons 17/1 – 1480 Tubize
t 02/366 05 51
www.cribw.be

Centre Régional pour l'Intégration des Personnes Etrangères ou d'Origine étrangère de Liège

Place Xavier Neujean 19b – 4000 Liège
t 04/220 01 20
www.cripel.be

Centre Régional de Verviers pour l'Intégration des personnes étrangères ou d'origine étrangère

Rue de Rome 17 – 4800 Verviers
t 087/35 35 20
www.crvl.be

Meldpunten: seksuele geaardheid**Alliège**

En Hors-Château 7 – 4000 Liège
t 04/223 65 89
www.alliage.be

Arc-en-Ciel Wallonie

En Hors Château 7 – 4000 Liège
t 04/222 17 33
www.arcenciel-wallonie.be

Çavaria

Kammerstraat 22 – 9000 Gent
t 09/223 69 29
www.cavaria.be

Regenbooghuis Brussel

Kolenmarkt 42 – 1000 Brussel
t 02/503 59 90
www.rainbowhouse.be

Tels Quels

Kolenmarkt 81 – 1000 Brussel
t 02/512 45 87
www.telsquels.be

Meldpunten: handicap en gezondheidstoestand**AFRAHM (Association francophone d'aide aux Handicapés mentaux)**

Albert Giraudlaan 24 – 1030 Brussel
t 02 /247 60 10
www.afrahm.be

Altéo

Haechtsesteenweg- PB 40 – 1031 Brussel
t 02/246 42 26
www.alteo-asbl.be

Association socialiste de la personne handicapée
Sint-Janstraat 32-38 – 1000 Brussel
t 02/515 06 65
www.asph.be

Brailleliga
Engelandstraat 57 – 1060 Brussel
t 02/533 32 11
www.brailleliga.be

Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties
Stropkaai 38 – 9000 Gent
t 09/329 63 36
www.fevlado.be

Fédération Francophone des Sourds de Belgique
Van Eyckstraat 11A/4 – 1050 Brussel
t 02/644 69 01
www.ffsb.be

Handiplus
Jardins de Fontenay
Veldstraat 67 – 1040 Brussel
t 02/646 34 76
www.handiplus.com

Inclusie Vlaanderen
Albert Giraudlaan 24 – 1030 Brussel
t 02/247 28 20
www.inclusievlaanderen.be

Katholieke Vereniging Gehandicapten
Arthur Goemaerelei 66 – 2018 Antwerpen
t 03/216 29 90
www.kvg.be

Ligue des Droits de l'Enfant
Hunderenveld 705 – 1082 Brussel
t 02/465 98 92
www.ligue-enfants.be

Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap
Kruidtuinlaan 50 bus 150 – 1000 Brussel
t 0800/987 99
http://www.handicap.fgov.be/nl/about/organes_consultatifs/conseil_superieur.htm

Nationale Vereniging voor Hulp aan Verstandelijk Gehandicapten
Albert Giraudlaan 24 – 1030 Brussel
v02/247 60 10
www.nvhvg.be

Oeuvre nationale des aveugles
Daillylaan 90-92 – 1030 Brussel
t 02/241 65 68
www.ona.be

Sensoa
Kipdorpvest 48a – 2000 Antwerpen
t 03/238 68 68
www.sensoa.be

Vlaamse Diabetes Vereniging vzw
Ottegemsesteenweg 456 – 9000 Gent
t 09/220 05 20
www.diabetes-vdv.be

Vlaamse Federatie Gehandicapten
Sint Jansstraat 32-38 – 1000 Brussel
t 02/515 02 62
www.vfg.be

Vlaamse Liga Tegen Kanker
Koningsstraat 217 – 1210 Brussel
t 02/227 69 69
www.tegenkanker.be

Meldpunten: werkgelegenheid***ABVV***

Hoogstraat 42 – 1000 Brussel
t 02/552 03 45
www.abvv.be

ACLVB

Poincarélaan 72-74 – 1070 Brussel
t 02/558 51 50
www.aclvb.be

Actiris

Loket discriminatie bij aanwerving
Anspachlaan 65 (1ste verdieping) – 1000 Brussel
t 02/505 79 00 – 02/505 78 78
www.actiris.be

ACV

Haachtsesteenweg 579 – 1030 Brussel
t 02/508 87 11
www.acv-online.be

Jaarverslag Discriminatie / Diversiteit 2010

Brussel, juni 2011

Uitgever en auteur:

Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding
Koningsstraat 138, 1000 Brussel
T: 02 212 30 00
F: 02 212 30 30
epost@cntr.be
www.diversiteit.be

Externe bijdragen: Arbeidsinspectiedienst Toezicht op de Sociale Wetten, Paul Borghs, çavaria, Dr. Alexis Dewaele, Fedasil, Fédération Arc-en-Ciel Wallonie, Intergroup, Francis Martens, Regenbooghuis, Sensoa, Tels Quels, Dr. Sébastien Van Drooghenbroeck, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid.

Vertaling: Dice

Grafisch concept en opmaak: d-Artagnan

Druk: Perka (Maldegem)

Fotografie: France Dubois

Verantwoordelijke uitgever: Jozef De Witte

Ce rapport est aussi disponible en français.

Het Centrum juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Gebruik van teksten uit deze publicatie als informatiebron is enkel toegestaan met vermelding van de auteur en de bron.

De gehele of gedeeltelijke reproductie, verkoop, publicatie, aanpassing van de teksten, foto's, tekeningen of andere auteursrechterlijk beschermde elementen in deze publicatie is niet toegelaten zonder de voorafgaande schriftelijke toelating van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Voor gebruik van het beeldmateriaal dient contact te worden opgenomen met het Centrum of rechtstreeks met de copyrightgebruiker vermeld in het colofon.

Hoe kan u deze publicatie bestellen?

Kostprijs : 12 euro (+ 2,70 euro verzendingskosten)

U kan deze publicatie bestellen bij de Infoshop van de Kancelarij van de Eerste Minister:

- door overschrijving op het rekeningnummer: 679-2003650-18
- per e-mail: shop@belgium.fgov.be

Vermeld duidelijk 'Jaarverslag Discriminatie / Diversiteit 2010', de gewenste taal en het aantal exemplaren.

U kan deze publicatie ook afhalen op de Infoshop van de Kancelarij van de Eerste Minister. De Infoshop is van maandag tot vrijdag doorlopend open van 9 tot 16 uur.

Infoshop Kancelarij van de Eerste Minister

Regentlaan 54, 1000 Brussel

T: 02-514 08 00

F: 02-512 51 25

shop@belgium.fgov.be

Deze publicatie kan u ook terugvinden op de website van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding: www.diversiteit.be.

Deze brochure werd gedrukt op FSC -papier / SGS -COC -004434 / FSC -mixed

CENTRUM VOOR
GELIJKHEID
VAN KANSEN
EN VOOR RACISME
BESTRIJDING

CENTRUM VOOR GELIJKHEID VAN KANSEN EN VOOR RACISMEBESTRIJDING

Koningsstraat 138, 1000 Brussel

WWW.DIVERSITEIT.BE